

Begroting 2026

Provincie Noord-Brabant

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Leeswijzer	3
Algemeen inleidend hoofdstuk	4
Werken aan een welvarend en toekomstbestendig Brabant	4
Zicht op onze opgaven	6
Financiële positie	10
Programma 1 Bestuur en veiligheid	13
Programma 2 Ruimte en wonen	24
Programma 3 Water en bodem	30
Programma 4 Natuur en milieu	37
Programma 5 Economie, Kennis en Talentontwikkeling	47
Programma 6 Energie	55
Programma 7 Landbouw en voedsel	62
Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit	69
Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling	76
Programma 10 Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd	83
Algemeen financieel beleid	90
Algemene dekkingsmiddelen	90
Overhead, Vpb en stelposten	92
Paragrafen	95
Bedrijfsvoering	95
Provinciale heffingen	102
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	115
Onderhoud kapitaalgoederen	119
Onderhoud wegen	120
Onderhoud provinciale gebouwen en installaties	123
Onderhoud vaarwegen	124
Financiering, treasury	124
Verbonden partijen	132
Ontwikkelbedrijf en grondbeleid	157
Openbaarheidsparagraaf Woo	163
Europese programma's	164

Leeswijzer

Programmaplan

In de programma's zijn de doelen, prestaties en middelen van de provincie opgenomen:

- Wat willen we bereiken?? Dit zijn de doelstellingen die de provincie op lange termijn wil bereiken en, onze koers 2030. Doelstellingen worden uitgedrukt in outcome indicatoren
- Wat gaan we daarvoor doen? Dit zijn? prestaties en concrete acties die de provincie op korte termijn onderneemt om onze doelstellingen te realiseren. Prestaties zijn uitgedrukt in output indicatoren
- Wat mag dit kosten? Dit is de weergave van middelen die met de realisatie van onze doelstellingen en prestaties zijn gemoeid.

Paragrafen

In de paragrafen wordt het beleid op een aantal specifieke onderdelen uiteengezet. De paragrafen geven daarmee een dwarsdoorsnede van de programma's op deze onderdelen.

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV)?zijn acht paragrafen voorgeschreven. Naast de verplichte paragrafen is ook de paragraaf "Europese programma's" opgenomen.

Weergave van bedragen

Evenals bij de jaarstukken 2024 zijn de cijfers in het programmaplan en op enkele plaatsen in de begrotingsstukken voorzien van een aanduiding "V" of "N". Daarbij dient "V" gelezen te worden als "Voordelig" en "N" als "Nadelig".

Zo zijn lasten herkenbaar als "Nadelig" en baten dus als "Voordelig".

Bedragen zijn veelal weergegeven in hoeveelheden van € 1.000. Bij de optelling van bedragen lijken soms verschillen te bestaan. Zo lijkt het voorbeeld hieronder te laten zien dat 3 keer € 1.000 optelt tot € 4.000, maar in werkelijkheid gaat het om afgeronde bedragen én dus ook om afgeronde totalen:

Bedragen waarmee gerekend wordt	Gepresenteerde bedragen	
	x € 1.000	
1.400,00	1	
1.400,00	1	
1.400,00	1	
Totaal	4.200,00	4

Algemeen inleidend hoofdstuk

Voor u ligt de begroting 2026 van de provincie Noord-Brabant. U leest hierin wat we willen bereiken, wat we daar komend jaar concreet voor gaan doen en wat dat mag kosten. Deze begroting bouwt voort op het [bestuursakkoord 'Samen maken we Brabant!'](#) en de daaruit volgende uitvoeringsagenda's 2024-2027. Als onderdeel van de jaarlijkse Sturing en Verantwoordingscyclus (S&V) moet de begroting in samenhang gezien worden met de [Perspectiefnota 2026](#) die op 11 april 2025 door Provinciale Staten is vastgesteld. We continueren de ingezette koers en maken werk maken van de uitvoering van onze plannen en projecten. Samen met Brabant!

Werken aan een welvarend en toekomstbestendig Brabant

Iedere dag werken we aan een mooier Brabant. Stap voor stap vooruit. We zijn koersvast en zelfbewust. Deze sleutelwoorden staan ook in de begroting 2026 centraal. We zorgen dat we nu concrete resultaten boeken én oog houden voor een welvarend en toekomstbestendig Brabant op de lange termijn. Een Brabant waar mensen gelukkig en gezond zijn, gehoord worden, mee kunnen doen, perspectief hebben en hun eigen keuzes kunnen en durven maken. Een Brabant met sterke, bruisende steden en vitale dorpen, mooie natuur, een schoon milieu en met een krachtige economie. Kortom, een Brabant waar wij allemaal trots op zijn.

Uitvoering is op stoom

De voortgangsrapportages van de uitvoeringsagenda's (september 2025) hebben laten zien dat we het afgelopen jaar goed op stoom zijn geraakt. Denk aan de stappen die zijn gezet rondom de verstedelijkingsprojecten in de 12 grootste steden van Brabant en het werk aan de provinciale infrastructuur (bijv. N285 bij Zevenbergen en de N282 bij Hulten). Maar ook de diverse innovatiecoalities die zijn versterkt en de inspanningen op grote dossiers zoals Grote Oogst, Powerport Moerdijk en het convenant Beethoven. En dit is slechts een beperkte greep uit het totale pakket van projecten en activiteiten, groot en klein, waar we afgelopen periode resultaten hebben geboekt. Ook een bestedingspercentage van 97% in 2023 en 95% in 2024 van de begrotingsmiddelen laat zien dat het ons in deze bestuursperiode lukt om veel van de plannen gedaan te krijgen.

Dit willen we, nee moeten we, ook in 2026 vasthouden. We gaan vol door met de uitvoering. Op die manier zorgen we dat de doelen uit het bestuursakkoord aan het eind van deze bestuursperiode zoveel als mogelijk gerealiseerd zijn. Gelukkig kunnen we daarbij vertrouwen op tal van sterke Brabantse partners waarmee we intensief samenwerken. Samen staan we sterk, helpen we Brabant verder.

Brabant open houden voor groei en ontwikkeling

Tot dusver lukt het om in Brabant (nieuwe) ontwikkelingen van de grond te krijgen. We zijn aan het bouwen, verduurzamen, leggen nieuwe natuur aan, verbeteren de infrastructuur, organiseren mooie evenementen, jagen innovaties in het bedrijfsleven aan, enzovoort. Soms gaat dat snel en voortvarend, soms met horten en stoten, soms gestaag en helaas lukt het soms ook even niet. Bijvoorbeeld vanwege wet- en regelgeving / juridische procedures of een tekort aan menskracht vanwege de krappe arbeidsmarkt. Maar ook stijgende kosten in de uitvoering en het beheer, onvoldoende 'knaken voor taken' of landelijke beleidskeuzes die op zich laten wachten zorgen ervoor dat niet alles tegelijk opgepakt wordt.

Koersvast en adaptief

Ook als het lastig is zetten we in Brabant door. Dat is noodzakelijk om Brabant duurzaam open te houden voor groei en ontwikkeling. Hierbij hebben we al onze partners, ook het Rijk, hard nodig. Het vereist dat we koersvast en adaptief zijn. Scherp op de bal, met oog voor onze omgeving. Op die manier blijven we gefocust op de provinciale doelen, maar spelen we tegelijkertijd flexibel in op nieuwe ontwikkelingen, een verschuivende realiteit of beleidskeuzes vanuit Den Haag. Dat gaat ons helpen bij het realiseren van onze plannen en projecten. Zodat we kunnen blijven uitvoeren en werken aan een gezond en welvarend Brabant.

Uitvoering in samenhang

Er is de afgelopen jaren veel gepraat, maar op alle beleidsvelden wordt het nu concreet. We zijn, of gaan in 2026, vol aan de slag. Daarbij pakken we de diverse opgaven in samenhang op. Dat is cruciaal want de optelsom – het totaalpakket - van de resultaten die we bereiken zorgen ervoor dat Brabant open blijft. Zo werken we in 2026 onder andere verder aan de Aanpak Landelijk Gebied (ALG), rollen we de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS 2.0) uit, gaan we aan de slag met de Droogteagenda, de opgaven rondom de Kaderrichtlijn Water (KRW), uitvoering van de actieplannen Mest en Gewasbescherming en de uitvoering van onze wettelijke VTH taken. Tekenend voor deze integrale werkwijze is de Gebiedsgerichte Aanpak (GGA). We staan gereed om met onze partners in de verschillende gebieden overeenkomsten af te sluiten en in 2026 ruim 100 projecten uit te voeren. Projecten waar de hierboven genoemde opgaven in samenkomen. We zijn vooral trots dat we dat – geheel volgens Brabantse traditie – in nauwe en goede samenwerking doen met onze partners. Zo benutten we de kracht van Brabant!

Integrale dossiers

Niet alleen rondom de groene en blauwe opgaven is een integrale aanpak essentieel. We zien het ook terug bij majeure dossiers zoals Powerport Moerdijk en Brainport. Het 'Powerport gebied' in de gemeenten Moerdijk, Drimmelen en Geertruidenberg speelt nu en in de toekomst een sleutelrol in de (inter)nationale en regionale energieopgaven. Om dit proces te faciliteren is de ontwerptafel Powerport regio Moerdijk ingericht waar Rijk, provincie en regio samen werken aan een integraal gebiedsgericht ontwikkelperspectief. Een gezamenlijke inspanning zien we ook terug in de Brainport regio. Onder de noemer Beethoven is een pakket van € 2,5 mld. afgesproken (boven op de eerdere deal van € 1,6 mld. uit 2022) om te werken aan de regio. Ook hier vallen diverse opgaven samen zoals woningbouw, hoogwaardige bedrijvigheid, talentontwikkeling en mobiliteit.

Wat gebeurt er om ons heen?

Zowel nationaal als internationaal is het een turbulente periode. De geopolitieke en economische onzekerheid is groot. De conflicten in onder meer Oekraïne en rondom Israël zijn onverminderd actueel, waardoor de focus op veiligheid flink is toegenomen. Daarbij zet de VS de internationale handel onder spanning en dat zorgt voor druk op de geopolitieke en economische verhoudingen. Dit heeft ook impact op een open en internationaal verbonden economie als die van Brabant.

Nieuwe verkiezingen Tweede Kamer

Turbulent is het ook in Den Haag. Begin juni viel Kabinet Schoof en dat betekent dat er op 29 oktober 2025 nieuwe verkiezingen zijn voor de Tweede Kamer. Het betekent ook dat voor nu, op wat uitzonderingen na, veel beleidskeuzes vooruit zijn geschoven. Dit zien we terug in de Rijksbegroting 2026. Deze is beleidsarm en beperkt in omvang. Er wordt een positief economisch beeld van Nederland geschilderd en tegelijkertijd gewaarschuwd voor toenemende druk op onze welvaart en veiligheid door internationale spanningen en oplopende uitgaven voor zorg en sociale zekerheid. Verder erkent het kabinet de onmisbare rol van provincies in het aanpakken van urgente maatschappelijke vraagstukken zoals de stikstofproblematiek en de ruimtelijke opgaven rond woningbouw, infrastructuur, defensie, energie en klimaat.

We weten nog niet welke keuzes een nieuwe regering in 2026 gaat maken. Wat verandert er? Wat niet? En wat betekent het concreet voor ons beleid en de uitvoering ervan? En die keuzes hebben impact op Brabant. Denk maar aan keuzes die afgelopen jaar wel zijn gemaakt, zoals m.b.t. de Delta Rhine Corridor en de uitbreidingsplannen van Defensie. Voor nu kunnen we niet anders dan onze eigen koers te blijven varen en scherp blijven volgen wat er in Den Haag gebeurt. We zijn, vanuit onze eigen plannen, flexibel en adaptief. Zodat we in kunnen spelen op beleidskeuzes in Den Haag, maar ook door aan de voorkant kunnen meedenken als één van de belangrijkste uitvoeringspartners.

Gemeenteraadsverkiezingen 2026

Ook bij een andere belangrijke partner komen er verkiezingen aan. Op 25 maart 2026 zijn de gemeenteraadsverkiezingen. De uitkomsten daarvan weten we nu nog niet, maar we weten wel dat samen met alle 56 Brabantse gemeenten nauw samengewerkt wordt in tal van projecten en op veel verschillende beleidsterreinen. Ook werken we aan een sterk en integer openbaar bestuur in Brabant. Dit is noodzakelijk voor het functioneren van de democratische rechtstaat. In 2026 is het dan ook zaak om stevige verbindingen te leggen met de nieuwe gemeentebesturen zodat we met hen – op efficiënte en effectieve wijze, blijven werken aan een mooier Brabant.

Europese Unie

Met de laatste geopolitieke ontwikkelingen in de wereld richt de EU zich de komende vijf jaar vooral op de thema's concurrentievermogen, defensie en energie. De verduurzaming van de industrie blijft een belangrijk doel. Daarnaast gaan veiligheid en innovatie in brede zin een belangrijke rol spelen. Evenals de beschikbaarheid van drinkwater, het belang van klimaatadaptatie en van voedsel-zekerheid. Dit zijn allemaal belangrijke onderwerpen voor Brabant in 2026 en de jaren die volgen.

De hernieuwde focuspunten vanuit Brussel betekenen mogelijk ook dat andere beleidsvelden minder prioriteit gaan krijgen. Het antwoord daarop gaat volgen in de nieuwe EU meerjarenbegroting 2028-2025. De voorbereiding loopt al en in 2026 krijgt dat verder vorm. De hierboven genoemde beleidslijnen gaan een grote rol in spelen. Voor ons als provincie is dit een belangrijk moment om Europese middelen aan te boren via bijvoorbeeld de inhoudelijke programmafondsen. Het is cruciaal dat we in deze bestuursperiode hierop anticiperen, bijvoorbeeld als het gaat om middelen voor cofinanciering beschikbaar te hebben. In 2026 maken we hier concrete plannen voor.

Zicht op onze opgaven

In 2026 blijven we gefocust op de uitvoering van onze plannen. We doen wat nodig is voor Brabant. Natuurlijk liggen er uitdagingen voor ons. Welke richting kiest een nieuw kabinet in 2026? Hoe komen de gemeentebesturen eruit te zien? Wat gebeurt er op internationaal vlak? We weten het nog niet precies en daarom richten we ons op waar we als Brabant invloed op hebben. Op het realiseren van onze eigen projecten. Op de samenwerking met onze partners zoals de gemeenten en waterschappen. Aan ons zal het in ieder geval niet liggen. Wij staan gereed en weten dat met samenwerking, innovatie en doortastendheid veel mogelijk is. Zeker in Brabant zoals deze begroting laat zien. Hieronder lichten we - aan de hand van de zichtlijnen uit het bestuursakkoord - een aantal speerpunten voor 2026 toe. In de programmaplannen is dit verder uitgewerkt.

Zicht op een welvarend, gezond en gelukkig Brabant

In een welvarend Brabant zijn de mensen gezond, voelen zich gelukkig en draait de economie op volle toeren. Vanuit het perspectief van brede welvaart kijken we dan ook verder dan alleen economische groei. Het gaat over welzijn, een schone leefomgeving, goed onderwijs, sociale verbondenheid en toekomstperspectief. Met de Monitor Brede Welvaart houden we hier integraal zicht op. En ook het Model positieve gezondheid helpt ons om vanuit een brede blik naar deze thema's te kijken. Verder is een veilig Brabant topprioriteit. We pakken door met de aanpak van bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid in de strijd tegen ondermijnende criminaliteit. Door deze brede kijk centraal te stellen in het beleid, dragen we bij aan een duurzame en veerkrachtige samenleving voor alle Brabanders: nu en in de toekomst. Een belangrijk streven daarbij is 'drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander in 2030'. En daar werk ieder programma vanuit het eigen beleidsveld aan mee!

Innovatiekracht, talent en investeren in de oplossingen van morgen

De wereld verandert snel en innovatiekracht is de sleutel om de sterke economische positie van Brabant te bestendigen. We zetten dan ook vol in het versterken van strategische innovatieclusters zoals die op het gebied van medische technologie, halfgeleiders, batterijtechnologie, digitale veiligheid en defensie-innovaties. Tegelijkertijd sturen we actief op Europese fondsen en programma's om kansen voor Brabant te verzilveren. Zo ontstaat een toekomstgerichte aanpak waarin innovatiekracht, veiligheid en internationale verbinding centraal staan.

Verder werken we aan een gezamenlijke Human Capital Agenda die regionale inspanningen verbindt, versterkt en versnelt. Via initiatieven als het MKB Traineeship, PACT Brabant en het Kennispact HO wordt ingezet op Leven Lang Ontwikkelen, impactvol ondernemerschap en een sterke kennisinfrastructuur. Tegelijkertijd wordt met het Ruimtelijk-Economisch Handelingsperspectief gestuurd op het aantrekken van hoogwaardige bedrijvigheid en strategische ruimtelijke keuzes. Dit leidt tot een aanpak waarin talent, kennis en ruimte centraal staan voor een toekomstbestendige provincie.

Zicht op een verbonden Brabant -Regie op groeiopgave

We zijn er voor iedere Brabander. Een Brabant dat bovendien steeds verder groeit qua inwoneraantal en waar de druk op schaarse ruimte onverminderd groot blijft. De vraag naar allerlei voorzieningen rondom wonen, werken, reizen, recreëren, etc. is en blijft fors. Het vraagt provinciale regie om deze groeiopgave in goede banen te leiden. Met het - naar verwachting - in 2026 in werking treden van de Wet regie volkshuisvesting krijgen we als provincie meer opties om de regierol in te vullen. Belangrijk, want de woningbouwopgave is ook in 2026 één van onze speerpunten.

Wat betreft de werklocaties breiden we in 2026 het project Grote Oogst verder uit. We gaan van 12 naar 18 (nog nader te selecteren) bedrijventerreinen om te verduurzamen. Ook zetten we in op kennisdeling zodat elders de opgedane expertise eveneens ingezet kan worden. In 2026 blijven we ook werken aan de stedelijke gebiedsontwikkelingen. Een aantal van deze grote en complexe opgaven gaan in 2026 van visievorming naar uitvoering. Aan des slag dus, bijvoorbeeld bij Fellenoord in Eindhoven en – wat kleinschaliger – in Waalwijk.

Mobiliteit

Meer mensen, meer woningen en een verdere verstedelijking leiden tot een grotere vraag én verdichting van de mobiliteit. Dit vergt enorme investeringen in het mobiliteitssysteem. Het stopzetten van veel rijksinfraprojecten en het aframen van de projectbudgetten heeft een negatieve impact, waardoor Brabant in de nabije toekomst nog meer vast dreigt te lopen. Het stevig inzetten op de realisatie van de Meerjarige Multimodale Mobiliteitsprogramma's (MMMP's) is dan ook cruciaal in 2026. Samen met de regio's op basis van de Meerjarige Mobiliteitsagenda (MMA) tussen Rijk en regio. Hierin is ook de extra focus op onder meer het openbaar vervoer van belang. Met het toekennen van extra middelen voor OV-busvervoer bij de [Perspectiefnota 2026](#) is er een basis voor het behoud én groei van het OV-aanbod die noodzakelijk is. Verder is in 2026 (en ook de jaren daarna) het beheer en onderhoud van de provinciale wegen en fietspaden een opgave die toeneemt in omvang en complexiteit. Stijgende kosten zorgen voor een financiële uitdaging. Tot slot is en blijft verkeersveiligheid een topprioriteit. Extra inzet blijft hard nodig om het aantal verkeersslachtoffers te minimaliseren.

Een levendig Brabant

Niet iedere Brabander komt even makkelijk met cultuur, sport of erfgoed in aanraking. Daarom willen we meer mensen bereiken en ook meer verschillende mensen. Brabanders van alle leeftijden, achtergronden en inkomensgroepen. De initiatiefnemers en organisaties in de cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd sectoren vragen wij om zich in te spannen om meer verschillende mensen aan te spreken. Zo ontwikkelen we samen een divers aanbod dat past bij de diversiteit van Brabanders. Daarbij zien we kansen om met de inzet van cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd om meer impact te maken in onze bredere opgaven. Zo kunnen verhalen uit het verleden een inspiratie zijn en meehelpen oplossingen te vinden voor de ruimtelijke vraagstukken.

Zicht op een duurzaam veranderend Brabant

Brabant wil in 2030 de CO₂-uitstoot met 55% terugbrengen ten opzichte van 1990 en in 2050 klimaatneutraal zijn. Dit vraagt een omvangrijke transitie naar een toekomstbestendig en duurzaam energiesysteem. Een energiesysteem dat in 2030 voor 50% en in 2050 voor 100% bestaat uit hernieuwbare en duurzame bronnen dat Brabant in haar energie- en warmtebehoeften voorziet.

Netcongestie aanpakken

De energietransitie wordt bemoeilijkt door netcongestie. Ook in 2026 heeft de aanpak hiervan prioriteit. Onze inzet op een snelle uitbreiding van het elektriciteitsnet en het slim koppelen van de energievraag en het -aanbod gaat door. Ook gaan we, zodra de Wet collectieve warmte in werking treedt, toewerken naar het in de praktijk brengen van de warmteplannen en de oprichting van een regionaal warmtebedrijf.

Regionale Energiestrategieën (RES)

De samenwerking met de regio's blijft belangrijk voor het in uitvoering brengen van de Regionale Energiestrategieën (RES). Zo werken we ook met hen aan het meer en beter benutten van duurzame bronnen zoals wind en zon en aardwarmte voor woonwijken en bedrijven. Dit gaat niet altijd vanzelf, het vraagstuk is complex met veel betrokkenen. De provinciale regierol is dan ook extra van belang. Ook zijn we transparant over onze rol door het provinciaal toekomstbeeld op het energiesysteem in Brabant en het maken van keuzes over het energiebeleid, de energiemix (elektriciteit, warmte en moleculen) en het ruimtegebruik vast te leggen in het Energieperspectief 2050. Dat biedt richting en een kader om als provincie in gezamenlijkheid met de vele partners in de energiesector maar ook in de sectoren wonen, mobiliteit, economie en landbouw samen te werken aan de energietransitie in Brabant.

Landbouw en voedsel

Voedselzekerheid is gezien alle geopolitieke ontwikkelingen een relevant thema. Zowel nationaal als internationaal worden hier strategieën voor ontwikkeld. Ook in Brabant heeft een dergelijke strategie prioriteit en leveren we bovendien een bijdrage aan de ontwikkeling van de (inter)nationale strategieën. Bij voedselproductie is het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen i.r.t. een gezonde leefomgeving een onderwerp dat steeds meer maatschappelijke discussie oproept. In 2026 zetten we in op het uitvoeren van ons actieplan gewasbeschermingsmiddelen. Verder blijven we bijdragen aan een meer duurzame veehouderij door bijvoorbeeld het onderzoeken van sensoren in het kader van 'real time'-meten en monitoren en voer- en managementmaatregelen.

Zicht op een gezonde natuur- en waterrijke leefomgeving

De uitvoering vindt onder meer plaats via de Aanpak Landelijk Gebied (ALG) waarin de Groenblauwe Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) leidend is. We werken daarbij, zoals eerder al gemeld, aan ruim 100 projecten in Noord-Brabant aan de groene en blauwe opgaven m.b.t. natuur, landbouw, stikstof en water. In en rondom twaalf stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden komen veel van deze opgaven samen. Daar gaan we aan de slag met gebiedsvisies en voorbereiding van de verdere uitvoering. En tegelijkertijd werken we aan een robuuste, inclusieve en verbonden natuur voor Brabant en de Brabander waarbij we vol inzetten op het beschermen en versterken van de biodiversiteit. Op die manier zorgen we ervoor dat we Brabant open houden en vergunningverlening voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen mogelijk blijft.

Uiteraard in samenhang met een duurzaam toekomstperspectief voor de landbouw en het reduceren van de stikstof emissies via de BOS 2.0 en het intrekkingenbeleid. De komende periode volgen we met aandacht met welke plannen het Rijk komt op het gebied van zonering en reducties op bedrijfsniveau. Op grond daarvan bepalen we welke mogelijkheden dit biedt voor de BOS 2.0. Verder kijken we welke experimenten en pilots kansrijk zijn om verduurzaming en emissiereducties te realiseren.

Kaderrichtlijn Water

Ander belangrijk en samenhangend onderdeel in de ALG zijn de doelen t.a.v. de Kaderrichtlijn Water (KRW). In 2026 werken we onder meer aan watersysteemherstel gericht op het verbeteren van de zoetwaterbeschikbaarheid, inclusief het borgen van de drinkwatervoorziening. Daarnaast loopt de verdere planvorming en realisatie van waterveiligheidsprojecten en de uitvoering van de verbrede grondwaterheffing. Eind 2026 is bovendien het Ontwerp Regionaal Water- en Bodemprogramma 2028-2033 gereed voor inspraak.

Omgevingskwaliteit

Als provincie staan we aan de lat voor een veilige en gezonde leefomgeving met een goede omgevingskwaliteit: een schone bodem, schoon, veilig en voldoende water en een gezonde lucht. Door tal van ontwikkelingen neemt de laatste decennia de druk op onze leefomgeving weer toe. We willen het tij nu definitief keren en toewerken naar een steeds gezondere fysieke leefomgeving die ten minste voldoet aan de wettelijke normen. Een stevige verbinding met andere beleidsvelden is daarbij vereist, want alleen samen realiseren we dit doel. Onze plannen staan in de uitvoeringsagenda Milieu. Denk bijvoorbeeld aan de invulling van het Schone Lucht Akkoord en de inzet om de blootstelling aan schadelijke stoffen te verminderen (Zeer zorgwekkende stoffen).

Fundament voor het realiseren

Een gezonde financiële huishouding is cruciaal om te kunnen blijven investeren in de toekomst van Brabant. Het is dan ook goed te zien dat we er – momenteel – goed voorstaan. Bij de Perspectiefnota 2026 is het gelukt een aanzienlijk aantal structurele taken te voorzien van structurele financiering voor 2028 e.v. Daarbij is het eveneens gelukt een substantieel budget vrij te houden voor de nieuwe bestuursperiode. Toch moeten we zorgvuldig en verstandig met ons geld omgaan gezien de onzekerheden. De korting op het provinciefonds hangt nog altijd boven de markt. Welke keuzes maakt een nieuwe regering in 2026? Hoe ontwikkelt de economie zich? En blijven de kosten voor uitvoering en beheer/onderhoud verder stijgen?

Het betekent ook dat we scherp moeten zijn op nieuwe financiële kansen. Met name in Europa is de route naar de nieuwe meerjarenbegroting essentieel om op in te spelen. In 2026 maken we daarom ook plannen rondom het binnenhalen van Europese subsidies. Denk aan lobbyactiviteiten, maar vooral ook het voorsorteren op cofinanciering.

Uitvoeringskracht

Naast voldoende budget is hebben we vooral ook kundige en gedreven mensen nodig om uitvoering te geven aan de plannen. Bij de Perspectiefnota 2026 is via het besluit rondom structureel financieren een flink deel van onze tijdelijke capaciteit structureel gemaakt. Dit helpt bij het vasthouden en aantrekken van goede mensen en het beperken van inhuur. Ook in 2026 blijven we investeren in onze medewerkers en uitvoeringskracht. Met aandacht voor vakmanschap, talentontwikkeling en vitaliteit. Maar we zorgen er ook voor dat onze ondersteuning goed en veilig geregeld is als het gaat om bijvoorbeeld de ICT, data/AI, weerbaarheid en facilitaire zaken. We zien graag dat iedereen hun kennis en talent kan benutten, daar plezier in heeft en op die manier een steentje bijdraagt aan een mooier Brabant.

Financiële positie

De financiële positie van onze provincie is stabiel en gezond. Onze meerjarenbegroting is structureel in evenwicht en onze structurele inkomsten zijn – ook meerjarig – groter dan de structurele lasten. De reservepositie is daarbij goed te noemen. We beschikken over een immunisatieportefeuille die we inzetten om revolverend te investeren in het realiseren van onze ambities. We hebben voor ca. € 1,5 mld. aan beleidsreserves die in ieder geval voldoende zijn om onze beleidsambities voor de komende jaren te realiseren en onze financiële restrisico's zijn voor ruim 90% afgedekt binnen de algemene risicoreserve. De effecten van de septembercirculaire hebben we toegelicht in het Statenvoorstel bij deze begroting. Na verwerking hiervan in een begrotingswijziging resulteert dit in een aanzienlijke vrije begrotingsruimte, zowel structureel als incidenteel. Die hebben we in de naaste toekomst, waarschijnlijk, ook nodig omdat er ontwikkelingen, risico's en onzekerheden op ons afkomen die een extra claim op onze financiële middelen kunnen leggen. Zo bestaat de kans dat een nieuw verdeelmodel vanaf 2028 grotere negatieve herverdeeleeffecten heeft dan tot dusver, op basis van het tussenmodel, was ingeschat.

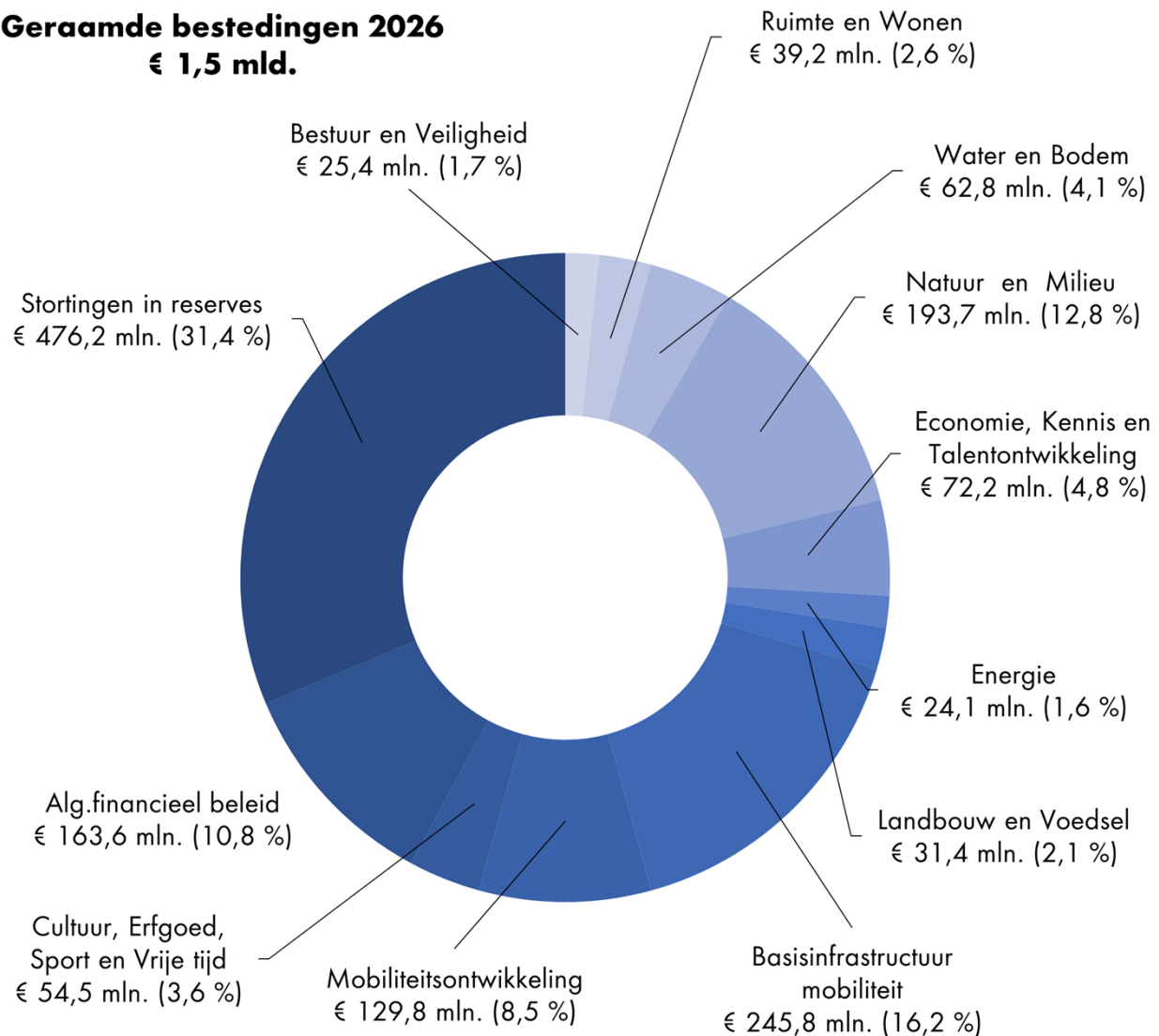
Daarnaast zien we dat er meer en meer omvangrijke initiatieven genomen worden met dito risico's die financieel afgedekt moeten worden (Fellenoord, claims landbouw, financiële zekerstelling milieuschades etc.). Bovendien zien we dat de uitvoering soms langer duurt dan we voor ogen hadden en graag zouden willen. Dit resulteert, onder meer door inflatie, in hogere kosten en de gereserveerde middelen in de beleidsreserves mogelijk ontoereikend zijn.

Ook op het terrein van de opcentenopbrengst MRB is er een onzekerheid. Tot nu toe is dit een stabiele bron van inkomsten gebleken, maar op termijn komt de gewichtsmaatstaf door het stijgende aandeel van zware EV's ter discussie en wordt mogelijk vervangen door een oppervlaktemaatstaf. Of de opcenten MRB door een geheel andere provinciale belasting.

Kortom, onze financiële positie is stabiel en gezond, maar we moeten wel waakzaam blijven gezien de onzekerheden die er spelen. We beschikken over voldoende middelen om onze beleidsambities op korte en middellange termijn te financieren. En uiteraard blijven we daarbij alert op de ontwikkelingen en risico's die op ons afkomen, zodat tijdig maatregelen treffen als dat nodig is.

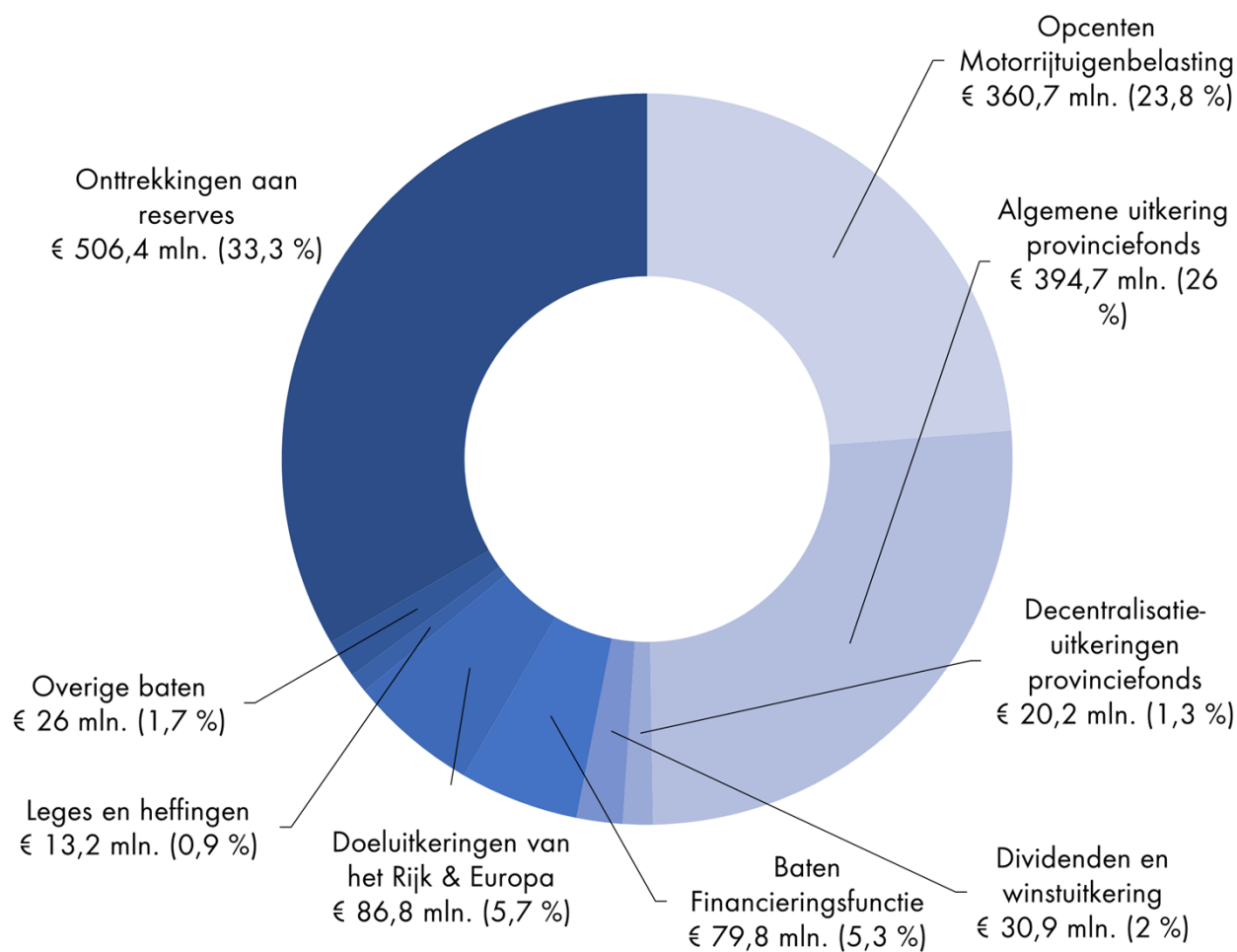
Figuur 1: geraamde bestedingen 2026

Geraamde bestedingen 2026
€ 1,5 mld.

Figuur 2: geraamde herkomst van middelen 2026

Geraamde herkomst van middelen 2026 € 1,5 mld.

Programma 1 Bestuur en veiligheid

Inleiding

Werken aan een toekomstbestendig bestuur

In navolging van het door Provinciale Staten vastgestelde [Beleidskader Toekomstbestendig Bestuur](#) (8 maart 2024) is op 29 oktober 2024 de [Uitvoeringsagenda Toekomstbestendig Bestuur](#) vastgesteld.

Daarmee ligt ons beleid voor de komende jaren vast om samen met de medeoverheden te werken aan een toekomstbestendig openbaar bestuur in Brabant. Inwoners, bedrijven en maatschappelijke instellingen moeten kunnen vertrouwen op een slagvaardig, democratisch, rechtmatig en een veilig en weerbaar bestuur.

Slagvaardig, democratisch en rechtmatig bestuur

We werken aan sterk en integer openbaar bestuur, omdat dit noodzakelijk is voor het functioneren van onze democratische rechtsstaat. Opgaven worden steeds complexer en dat vraagt om een daadkrachtig bestuur dat in staat is om problemen op te lossen.

Onze inzet is erop gericht dat de Brabantse overheden efficiënt en effectief bijdragen aan de aanpak van maatschappelijke opgaven alsmede op versterking van het democratisch systeem. Daarnaast is het onze ambitie dat de Brabantse overheden hun wettelijke medebewindstaken structureel goed uitvoeren.

Gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen staan voor grote uitdagingen als het gaat om bijvoorbeeld het huisvesten van vergunninghouders en een gezonde financiële begroting.

Veilig en weerbaar bestuur

We dragen actief bij aan oplossingen ter vergroting van de bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid in de strijd tegen de ondermijnende criminaliteit. De aanpak van ondermijning is topprioriteit op alle niveaus, van lokaal tot landelijk. Voor een veilig Brabant en de strijd tegen ondermijning hebben we een structurele aanpak nodig voor de langere termijn, met weerbare overheden en maatschappelijke partners. Preventie is een belangrijk middel om te verhinderen dat ondermijnende criminaliteit een kans krijgt en dat personen, groepen of bedrijven erin verzeild raken. Ondermijning van de overheid en de samenleving vinden we onacceptabel. De problematiek wordt breed gevoeld. Samen met Brabantse overheden en inwoners vormen we daarom één front tegen de schadelijke maatschappelijke effecten van ondermijning.

Brede Welvaart en gezondheid

Wij besteden aandacht aan brede welvaart omdat wij verder willen kijken dan alleen economische groei. Brede welvaart gaat ook over welzijn, een schone leefomgeving, goed onderwijs, sociale verbondenheid en toekomstperspectief. Door deze brede kijk centraal te stellen in het beleid, dragen we bij aan een duurzame en veerkrachtige samenleving voor alle Brabanders: nu en in de toekomst.

Door brede welvaart te meten, te monitoren en als uitgangspunt te nemen in beleidskeuzes, kan de provincie beter inspelen op maatschappelijke uitdagingen zoals vergrijzing, klimaatverandering, digitalisering en kansenongelijkheid. Het doel is om de leefkwaliteit van inwoners te verbeteren en toekomstige generaties betere kansen te bieden dan de huidige.

Daarnaast werkt elk begrotingsprogramma mee aan het realiseren van drie extra gezonde levensjaren voor iedere Brabander tegen 2030. Ieder jaar wordt gerapporteerd over de vastgestelde gezondheidsindicator per begrotingsprogramma.

Zo krijgen zowel brede welvaart als gezondheid een plek in alle provinciale programma's en komt het integrale karakter van deze thema's duidelijk terug in de begroting.

De Brabantse overheden dragen efficiënt en effectief bij aan de aanpak van maatschappelijke vraagstukken (slagvaardig bestuur)

De maatschappelijke opgaven, waarvoor de decentrale overheden staan, hangen veelal met elkaar samen. Ze zijn complex en vragen tegelijkertijd om snel handelen. Dat vereist de nodige besluitvaardigheid en uitvoeringskracht van het bestuur. Door concrete afspraken te maken, proberen we onze gezamenlijke slagkracht te vergroten.

Indicatoren:

- In 2027 is het percentage inwoners dat tevreden is over de slagvaardigheid van de provincie toegenomen ten opzichte van 2023.

Wat gaan we daarvoor doen?**We organiseren bijeenkomsten vanuit de Brabantmakers voor volksvertegenwoordigers, bestuurders en ambtenaren.**

We versterken de strategische samenwerking door minimaal vier bestuurlijke ontmoetingen te organiseren met bestuurders van de VBG, BrabantStad en MidStad. Daarnaast organiseren we sessies voor kennisdeling en ontmoeting rondom een specifiek (actueel) thema.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal bijeenkomsten vanuit de Brabantmakers	≥4	≥4	≥4	≥4

De regionale samenwerking met gemeenten en waterschappen is versterkt door middel van het organiseren van regionale ontwikkeldagen.

Ieder jaar organiseren we samen met de vier Brabantse regio's ten minste acht regionale ontwikkeldagen (ook wel omgevingsdagen of Regiodagen genoemd). Gedeputeerden nemen deel aan deze ontwikkeldagen.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal georganiseerde regionale omgevingsdagen	≥8	≥8	≥8	≥8

We versterken het democratisch systeem in Brabant door de samenleving eerder en beter bij ons werk te betrekken. We bieden actief ondersteuning aan initiatieven die bijdragen aan onze ambities en versterken bestaande democratische instrumenten

We leven in Brabant in een democratie: allemaal maken we onderdeel uit van ons democratisch systeem. De verbinding tussen burger en bestuur vormt een cruciaal onderdeel van dat systeem. Die verbinding is niet vanzelfsprekend en heeft aandacht en onderhoud nodig. Door te investeren in de verbinding tussen burger en bestuur, dragen we bij aan de bescherming van onze democratie.

Indicatoren:

- In 2027 is het percentage inwoners dat tevreden is over het functioneren van de provinciale democratie toegenomen ten opzichte van 2023.
- Het opkomstpercentage in Noord-Brabant bij verkiezingen (BBV-verplichte indicator).

Wat gaan we daarvoor doen?**We stellen een participatieverordening op**

De besluitvorming over de participatieverordening zal naar verwachting rond de zomer van 2026 plaats kunnen vinden.

Indicator:

- Uiterlijk 31 juli 2026 wordt een participatieverordening vastgesteld.

We voeren minimaal een generatietoets per jaar uit

We starten een team jongerenparticipatie met de doorontwikkeling van de generatietoets. Dit doen we voortbouwend op de twee succesvolle pilots van vorig jaar. Daarbij wordt opnieuw samengewerkt met de adviesraad Young Professionals Brabant en de organisatie Buitenlijn. Deze derde pilot wordt uitvoerig geëvalueerd, wat input levert om de generatietoets als democratisch instrument breder te kunnen verankeren in de organisatie. Dit gebeurt in goede samenspraak met team Brede Welvaart.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal generatietoetsen uitgevoerd	≥1	≥1	≥1	≥1

We organiseren jaarlijks een jongerentop

De jongerentop is gericht op het ophalen van ideeën en inzichten van Brabantse jongeren en deze delen met Brabantse bestuurders, politici en ambtenaren. Het afgelopen jaar draaide het om keuzes op de twee thema's financiële gezondheid en arbeidsmarkt vanuit het perspectief van jonge en toekomstige generaties. 2026 is het jaar vóór de provinciale statenverkiezingen. Samen met de Young Professionals Brabant gaan we een Brabantse jongerenagenda ontwikkelen om de stem van Brabantse jongeren te vertegenwoordigen in de volgende formatieperiode in 2027.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal georganiseerde jongerentoppen	1	1	1	1

We faciliteren een jongerenadviesplatform

De jongerenregiegroep wordt gevormd door de leden van de Young Professionals Brabant, waar wij sinds 2025 een nauwe en intensieve samenwerking mee hebben. Maandelijks komt deze regiegroep bij elkaar. Zij spelen een inhoudelijke rol in de Brabantse aanpak jongerenparticipatie en zijn nauw betrokken bij de activiteiten die we als team jongerenparticipatie faciliteren. Deze samenwerking wordt de komende jaren voortgezet. Hiermee kent Brabant een jongerenadviesplatform.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal adviezen van jongeren	≥2	≥2	≥2	≥2

Het interbestuurlijk toezicht zoals de provincie Noord-Brabant dit uitvoert, draagt bij aan een bestendig en veilig Brabant met een sterk openbaar bestuur. Een bestuur waarop de mensen kunnen vertrouwen (rechtmatig bestuur)

Indicatoren:

- Er staat geen enkele gemeente onder preventief financieel toezicht (BBV-verplichte indicator).
- Geen enkele gemeente wordt als 'voldoet niet' beoordeeld op het toezichtgebied Huisvesting vergunninghouders.
- Geen enkele lokale overheid wordt als 'voldoet niet' beoordeeld op het toezichtgebied Informatie- en archiefbeheer.
- Geen enkele lokale overheid wordt als 'voldoet niet' beoordeeld op het toezichtgebied Omgevingsrecht.

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren jaarlijks systematisch toezicht uit op de Brabantse gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen.

Het systematisch toezicht is een jaarlijks terugkerende vorm van toezicht, waarbij de toezichthouder zich baseert op beschikbare informatie of op basis van informatie die de toezichtontvanger aanbiedt. In de beoordeling is opgenomen of de toezichtontvanger haar wettelijke medebewindstaak op een adequate manier uitvoert. De uitkomsten van het systematische toezicht worden aan de toezichtontvanger per brief medegedeeld. De bevindingen per toezichtgebied zijn te vinden op een interactief digitaal dashboard.

Indicator:

- Alle Brabantse gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen ontvangen jaarlijks een beoordeling.

We organiseren jaarlijks themaonderzoeken en kennisbijeenkomsten vanuit het interbestuurlijk toezicht waarin best practices van gemeenten centraal staan.

In aanvulling op het systematisch toezicht doet de provincie Noord-Brabant regelmatig ook diepgaander onderzoek naar specifieke (risico) thema's. Doel van dit soort verdiepende onderzoeken is samen met toezicht ontvangers te zoeken naar verbeterpunten en 'best practices'.

Vanuit de ambitie om toezicht in balans te houden wordt op de aspect interactie en dialoog regelmatig bijeenkomsten georganiseerd over specifieke thema's. Soms Brabant breed vanuit een inhoudelijke hoek, soms om de samenwerking met en tussen de regio's te versterken. Doel van de kennisbijeenkomst is om het lerend effect van en met elkaar te stimuleren.

Indicatoren	2026	2027	2028	2029
Aantal themaonderzoeken	≥1	≥1	≥1	≥1
Aantal kennisbijeenkomsten	≥3	≥3	≥3	≥3

We dragen actief bij aan oplossingen ter vergroting van de bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid in de strijd tegen de ondermijnende criminaliteit (veilig en weerbaar bestuur).

Doel is een weerbaar Brabant, waarin zo veel mogelijk mensen zich veilig voelen. Samen met Brabantse overheden en inwoners vormen we één front tegen de schadelijke maatschappelijke effecten van ondermijning.

Indicator:

- In 2027 is het percentage inwoners dat vertrouwen heeft in de manier waarop de provincie wordt bestuurd toegenomen ten opzichte van 2023.

Wat gaan we daarvoor doen?

We verzorgen de workshop 'Samen Weerbaar' voor nieuwe medewerkers.

Door het periodiek organiseren van deze workshops vergroten we het risicobewustzijn van nieuwe medewerkers.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal voor nieuwe medewerkers georganiseerde workshops 'Samen Weerbaar'	≥8	≥8	≥8	≥8

We betrekken de Brabander als bondgenoot om Brabant weerbaarder te maken

Met Brabant op de Radar (BODR) borduren we voort op de serie Brabant onder de Radar. BODR is een gezamenlijke communicatiestrategie om Brabant weerbaarder te maken. We focussen op twee hoofdthema's: jongeren en het buitengebied, en op een algemeen overkoepelend thema dat zich onder meer richt op bewustzijn vergroten. Dit om de Brabander als actieve bondgenoot te betrekken, omdat criminele praktijken vaak dichterbij spelen dan we denken. Na een eerste piek in najaar 2025 zetten we in op twee communicatiemomenten per jaar. Tot en met voorjaar 2027 besteden we tijdens deze communicatiepieken aandacht aan acties, pilots of aanpakken die in Brabant lopen op de thema's.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal georganiseerde piekmomenten communicatie	≥2	≥1		

We organiseren bijeenkomsten over de mogelijkheden tot het transformeren of vitaliseren van niet-vitale vakantieparken.

We willen gemeenten beter in staat stellen om niet-vitale vakantieparken te transformeren of te vitaliseren. Hiertoe worden adviesgesprekken gevoerd om een integrale aanpak van vakantieparken te stimuleren. Verder worden periodiek werkateliers en – vraag gestuurde – werktafels georganiseerd voor medewerkers, die vanuit hun werk betrokken zijn bij vakantieparken. De provincie zet hierbij expertise in vanuit Ruimte, Wonen, Vrijtijdseconomie en Veiligheid.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal georganiseerde bijeenkomsten over het vitaliseren van vakantieparken	≥6	≥6	≥6	≥6

De Riskfactory Midden- en West-Brabant wordt voortgezet en een Riskfactory in de veiligheidsregio's Brabant-Noord en Brabant-Zuidoost is verkend.

Met een nieuw systeem van inzicht en monitoring van deelnemende scholen en gemeenten in het werkgebied wil de Risk Factory gericht (waar nodig) acquisitie plegen om tot hogere deelname van leerlingen te komen. Nieuw opengestelde scenario's voor senioren zullen ook bijdragen aan hogere bezoekerscijfers.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal bezoekers van de Risk Factory	≥7.500			

Samen met de Brabantse RIEC's en de Vereniging van Brabantse Gemeenten stimuleren wij de Brabantse gemeenten om de aanpak van ondermijning als speerpunt op te nemen in haar gemeentelijke veiligheidsbeleid.

We willen dit doen door actieve promotie en acquisitie van de (geactualiseerde) Brabantse norm weerbare overheid, in nauwe samenwerking met de beide RIEC's.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Percentage Brabantse gemeenten dat ondermijning in haar gemeentelijke veiligheidsbeleid noemt als speerpunt	≥80%			

We dragen bij aan een veiliger buitengebied

Voor een schoner, groener en veiliger buitengebied werken we samen in het samenwerkingsverband 'Samen Sterk in Brabant' (SSiB). Dit is een netwerk met onder meer de Brabantse terrein beheerders organisaties en particuliere grondbezitters, de decentrale overheden, politie en drinkwaterbedrijven. Het richt zich op het vrije veldtoezicht met 'groene boa's' in het buitengebied.

Verbeteren van de ervaren gezondheid van Brabanders

Veel inwoners voelen zich minder gezond dan gemiddeld in Nederland. Een goede gezondheid draagt bij aan welzijn, participatie en lagere zorgkosten.

Indicator:

- De Levensverwachting in Goed Ervaren Gezondheid (LGE) is verhoogd met drie jaar tegen 2030.

Wat gaan we daarvoor doen?

We organiseren jaarlijks een interne en drie externe bijeenkomsten, wat leidt tot nieuwe samenwerkingen en succesvolle gezamenlijke gezondheidsprojecten.

De provincie brengt partijen en initiatieven, die de inzet op positieve gezondheid in Brabant dichterbij kunnen brengen, bij elkaar. Ook in 2026 organiseren wij de dag van de gezondheid.

Indicatoren	2026	2027	2028	2029
Aantal interne bijeenkomsten	1	1	1	1
Aantal externe bijeenkomsten	3	3	3	3

Bijdragen aan de transitie van Zorg naar Positieve Gezondheid

De provincie wil de algemene gezondheid van haar inwoners structureel verbeteren om alle Brabanders gelijke kansen te bieden op een gezond en betekenisvol leven.

Indicator:

- Ieder provinciaal begrotingsprogramma voert in de periode 2024-2027 minstens een project uit dat positieve gezondheid en preventie bevordert.

Wat gaan we daarvoor doen?

We zorgen ervoor dat elk begrotingsprogramma minimaal aan een gezondheidsindicator werkt, wat de aandacht voor gezondheidsdoelstellingen binnen ons provinciale beleid vergroot.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal gezondheidsindicatoren per begrotingsprogramma	≥1	≥1	≥1	≥1

Integreren van gezondheid in provinciale programma's en beleid

Door gezondheid in andere programma's mee te wegen, voorkomt de provincie onbedoelde negatieve effecten en benut ze kansen om gezondheidswinst te boeken.

Indicator:

- Provinciale programma's bevorderen de ervaren gezondheid en voorkomen negatieve gezondheidseffecten.

Wat gaan we daarvoor doen?

We werken het Dashboard Gezondheid bij, zodat iedereen de voortgang van gezondheidsdoelstellingen helder en actueel kan volgen.

Het dashboard fungeert als een centraal platform waar de gezondheidsgegevens worden verzameld en gepresenteerd. Het dashboard monitort de voortgang op de gezondheidsdoelstellingen van de provincie. Het maakt voor Provinciale Staten en andere belanghebbenden inzichtelijk hoe provinciale programma's bijdragen aan gezondheid.

Indicator:

- Het [Dashboard Gezondheid](#) up-to-date houden om de actuele voortgang in gezondheidsdoelstellingen van de begrotingsprogramma's te laten zien.

Brede welvaart stevig op de agenda zetten en samen met partners verder betekenis geven

Brede welvaart vraagt een duidelijke agenda en aandacht, specifiek gericht op Brabant. De afgelopen jaren hebben we stappen gezet in kennisdeling, kennisontwikkeling en meedoen met projecten. Als provincie werken we ernaar toe om meer grip te krijgen op het thema brede welvaart, door het de juiste aandacht te geven en op de agenda te blijven zetten.

Gezamenlijk met de regio's kijken we hoe we kennis en de praktijk beter op elkaar laten aansluiten. Samenwerking met de academische werkplaats brede welvaart is hier een onderdeel van. Binnen het Brabants Netwerk Brede Welvaart organiseren we bijeenkomsten met als doel om professionals, organisatie en beleidsmakers niet alleen te inspireren, maar hen ook daadwerkelijk handelingsperspectief te bieden bij het werken aan brede welvaart.

Indicatoren:?

- Er zijn ten minste drie regio's als partner aangesloten bij de Academische Werkplaats.
- Jaarlijks organiseren we één themabijeenkomst besturen op brede welvaart voor Brabantse bestuurders
- Jaarlijks organiseren we vier themabijeenkomsten voor het praktijknetwerk brede welvaart.

Wat gaan we daarvoor doen?

We versterken de regionale kennisinfrastructuur brede welvaart

Door de kennis die in onze provincie aanwezig is (bij diverse kennisinstellingen) op het thema brede welvaart goed aan elkaar te verbinden. En te zorgen voor de juiste kennisontwikkeling en kennisdeling.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal regio's als partner aangesloten bij de Academische werkplaats	≥3	≥3	≥3	≥3

Brede welvaart als denk- en doekader integreren in al ons beleid

Het versterken van brede welvaart voor de Brabander is onze leidraad voor onze inspanningen in de verschillende beleidsprogramma's. We zien brede welvaart als een als een samenbindend thema voor al ons beleid. Vanuit die gedachte werken we aan een organisatiebrede aanpak voor het brede welvaarts denken en doen die bestaat uit een gefaseerde opzet en zich richt op de beleidsprogramma's.

Indicatoren:

- Jaarlijks gaan we aan de slag met en leren van onze eigen brede welvaartsaanpak, waarin we de belangrijkste elementen en aandachtspunten definiëren om met brede welvaart aan de slag te gaan in de beleidspraktijk.
- Jaarlijks wordt de Brabantse Monitor Brede Welvaart gebruikt om inzicht in brede welvaart verder te vergroten.

Wat gaan we daarvoor doen?

We vergroten het inzicht in brede welvaart per regio

Dit doen we door de doorontwikkeling van een Brabantse Monitor Brede Welvaart. De monitor is in 2025 opgeleverd en zal ook in 2026 worden gebruikt om inzicht in brede welvaart te vergroten. In overleg met het PON & Telos zal worden gekeken welke aanvullingen er nog benodigd zijn. Daarnaast wordt er in 2026 gewerkt aan de nieuwe monitor die in 2027 zal worden opgeleverd.

Indicator:

- Jaarlijks wordt de Brabantse Monitor Brede Welvaart gebruikt om inzicht in brede welvaart verder te vergroten.

We zetten brede welvaart in als leidraad voor het voeren van het juiste gesprek

Dit doen we door als provincie op allerlei manieren zowel intern als extern in gesprek te zijn en blijven over gewenste effecten van beleid. Een stappenplan brede welvaart is ontwikkeld gezamenlijk met TNO. Met het stappenplan en de Brabantse monitor brede Welvaart als startdocumenten werken we samen met de beleidsprogramma's aan de organisatiebrede aanpak. We vullen de 'toolbox', zodat ieder programma met brede welvaart aan de slag kan.

Indicator:

- We ontwikkelen onze eigen aanpak als het gaat om het inzetten van zinvolle gesprekken met belanghebbenden.

We bepalen streef en drempelwaarden

Op deze manier brengen we prioritering aan in de thema's van brede welvaart, hetgeen we nastreven in termen van doelstellingen en grenzen waar we niet onder willen komen.

We werken aan het in kaart brengen van onze streef- en drempelwaarden op basis van alle wet- en regelgeving, beleidskaders en uitvoeringsagenda's en leveren op basis van dit onderzoek en afstemming met alle betrokken partijen in 2026 een voorstel op.

Indicator:

- Deze bestuursperiode brengen we prioriteit aan in de thema's van brede welvaart. We verduidelijken onze streef- en drempelwaarden.

We vergroten het inzicht in verwachte neveneffecten van beleid

Dit doen we door vooraf in kaart te brengen wat de verwachte gevolgen zijn van beleid en hoe het bijdraagt aan het versterken van brede welvaart voor alle Brabanders.

Op verschillende vlakken zijn hiervoor de eerste stappen gezet. Zoals met de Brabantse Monitor Brede Welvaart, de stakeholdersdialoog en samenwerking met diverse partners omtrent de interventiestrategie. Dit alles helpt bij het verder vergroten van het inzicht in verwachte neveneffecten.

Indicatoren:

- Jaarlijks gaan we aan de slag met en leren van onze eigen brede welvaartsaanpak, waarin we de belangrijkste elementen en aandachtspunten definiëren om met brede welvaart aan de slag te gaan in de beleidspraktijk.
- Deze bestuursperiode ontwikkelen we een afweegkader voor het maken van integrale beleidsafwegingen.
- We ontwikkelen de generatietoets door om toe te kunnen passen in beleidsvoorbereiding en ontwikkeling.

We investeren in concrete brede welvaartsuitdagingen en projecten

We zien een duidelijke trend bij gemeenten, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en bedrijven om toekomstig handelen te plaatsen in de context van brede welvaart. Het zoeken naar het juiste evenwicht tussen economische, sociale en ecologische waarden is ingewikkeld. Toch zien we steeds meer initiatieven die het denken vanuit of inzicht in brede welvaart vergroten. Als provincie maken we pas echt het verschil in de ontwikkeling van brede welvaart als we denken weten om te zetten in doen. Dit doen we door goede voorbeelden binnen provinciaal beleid te ondersteunen. Maar ook door te investeren in lokale en regionale projecten die vanuit breed perspectief zijn opgezet en uitgedacht.

Indicatoren:

- In 2025 verkennen we of de tweede ronde BOF ondergebracht kan worden bij de BOM (indien verkenning succesvol krijgt dit vervolg in 2026 (oprichting) en 2027 (uitvoering)).
- Jaarlijks werkt team brede welvaart in drie cross-over projecten mee in het leren toepassen van brede welvaart in de beleidspraktijk.
- Regio Deals: Iedere regio heeft een Regio Deal die bijdraagt aan de brede welvaart in de regio (vierde, vijfde of zesde tranche).
- We investeren in tenminste 5 innovatieve projecten die positieve impact willen maken op brede welvaart.

Wat gaan we daarvoor doen?

We definiëren cross-over projecten

Dit doen we door samen te werken met programma's aan het leren toepassen van brede welvaart in de beleidspraktijk. Eén van de stappen om brede welvaart een plek te geven in de provinciale organisatie is om binnen een aantal programma's en concrete projecten brede welvaart in te zetten voor beleidsvoorbereiding, ontwikkeling, monitoring of evaluatie.

Indicator:

- Team brede welvaart werkt in drie cross-over projecten mee in het leren toepassen van brede welvaart in de beleidspraktijk.

We zetten onze kennis, expertise en ons netwerk in om regio's te sterken in hun aanvraag bij het Rijk – als het gaat om regiodeals

Zo komen we tot een integrale stimulering van brede welvaart die aansluit bij de provinciale ambities. Inmiddels heeft iedere regio een deal lopen. Deze zitten allemaal in een verschillende fase en vragen dus ieder een andere inzet vanuit de provincie.

Indicator:

- Elke regio heeft een Regio Deal die bijdraagt aan de brede welvaart in de regio.

We verkennen een tweede ronde van het Brabant Outcomes Fund

Het Brabants Outcomes Fund (BOF) is gericht op het ondersteunen van initiatieven die werken aan brede welvaart. Het BOF stimuleert samenwerking en gedeelde verantwoordelijkheid binnen en tussen overheidsorganisaties en tussen publieke en private partijen. In het bestuursakkoord is aangegeven dat het de wens is om het BOF onder te brengen bij de BOM. Op basis van aanvullend marktonderzoek zullen vervolgstappen worden voorgelegd om tot een voorstel voor uitvoering te komen.

Indicator:

- In 2025 verkennen we of de tweede ronde BOF ondergebracht kan worden bij de BOM (indien verkenning succesvol krijgt dit vervolg in 2026 (oprichting) en 2027 (uitvoering)).

We investeren in regionale projecten met brede samenhang

We investeren de komende jaren in het ondersteunen van tenminste 5 innovatieve bedrijven en projecten die een positief effect hebben op zowel sociale, economische als ecologische dimensies van brede welvaart.

Indicator	2024-2027
Aantal ondersteunde innovatieve bedrijven en projecten	≥5

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- [Beleidskader Toekomstbestendig bestuur](#)
- [Beleidskader gezondheid 2021 – 2030](#)
- [Uitvoeringsagenda Toekomstbestendig bestuur](#)
- [Uitvoeringsagenda Gezondheid](#)
- [Uitvoeringsagenda Brede welvaart](#)
- [\(Rijks\) Beleidskader gemeentelijk herindeling 2018](#)
- [Beleidsregel Wet Bibob Noord-Brabant 2018 \(Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur\)](#)
- [Beleidskader ontheffing verboden handelingen 2018](#)
- [Beleidsregel gemeenschappelijk financieel toezichtkader gemeenten en GR-en](#)
- [Verordening systematische toezichtinformatie Noord-Brabant](#)
- Algemeen (Rijks) beleidskader indeplaatsstelling bij taakverwaarlozing en schorsing/vernietiging.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Interprovinciaal Overleg (IPO)
- INPA Huis van de Nederlandse Provincies
- Zuidelijke Rekenkamer

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Huisvesting vergunninghouders

- De landelijke beleidskoers is onzeker door de val van het kabinet. Het is onduidelijk of de voorgenomen wetwijziging (o.a. verbod op voorrang en aanpassing Huisvestingswet 2014) worden doorgevoerd.
- De contourennota over de intrekking van de Spreidingswet zorgt voor extra onduidelijkheid over de toekomstige landelijke regie.
- De taakstelling voor de tweede helft van 2025 is vastgesteld, maar uitvoering vindt plaats in een instabiel beleidsklimaat.

Financieel toezicht

- Voor de jaren 2026 en verder presenteert een groot deel van de Brabantse gemeenten in de meerjarenbegroting 2025 tekorten. Oorzaak hiervan is de daling van het gemeentefonds vanaf 2026, het ravijnjaar, vanwege de herijking van het gemeentefonds. Met de Voorjaarsnota en meicirculaire gemeentefonds is het ravijnjaar deels gecompenseerd. Daarnaast blijft er onzekerheid over de financiering van jeugdzorg. Dit kan invloed hebben op de uitvoering en intensiteit van financieel toezicht op de begroting 2026.

Informatie- en archiefbeheer

- Het voorstel voor de nieuwe Archiefwet is begin dit jaar met algemene stemmen aangenomen door de Tweede Kamer. In de Eerste Kamer moet de parlementaire behandeling echter nog plaatsvinden. Mogelijk wordt het wetsvoorstel door de Eerste Kamer controversieel verklaard na de val van het kabinet. In dat geval zijn er mogelijk inhoudelijke gevolgen zijn voor themaonderzoeken en –bijeenkomsten in 2026 en verder.

Wat mag het kosten?

1. Bestuur en veiligheid

Bedragen x € 1.000		Realisatie	Begroting 2025	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2024	na wijz.	2026	2027	2028	2029
<u>Lasten</u>							
	Programmalasten	20.166 N	19.342 N	18.813 N	16.891 N	11.456 N	11.456 N
	Toerekening organisatiekosten	8.515 N	9.140 N	6.598 N	6.598 N	6.048 N	6.048 N
Totaal Lasten		28.681 N	28.482 N	25.411 N	23.490 N	17.503 N	17.503 N
<u>Baten</u>							
	Programmabaten	233 V	85 V	42 V	58 V	2 V	2 V
	Bijdrage in toerekening org. kosten	285 V	0	0	0	0	0
Totaal Baten		518 V	85 V	42 V	58 V	2 V	2 V
Saldo van baten en lasten		28.163 N	28.397 N	25.369 N	23.432 N	17.501 N	17.501 N
<u>Reservemutaties</u>							
	Storting in reserves	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking aan reserves	0	0	0	0	0	0
Resultaat incl. reservemutaties		28.163 N	28.397 N	25.369 N	23.432 N	17.501 N	17.501 N

Financiële toelichting

Lasten

De raming van de programmalasten voor 2026 ten opzichte van 2025 is € 0,53 mln. lager. Dit wordt door de volgende verschillen verklaard.

Er is in 2024 € 1,95 mln. van het Rijk ontvangen om de provinciale regietafels (PRT's) te versterken in onder meer hun nieuwe taak, ten aanzien van de verdeling van de opvangplekken in het kader van de Spreidingswet. Deze middelen zijn in 2025 besteed, hierdoor is de raming in 2026 € 1,95 mln. lager. Daarentegen is het resterende budget voor het realiseren van het Agro & Food Cluster Nieuw Prinsenland van € 1,58 mln. overgeheveld naar 2026. Daardoor is de raming in 2026 € 1,47 mln. hoger dan in 2025.

Baten

Bij de baten zijn geen significante verschillen tussen de raming voor 2026 en de raming voor 2025.

Programma 2 Ruimte en wonen

Inleiding

Zorgdragen voor een goede ruimtelijke ordening en het verbeteren van de omgevingskwaliteit is een belangrijke kerntaak van de provincie. Brabant verandert voortdurend en er liggen grote opgaven in de leefomgeving, waarbij niet alles kan en zeker niet overal. Het [Beleidskader Leefomgeving](#) geeft hierbij richting in het maken van deze complexe keuzes. Het bijbehorende instrumentarium ontwikkelen we in 2026 verder door zoals het opstellen van een integraal provinciaal Omgevingsprogramma (zie [Statenmededeling](#)). Daarnaast zullen in 2026 vele majeure ruimtelijke opgaven onze inzet en aandacht vragen zoals [Powerport Moerdijk](#) en het landelijk programma [Ruimte voor Defensie](#). Ook verwachten we in 2026 (volgende stappen in de) keuzes vanuit het Rijk via de Nota Ruimte.

Op basis van het [Beleidskader Wonen en Werken](#) en de [Uitvoeringsagenda Wonen en Werken 2024-2027](#) werken we aan onze woningbouwopgave, voldoende, duurzame werklocaties en stedelijke gebiedsontwikkeling. Op het gebied van Wonen zal in 2026 de [Wet Regie Volkshuisvesting](#) in werking treden waarbij de Provincie wettelijke gereedschap in handen krijgt om met meer regie en meer tempo meer betaalbare woningen te bouwen. Voor het realiseren van voldoende, duurzame werklocaties gaan we ook in 2026 door met niet alleen de uitvoering, maar ook de uitbreiding van project [Grote Oogst](#). Ook bezien we onze rol en mogelijke inzet bij diverse herstructuringsopgaven. Tot slot zullen we ook volgend jaar weer verdere stappen zetten in de realisatie van de [Uitvoeringsagenda Novex Stedelijk Brabant](#) en zetten we in op realiseren van [stedelijke gebiedsontwikkeling](#) in de 12 grootste steden in Brabant. Zo zullen we in 's Hertogenbosch (Spoorzone) en Roosendaal (Stationskwartier) op basis van de vast te tellen ontwikkelstrategieën onze verdere inzet bepalen. Daarnaast zetten we bij de lopende gebiedsontwikkelingen zoals Eindhoven (Fellenoord), Breda ('t Zoet), Waalwijk (Centrumontwikkeling) en Uden (Kastanjeweg Oost) weer verdere stappen in de uitvoering.

Na een definitief besluit over de realisatie van de Gebiedsontwikkeling Oostelijk Langstraat (GOL) in 2025 zal in 2026 met de uitvoering van deze gebiedsopgave worden gestart. Er worden hiermee doelstellingen gerealiseerd op het gebied van o.a. mobiliteit, hoogwaterbescherming en natuur. De beoogde oplevering is voorzien in 2029.

In 2026 wil de Provincie Noord-Brabant samen met partners, ondernemers en inwoners zich nadrukkelijk inzetten voor de vermindering van de stikstofuitstoot uit Brabantse Bronnen. Dit doen we op basis van onze [Uitvoeringsagenda Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof \(BOS\) 2.0](#).

We zullen doorgaan met uitvoering van de in de BOS 2.0 benoemde generieke maatregelen en nieuwe maatregelen voorbereiden op de uitvoering.

Wat willen we bereiken?

Integraal werken aan het toekomstbestendig maken van het stedelijk netwerk

Brabant heeft een aanzienlijke nieuwbouw- en transformatieopgave om sterke steden en vitale dorpen te houden en daarmee te werken aan het versterken en het toekomstbestendig maken van het stedelijk netwerk. Hierbij gaat het niet alleen om wonen en werken, maar ook om verstedelijking die bijdraagt aan de mobiliteitstransitie, de energietransitie, duurzaamheid en klimaatadaptatie. Tegelijkertijd is de verstedelijkingsopgave aanjager voor de aanpak van andere opgaven, zoals op het terrein van economie, arbeidsmarkt en brede welvaart, inclusief gezondheid, leefbaarheid en sociale veiligheid. Dit vraagt om integrale keuzes en een integrale aanpak.

Indicatoren:

- Kwalitatieve monitor, 1 keer per 2 jaar, 1e uit te voeren in 2024.
- Kwalitatieve evaluatie, 1 keer per 2 jaar, 1e uit te voeren in 2025.

Wat gaan we daarvoor doen?

Mogelijk maken van stedelijke gebiedsontwikkelingen binnen de 12 grootste steden

In het ontwikkelen van stedelijke gebieden liggen enorme kansen om met een goede invulling van het ene vraagstuk ook andere doelen te dienen. De provincie is partner van de Brabantse gemeenten en zet zich met raad en daad in voor deze opgaven. Van de ontwikkeling van een langetermijnvisie tot het meedenken en meedoen in concrete vraagstukken. De provincie geeft richting, stimuleert beweging en maakt mogelijk. In 2026 gaan we verder met de lopende gebiedsontwikkelingen zoals Fellenoord (Eindhoven), 't Zoet (Breda), centrumontwikkeling Waalwijk en Kastanjeweg Oost in Uden. Ook zullen we in 2026, op basis van vast te stellen ontwikkelstrategieën, onze inzet bepalen bij de gebiedsontwikkelingen Spoorzone ('s Hertogenbosch en Stationskwartier in Roosendaal).

Uitvoeren en doorontwikkelen kennisprogramma gebiedstransformaties

Via het kennisprogramma delen we onze kennis- en leerervaringen en bieden we inspiratie. Het kennisprogramma heeft een praktische insteek ter bevordering van de uitvoering. Dit doen we op tal van manieren zoals:

- Het organiseren van kennisdelingsbijeenkomsten
- Het organiseren van een bestuurlijk netwerk met minimaal 1 netwerksessie per jaar
- Inzet van een externe adviescommissie voor stedelijk gebiedsontwikkelingen.
- Aangaan van strategische partnerschappen, zoals bijvoorbeeld met kennisinstellingen
- Faciliteren van kennisontwikkeling- en uitwisseling o.b.v. de pilots dorpenstrategie

Dit alles met als doel om de verstedelijking in Brabant op een juiste manier op gang te brengen en te houden. Zie ook [kennisprogramma stedelijke gebiedsontwikkeling](#).

Gezamenlijk met partners opstellen en realiseren uitvoeringsagenda NOVEX Stedelijk Brabant

In het kader van NOVEX stedelijk Brabant werkt de provincie meerjarig samen met Rijk, stedelijke regio's en waterschappen van Brabant aan de integrale verstedelijkingsopgave met als doel om samen verder te komen in de opgave naar een toekomstbestendig stedelijk netwerk. Hiertoe is in 2024 gezamenlijk met partners de uitvoeringsagenda [NOVEX Stedelijk Brabant](#) vastgesteld. In 2026 gaan we, ook in gezamenlijk met partners, verder met de realisatie van de uitvoeringsagenda.

Wat willen we bereiken?

Verbeteren van omgevingskwaliteit

We dragen zorg voor een goede ruimtelijke ordening en omgevingskwaliteit. De basis daarvoor ligt in de Omgevingswet. De uitvoering van de omgevingswet en de bijbehorende instrumenten (Omgevingsvisie, omgevingsprogramma, projectbesluit en omgevingsverordening) dragen bij aan een gezonde fysieke leefomgeving in Brabant.

Indicatoren:

- Kwalitatieve evaluatie naar de doorontwikkeling van het 'diep, rond en breed' werken conform Beleidskader Leefomgeving, uit te voeren in 2027, met een tussentijdse evaluatie uit te voeren in 2025.

Wat gaan we daarvoor doen?

Begeleiden en beoordelen van initiatieven met ruimtelijke impact

We zetten hierbij in op maatwerk in lijn met de Omgevingswet. Overleg over deze plannen vindt daarmee bij voorkeur in een vroegtijdig stadium plaats, in de fase van ideevorming. Daarnaast stimuleren we een diep, rond en brede afweging: bij het zoeken naar oplossingen voor maatschappelijke opgaven vinden wij het belangrijk om vanuit meerdere richtingen naar een ontwikkeling te kijken. We kijken dus niet slechts sectoraal of eendimensionaal, zodat we initiatieven plaatsgevoelig inpassen. We stellen het initiatief centraal en we zoeken naar mogelijkheden. Om het opstellen van omgevingsplannen te faciliteren en stimuleren werken we samen met gemeenten aan bouwstenen, wisselen we expertise uit en bouwen we gezamenlijk kennis op, zoals via [project SPRONG](#).

Uitvoeren Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS)

Indicator	2025	2026	2027	2028
-----------	------	------	------	------

Nader te bepalen o.b.v. actualisatie
Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof

Wat willen we bereiken?

Realiseren van voldoende woningen, die aansluiten op de vraag

We willen dat alle Brabanders prettig kunnen wonen, passend bij ieders woonbehoefte. Door de sterke bevolkings- en huishoudensgroei én om bestaande woningtekorten terug te dringen, is het nodig dat er de komende jaren heel stevig gebouwd wordt in Brabant. Met in het bijzonder aandacht voor betaalbare woningen. Daarnaast is er, gelet op de diversiteit in huishoudentypen, sprake van een veranderende woonvraag waarvoor woningen nodig zijn die aansluiten bij de diverse woonbehoeften.

Indicatoren:

- Toename netto Brabantse woningvoorraad periode 2023- 2035:
 - Totaal toename: circa 165.000/13.500 per jaar
 - Waarvan sociale huurwoningen: circa 49.500/4.125 per jaar
 - Waarvan middeldure huur- én betaalbare koopwoningen: circa 60.500/5000 p/j

NB. De aantallen zijn gebaseerd op de (periodieke) prognoses en kunnen daarmee afwijken van de nieuwe afspraken, zoals in project Beethoven.

- Zorgvuldige inpassing van nieuwe woonruimte: gemiddeld genomen wordt ca. tweederde van de jaarlijkse woningbouw (toevoeging aan de woningvoorraad) op binnenstedelijke locaties gerealiseerd.?
- Vanuit beleidskader Gezondheid: Tevredenheid met de huidige woning en tevredenheid met de huidige woonomgeving.

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren van het benutten bestaande voorraad

We stimuleren het beter benutten van bestaande woning- en gebouwenvoorraad als één van de oplossingsrichtingen om te voorzien in de kwantitatieve en kwalitatieve woningbehoefte. Dit kan bijvoorbeeld via optoppen, splitsen, woningdeling en transformatie. Zo is in 2025 het rapport benutten van het Brabants bestaand stedelijk gebied gepubliceerd (zie [website](#)) en het daarbij behorende dashboard met het inzicht in het potentieel. In 2026 bouwen we voort op de uitkomsten van dit onderzoek en dragen we via verschillende acties bij aan het beter benutten.

Monitoren, herijken en bijdragen aan realisatie van de Regionale Woondeals

In maart 2023 zijn, in lijn met de [Nationale Bouw- en Woon Agenda](#) (NWBA), [Regionale woondeals](#) afgesloten tussen Rijk, Provincie en gemeenten, waarbij per regio kwantitatieve, kwalitatieve én ruimtelijke afspraken over de woningbouwplanning en –programmering zijn gemaakt. Deze afspraken worden periodiek herijkt. Ook worden de procesafspraken uit de Regionale Woondeals verder uitgewerkt, wordt er per regio jaarlijks een uitvoeringsagenda opgesteld en dragen we organisatorisch bij aan de verschillende uitvoeringsaspecten die voortkomen uit de Regionale Woondeals.

Ondersteunen van versnelling woningbouw

Via de regeling [Flexpool Versnelling Woningbouw](#) zetten we Rijks- en provinciale middelen in om gemeenten te ondersteunen in de versnelling van de woningbouw. Gemeenten kunnen op grond van deze regeling extra capaciteit inzetten om woningbouwplannen sneller te verwerken. Via de regeling [collectieve wooninitiatieven](#) stelt de provincie subsidies beschikbaar voor de initiatief- en haalbaarheidsfase. Daarnaast participeren we in de Regionale Versnellingstafels (als onderdeel van de Regionale Woondeals), waarbij met betrokken stakeholders op basis van specifieke cases gezocht wordt naar versnellingsmogelijkheden van bestaande woningbouwplannen. Naast deze inzet, ondernemen we ook andere acties om de woningbouw te versnellen zoals stimuleren van een efficiënt planproces, onderzoek naar actief grondbeleid, het stimuleren van industriële woningbouw en het stimuleren van bouwstromen. Dit laatste betreft de aanpak waarbij woningcorporaties en overheden samenwerken om gestandaardiseerde bouwprojecten te bundelen, wat leidt tot schaalvoordelen, kostenbesparingen en een versnelling van de woningbouw.

Wat willen we bereiken?

Zorgdragen voor duurzame en toekomstbestendige werklocaties in Brabant

De Brabantse ambitie is om een vooraanstaande regio in Europa te zijn en te blijven op het gebied van kennis en innovatie. Hiervoor is een concurrerend en aantrekkelijk vestigingsklimaat voor Brabantse en (inter)nationale bedrijven nodig. Dit betekent dat er voldoende een kwalitatief divers aanbod van werklocaties nodig is en het vraagt tegelijkertijd om een prettige en gezonde leefomgeving om in te werken en wonen. Belangrijk onderdeel van het aanbod aan werklocaties zijn bedrijventerreinen en campussen. Deze typen werklocaties hebben een grote waarde voor de Brabantse economie, en daarmee voor het brede welzijn van honderdduizenden Brabanders. Daarnaast ligt er een grote opgave op bedrijventerreinen voor de verduurzaming en de energietransitie. Deze opgave geeft ook kansen. Bedrijventerreinen kunnen een substantiële bijdrage leveren aan de doelen op het gebied van energie, circulariteit, klimaatadaptatie, biodiversiteit en stikstof. Het beter benutten van bestaande bedrijvenlocaties door meervoudig en intensiever ruimtegebruik is ook een belangrijk aandachtspunt. Hier willen we als Brabant samen met onze partners stappen inzetten.

Indicatoren:

- Ontwikkeling werklocaties. Oppervlakte harde en geprogrammeerde plancapaciteit voor nieuwe werklocaties, ten opzichte van de uitbreiding- en vervangingsvraag in het laagscenario t/m 2040 en in combinatie met de effecten van regionale en/of provinciale beleidskeuzes > streefwaarde 100%.
- De voortgang van de verduurzaming van Grote Oogst terreinen.
 - 50% verduurzaming in 2030 op het gebied van energie- en materiaalgebruik op Grote Oogst terreinen.
- Monitor > opleveren kwalitatieve en kwantitatieve monitor Grote Oogst.
- Vanuit Beleidskader Gezondheid: Emissie van fijnstof (PM2,5) van bedrijven op bedrijventerreinen in Noord-Brabant, streefwaarde: lager dan referentiewaarde 2015 (1,3 Kton).

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen van campussen en overige strategische werklocaties

Vanwege hun maatschappelijke impact, strategische waarde en financieel rendement, blijven we [campussen](#) en andere strategische werklocaties ondersteunen bij hun verdere ontwikkeling. In 2026 zetten we in op de doorontwikkeling van de Automotive Campus (Helmond), Brainport Industries Campus (Eindhoven), en Eindhoven Airport District.

Actualiseren van (regionale) afspraken bedrijventerreinen

Samen met de Brabantse gemeenten actualiseren we continue [regionale afspraken](#) over de planning en programmering van bedrijventerreinen. Hiermee beogen we een kwalitatieve match tussen vraag en aanbod op bedrijventerreinen. Een adaptieve bedrijventerreinenprogrammering op minimaal het laagscenario, duidelijke profielen voor nieuw te ontwikkelen terreinen, afspraken over grondprijsmethodiek en regionale uitgiftecriteria en nadere concretisering en borging van het regionale meerwaarde principe zijn voor de provincie hierbij uitgangspunten. Voor 2026 is de ambitie om de programmeringsopgave die in elke regio is vastgesteld door te vertalen naar herstructurering en beter benutten van bestaande én nieuw te ontwikkelen locaties.

Uitvoeren en verdiepen project ‘Grote Oogst’

We blijven inzetten op de vergroening en verduurzaming van werklocaties op de 12 huidige ‘Grote Oogst’-terreinen. De terreinen kennen een grote diversiteit aan scope van schaalniveaus, thema’s en activiteiten. Er worden, in samenwerking tussen gemeente, georganiseerd bedrijfsleven en provincie, gebiedsgericht (vervolg)stappen gezet om te komen tot toekomstbestendige bedrijventerreinen. Opgedane ervaringen worden via het kennisprogramma breed gedeeld om de kennis bij Brabantse gemeenten, parkmanagement-organisaties en bedrijven over de verduurzaming van bedrijventerreinen te verbeteren. Daarnaast starten we in 2026 met de eerste zogenaamde ‘icoonprojecten’ naar aanleiding van de in 2025 opengestelde bijdrageregeling ‘Icoonprojecten Grote Oogst’. Met die projecten zetten we een volgende stap richting de concrete uitvoering van projecten met een substantiële impact. Ook zetten we, conform Bestuursakkoord 2023-2027 in op verdieping en verbreding van de aanpak. Enerzijds door de aanpak uit te breiden met 6 nieuwe locaties waar we de geleerde lessen van de eerste twaalf toe kunnen passen. Anderzijds door het benutten van koppelkansen met andere maatschappelijke opgaven, zoals o.a. Mobiliteit, Circulair en Water. Ook maken we slimme combinaties met Rijksregelingen zoals ‘Werklandschappen van de toekomst’, ‘Verduurzaming bedrijfsmatig vastgoed’ en de ‘Stimuleringsregeling Energiehubs’ als kans voor versnelling. Zie ook [Statenmededeling Voortgang aanpak Grote Oogst](#).

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- [Brabantse Omgevingsvisie](#)
- [Omgevingsverordening](#)
- [Beleidskader Leefomgeving](#)
- [Beleidskader Wonen en Werken](#)
- [Uitvoeringsagenda Wonen en Werken 2024-2027](#)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte
- Brabantse Ontwikkel Maatschappij

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

In 2025 is de nieuwe Wet Versterking Regie Volkshuisvesting door de Tweede Kamer aangenomen. Behandeling van deze wet in de Eerste Kamer is nog niet gepland. De impact van de Wet is op dit moment nog niet volledig bekend en zal op een later moment duidelijk worden. Verder worden veel prestaties geleverd in samenwerking met externe partners. Ook wordt steeds meer ‘van buiten naar binnen’ gewerkt: het initiatief van externe partners wordt gekoppeld aan de maatschappelijke opgaven van de Provincie. Dit biedt kansen, maar creëert in sommige gevallen ook afhankelijkheid als het gaat om het daadwerkelijk realiseren van prestaties.

Wat mag het kosten?

2. Ruimte en wonen

Bedragen x € 1.000		Realisatie	Begroting 2025	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2024	na wijz.	2026	2027	2028	2029
<u>Lasten</u>							
	Programmalasten	18.944 N	19.442 N	25.415 N	29.934 N	28.105 N	13.678 N
	Toerekening organisatiekosten	12.543 N	15.593 N	13.773 N	13.216 N	11.774 N	11.774 N
Totaal Lasten		31.487 N	35.035 N	39.188 N	43.150 N	39.880 N	25.452 N
<u>Baten</u>							
	Programmabaten	12.745 V	7.534 V	2.181 V	7.031 V	0	0
	Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten		12.745 V	7.534 V	2.181 V	7.031 V	0	0
Saldo van baten en lasten		18.742 N	27.501 N	37.007 N	36.119 N	39.880 N	25.452 N
<u>Reservemutaties</u>							
	Storting in reserves	19.185 N	2.365 N	2.348 N	2.348 N	16.159 N	16.159 N
	Onttrekking aan reserves	16.865 V	3.842 V	2.342 V	2.325 V	2.136 V	2.136 V
Resultaat incl. reservemutaties		21.062 N	26.024 N	37.013 N	36.142 N	53.902 N	39.475 N

Financiële toelichting

Lasten

Het verschil van lasten tussen 2025 en 2026 betreft voor € 3,7 mln. een lagere raming in 2026 t.o.v. 2025 voor de regeling Versnelling Woningbouw (€ 5,2 mln. in 2025 t.o.v. € 1,5 mln. in 2026). Daarmee zijn in 2026 alle hiervoor beschikbaar gestelde Rijksmiddelen ingezet. Daarnaast betreft het verschil € 2 mln. minder uitgaven voor Stedelijke gebiedsontwikkelingen (€ 2,1 mln. in 2025 en € 0,1 mln. in 2026). Overigens is de verwachting dat in de loop van 2026 op basis van verdere besluitvorming m.b.t. de lopende ontwikkelingen de raming voor Stedelijke gebiedsontwikkeling opgehoogd zal worden (ten laste van de reserve). Daarnaast loopt de uitvoering van de opkoopregeling 'Maatwerk Gerichte Aankoop en beëindiging veehouderijbedrijven' (MGA1) op zijn einde en verwachten wij hiervoor in 2026 geen uitgaven. In 2025 was hier €1,6 mln. voor geraamd.

Baten

Het verschil in baten wordt voor € 3,7 mln. verklaard door lagere raming in 2026 ten aanzien van de regeling Versnelling Woningbouw (zie toelichting lasten). Aangezien dit de inzet van Rijksmiddelen betreft betekent dit ook lagere raming van de baten.

Daarnaast loopt de uitvoering van de opkoopregeling 'Maatwerk Gerichte Aankoop en beëindiging veehouderijbedrijven' (MGA1) op zijn einde en verwachten wij hiervoor in 2026 geen uitgaven voor die wij bij het Rijk kunnen declareren. In 2025 was hier €1,6 mln. voor geraamd.

Programma 3 Water en bodem

Inleiding

Wat willen we bereiken?

Voldoende Water

Indicatoren:

- De grondwatervoorraad is op orde en stabiel op termijn: Grondwaterstand en stijghoogte in de grondwaterlichamen voldoet aan de norm (uiterlijk 2027 moeten beide grondwaterlichamen voldoen, 1 voldoet momenteel niet).
- Voldoende grondwater voor de natuur: Areaal natte natuurparels dat niet langer verdroogd is (uiterlijk 2027 is 12.000 ha NNP niet langer verdroogd).

Wat gaan we daarvoor doen?

Verdrogingsaanpak natte natuurparels

Indicator	2025	2026
Hectares binnen natte natuurparel waarin maatregelen voor het vasthouden van water zijn getroffen (cumulatief) (KRW doelstelling 12.000 ha in 2027) *	2.000	7.000
Hectares buiten natte natuurparel waar maatregelen voor het vasthouden van water zijn getroffen (cumulatief) (doelstelling 27.000 ha in 2027) *	0	18.000

* In het kader van de tussenevaluatie RWP in 2025 komen we met een voorstel voor een aangepaste indicator.

Zuidwestelijke Delta en Geopark Peelhorst en Maasvallei

Indicator	2025	2026	2027	2028
Project Roode Vaart *	Afronding fase 1 en verkenning fase 2	Verkenning fase 2	Realisatie fase 2	Realisatie fase 2
Voortgang Geopark Schelde Delta * / **	Financiële bijdrage	Financiële bijdrage	Financiële bijdrage	-
Voortgang Geopark Peelhorst en Maasvallei * / **	UNESCO-status aanvraag	-	-	-

* In het kader van het bestuursakkoord 2023-2027 zijn bij de PPN 2025 extra middelen ter beschikking gesteld voor het afronden van project Roode Vaart de gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta en Geopark Peelhorst en Maasvallei.

** In het kader van de tussenevaluatie RWP in 2025 komen we met een voorstel voor een aangepaste indicator.

Grondwaterontrekkingen

Indicator	2025	2026
Omvang vergunde grondwateronttrekkingen in mln. kubieke meter	285	(*)

(*) Afhankelijk van de ontwikkelingen, de streefwaarde geeft nu de totale vergunde omvang aan van drinkwaterbedrijven en industrie weer, van de vergunningen waar de provincie bevoegd gezag voor is. In het kader van de tussenevaluatie RWP in 2025 komen we met een voorstel voor een aangepaste indicator.

Wat willen we bereiken?

Schoon Water

Indicatoren:

Basis op orde: alle oppervlaktewateren en het grondwater voldoen aan de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water in 2027. (bevat verplichte indicator BBV: % van de waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit)

- Alle fysische, biologische en chemische parameters zijn op orde voor zowel de KRW-oppervlaktewateren als de overige oppervlaktewateren.
- Het grondwaterlichaam verkeert in een goede chemische (grondwater)toestand;
- Er vindt geen trendmatige achteruitgang van de (grond)- waterkwaliteit plaats

Verminderde inbreng stoffen:

- De inbreng van antropogene stoffen en stoffen die expliciet in de KRW genoemd zijn wordt voorkomen en beperkt. Dit geldt voor alle gevaarlijke stoffen, ook als er momenteel nog geen waternormen voor zijn, zoals voor PFAS, bestrijdingsmiddelen, medicijnresten en plastics.

Grondwater voor menselijke consumptie is blijvend beschermd:

- Bronnen openbare drinkwaterwinningen zijn op orde.

Deze indicatoren dragen bij aan de provinciale doelstelling om '3 gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander'.

Wat gaan we daarvoor doen?

Schoon grondwater

Indicator	2025	2026	2027	2028
Percentage landbouwgrond dat deelneemt aan het project Bodem Up 1.0 in de 8 grondwaterbeschermingsgebieden die het meest kwetsbaar zijn voor nitraatuitspoeling	80%			
Aantal van de 8 grondwaterbeschermingsgebieden, die het meest kwetsbaar zijn voor nitraatuitspoeling, dat voldoet aan de norm (van 50 milligram nitraat/liter) in 2025 *	8			
Percentage deelnemers aan Schoon Water voor Brabant 2024-2026 in de 11 meest kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden (blijvende inspanning nodig) **	80%	80%		

* De indicatoren t.a.v. nitraatuitspoeling in grondwaterbeschermingsgebieden geven invulling aan het 7^e Nitraatactieprogramma welke in 2025 afloopt. Er wordt (landelijk) gekeken naar een opvolging omdat het inbedden in het NPLG niet doorgaat. Daarnaast komen we in het kader van de tussenevaluatie RWP in 2025 met een voorstel voor een aangepaste indicator.

** In afwachting van het vervolg Schoon water voor Brabant 2024-2026 is geen streefwaarde opgenomen in 2027 e.v.

Schoon oppervlaktewater

Indicator	2025	2026	2027	2028
Aantal kilometers (cumulatief) herstelde beken en kreek en Natuurvriendelijke oevers (Kaderrichtlijn Water doelstelling 610 km in 2027)	100	350	450	
Aantal (cumulatief) opgeloste vismigratieknelpunten (KRW-doelstelling 232 stuks in 2027)	60	125	160	

Wat willen we bereiken?

Veilig Water

Indicatoren:

Brabant is beschermd tegen overstromingen en biedt Ruimte voor de rivier:

- Het percentage rivierenlandschap waar sprake is van sterke dijken in combinatie met een uitbreiding van de afvoercapaciteit.
- De regionale keringen zijn veilig. (100% voldoet aan de norm).

Wat gaan we daarvoor doen?

Uitvoeren Deltaprogramma Maas

Indicator	2025	2026	2027	2028
<i>Voortgang rivierverruimingsprojecten (MIRT fase)</i>				
• Meanderende Maas	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie t/m 2028
• Oeffelt	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie	
• Verlengde brug veerweg Alphen	Realisatie			

Toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen

Indicator	2025	2026	2027	2028
<i>Km te herstellen regionale keringen door het waterschap: i.h.k.v. provinciale toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen:</i>		34 (*)	(**)	

- Brabantse Delta
- Aa en Maas
- De Dommel
- Rivierenland

* aanvullende opgave bij Waterschap Brabantse Delta bovenop de bestaande dijken ten aanzien van nieuwe dijk voor waterbergingsgebied met natuurontwikkeling langs de Mark.

** aan de hand van laatste toetsing spelen er bij de waterschappen Aa en Maas en De Dommel geen verbeteropgaven (alleen beheer en onderhoud). De volgende toetsingscyclus is niet voor eind 2026 gepland.

Ruimtelijke inbedding en goedkeuringsbevoegdheid GS bij versterking van primaire dijken

Indicator	2025	2026	2027	2028
Ravenstein-Lith (onderdeel Meanderende Maas)	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie t/m 2028
Cuijk-Ravenstein	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie t/m 2028
Lith-Bokhoven	Verkenning/Planuitwerking	Planuitwerking		
Doeveren	Verkenning/Planuitwerking	Realisatie		
Moerdijk- Drimmelen	Verkenning	Planuitwerking	Planuitwerking	
Willemstad- Noordschans	Verkenning	Verkenning	Planuitwerking	Planuitwerking t/m 2029

Wat willen we bereiken?

Vitale Bodem

Indicatoren:

In de agrarische beïnvloedingsgebieden rondom de prioritaire N2000 gebieden en natte natuurgebieden, in de voedingsgebieden voor strategische grondwatervoorraden, grondwaterbeschermingsgebieden en gebieden met verhoogd risico op uitspoeling van nitraat en afspoeling van fosfaat is de bodem vitaal en worden de normen voor de Kaderrichtlijn Water en Nitraatrichtlijn gehaald:

- de sponswerking voor water en voedingsstoffen is op orde: verliezen van voedingsstoffen naar het grond- en oppervlakte- water zijn minimaal en er is geen sprake meer van verdichting, zodat regenwater kan infiltreren;
- het gehalte aan organische stof is op zodanig niveau dat een gevarieerd bodemleven mogelijk is en meststoffen en water worden gebonden;
Streven: 100% van de landbouwbodems in 2050 vitaal, gekoppeld aan klimaat adaptieve inrichting en gebruik.

Ecologische principes nemen een centrale plaats in de agrarische bedrijfsvoering in:

- het aantal praktiserende boeren neemt toe.

Deze indicatoren dragen via een verbeterde (grond)waterkwaliteit bij aan de provinciale doelstelling van '3 gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander'.

Wat gaan we daarvoor doen?

Met agrarische ondernemers bodemverbeteringsmaatregelen doorvoeren in landbouwgebieden

Indicator	2025	2026	2027	2028
Aantal hectaren (cumulatief) landbouwareaal binnen BodemUp	12.000	20.000	27.000	

Organiseren kennisuitwisseling voor agrariërs

Indicator	2025	2026	2027	2028
Aantal deelnemers aan kennisuitwisseling op praktijklocaties	500	500	500	

Wat willen we bereiken?

Klimaatadaptatie

Indicator:

- Brabant heeft in 2050 een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting: Brabant wordt klimaatbestendig en waterrobuust ingericht op basis van de leidende principes uit dit RWP. (100% in 2050)

Wat gaan we daarvoor doen?

Concrete aanpak in projecten en gebieden

Indicator	2025	2026	2027	2028
Aantal medegefinancierde (uitvoerings)projecten gericht op klimaatadaptatie (cumulatief)	20	25	30	

Bewustwording, samenwerking en verankering 'klimaatbestendig handelen'

Indicator	2025	2026	2027	2028
Een actueel uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie Zuid-Nederland	1	1	1	
Percentage provinciale programma's waarin klimaatadaptatie wordt verankerd	70%	90%	100%	

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

Inzet verbonden partijen

Ontwikkelingen en onzekerheden

Wat mag het kosten?

3. Water en Bodem

Bedragen x € 1.000		Realisatie	Begroting 2025	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2024	na wijz.	2026	2027	2028	2029
<u>Lasten</u>							
	Programmalasten	45.671 N	47.676 N	57.117 N	93.379 N	17.719 N	14.639 N
	Toerekening organisatiekosten	7.199 N	7.308 N	5.634 N	5.680 N	4.245 N	4.245 N
Totaal Lasten		52.870 N	54.984 N	62.751 N	99.059 N	21.964 N	18.884 N
<u>Baten</u>							
	Programmabaten	21.904 V	20.595 V	21.528 V	13.375 V	8.581 V	8.581 V
	Bijdrage in toerekening org. kosten	1.126 V	0	0	0	0	0
Totaal Baten		23.030 V	20.595 V	21.528 V	13.375 V	8.581 V	8.581 V
Saldo van baten en lasten		29.840 N	34.390 N	41.223 N	85.684 N	13.383 N	10.303 N
<u>Reservemutaties</u>							
	Storting in reserves	14.534 N	15.799 N	11.316 N	20.828 N	3.374 N	3.374 N
	Onttrekking aan reserves	22.718 V	22.612 V	25.447 V	78.269 V	3.667 V	588 V
Resultaat incl. reservemutaties		21.655 N	27.576 N	27.092 N	28.243 N	13.090 N	13.090 N

Financiële toelichting

Lasten

Voldoende Water (5.700 N)

De aanvragen voor zoetwaterbeschikbaarheid door de waterschappen in het kader van de 2e fase Deltaprogramma Zoetwater nemen toe zoals afgestemd in de adaptieve programmering van de maatwerkovereenkomsten, waardoor de uitgaven in 2026 € 5,4 mln. hoger liggen.

De afhandeling van de uitspraak in de Arbitragezaak Roode Vaart vindt waarschijnlijk in 2026 plaats in plaats van zoals eerder ingeschat in 2025. Hierdoor is de raming €1,3 mln. hoger in 2026.

Schoon Water (693 N)

In lijn met de adaptieve programmering met de waterschappen ten aanzien van de KRW-inrichtingsmaatregelen verwachten we meer aanvragen dan in 2025. De uitvoering in 2026 en 2027 wordt door de waterschappen geïntensiveerd om zoveel mogelijk projecten eind 2027 gereed te krijgen.

Klimaatadaptatie (650 N)

In 2025 is een regeling opengesteld voor Gemeenten om maatregelen te treffen op het gebied van hitte. Het grootste deel van de beschikkingen verwachten we nu in 2026 te verlenen. Daarom zijn de ramingen aangepast.

Venherstel (1.418 V)

In 2025 is de inzet op Venherstel met middelen vanuit programma 03 – Water en Bodem afgerond.

Bodem (4.031 N)

Bodemsaneringen worden door Rijksmiddelen gedekt (met name SPUK's), zowel voor interne (begeleidings)capaciteit als projectuitvoering. Het verloop van deze projecten is zeer afhankelijk van aangetroffen vervuiling en mogelijke saneringsmethode o.b.v. nader onderzoek. Ervaring leert dat we gemiddeld circa € 6 miljoen per jaar besteden aan bodemsaneringen. Komende tijd zetten we ook een traject in gang om langlopende bodemsaneringen af te kopen, waarvoor we reeds budget geraamd hebben in 2026.

Overig (215 V)

Baten

Voldoende Water (5.453 V)

De aanvragen voor zoetwaterbeschikbaarheid door de waterschappen in het kader van de 2e fase Deltaprogramma Zoetwater nemen toe zoals afgestemd in de adaptieve programmering van de maatwerkovereenkomsten. Hierdoor nemen ook de inkomsten vanuit de specifieke uitkering 2e fase Deltaprogramma Zoetwater toe.

Vitale bodem (2.735 N)

Voor intensivering van BodemUp heeft het rijk via de Aanpak Landelijk Gebied middelen beschikbaar gesteld. Het overgrote deel daarvan is in 2025 gerealiseerd. Het restant volgt tot en met 2027. Daardoor vallen de ramingen in 2026 terug ten opzichte van het niveau in 2025.

Bodem (1.829 N)

Bodemsaneringen worden door Rijksmiddelen gedekt (met name SPUK's), zowel voor interne (begeleidings)capaciteit als projectuitvoering. Het verloop van deze projecten is zeer afhankelijk van aangetroffen vervuiling en mogelijke saneringsmethode o.b.v. nader onderzoek. We ramen de baten uit een SPUK op het moment dat duidelijk is welke lasten ten laste van welke SPUK kunnen worden gebracht.

Overig (44 V)

Programma 4 Natuur en milieu

Inleiding

Milieu

We willen dat Brabant een fijne, veilige en gezonde provincie is om in te wonen en te ondernemen. Een schone lucht en bodem en geen hinder van onder meer geluid en geur zijn hiervoor basisvoorwaarden. In lijn met de Omgevingsvisie streven we daarom naar een continue verbetering van onze leefomgeving. Met de uitvoeringsagenda Schone Lucht Akkoord dragen we bij aan het landelijk doel om 50% gezondheidswinst te behalen. De geplande uitbereiding van defensie in Noord-Brabant zal ook gevolgen hebben voor het milieu. De milieubelangen brengen wij waar mogelijk naar voren in de overleggen met Defensie. Met het actieplan Geluid 2024-2029 verminderen we het aantal mensen dat wordt gehinderd door het geluid van provinciale wegen. Bij alle bedrijven onder provinciaal gezag vragen we periodiek Vermijdings- en Reductieprogramma's op. We zien erop toe dat bedrijven de uitstoot van ZZS daarin rapporteren en blijven terugdringen. PFAS is toegevoegd aan de lijst ZZS stoffen. Daarnaast wordt ook Brabant in toenemende mate geconfronteerd met urgente sector- en thema-overstijgende vraagstukken, zoals de noodzaak van een doorontwikkeling naar een duurzame samenleving. In het beleidskader Milieu 2023-2030 dat in 2022 vastgesteld is, zijn onder meer streefwaarden opgenomen voor luchtkwaliteit en geluid.

Naar verwachting zal voor het zomerreces 2026 Provinciale Staten geïnformeerd worden over de tussenevaluatie Uitvoeringsagenda Milieu.

Pijler Robuuste Natuur

De Brabantse natuur is adequaat beschermd tegen ongewenste ruimtelijke ingrepen. Ze is vitaal en van voldoende omvang om bestand te zijn tegen schommelende omgevingsinvloeden zoals weersextremen. De Brabantse natuurgebieden vormen een onderling aangesloten netwerk waardoor uitwisseling kan plaatsvinden.

Pijler Brabant Natuurinclusief

Natuur levert een bijdrage aan de welvaart en het welzijn van Brabant en de Brabanders. Andersom is natuur als vanzelfsprekend onderdeel van andere maatschappelijke, ruimtelijke en economische opgaven en verweven in alle maatschappelijke sectoren.

Pijler Natuur voor en door Brabanders

Brabanders voelen zich verbonden met de natuur in natuurgebieden, in de stad, het dorp en het agrarisch gebied.

Wat willen we bereiken?

Natuurnetwerk Brabant ingericht, verbonden en beheerd

Indicator:

- In 2030 is het Natuurnetwerk Brabant ingericht, verbonden en beheerd

Wat gaan we daarvoor doen?

Realisatie ecologische verbindingzones

Indicator	2012 t/m 2035	2024	2025	2026	2027
Gerealiseerde ha (cumulatief)	1.150	225	460	575	650

Beheer van het Natuurnetwerk

Indicator (BBV- verplichte indicator)	2025	2026	2027	2028
Beheerde ha via de Subsidiestelsel Natuur en Landschap – onderdeel natuurbeheer (cumulatief)	83.200	83.500	84.000	84.600

Realisatie Natuurnetwerk: inrichting

Indicator (BBV-verplichte indicator)	2012 t/m 2030	2025	2026	2027	2028
Gerealiseerde ha (cumulatief)	14.900	8.700*	9.000*	9.300*	10.200*

**De realisatie komt eind 2025 naar verwachting hoger uit dan eerder geraamd. Daarna verwachten we dat het tempo van inrichting weer afneemt omdat gronden eerst verworven moeten worden. Nadat er in de komende jaren via meer dwingend instrumentarium de laatste gronden in gebieden verworven zijn, is de verwachting dat er in een keer diverse grotere gebieden ingericht worden en het tempo van de inrichting dus een sterke impuls krijgt. De meerjarenraming is hierop aangepast.*

Realisatie Natuurnetwerk: grondverwerving / functieverandering

Indicator	2012 t/m 2030	2025	2026	2027	2028
Gerealiseerde ha (cumulatief)	9.300	6.300	6.500	6.700	7.000

Realisatie Faunapassages

Indicator	2023 t/m 2030	2025	2026	2027	2028
Aantal faunapassages (cumulatief)	200	75	100	125	150

Kwaliteit van het Natuurnetwerk

Indicator	2025	2026	2027	2028
Percentage van het NNB waarvan het beheertype gelijk is aan het ambitietype	64,4%	65,9%	67,4%	68,9%

** Bosrevitalisering leidt op dit moment tot versneld halen van het ambitietype natuurbos en tot extra stijging van het percentage. De meerjarenraming is hierop aangepast.*

Wat willen we bereiken?

N2000-gebieden hersteld en versterkt

Indicator:

- De kwaliteit en kwantiteit van de habitattypen en soorten uit de VHR mogen nooit achteruit gaan.
- In 2030 zijn in de N2000-gebieden de VHR-habitattypen en soorten verbeterd in oppervlakte en/of kwaliteit t.o.v. 2023 daar waar nodig volgens aanwijzingsbesluit.

Wat gaan we daarvoor doen?

Verbeteren kwaliteit en kwantiteit van habitattypen en soorten

Indicator	2025	2026	2027	2028
Kwaliteit en kwantiteit VHR-soorten en habitattypen	pm	pm	pm	pm

Wat willen we bereiken?

Bossen aangelegd en gerevitaliseerd

Indicator:

- In 2030 is in Brabant 13.000 ha nieuw bos aangelegd t.o.v. 2020.
- In 2030 is ca. 20.000 ha bos op de zandgronden omgevormd naar vitaal bos (revitalisering van bestaande bossen) t.o.v. 2020.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bosuitbreiding en bosomvorming

Indicator	2020 t/m 2030	2025	2026	2027	2028
In uitvoering genomen ha bosuitbreiding (cumulatief)	13.000	1.500	2.000	3.000	4.000
Gerevitaliseerd bos in ha (cumulatief)	20.000	8.000	11.000	14.000	17.000

Wat willen we bereiken?

Biodiversiteit beschermd

Indicator:

- In 2030 is de stand van de populaties kwetsbare en bedreigde planten en dieren minimaal behouden t.o.v. 2022.

Wat gaan we daarvoor doen?

Behouden stand van de populaties kwetsbare en bedreigde planten en dieren

Indicator	2025	2026	2027	2028
Indicatoren uit landelijke monitoringssystematiek	-	≥49%	-	≥49%

De beginwaarde index (meetkundig gemiddelde) is gebaseerd op vaatplanten en broedvogels uit het provinciaal meetnet plus de CBS-data over dagvlinders, reptielen en amfibieën, met als criterium dat ze op de Rode lijst staan, van kwetsbaar t/m ernstig bedreigd. De beginwaarde index is per 2022 bepaald op 49% (stand kwetsbare soorten t.o.v. referentiesituatie van 100% in 1995). De index wordt 2-jaarlijks berekend en als deze niet meer dan 5% afwijkt van de beginwaarde als goed beschouwd.

Stoppen achteruitgang van kenmerkende soorten van het boerenland

Indicator	2025	2026	2027	2028
Broedparen van kenmerkende vogelsoorten	-	≥79%	-	≥79%

De beginwaarde index (meetkundig gemiddelde) is gebaseerd op die boerenlandvogels uit het provinciaal meetnet, die gebruikt zijn voor de aanwijzing van leefgebieden in het natuurbeheerplan ten behoeve van het agrarisch natuurbeheer. De beginwaarde index is per 2022 bepaald op 79% (stand boerenlandvogels t.o.v. referentiesituatie van 100% in 1995). De index wordt 2-jaarlijks berekend en als deze niet meer dan 5% afwijkt van de beginwaarde als goed beschouwd. De mogelijkheid bestaat dat, n.a.v. de doorvertaling van de Natuurherstelverordening en de inbreukprocedure vogelrichtlijn, deze (beginwaarde) index wordt bijgesteld.

Wat willen we bereiken?

Basisvoorwaarden op orde: lucht-, water- en bodemkwaliteit**Indicator:**

- In 2030 is de emissie en depositie van stikstof in Noord-Brabant afgenomen tot een niveau zoals in het kader van het NPLG tussen rijk en provincie is overeengekomen.

Wat gaan we daarvoor doen?**Reductie van emissie van stikstof****Wat willen we bereiken?****Natuur meewegen bij ruimtelijke en economische ontwikkelingen****Indicator:**

- In 2030 is er een gedeelde basis voor een 'Natuurinclusief Brabant' en zijn de 8 domeinen van natuurinclusieve samenleving uitgewerkt in specifieke plannen voor Brabant.
- In 2030 is er een positieve trend voor biodiversiteit in het stedelijk gebied

Wat gaan we daarvoor doen?**Opstellen plannen voor een 'Natuurinclusief Brabant'**

Indicator	2025	2026	2027	2028
Aantal plannen in uitvoering	pm*	pm*	pm*	pm*

**Planning volgt nadat in 2025 een eerste versie van de Brabantse Agenda Natuurinclusief is opgeleverd. Op basis hiervan wordt een uitvoeringsplanning opgesteld, die richting geeft aan vervolgstappen en de prioritering van plannen in uitvoering.*

Natuurinclusief ontwikkelen, bouwen en beheren

Indicator	2025	2026	2027	2028
Aantal SoortenManagementPlannen (cumulatief)	5	10	30	50

Wat willen we bereiken?**Behoud, herstel en ontwikkeling van landschappen****Indicator:**

- In 2030 bestaat minimaal 10% van het landelijk gebied uit groenblauwe dooradering

Wat gaan we daarvoor doen?**Aanleg en herstel van landschapselementen**

Indicator	2025	2026	2027	2028
Percentage groenblauwe dooradering van het landelijke gebied (op basis van definities van de landelijke systematiek)	6,80*	6,93*	7,05*	7,18*

**In 2024 is door ons opdracht verstrekt om een nulmeting uit te voeren op basis van gegevens uit 2023. De groenblauwe dooradering GBDA van het landelijk gebied (buiten Natuurnetwerk en bebouwde kernen) van de gehele provincie bedraagt 6,56% in 2023. Deze waarde is voor de planning geëxtrapoleerd naar 10% in 2050. Het volgen van de voortgang gebeurt bij voorkeur via het landelijk monitorings- en rapportagesysteem: de eerste rapportage komt eind maart beschikbaar en dan kunnen we deze met onze uitkomst vergelijken.*

Wat willen we bereiken?

Meer groen in de directe omgeving

Indicator:

- In 2030 is het aantal vierkante meters groen per gemeente in de bebouwde kom (met 5%) toegenomen ten opzichte van 2023.

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren vergroening van de wijk

Indicator	2025	2026	2027	2028
Aantal m2 groen per gemeente in de bebouwde kom*	-	-	300.647.153	-

**De nulwaarde uit 2023 is vastgesteld op: 292.295.843 m2. De meting herhalen we in 2027 en 2030. Het streefgetal voor 2027 is bepaald op basis van een 5% toename in 2030.*

Wat willen we bereiken?

Versterken van de beweging van vergroening

Indicator:

- Behoud van het aantal actieve 'groene' vrijwilligers

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren van het aantal actieve 'groene' vrijwilligers

Indicator	2025	2026	2027	2028
Aantal 'groene' vrijwilligers dat via project Natuurverbinders in beeld is*	10.000	-	10.000	-

**Referentie 2019 (laatst bekende meting): 10.000.*

Wat willen we bereiken?

Zeer zorgwekkende stoffen (ZZS): Brabantse burger wordt in 2030 minder blootgesteld aan ZZS en potentieel ZZS (pZZS) dan in 2023. De emissies van ZZS en pZZS door bedrijven naar water, bodem en lucht zijn in 2030 gehalveerd ten opzichte van 2023

Zeer zorgwekkende stoffen zijn de stoffen die het meest schadelijk zijn voor mens, fauna en flora. Stoffen waarvan het vermoeden bestaat dat deze ook zo schadelijk zijn, worden "potentieel zeer zorgwekkend" (pZZS) genoemd. Dit betekent niet dat deze stoffen ook verboden zijn. Ze worden legaal en vergund geproduceerd en soms ook uitgestoten. Voor ZZS is het wel wettelijk verplicht om het gebruik en de emissies bij bedrijfsactiviteiten te minimaliseren om deze stoffen zoveel mogelijk te weren uit het milieu.

Indicator:

- emissie ZZS: Top 3 van ZZS die het meest voorkomen bij bedrijven die onder provinciaal gezag vallen, namelijk; Lood, Nikkel en Cadmium, daalt.

Wat gaan we daarvoor doen?

Zeer zorgwekkende stoffen: minimalisatieverplichting voor provinciale bedrijven

Als een bedrijf deze stoffen naar de lucht uitstoot, dan is het bedrijf verplicht om deze uitstoot te minimaliseren. Daarover moeten zij iedere vijf jaar een vermijdings- en reductieprogramma toezenden, dat door de omgevingsdiensten beoordeeld wordt. De termijn van vijf jaar loopt in 2026 af. Bedrijven leveren dan hun nieuwe vermijdings- en reductieprogramma aan dat, na beoordeling, weer vijf jaar geldig is.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Percentage provinciale bedrijven * waarvan we:				
- een Vermijdings- en reductieprogramma hebben ontvangen	100%	100%	100%	100%
- een Vermijdings- en reductieprogramma hebben ontvangen én hebben beoordeeld	100%	100%	100%	100%
- Waar mogelijk op basis van het Vermijdings- en reductieprogramma maatregelen gerealiseerd zijn voor ZZS	100%	100%	100%	100%

* Van de bedrijven waarvoor de provincie bevoegd gezag is en waarvan bekend is dat er ZZS vrijkomen.

Wat willen we bereiken?

Luchtkwaliteit: 50% gezondheidswinst uit Brabantse bronnen ten opzichte van 2016

Onze ambitie is om in Brabant in 2050 minimaal te voldoen aan de WHO-advieswaarden voor fijnstof en stikstofdioxide.

Indicator:

- WHO-advieswaarde PM10 van 15 µg/m³ en NO₂ van 10 µg/m³ in 2030 in Brabant
 - WHO-advieswaarde PM_{2,5} van 5 µg/m³ in 2040 in Brabant
- (Monitor RIVM: Luchtkwaliteit: [\[GIK\] Dashboard Gezondheid 2024](#))

Wat gaan we daarvoor doen?

Luchtkwaliteit: gezondheidswinst door schonere lucht

In 2026 gaan we verder met uitvoering van de Uitvoeringsagenda Schone Lucht Akkoord. We blijven inzetten op het integraal aanpakken van opgaves, en zullen hiervoor onder meer de toegekende projecten met rijksbijdrage binnen maximaal drie jaar (betreft specifieke rijksuitkering) uitvoeren. Deze projecten gaan over het onderhoudscontract voor provinciale wegen, een pilot voor combiluchtwassers, aanleg van walstroom op Moerdijk het stimuleren en faciliteren van gemeenten tot deelname aan SLA, en een bijdrage voor roulerende meetpunten. Ook zetten we ons maximaal in om Rijksmiddelen op luchtkwaliteit binnen te halen voor het mogelijk maken van Brabantse projecten. We verstevigen de slagkracht door verdere uitwerking van de pilots, versterken van de kennis over luchtkwaliteit, versterken van de dialoog met de regio, en we werken samen met partners in het Regionaal Meetnet Zuid Oost Brabant.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Percentage gemeenten dat deelneemt aan het Schone Lucht Akkoord	52%	59%	67%	67%*
• SLA loopt tot 2030 waardoor we geen nieuwe deelnemende gemeenten meer verwachten in 2029				

Wat willen we bereiken?

Geluid: Nieuwe geluidshindersituaties voorkomen en hinder van bestaande overlastsituaties terugdringen

Geluidshinder heeft een sterke invloed op de gezondheidsbeleving van Brabanders. Onze ambitie is om in 2030 nieuwe geluidshindersituaties te hebben voorkomen en de hinder in bestaande overbelaste situaties zoveel als mogelijk teruggedrongen te hebben.

Indicator:

- Afname van het percentage Brabanders die ernstige hinder ondervinden door geluid.

Wat gaan we daarvoor doen?**Geluid: beperken van geluidsoverlast voor Brabanders**

We voeren een provinciale subsidieregeling uit om bewoners langs provinciale wegen in staat te stellen hun woningen te voorzien van geluidwerende maatregelen, als zij veel geluid ontvangen vanwege deze wegen. Deze isolatiemaatregelen zorgen vaak ook voor minder energieverbruik. Aanvullend bieden we bewoners een energiescan, zodat ze kunnen overwegen om gelijktijdig meerdere energiebesparende maatregelen te nemen. Deze provinciale regeling uit het actieplan geluid 2024-2029 is, waar mogelijk, gekoppeld aan de groot onderhoudsplanning bij provinciale wegen. Zo kunnen we maatregelen om de geluidsbelasting te verminderen aan of bij de weg en aan huizen optimaal afwegen.

Indicator	2026	2027	2028	2029
PercentAantal resterende woningen met een geluidsbelasting > 60 dB met een onbekend binnenniveau of een binnenniveau > 36 dB) (provinciale wegen)	3.600	3.200	2.800	2.400

Wat willen we bereiken?

Geur: Voor bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag wordt voldaan aan de grenswaarden, zoals opgenomen in de beleidsregel industriële geur.

Voor geur veehouderij geldt dat de cumulatieve geurhinder of achtergrondbelasting op geurgevoelige objecten in de bebouwde kom niet hoger is dan 12% en in het buitengebied niet hoger dan 20%.

Indicator:

- aantal bestaande overlast situaties geur neemt af of blijft gelijk (van bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag)

Wat gaan we daarvoor doen?**Geur: aantal klachten over geurhinder**

We monitoren het aantal klachten bestaande overlast situaties geur (van bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag).

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal klachten over geurhinder	4.306	3.875	3.488	3.164

Wat willen we bereiken?

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) leveren een bijdrage aan een gezonde fysieke leefomgeving en daarmee een bijdrage aan een goed werk- en leefklimaat.

Indicator:

- De kwaliteit van de uitvoering van VTH voldoet aan de kaders van landelijke wetgeving;

- Bij het opstellen van de provinciale beleidskaders en uitvoeringsagenda's voor o.a. Natuur, Water, Milieu, Energie, Landbouw en Voedsel wordt bewust gezien of en hoe beschikbare VTH-instrumenten ingezet kunnen worden om een bijdrage te leveren aan het bereiken van een beleidsdoel.

Wat gaan we daarvoor doen?

De vergunningverlening, toezicht en handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit

Indicator	2025	2026	2027	2028
<i>De vergunningverlening voldoet aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit</i>				
Aantal vergunningverleningsprocedures waarin gebruik wordt gemaakt van de Wet dwangsom	<1%	<1%	<1%	<1%
Beschikkingen zijn binnen de wettelijke termijn afgehandeld – norm 90%	90%	90%	90%	90%
<i>Toezicht en handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitseisen</i>				
Handhavingsbeschikkingen blijven in stand na gerechtelijke toetsing	90%	90%	90%	90%
Mate van spontane naleving (na eerste controles)*	60%	60%	60%	60%
<i>Effectief toezicht met als doel om de overtredingen zo veel mogelijk op te heffen</i>				
Het % overtredingen dat bij hercontroles is opgelost	>55%	>55%	>55%	>55%

* We hanteren een % van 60% omdat sprake is van Risicogericht toezicht. Het continueren van dit niveau vraagt reeds een stevige inspanning. Indien dit goed plaats wordt dit % hoger omdat meer overtredingen worden geconstateerd. Dit staat echter haaks op het streven dat bedrijven zo goed mogelijk naleven. Dit wordt ook wel de nalevingsparadox genoemd.

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

Inzet verbonden partijen

Ontwikkelingen en onzekerheden

Milieu

- Een onzekerheid in 2026 betreft de uitkomst van de ruimtelijke claim/uitbreiding van defensie op ruimtebeslag en gevolgen voor milieuaspecten (m.n. geluid, regionale luchtvaart).
- De stortplaatsen hebben een vermogen in het Nazorgfonds. Dat fonds moet gevuld worden en blijven om bij overdracht van de stortplaats de provincie de eeuwigdurende nazorg te kunnen laten uitvoeren (milieuhygiënisch en financieel). Belangrijk onderdeel is overdracht naar de provincie, met reële sluitingsdata en bijbehorende nazorgplannen die in kwaliteit voldoet en volledig is. Er is discussie met de exploitanten over reële sluitingsdata en bijbehorende nazorgplannen.
- De doelstelling van 'externe veiligheid' om het veiligheidsniveau van 2023 voor de toekomst te handhaven staat onder druk. Dit komt door een discussie op landelijk niveau (ministerie van I&W) over het al dan niet handhaven van de risicoplafonds.
- De Europese Unie heeft strengere regels voor luchtvervuiling vastgesteld. Deze dragen bij aan gezondere lucht. Als gevolg moeten provincies en gemeenten vanaf 2030 eerder ingrijpen als de luchtvervuiling te groot wordt.
- Door de juridische complexiteit rondom het thema voorzorgsbeginsel en zorgplicht staat de ambitie voor het scherper vergunnen bij diverse milieuthema's zoals ZZS, geur en luchtkwaliteit onder druk.
- De mate van doelbereik voor Milieu is niet alleen sterk afhankelijk van Europees en nationaal beleid, maar ook van de afwegingen en prioriteiten binnen andere beleidsvelden van lagere overheden zoals de provincie zelf of gemeenten. Het is het dan ook noodzakelijk dat milieuaspecten in de besluitvorming worden meegenomen en in de afwegingen die gemaakt worden, bijvoorbeeld in het Nationaal Milieuprogramma en in het omgevingsplan van gemeenten.

Wat mag het kosten?

4. Natuur en milieu

Bedragen x € 1.000		Realisatie	Begroting 2025	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2024	na wijz.	2026	2027	2028	2029
<u>Lasten</u>							
	Programmalasten	151.901 N	192.010 N	176.783 N	186.177 N	120.941 N	122.695 N
	Toerekening organisatiekosten	14.995 N	18.875 N	16.871 N	16.754 N	15.773 N	13.315 N
Totaal Lasten		166.897 N	210.885 N	193.654 N	202.931 N	136.713 N	136.010 N
<u>Baten</u>							
	Programmabaten	45.624 V	55.773 V	50.179 V	64.948 V	36.366 V	23.595 V
	Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten		45.624 V	55.773 V	50.179 V	64.948 V	36.366 V	23.595 V
Saldo van baten en lasten		121.273 N	155.111 N	143.475 N	137.983 N	100.347 N	112.415 N
<u>Reservemutaties</u>							
	Storting in reserves	140.253 N	133.082 N	129.525 N	130.074 N	102.714 N	103.431 N
	Onttrekking aan reserves	108.502 V	148.391 V	126.390 V	126.991 V	80.805 V	96.255 V
Resultaat incl. reservemutaties		153.024 N	139.802 N	146.610 N	141.066 N	122.256 N	119.591 N

Financiële toelichting

Lasten

Milieu (698 N)

De geraamde lasten voor Milieu zijn in 2026 € 0,7 mln. hoger dan in 2025. Dit verschil ontstaat met name als gevolg van de budgetoverheveling voor monitoring van luchtkwaliteit waarmee de raming voor 2025 met circa € 1 mln. is verlaagd.

Natuur

SNL-beheer (3.200 N)

De lasten voor natuurbeheer stijgen van 2025 naar 2026 met € 3,2 mln. als gevolg van aanleg van nieuwe natuur en doordat in 2026 een groot gedeelte van de beheersubsidies opnieuw wordt vastgesteld. De beheersubsidies worden telkens voor een periode van zes jaar verstrekt. Doordat in 2026 een groot gedeelte van de totale beheersubsidies wordt vernieuwd, stijgt de raming van de lasten sterker dan in andere jaren. Daarnaast stijgen de beheertarieven ieder jaar als gevolg van prijsstijgingen.

Realisatie van het Natuurnetwerk (12.838 V)

De geraamde lasten voor aanleg van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) zijn 12,8 mln. lager in 2026 t.o.v. 2025. Dit komt met name doordat de raming voor 2025 als gevolg van een uitschieter in de verwachte lasten ter hoogte van circa € 16 mln. voor EVZ's hoger is dan het gemiddelde bedrag aan lasten voor realisatie van het NNN (gemiddeld circa € 35 mln. per jaar).

Ontsnipperingsmaatregelen (1.350 V)

Als gevolg van de uitputting van bestuursakkoordmiddelen voor ontsnipperingsmaatregelen is vanaf 2026 alleen het structureel beschikbare budget van circa € 0,3 mln. geraamd voor ontsnipperingsmaatregelen, circa € 1,3 mln. minder dan in 2025.

Natura 2000-herstelmaatregelen (8.327 V)

In de raming voor 2025 zaten naast de structurele raming voor Natura 2000-herstelmaatregelen ook de verwachte lasten voor 2025 vanuit de openstelling van paragraaf 2 Instandhouding Natura 2000 binnen de subsidieregeling Natuur. Vanuit deze openstelling worden met name grotere subsidies verstrekt die een aantal jaar doorlopen. De raming voor 2026 is hierdoor circa € 8 mln. lager.

Baten

Natuur

Realisatie van het Natuurnetwerk (4.538 N)

De verwachte baten vanuit verkoop van gronden worden niet structureel geraamd, maar op basis van de meest recente (grond)mutaties wordt gedurende een jaar de raming voor het Natuurnetwerk bijgesteld. Voor 2026 zijn om deze reden nog geen baten vanuit de verkoop van gronden geraamd.

Bijdragen Stimuleringsregeling landschap (Stila) (1.258 N)

In 2025 zijn alle bijdragen voor de lopende samenwerkingsovereenkomsten voor Stila aan de provincie overgemaakt. Voor 2026 zijn om die reden geen inkomsten voor Stila geraamd. Deze worden geraamd op het moment dat een besluit is genomen tot nieuwe bijdragen van partners.

Programma 5 Economie, Kennis en Talentontwikkeling

Inleiding

Brabant heeft zich de afgelopen jaren verder ontwikkeld tot dé innovatie- en groeimotor van Nederland. Onze regio levert een substantiële bijdrage aan de nationale en internationale economie. De vooruitzichten voor 2026 zijn gematigd positief, maar worden beïnvloed door geopolitieke spanningen, structurele arbeidsmarktvraagstukken en druk op de energie- en grondstoffeninfrastructuur. Volgens de [Voorjaarsraming 2025](#) van De Nederlandsche Bank groeit de Nederlandse economie met 1,1% in 2025 en in 2026 met 1,0%. De inflatie daalt geleidelijk van 3,2% in 2024 naar 3,0% in 2025 en 2,6% in 2026, mede dankzij lagere energieprijzen en een afnemende loongroei. De arbeidsmarkt komt na een turbulente periode in rustiger vaarwater, maar de structurele krapte blijft voelbaar. Met de Brabantse Human Capital Agenda, het MKB Traineeship en het Kennispact Hoger Onderwijs versterken we de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en borgen we dat talent voor Brabant behouden blijft in een tijd van structurele krapte.

Uit de [UWV Arbeidsmarktprognose 2025-2027](#) blijkt dat er landelijk nauwelijks sprake van banengroei: tot 2027 groeit het aantal banen jaarlijks met maximaal 45.000 nieuwe banen per jaar. Dit is een scherp contrast met de 250.000 banen per jaar in de periode 2022–2024. Over het algemeen nemen in Brabant het aantal werknemersbanen toe en het aantal zelfstandigen en uitzendkrachten af. In tegenstelling tot sommige andere grensregio's verwacht UWV dat het aantal banen in geheel Brabant groeit tussen 2025 en 2027. Zuidoost-Brabant behoort tot de regio's met de grootste groei van meer dan 2%. Volgens [het UWV](#) is er in Brabant een groot aantal beroepen waar veel vraag naar is (gebaseerd op de combinatie van veel vacatures en weinig geschikte werkzoekenden), met name in de zorg, techniek, zakelijke dienstverlening, ICT en bouw. Wel blijft naar verwachting de gemiddelde arbeidsparticipatie op peil, ondanks de vergrijzing. Dat heeft vooral te maken met de sterke stijging van de participatie onder de 60-plussers.

De economische onzekerheid blijft groot. Volgens de [Risicorapportage Financiële Markten 2025](#) van het CPB kan geopolitieke spanning leiden tot beursschommelingen, stijgende risicopremies, hogere wanbetalingen en beperktere toegang tot bedrijfsfinanciering, wat de economische groei wereldwijd onder druk zet.

In aanloop naar de nieuwe kabinetsverkiezingen in oktober 2025, publiceert het CPB opnieuw de doorrekening van verkiezingsprogramma's. Deze doorrekening, die op 10 oktober 2025 verschijnt, biedt inzicht in de budgettaire en economische gevolgen van beleidskeuzes van politieke partijen. Daarbij wordt nadrukkelijk gekeken naar structurele effecten op het investeringsklimaat, onderwijs, zorg, wonen en duurzaamheid. De uitkomsten zullen richtinggevend zijn voor de politieke en economische koers voor de komende jaren.

De Nationale Technologie Strategie (NTS) ontwikkelt zich tot een steeds belangrijker instrument voor het versterken van het innovatievermogen en het economisch verdienpotentieel van Nederland. De strategie geeft richting aan de ontwikkeling van internationaal onderscheidende waardeketens en sleuteltechnologieën die bijdragen aan maatschappelijke transities en strategische autonomie. In 2026 zorgt de verdere uitwerking van de NTS voor een beter afgestemde inzet van middelen, kennis en infrastructuur, waarbij samenwerking tussen rijk, regio en Europa essentieel is.

Brabant is goed gepositioneerd om hierin een actieve rol te vervullen en ziet de NTS als een strategisch kader om innovatiekracht en economische impact duurzaam te versterken. Dit biedt kansen om regionale ecosystemen te verbinden met nationale en Europese agenda's. Om die kansen te verzilveren zetten we in op ruimtelijke en economische afstemming, versterken we clusters en campussen zoals Business Park Aviolanda (BPA) en Pivot Park, en bouwen we verder aan sterke waardeketens, onder meer in semicon, medische technologie en batterijen. Daarmee geven we in Brabant concreet invulling aan de Nationale Technologie Strategie en verbinden we onze regionale ecosystemen met Europese en mondiale ketens, wat bijdraagt aan strategische autonomie en een sterker verdienvermogen van Nederland. Ook investeren we in digitale infrastructuur en cyberweerbaarheid met High Performance Computing en het Brabant House of Cyber.

Met de [Uitvoeringsagenda Economie, Kennis & Talentontwikkeling 2024–2027 'Onderweg naar een](#)

toekomstbehendige economie' vertalen we deze ambities naar concrete acties. Daarmee versterken we talentontwikkeling, arbeidsproductiviteit en innovatiekracht en zorgen we dat Brabantse sleutelgebieden maximaal bijdragen aan de economische en maatschappelijke transitie van morgen. Door Brabantse partijen actief te vertegenwoordigen in internationale handelsmissies, vergroten we bovendien onze zichtbaarheid en impact op het nationale en Europese toneel.

Wat willen we bereiken?

Brabant is een vooraanstaande speler in het Europese innovatiesysteem

Noord-Brabant behoort structureel tot de groep Innovation Leaders en staat in de Europese top-25 van meest innovatieve regio's. Met een sterke hightech-industrie, toonaangevende kennisinstellingen en een cultuur van samenwerking, is Brabant internationaal zichtbaar als innovatiemotor. Op die basis bouwen we in 2026 verder: onze ambitie is om in 2030 door te groeien naar de top-15 meest innovatieve regio's van Europa.

Indicatoren:

- We streven naar een structurele top-15 notering in de Regional Innovation Scoreboard van de Europese Commissie in 2030

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren en faciliteren van het Brabantse MKB om innovatieve producten op de markt te brengen die bijdragen aan (een van de) vijf missies of de ontwikkeling van sleuteltechnologieën

In 2026 zullen we naar alle waarschijnlijkheid wederom de MIT-regeling openstellen voor MKB'ers en daarmee kunnen we MKB'ers ondersteunen om innovatieve producten, diensten of productieprocessen te ontwikkelen.

Indicator	2026	2027
We ondersteunen per jaar 200 kleine of middelgrote MKB'ers (op basis van de MIT-regeling samen met het rijk) die werken aan innovatie voor nieuwe producten, diensten of productieprocessen	200	200

Mogelijk maken en stimuleren van doorbraken en toepassingen van nieuwe technologieën door de ontwikkeling van nieuwe Brabantse coalities en de uitbouw van bestaande coalities

Evenals in de vorige bestuursperiode stimuleren en faciliteren we de vorming van Brabantse of nationale innovatiecoalities en -projecten. Daarin dagen we het bedrijfsleven en kennisinstellingen uit om te helpen producten en diensten in verwachte groeimarkten te ontwikkelen die bij kunnen dragen aan de maatschappelijke transitie. In 2026 zetten we in op de ontwikkeling van 3 nieuwe innovatiecoalities.

Indicator	2026	2027
In 2027 hebben we voor alle missies technologische doorbraken en nieuwe toepassingen (mede) mogelijk gemaakt met nieuwe coalities	3	2

We organiseren internationale innovatie samenwerkingen

Om tot innovatiesamenwerking te komen organiseren we dat bedrijven, kennisinstellingen en andere organisaties verbinding leggen met elkaar. Dit doen we door het organiseren van ontmoetingen op verschillende manieren. De deelname door de organisaties aan onze activiteiten geeft aan dat bedrijven de activiteiten op waarde schatten.

Indicator	2026	2027
Aantal bedrijven en kennisinstellingen die actief betrokken zijn bij door ons georganiseerde internationale ontmoetingen.	100	100

Wat willen we bereiken?

Brabant heeft internationaal een uitstekende economische concurrentiepositie.

Brabant versterkt zijn internationaal concurrerende economische positie, door te investeren in innovatie, samenwerking en agglomeratiekracht. We streven naar structurele groei van het bruto regionaal product en een positie in de top-15 van de Europese Regional Competitiveness Index in 2030. Dit doen we o.a. met behulp van innovatiecoalities door gericht te investeren in sleuteltechnologieën en clusters die bijdragen aan de economische en maatschappelijke opgaven. We zetten in op het versterken van de regionale arbeidsmarkt met focus op leven lang ontwikkelen, hybride leerconcepten en aansluiting onderwijs-bedrijfsleven. Ook bouwen we internationale relaties op met de nadruk op gelijkwaardige Europese regio's en het versterken van Brabantse bedrijvensclusters via internationale connecties.

Indicatoren:

- We streven naar een top-15 notering in de Regional Competitiveness Index van de Europese Commissie in 2030.
- % toename van het bruto regionaal product (BRP) ten opzichte van het voorgaande jaar (BBV-verplichte indicator)

Wat gaan we daarvoor doen?

Inspelen op uitdagingen en belemmeringen voor het Brabantse vestigingsklimaat

In de uitvoeringsagenda staat opgenomen dat we in 2027 voldoende ruimte hebben geboden voor hoogwaardige economische ontwikkeling. Omdat onze economie hierbij tegen enkele schaarsten aanloopt, waaronder bijvoorbeeld talent of de arbeidsmarkt of het elektriciteitsnet, hebben we opgenomen in de uitvoeringsagenda dat we het economisch perspectief op strategisch niveau in provinciale trajecten gaan inbrengen. Om hier invulling aan te geven, gaan we komend jaar werken aan de ontwikkeling van deze schaarsteperspectieven. In 2027 moeten deze dan zijn geïmplementeerd.

Indicator	2026	2027
We hebben voor drie schaarstevraagstukken, strategische perspectieven ontwikkeld en geïmplementeerd.	1 ontwikkeld	3 geïmplementeerd

Ontwikkelen, benutten en behouden van voldoende talent op alle niveaus

In onze Brabantse economie hebben we behoefte aan voldoende talent om te kunnen groeien. Dit geldt zeker voor ons MKB. Daarom hebben we in de uitvoeringsagenda opgenomen dat we hieraan willen werken door onze afgestudeerden te behouden en te koppelen aan het MKB. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een MKB-traineeship, waarmee in 2026 gestart wordt met implementatie, het netwerk Brabants Besten en het faciliteren van internationale studenten en medewerkers.

Indicator	2026	2027
We hebben onze aanpak om afgestudeerden te behouden voor het Brabantse MKB in tekortsectoren herijkt en geïmplementeerd.	Aanpak gereed	Aanpak geïmplementeerd

Versterken van het fundament van de Brabantse data-economie, door inzet op de datamaturiteit van het stuwend MKB, het opleiden en behouden van datatalent, het verbeteren van de digitale infrastructuur en het verhogen van onze cyberweerbaarheid

De beschikbaarheid en het veilig kunnen delen van data, de juiste vaardigheden van professionals en de adoptie van de diverse datatechnologieën zijn cruciaal voor valorisatie en marktcreatie op het gebied van datatechnologie. Daarom werken we aan basisvoorwaarden hiervoor, naast het stimuleren van innovatie.

Indicator	2026	2027
In 2027 zijn 1.000 innovatieve MKB-bedrijven geadviseerd en begeleid over digitale transformatie en andere transitithema's	250	250

Wat willen we bereiken?

In de Brabantse samenleving plukt iedereen de vruchten van economisch succes.

In de Brabantse economie draait het vooral om mensen, dat inwoners kansen krijgen om mee te doen, zekerheid ervaren in werk en inkomen en profiteren van de vooruitgang die we samen realiseren. Groei heeft pas waarde als zij bijdraagt aan gezondheid, welzijn en een leefbare omgeving, nu én in de toekomst. Daarom investeren we verder in onderwijs, innovatie en een inclusieve arbeidsmarkt. Zo bouwen we aan een Brabant waar in 2030 iedereen de vruchten plukt van duurzame groei en economische kracht.

Indicatoren:

- We streven ernaar om in 2030 op de CBS-indicatoren voor brede welvaart 'bbp per hoofd bevolking' en 'Opleidingsniveau' beter dan wel gelijk te scoren ten opzichte van 2020 (startdatum Beleidskader)
- % bruto arbeidsparticipatie (werkgelegenheid) (BBV-verplichte indicator).

Wat gaan we daarvoor doen?

Verhogen van de welvaartsniveaus in alle Brabantse regio's door de kracht van de ene regio te verbinden aan de andere regio

In de uitvoeringsagenda staat opgenomen dat we hoogwaardige industrie in Brabant niet alleen willen ontwikkelen en faciliteren, maar ook behouden. Daarbij willen we de krachten van de verschillende regio's verbinden en waar mogelijk ook van elkaars krachten profiteren.

Indicator	2026	2027
We hebben met de regio's afspraken gemaakt en een aanpak ontwikkeld die ervoor zorgt dat we meer hoogwaardige industrie voor Brabant behouden.	Aanpak gereed	In uitvoering

Opstarten en/of uitvoeren van projecten gericht op innovatie in de zorg en/of preventie (bijdrage programma EKT aan Beleidskader Gezondheid)

Op dit moment wordt er gewerkt aan een plan om bij te dragen aan de verbetering van de gezondheid van de Brabander door in te zetten op preventie. Partners in de zorg, MKB-bedrijven en kennisinstellingen werken daarbij samen in de opzet van een of enkele (mobiele) gezondheidshub(s). In die hubs kunnen Brabanders hun gezondheid verbeteren door beter inzicht via metingen, door ondersteuning van diensten van MKB-bedrijven, door zorginstellingen en door andere relevante organisaties. De precieze invulling van het project volgt met de tijd.

Indicator	2026	2027
-----------	------	------

Aantal projecten	1	1
------------------	---	---

Wat willen we bereiken?

De Brabantse economie is verregaand circulair.

Voor de transitie naar een circulaire economie zetten we in op (her)gebruik en alternatieven voor fossiele grondstoffen, reductie van zogenaamde primaire grondstoffen binnen onder andere de maakindustrie (waar de IC Semicon onder valt) en de bouw (waar we inzetten op secundaire grondstoffen en op biotische grondstoffen: de IC vezelstrategie).

Indicatoren:

- Het gebruik van niet-vernieuwbare grondstoffen is volgens de landelijke afspraken met 50% verminderd in 2030.

Wat gaan we daarvoor doen?

Reduceren van het gebruik van primaire grondstoffen

Indicator	2026	2027
In 2027 is de ketenaanpak in de maakindustrie in uitvoering gebracht voor prioritaire productgroepen (kapitaalgoederen): semicon, machinebouw algemeen.	Opdracht verleend/in uitvoering	In uitvoering

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

- [Beleidskader Economie 2030](#)
- [Evaluatie fondsen uit de eerste en tweede tranche investeringsagenda Essent](#)
- [Uitvoeringsagenda Economie, Kennis en Talentontwikkeling 2024-2027](#)
- [Pact Brabant](#)
- [Aanpassingen innovatiefonds Brabant](#)
- [Aanpak Internationalisering](#)

Inzet verbonden partijen

- [BOM Holding BV](#)
- [Businesspark Aviolanda \(BPA\)](#)
- [Pivot Park holding](#)
- [Green Chemistry Campus BV](#)
- [Havenbedrijf Moerdijk](#)
- [Brabant Startupfonds](#)
- BrabantRing

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Met name de geopolitieke ontwikkelingen zorgen voor grote onzekerheid.

Verder zullen met name de schaarste-vraagstukken zoals; krapte op de arbeidsmarkt, te weinig betaalbare woningen, het is druk op het elektriciteitsnetwerk, grondstoffen en materialen zijn schaars, schaarste van de ruimte (nodig voor wonen, werken, natuur, water enz.) maar ook andere uitdagingen zoals beperkingen a.g.v. stikstof en stagnerende [arbeidsproductiviteit](#) (zoals blijkt uit recente publicatie van CBS) hun invloed hebben op de innovatie- en groeikansen van de Brabantse economie.

Wat mag het kosten?

5. Economie

Bedragen x € 1.000		Realisatie	Begroting 2025	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2024	na wijz.	2026	2027	2028	2029
<u>Lasten</u>							
	Programmalasten	83.853 N	83.731 N	63.545 N	44.007 N	24.667 N	23.521 N
	Toerekening organisatiekosten	9.885 N	10.238 N	8.672 N	8.672 N	7.103 N	7.103 N
Totaal Lasten		93.738 N	93.970 N	72.217 N	52.679 N	31.770 N	30.624 N
<u>Baten</u>							
	Programmabaten	42.168 V	37.315 V	14.208 V	212 V	101 V	0
	Bijdrage in toerekening org. kosten	1.916 V	0	0	0	0	0
Totaal Baten		44.084 V	37.315 V	14.208 V	212 V	101 V	0
Saldo van baten en lasten		49.654 N	56.655 N	58.009 N	52.467 N	31.669 N	30.624 N
<u>Reservemutaties</u>							
	Storting in reserves	48.327 N	27.883 N	17.915 N	17.074 N	3.426 N	3.325 N
	Onttrekking aan reserves	42.840 V	51.586 V	45.103 V	24.897 V	3.197 V	2.051 V
Resultaat incl. reservemutaties		55.142 N	32.952 N	30.821 N	44.644 N	31.898 N	31.898 N

Financiële toelichting

Lasten

De verschillen in de raming van de lasten in 2026 ten opzichte van 2025 (ruim € 20 mln.(V)), worden met name veroorzaakt doordat er voor MIT (rijksmiddelen € 7,1 mln.(V), en Europese programma's (€ 18,5 mln.(V) voor cofinanciering + Efro-bijdragen) in 2026 (nog) geen/lagere bedragen voor uitvoering zijn geraamd (omdat beschikkingen nog niet zijn ontvangen).

Verder zijn voor de uitvoeringsagenda's 2019-2023 in 2025 nog € 2.9 mln.(V) in de begroting opgenomen terwijl hier in begroting 2026 (nog) geen bedragen voor zijn geraamd. (De uitvoering van de diverse (oude) uitvoeringsagenda's lopen nog door en hebben betrekking op Campussen, toekomstbestendige clusters en triple helix, DataEconomie, impuls beleidskader.)

Voor Green Chemistry Campus is in 2026 € 1 mln. (N) geraamd terwijl hiervoor in 2025 niets is geraamd.

Vanuit Algemeen Economisch Budget is in 2025 € 2,1 mln. (N) afgeraamd t.b.v. storting in voorziening m.b.t. MKB+.

Verder zijn er voor de uitvoeringsagenda 2024-2027 in 2026 meer uitgaven geraamd voor bv. Innovatie, economische structuurversterking en arbeidsmarktbeleid, omdat de uitvoering in 2026 nog meer op gang komt en daardoor naar verwachting € 5 mln. (N) hoger zal zijn.

Baten

De verschillen in de raming van de baten in 2026 ten opzichte van 2025 (ruim €23 mln. lager), worden veroorzaakt doordat de Efro-bijdragen m.b.t. Europese programma's in 2026 naar verwachting € 16 mln. lager zijn dan in 2025 (€ 14 mln. in 2026 geraamd t.o.v. € 30 mln. in 2025) en Rijksbijdragen MIT (2025: € 7 mln.) in 2025 nog niet in de raming zijn opgenomen. (Hiervoor zijn nog geen beschikkingen ontvangen.).

Programma 6 Energie

Inleiding

Samen met inwoners, bedrijven, overheden en onderzoeks- en kennisinstellingen werkt de provincie aan de energietransitie, een hoofdpoging van de Brabantse Omgevingsvisie. Brabant wil de energietransitie versnellen en bijdragen aan het verduurzamen en het vergroenen van de samenleving. Daarmee draagt de energietransitie bij aan het tegengaan van verdere klimaatverandering (mitigatie). In het bestuursakkoord 'Samen Maken we Brabant' is vastgelegd dat de energietransitie rechtvaardig, haalbaar en betaalbaar moet zijn. Het programma Energie richt zich op energiebesparing en verduurzaming, de opwek van hernieuwbare energiebronnen, toegankelijkheid en beschikbaarheid van energie. In 2026 zetten we ons opnieuw hiervoor in. Dit vanwege de noodzaak om:

- de doelen van 2030 te halen;
- de Brabantse economie draaiende te houden;
- de Brabander mee te laten doen aan en profiteren van de energietransitie;
- ons te verhouden tot de vele ontwikkelingen en veranderingen in de energiesector en energie- intensieve sectoren;
- energieprojecten te kunnen uitvoeren.

In de uitvoeringsagenda 2024-2027 wordt langs een drietal uitvoeringslijnen gewerkt:

1. Uitvoeringslijn Energiebesparing en verduurzaming

Energie die je niet gebruikt, hoef je niet op te wekken en niet te transporteren. In de gebouwde omgeving, waar in Brabant 35% van het totale energieverbruik plaatsvindt, zetten wij in op het ondersteunen van gemeenten bij natuurvriendelijk isoleren. Hiervoor moeten gemeenten Soorten Management Plannen (SMP) opstellen. Ook voorzien we via verschillende duurzaamheidsloketten eigenaren van maatschappelijk vastgoed en het MKB van advies om te verduurzamen.

2. Hernieuwbare energie

De energie die in Brabant nodig is, willen we zoveel als mogelijk is betrekken uit hernieuwbare bronnen. In het kader van de Regionale Energie Strategie (RES), zijn op regionaal niveau afspraken gemaakt over de opwek van hernieuwbare energie op land (door middel van wind en zon). Naast hernieuwbare elektriciteit onderzoeken we ook de mogelijkheden van andere hernieuwbare energiebronnen, zoals geothermie (warmte uit de diepe ondergrond), riothermie (energie uit rioolzuivering) etc.

De provincie speelt hierbij een stimulerende rol door actief bij te dragen aan de verschillende initiatieven. Daarnaast heeft de provincie ook andere rollen. Denk hierbij aan de rol in het kader van het beschermen van de omgeving (via de Omgevingsverordening) en rollen die verband houden met bevoegd gezag, gericht op vergunningverlening (bij grootschalige opwekprojecten).

Ook heeft de provincie een rol in de warmtetransitie. De nieuwe Wet collectieve warmte (Wcw), welke inmiddels door de Tweede Kamer is aangenomen, geeft de provincie die mogelijkheid. In 2026 zullen we de juridische en financiële verkenning naar de mogelijke oprichting van een regionaal warmtebedrijf afronden.

3. Energie beschikbaar en toegankelijk

Als gevolg van elektrificatie in zowel de gebouwde omgeving (bijvoorbeeld warmtepompen en opladen auto's), de industrie en mobiliteit (elektrische voertuigen) is de vraag naar transportcapaciteit sterk gegroeid. Daar komt de decentrale opwek van elektriciteit nog bij. Dit alles leidt tot transportschaarste op het elektriciteitsnet. Samen met de Brabantse RES-regio's, de netbeheerders TenneT en Enexis en het Rijk zetten we (als voorzitter) in het Brabantbrede Bestuurlijk Overleg Energie (BBOE) in op:

- Het waar mogelijk versnellen van uitbreidingen van de energie-infrastructuur;
- Het stimuleren van energy-hubs, waarmee met de bestaande transportcapaciteit de infrastructuur beter kan worden benut.

Op de langere termijn, zetten we in op het maken van (ruimtelijke) keuzes om de ruimtelijke ontwikkeling van Brabant en de energietransitie goed op elkaar af te stemmen en vanuit beide perspectieven efficiënte keuzes te maken. Voor de meer korte termijn geven we met het provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK) aan waar vanuit maatschappelijk perspectief de prioriteit moet

liggen als het gaat om het wegnemen van knelpunten in de energie-infrastructuur.

Naast deze meer technische en ruimtelijke insteek, zien we de energietransitie ook als een sociaal-economische transitie. Zo willen we voorkomen dat energie voor huishoudens onbereikbaar wordt. We zetten in op een verkleining van het aantal huishoudens dat een te groot deel van het inkomen besteedt aan energie. Daarnaast willen we met praktische voorbeelden gemeenten inspireren tot burgerparticipatie bij bijvoorbeeld de ontwikkeling van grootschalige opwekprojecten.

Nadere informatie over onderstaande indicatoren Energie en aanvullende data is te vinden in de [Monitor Energieagenda 2019-2030](#).

Wat willen we bereiken?

In 2030 realiseren we 55% minder CO2-uitstoot in Brabant ten opzichte van 1990. We streven ernaar om in 2050 klimaatneutraal te zijn

In het bestuursakkoord 'Samen maken we Brabant!' zijn de CO2-doelstellingen uit de Energieagenda 2019 - 2030 verder aangescherpt: van 50% naar 55% CO2-reductie in 2030 en van 90% CO2-reductie naar klimaatneutraliteit in 2050.

Indicator:

- De uitstoot van energie gerelateerde CO2 in Brabant (Verplichte indicator uit BBV).

Wat willen we bereiken?

In 2030 dient de helft van de energie (elektriciteit, warmte en brandstoffen) die in Brabant gebruikt wordt, opgewekt te zijn uit hernieuwbare bronnen, voornamelijk uit Brabant

We zetten erop in dat in 2030 de helft van de energie (elektriciteit, warmte en brandstoffen) die in Brabant gebruikt wordt, is opgewekt uit duurzame bronnen. Dit betekent dat de optelsom van opwek uit hernieuwbare energiebronnen op jaarbasis minimaal overeenkomt met 50% van het totale gebruik van warmte, elektriciteit en vaar- en voertuigbrandstoffen.

Indicatoren:

- De ontwikkeling van het totale energieverbruik in Brabant.
De ontwikkeling van de opwek van hernieuwbare energie in Brabant.
(Verplichte indicator uit BBV)
- Totaal gevraagde vermogen voor afname op de wachtlijst bij Enexis
- Totaal gevraagde vermogen voor teruglevering op de wachtlijst bij Enexis
- Gemiddelde energiequota - Huishoudens waarbij de energierekening als aandeel van het inkomen (te) hoog is

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen gemeenten en faciliteren ontzorgingsloketten

In samenwerking met het programma Natuur geven we uitvoering aan de Bijdrageregeling versterking biodiversiteit en versnelling energiebesparing /Alternatieve verblijfplaatsen beschermde soorten. Daarnaast ondersteunen we gemeenten via ontzorgingsloketten en zorgen we voor kennisdeling om de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed te versnellen.

Indicator		2026	2027	2028	2029
Ondersteunen opstellen soortenmanagementplannen (SMP)	Regeling open.				
Faciliteren van ontzorgingsloketten:	Loketten in uitvoering.	Loketten in uitvoering.	Loketten in uitvoering.	Loketten in uitvoering.	Loketten in uitvoering.
Duurzaamheidsloket Sport					

- Ontzorgingsloket Maatschappelijk Vastgoed
- Ontzorgingsloket Midden en Kleinbedrijf
- Duurzame Monumentenloket

Realisatie windparken (vergunningverlening)

Daar waar gewenst of wettelijk toe verplicht pakt de provincie in deze uitvoeringsperiode haar bevoegdheid bij de realisatie van windparken om de RES-doelstellingen te kunnen halen.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Windpark Bergeijk (De Pielis)	Vorbereiding	Voorkeursbesluit	Projectbesluit	
Windpark Someren*				

* In 2025 zal GS haar standpunt bepalen over wel of geen provinciaal projectbesluit windpark Someren.

Energyhubs mogelijk maken

We stellen kennis en capaciteit beschikbaar aan gemeenten en bedrijven om te komen tot energyhubs (innovatieve oplossingen).

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal ontwerpen van Energy hubs (provinciale regeling) in Brabant mogelijk gemaakt (cum.)	17	25		
Aantal haalbaarheidsstudies naar Energy hubs (provinciale regeling) in Brabant mogelijk gemaakt (cum.)	30			

Optimaliseren ruimtelijke procedures bij netuitbreidingen

We nemen, waar gewenst, een bevoegd gezag rol bij de uitbreiding en versterking van het hoogspanningsnetwerk binnen Brabant en passen daar, waar mogelijk, het instrument van een integraal projectbesluit op toe om daarmee versnelling in de besluitvorming te krijgen.

Indicator	2026	2027	2028	2029
150 kV-kabeltracé Hapert – Eindhoven Zuid	voorkeursbesluit		Projectbesluit	
150 kV-kabeltracé Eindhoven Oost Maarheeze	voorkeursbesluit		Projectbesluit	

Verkennen rol van Provincie bij regionaal Warmtebedrijf

We treffen voorbereidingen voor besluitvorming over een regionaal warmtebedrijf voor Brabant

Indicator	2026	2027	2028	2029
Nadere financiële en juridische verkenning	afgerond			

Opstellen Energieperspectief

Het Energieperspectief is de basis voor de maatschappelijke prioritering in het pMIEK-proces en kent een samenhang met de uitwerking van de ruimtelijke arrangementen van het Brabants Ruimtelijk Voorstel.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Energieperspectief opgesteld	Gereed			

Stimuleren laadinfra

Meer dan 75% van het publieke laadnetwerk in Brabant is 'ruim' of 'voldoende' beschikbaar volgens de landelijke definitie voor een dekkend laadnetwerk voor elektrische personen- en bestelvoertuigen.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Uitrol Laadinfra; meer dan 75% van het publieke laadnetwerk in Brabant 'ruim' of 'voldoende' beschikbaar.	>75%	>75%	>75%	>75%

Mobiliteit

Zie programma 8 "Basisinfrastructuur Mobiliteit" m.b.t. duurzaam bouwen en beheren van provinciale infrastructuur en 100% elektrische bussen in concessies in Brabant.

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

- [De Brabantse Omgevingsvisie 'De kwaliteit van Brabant'](#)
- [Energieagenda 2019-2030](#)
- [Nationaal klimaatakkoord](#)
- [Nationaal Plan Energiesysteem \(NPE\)](#)
- [Ontwerp Programma Energiehoofdstructuur \(PEH\)](#)
- [Uitvoeringsagenda Gezondheid 2024-2027](#)
- [Uitvoeringsagenda Energie 2024-2027](#)

Inzet verbonden partijen

het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij;
- Energiefonds Brabant (ondergebracht BOM);
- Innovatiefonds Brabant (ondergebracht BOM);
- Enexis NV/ Enpuls.

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Congestie op het elektriciteitsnet

Naast congestie op het hoogspannings- en middenspanningsnet, lijkt congestie op het laagspanningsnet nu ook steeds meer voor te komen binnen Brabant. Leverde het eerste beperkingen op voor aansluitingen voor nieuwe bedrijven en voorzieningen en voor verduurzaming van bestaande bedrijven en voorzieningen, congestie op het laagspanningsnet heeft consequenties voor het wel/niet aan kunnen sluiten van nieuwe woningen, laadpalen, enz. Het energiesysteem wordt de komende jaren naar verwachting randvoorwaardelijk voor veel economische / maatschappelijke ontwikkelingen en daarmee sturend in plaats van volgend.

- Capaciteitsclaims

Het Rijk voorziet een steeds grotere rol voor provincies als het gaat om het versnellen van de aanleg van energieinfrastructuur en/of de bevoegdheid voor bepaalde delen van het hoogspanningsnet in relatie tot netcongestie. Dit zal, naar alle waarschijnlijkheid, leiden tot een grotere claim op provinciale capaciteit voor het voorbereiden/nemen van projectbesluiten. Deels zullen deze kosten verhaald kunnen worden bij initiatiefnemers via legesheffing of anterieure overeenkomsten.

- Rijksmiddelen voor Klimaat en Energiebeleid

Onzekerheid over voortzetting en hoogte van Klimaatmiddelen vanuit het rijk richting provincies en gemeenten. Deze middelen zijn op dit moment voor een substantieel deel bepalend voor de hoogte/grootte van de personele inzet vanuit de provincie op het behalen van de klimaat en energiedoelstellingen. In juli is een brief (update uitvoeringsmiddelen) van het ministerie van KGG ontvangen, waaruit blijkt dat voortzetting van de basisfinanciering t/m 2030 voorzien is vanuit middelen die beschikbaar gesteld zijn door kabinet Rutte IV in lijn met het advies van de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) uit 2021. De taken voor gemeenten en provincies op het gebied van klimaat en energie zijn echter afgelopen jaren fors toegenomen. Het is nog niet duidelijk hoeveel Provincie Noord-Brabant zal ontvangen. De middelen voor 2026 worden met de miljoenennota overgeheveld naar het Provinciefonds en vervolgens verdeeld en uitgekeerd

Wat mag het kosten?

6. Energie

Bedragen x € 1.000		Realisatie	Begroting 2025	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2024	na wijz.	2026	2027	2028	2029
<u>Lasten</u>							
	Programmalasten	11.324 N	15.521 N	17.005 N	7.817 N	3.473 N	3.423 N
	Toerekening organisatiekosten	5.226 N	6.324 N	7.069 N	7.069 N	3.620 N	3.620 N
Totaal Lasten		16.549 N	21.845 N	24.074 N	14.886 N	7.094 N	7.044 N
<u>Baten</u>							
	Programmabaten	6.266 V	7.708 V	5.036 V	4.811 V	0	0
	Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten		6.266 V	7.708 V	5.036 V	4.811 V	0	0
Saldo van baten en lasten		10.283 N	14.137 N	19.039 N	10.075 N	7.094 N	7.044 N
<u>Reservemutaties</u>							
	Storting in reserves	4.654 N	6.309 N	3.500 N	4.904 N	0	0
	Onttrekking aan reserves	553 V	5.382 V	10.622 V	3.732 V	0	0
Resultaat incl. reservemutaties		14.385 N	15.065 N	11.916 N	11.247 N	7.094 N	7.044 N

Financiële toelichting

Lasten

De lasten voor programma 6 Energie zijn in 2026 circa 1,5 mln. hoger dan in 2025.

Versnellen natuurinclusief isoleren (5.950 N)

Voor paragraaf 3 Versnellen van energiebesparing door isolatie van bijdrageregeling Versterking biodiversiteit en versnelling energiebesparing staat een subsidieplafond van circa € 6,5 mln. open in 2025 en 2026. In Burap-II is de lastneming vanuit deze subsidies circa € 6 mln. van 2025 naar 2026 verschoven.

Lasten gedekt vanuit specifieke uitkeringen (2.672 V)

Voor 2026 zijn voor een aantal onderwerpen gedekt vanuit specifieke uitkeringen (SPUK's) lagere lasten geraamd dan in 2025. Het gaat onder andere over de subsidieopenstelling voor Energiehubs (1.200 V) en aanpak laadinfrastructuur 2030 (1.000 V).

Subsidie warmtenet Roosendaal (1.500 V)

In 2025 is de last genomen voor de subsidie voor warmtenet Roosendaal. In 2026 worden voor dit onderwerp geen lasten verwacht.

Baten

Inkomsten uit specifieke uitkeringen (2.672 N)

De geraamde lasten voor 2026 voor een aantal onderwerpen gedekt vanuit SPUK's zijn lager dan in 2025 (zie hierboven). Gelijk aan de raming van de lasten gedekt vanuit deze specifieke uitkeringen is de raming voor de inkomsten voor hetzelfde bedrag lager in 2026.

Programma 7 Landbouw en voedsel

Inleiding

2026 wordt opnieuw een belangrijk jaar voor het verduurzamen van de landbouw- en voedselsector in Nederland en Noord-Brabant.

Binnen de veelheid van activiteiten in Noord-Brabant worden er hier enkele uitgelicht.

De opgaven op het gebied van stikstof, mest, geur en fijnstof in de veehouderij zijn door een kleinere veestapel enigszins verminderd. Mede door de stagnerende vergunningverlening zijn de problemen minder snel kleiner geworden dan eerder verwacht. In 2026 zullen we blijven bijdragen aan een meer duurzame veehouderij door bijvoorbeeld het onderzoeken van sensoren in het kader van 'real time'-meten en monitoren en voer- en managementmaatregelen.

In de afgelopen periode is het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in het centrum van de aandacht gekomen. In 2026 starten we met het uitvoeren van het actieplan gewasbeschermingsmiddelen.

Op Europees en nationaal niveau is er meer aandacht ontstaan voor een voedselstrategie. In 2026 zullen we vanuit de provincie Noord-Brabant onze bijdrage leveren.

Tegelijkertijd geldt voor veel van deze onderwerpen dat een grote afhankelijkheid is van het rijk. De insteek van een nieuw te vormen kabinet is nog onbekend. Voor onze provincie betekent het dat we vanuit de provinciale bevoegdheid en mogelijkheden doorgaan met de dossiers waar we wel vooruitgang kunnen boeken.

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van duurzame en circulaire landbouw

We willen in Brabant de duurzame landbouw- en voedselproductie bevorderen, mede daardoor zal er sprake zijn van in hoge mate gesloten mineralenkringlopen (in plantaardige en dierlijke ketens) en daarmee zoveel mogelijk emissieloze landbouw naar water, bodem en lucht. De voedselketens produceren gezond voedsel en landbouwbedrijven dragen bij aan een gezonde en natuurrijke leefomgeving. Hiermee geven we invulling aan de hoofddoelstellingen van de [uitvoeringsagenda landbouw en voedsel](#) met name op het gebied van meest duurzame circulaire landbouw- en voedselproductie in Europa. Hierbij zijn indicatoren als een dalende trend in fijnstof emissie vanuit de veehouderij opgenomen in relatie tot de gezonde leefomgeving en het verminderen van andere emissies uit de landbouw. Maar ook het stimuleren van continue monitoring van emissies in stallen, de maatregelen vanuit het Schone lucht akkoord en de inspanningen om schadelijke effecten van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen dragen ook bij aan het Brabants Beleidskader Gezondheid met drie gezonde levensjaren erbij voor elke Brabander in 2030.

Indicatoren

- Stikstof- en fijnstof emissie veehouderij in Brabant

Streefwaarden	Nulmeting (2023)	Streefwaarde 2030
Geuremissie uit stallen o.b.v. vergunningen veehouderij	0,99 MouE/s	Significante afname
Ammoniakemissie uit stallen o.b.v. vergunningen veehouderij	15,2 kton/jaar	Significante afname
Totale fijnstofemissie uit stallen	1,5 kton/jaar	Significante afname

Wat gaan we daarvoor doen?

Opstellen plan van aanpak geuremissie en onderzoek naar aansluiten geuremissie landbouw en industrie

We pakken dit op samen met het organisatieprogramma's energie en milieu. We leveren dit jaar een plan van aanpak op waarin we aangeven wat de situatie in Brabant is en hoe wij bij kunnen dragen aan een oplossing om geur activiteiten integraal te kunnen meewegen in besluitvorming.

Stimuleren van projecten/activiteiten ter verminderen van ammoniakemissies uit stallen (aantal: 4)

Afhankelijk van Brabant van het slot en mogelijkheden om een natuur toestemming te verkrijgen helpen we ondernemers met een concreet voorstel dat bijdraagt aan emissie reductie, waaronder ammoniak emissie. Een voorbeeld is het VAMOS project waarbij we metingen uitvoeren om voer- en managementmaatregelen te valideren.

Uitvoeren maatregelen schone luchtakkoord ter vermindering van de fijnstof emissie

Via het Schone Luchtakkoord (SLA) hebben we afspraken gemaakt met het Rijk en gemeenten over het verbeteren van de luchtkwaliteit voor onze gezondheid.

Uitvoeren actieplan gewasbeschermingsmiddelen

Met het Actieplan Gewasbeschermingsmiddelen dragen we bij aan een toekomstbestendige land- en tuinbouw die past binnen die brede maatschappelijke opgaven. Brabant wil op een goede manier toewerken naar een duurzame landbouw die geen negatieve impact heeft op zijn omgeving. Dat is nodig om perspectief te kunnen blijven bieden aan boeren.

Het actieplan biedt een overzicht van de stimulerende en regulerende maatregelen die de provincie (aanvullend) wil nemen om het gebruik en de negatieve effecten van chemische gewasbeschermingsmiddelen terug te dringen. Daarmee denken we een duidelijke stap te kunnen zetten op weg naar een significante daling.

We pakken dit op samen met de organisatieprogramma's Water en Bodem, Milieu, Kwaliteit Openbaar Bestuur (gezondheid), Wonen, Werken & Leefomgeving, Natuur en Vergunningen, Toezicht & Handhaving.

Actualiseren regelgeving aangaande duurzame land- en tuinbouw en gezondheid

We verwachten het geitenmoratorium te kunnen heroverwegen na het advies van de gezondheidsraad en het standpunt van het Rijk hierin. Daarnaast hebben we het voornemen om de geurregels en de stalderingsregels in de omgevingsverordening te evalueren.

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van economisch toonaangevende landbouw- en voedselsector

Het Brabantse landbouw- en voedselsysteem is in 2030 een vooraanstaande Europese speler: zeer innovatief en met een sterke concurrentiepositie. We willen dit blijven stimuleren. De sector rendeert door (nieuwe) economische en maatschappelijke verdienmodellen in grote internationale en kleine regionale ketens. Op het snijvlak van landbouw en voedsel en respectievelijk high tech, ICT, chemie en gezondheid zijn bovendien nieuwe (biobased) bedrijfstakken tot ontwikkeling gekomen. Brabant blijft exporteur van geavanceerde voedselproductiesystemen.

	Nulmeting (2023)	Streefwaarde 2030
% plantaardige eiwitten in consumptiepatroon	40%	60%
Areaal peulvruchten in ha	445 ha	4750 ha

Wat gaan we daarvoor doen?

Bijdrage leveren aan innovatieve projecten per jaar via Landbouw Innovatie Brabant (LIB) (aantal: 30)

Met de Landbouw Innovatie Brabant (LIB) zullen we innovaties blijven aanjagen en ondersteunen die bijdragen aan duurzame en vitale land- en tuinbouw die een bijdrage levert aan de kwaliteit van het platteland met maatschappelijke verankering. Bijdragen aan systeemverandering staat centraal in het ondersteunen van innovaties met daarin sleutelbegrippen als waarde creatie, kringlooplandbouw en doornontwikkeling. LIB doet dit op een laagdrempelige manier door vroeg in het innovatieproces vanuit de optiek van de primaire sector (vanuit de brede omgeving gezien) ondersteuning te bieden door o.a. in contact brengen met juiste netwerk, ondersteuning in het opwerken van idee tot project, financiële bijdrage en nazorg/doorontwikkeling.

Het LIB is in 2023 geëvalueerd. Een belangrijke aanbeveling was om de laagdrempelige werkwijze te behouden waarmee LIB met praktische voorbeelden mede bijdraagt aan een positief geluid vanuit de sector richting de maatschappij, en aan de provinciale doelen rond Agrarische ontwikkeling, Water, Natuur en Economie en talentontwikkeling.

Zie ook [Statenmededeling Landbouw Innovatie Noord-Brabant Evaluatie en vervolg 2024-2027](#).

Uitvoeren van een actiepakket binnen landelijk programma Bean Deal gericht op meer teelt en consumptie van plantaardige eiwitten

We werken samen met ketenpartijen aan de uitvoering van de acties uit de Bean Deal, om de eiwittransitie te versnellen en ondersteunen we initiatieven zoals The Protein Community en andere netwerkorganisaties rondom eiwittransitie. Daarnaast richten we ons op het bevorderen van alternatieve (nieuwe) eiwitbronnen, zoals insecten, algen en micro-organismen.

Ondersteunen van netwerkorganisaties in de eiwittransitie

Ook in 2026 zetten we in op het ondersteunen van en het actief participeren in samenwerkingsvormen zoals Plant Protein Forward (PPF) en het Plantbased Netwerk, mede omdat deze een basis zijn voor het ontstaan van keteninitiatieven en kennisdeling.

We werken hierbij nauw samen met partijen als de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij, Fieldlabs zoals Delta Agrifood Business (DAB) en onderwijsinstellingen (Avans, HAS, MBO's), deze laatste vooral vanuit de betrokkenheid bij stages, onderzoek en opleiding.

Via bijeenkomsten bij agrariërs verbinden we verschillende werelden en versterken de keten van boer tot bord. Binnen de provincie trekken we nauw op met het programma Economie, Kennis- en Talentontwikkeling.

Bijdrage leveren aan de Agroproeftuin Noordoost Brabant

Brabant wil een groene proeftuin zijn voor duurzame, innovatieve oplossingen waarin een goede balans tussen landbouw- en voedselproductie en de omgeving centraal staat. Daarom continueren we de samenwerking met de AgroProeftuin Noord-Oost Brabant (NOB). We vergroten de kennis en expertise door samenwerking met bedrijven en kennisinstellingen, maar we kijken ook naar nieuwe en uitgebreidere mogelijkheden voor een intensievere samenwerking tussen de Brabantse proeftuinen: VDBorne Campus, Boerderij van de Toekomst Zuidoostelijk Zand (BvdTZOZ) en de AgroProeftuin NOB.

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van Natuur- en landschapsinclusieve landbouw

De Brabantse landbouw is in 2030 landschaps- en gemeenschapsinclusief en vervult daarmee een vitale rol in natuur- en landschapsontwikkeling en het beheer daarvan. Er is een herkenbare verbinding tussen stad en platteland, tussen producent en consument (voedsel, leefbaarheid dorpen) en met de Brabantse samenleving als geheel (zorg, groene energie, landschap en natuur, recreatie). Het Rijk heeft initiatief genomen tot het nader definiëren van natuurinclusieve landbouw. In het vierde kwartaal van 2025 gaan wij in een statenmededeling in op de wijze waarop deze definiëring een rol kan spelen in ons beleid en onze aanpak.

	Nulmeting (2023)	Streefwaarde 203
Toename aantal natuurinclusieve boeren	150	500
Areaal biologische landbouw in % van totaal	3,2	15
Bijdrage Brabantse Landbouw aan doelen van bodem en waterkwaliteit		Bijdrage leveren

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen van agrariërs die Natuurinclusief willen (gaan) ondernemen met coaching en via de regeling “Grondfonds Natuurinclusieve Landbouw”

We ondersteunen de doorontwikkeling naar een (meer) natuurinclusieve bedrijfsvoering met coaches die helpen een doorontwikkelplan op te stellen. Zo kunnen agrariërs bewuste keuzes maken over hoe zij hun bedrijfsvoering uitvoeren waarbij zij rekening houden met de natuur. In het geval er extensivering noodzakelijk is voor de (nieuwe) bedrijfsvoering, faciliteren we de doorontwikkeling door inzet van de regeling “Grondfonds Natuurinclusieve Landbouw”.

Streefwaarden	2024	2027
Ondersteunende agrariërs	85	350 totaal

Ondersteunen van boeren bij omschakelen naar biologisch

We ondersteunen agrarische ondernemers die het overwegen met gratis en deskundig advies over de overstap naar biologische landbouw, afgestemd op hun bedrijfssituatie.

Stimuleren van activiteiten in regionale netwerken om de biologische afzet te vergroten

Uiteindelijk moeten biologische producten worden afgezet en kan er niet meer worden geproduceerd dan er afzet voor is. Daarom bevorderen we afspraken over meer biologische producten in onze eigen catering en die van medeoverheden en Brabantse bedrijven. Ook brengen we regionale netwerken van biologische producenten en afnemers in beeld. Met rijksmiddelen subsidiëren we vervolgens projecten om de afzet te vergroten in deze regio's. Zo stimuleren we de keten en markt voor biologisch voedsel. Daarnaast stimuleren we innovatie in de biologische sector met een specifieke module in het LIB.

Aanpassen verpachtingsvoorwaarden provinciale gronden t.a.v. het beëindigen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en kunstmest

Om doelen voor natuur en water te realiseren streven we in de overgangsgebieden rondom Natura 2000-gebieden, natte natuurepaleis en beekdalen overwegend naar extensieve en natuurinclusieve vormen van landbouw. In 2025 hebben wij het '[Stappenplan verdere verduurzaming pacht van agrarische gronden](#)' vastgesteld. Dit geeft, ook vanuit onze voorbeeldrol, aan hoe wij onze pachtuitgifte verdergaand willen verduurzamen, onder andere door het beperken van het gebruik van kunstmest en gewasbeschermingsmiddelen. De komende jaren voeren we dit plan uit. Daarnaast benutten we de extensiveringsregeling voor graasdierhouderij in deze gebieden. Hiermee versterken we de positie op de grondmarkt van bedrijven die willen extensiveren. We ondersteunen dit verder door samen met de verschillende stakeholders in de verschillende GGA-gebiedsprocessen aan te sluiten en zijn voornemens hier in het kader van de Aanpak Landelijk Gebied nadere afspraken met gebieden over te maken.

Uitvoeren beleidsregels grond voor extensivering en grond voor natuurinclusieve landbouw

Op 1 juli is de beleidsregel 'grond voor extensivering' vastgesteld. Ten opzichte van de oude beleidsregel zijn er twee pakketten toegevoegd: kruidenrijk grasland en biologische landbouw. Hiermee ondersteunen we extensieve of extensiverende landbouwbedrijven rond de Natura 2000-gebieden, Natte Natuurepaleis en in de beekdalen die willen extensiveren. Grondeigenaren kunnen hun grond aan de provincie verkopen en tegen een aantrekkelijke prijs terug pachten, onder de voorwaarde dat bepaalde vormen van duurzaam grondgebruik toegepast worden. De regeling gaat op 1 september 2025 open. De grondregeling natuurinclusieve landbouw is aangepast om inzet binnen het NNB, niet zijnde NNN mogelijk te maken en ook daar natuurinclusieve landbouw te faciliteren. Daarnaast is het grootste deel het beschikbare budget benut, besluitvorming voor ophoging wordt eind 2025 voorzien.

Ontwikkelen en uitvoeren overgangsgebiedenbeleid

De provincie werkt aan een programma overgangsgebieden, hier werken we aan een optimum tussen natuurherstel en landbouwkundig gebruik.

Wat willen we bereiken?

Versterken gemeenschapsinclusief

We willen de verbinding tussen de diverse ketens en de burger versterken. Het resultaat is dat de Brabanders (weer) trots zijn op de landbouw- en voedselsector. De sector is dicht bij de burger gekomen en meer verbonden door onder andere meer kennis van de rol en herkomst van voedsel en van het belang van het buitengebied. Er vindt een verschuiving plaats naar meer voedsel van dichtbij en de landbouw levert een bijdrage aan maatschappelijke en ecosysteemdiensten. Brabanders waarderen het voedsel, het buitengebied, het groen in de stad en de makers, ontwikkelaars en beheerders ervan. De landbouw- en voedselketens worden beleefd als belangrijk onderdeel van de brede welvaart in Brabant.

Steeds meer maatschappelijke opgaven komen samen op één en dezelfde bedrijven binnen de gehele sector en keten. Zo willen we méér dierenwelzijn, minder emissies die schadelijk zijn voor de mens en natuur en een betere bodem- en waterkwaliteit. Deze vraagstukken vragen om een vernieuwingsslag in de veehouderij. Die vernieuwing brengt onzekerheden met zich mee: kan dit financieel uit? Hoe valt een nieuwe koers binnen ons gezin? Vraagstukken die jonge boeren bezighouden en medebepalend zijn óf en hóe zij het bedrijf voort gaan zetten. De provincie wil in 2026 verder bijdragen aan het toekomstperspectief voor jonge boeren. De komende tijd gaan we verder samen met jonge boeren bekijken wat er nodig is om dat toekomstperspectief in te vullen door verdere uitvoering te geven aan het Plan van Aanpak Jonge Boeren.

Indicator:

2-jaarlijkse kwalitatieve rapportage (1ste in 2025) over de ontwikkeling van het onderling begrip tussen boeren-burgers en overheden

Wat gaan we daarvoor doen?

Gezamenlijk met Vereniging Brabants Agrarisch Jongeren Kontakt (BAJK) uitvoeren van het actieplan jonge boeren

Met de uitvoering van het actieplan jonge boeren willen we kijken hoe we jonge boeren kunnen helpen binnen de bestaande juridische kaders, zodat zij een toekomst in Brabant hebben en houden. Zo willen wij ruimte te creëren voor nieuwkomers. Het betreft jonge boeren die thuis geen bedrijf hebben en die we koppelen aan boeren die thuis geen opvolgers hebben (het zogenaamde boer-zoekt-boer project).

Uitvoeren van activiteiten op het gebied van ontwikkeling van kennis, vaardigheden, voedsel educatie en onderwijsvernieuwing (aantal: 5)

Om nieuwe landbouw- en voedselsystemen te bouwen is structurele samenwerking tussen onderwijsinstellingen, bedrijfsleven en overheden nodig. In het programma Beet! werken we samen met onderwijsinstellingen en bedrijfsleven aan onderwijsvernieuwing. Het ondersteunen van kennis- en competentieontwikkeling van jonge agrariërs in het Groene Onderwijs (HAS, Curio en Yuverta) neemt daarbij een belangrijk plaats in.

Opstellen plan van aanpak Vitaal Platteland

Een Vitaal Platteland betreft een breed begrip. Het gaat over het levendig houden van kleinere kernen en te voorkomen dat, als gevolg van voortschrijdende urbanisatie, het voorzieningenniveau dusdanig achteruitgaat dat dit leidt tot leegloop van dorpen. Het betreft het bewaken van veiligheid (voorkomen van ondermijning), het behoud van verbondenheid tussen stad en platteland door openbaar vervoer en digitalisering (zoals aanleg van glasvezelkabels), het behoud van een werkend platteland (versterken zzp en digitale nomaden), een gezond platteland (eet en levensstijl), een circulair platteland en een platteland dat deelneemt aan de energietransitie. Tenslotte is het ook prettig als burgers zelf mee kunnen denken.

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

- [Omgevingsvisie](#)
- [Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030](#)
- [Uitvoeringsagenda Mest](#)
- [Uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel 2024-2027](#)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma wordt vooral op het gebied van innovatie nauw samengewerkt met de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij en de regionale ontwikkelingsmaatschappijen AgriFood Capital, Rewin en Brainport Development. Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Met name de landelijke ontwikkelingen zullen ook het komend jaar een sterke invloed hebben op dit begrotingsprogramma. We spelen hierop in met als uitgangspunt het in 2022 vastgesteld beleidskader Landbouw en Voedsel 2030 en de Uitvoeringsagenda 2024-2027

Wat mag het kosten?

7. Landbouw en voedsel

Bedragen x € 1.000		Realisatie	Begroting 2025	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2024	na wijz.	2026	2027	2028	2029
<u>Lasten</u>							
	Programmalasten	15.225 N	13.430 N	24.996 N	15.226 N	11.215 N	657 N
	Toerekening organisatiekosten	5.177 N	6.307 N	6.355 N	6.205 N	3.980 N	3.980 N
Totaal Lasten		20.402 N	19.738 N	31.351 N	21.431 N	15.195 N	4.637 N
<u>Baten</u>							
	Programmabaten	10.207 V	6.494 V	18.230 V	11.801 V	10.558 V	0
	Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten		10.207 V	6.494 V	18.230 V	11.801 V	10.558 V	0
Saldo van baten en lasten		10.195 N	13.244 N	13.121 N	9.631 N	4.637 N	4.637 N
<u>Reservemutaties</u>							
	Storting in reserves	2.445 N	111 N	80 N	100 N	0	0
	Onttrekking aan reserves	4.101 V	100 V	100 V	190 V	0	0
Resultaat incl. reservemutaties		8.539 N	13.255 N	13.101 N	9.541 N	4.637 N	4.637 N

Financiële toelichting

Lasten

De hogere lasten in 2026 ten opzichte van 2025 van € 11,6 mln. betreffen de inzet van Rijkmiddelen, waarvan € 5,6 mln. de hogere raming van de Versnellingsmiddelen en € 6 mln. de inzet van middelen vanuit de Regeling Provinciale Maatregelen Landelijk gebied (RPML).

Baten?

De hogere baten in 2026 ten opzichte van 2025 is het gevolg van de hogere ramingen van de uitgaven ten laste van Rijksbijdrage (zie lasten).

Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit

Inleiding

We gaan voor een veilig, robuust, betrouwbaar en schoon mobiliteitssysteem. Daarom zorgen we vanuit onze wettelijke verantwoordelijkheden voor een goede basis met een stevig netwerk van provinciale wegen, fietspaden en openbaar vervoer (OV). In het [beleidskader Mobiliteit Koers 2030](#) is het mobiliteitsbeleid voor de komende jaren uitgestippeld. De ambities hieruit zijn opgenomen in de uitvoeringsagenda's en vormen de basis voor deze begroting.

We zetten de komende jaren in op de groei van het OV-aanbod via de drie bus concessies. Met het toekennen van extra middelen voor OV-busvervoer bij de [Perspectiefnota 2026](#) ligt er een basis die groei mogelijk maakt, maar dat is niet voldoende voor een schaa sprong van het OV. Want dat is noodzakelijk om de extra vraag naar én verdichting van mobiliteit als gevolg van de verstedelijkings- en woningbouwopgave op te kunnen vangen. Ook draagt het bij aan de mobiliteitstransitie en schonere mobiliteit.

Om het OV voor iedereen toegankelijk én betaalbaar te houden, zetten we in op een sterke hoofdstructuur van snelle en frequente OV-verbindingen aangevuld met Bravoflex. Zo is in West de nieuwe concessie per 6 juli 2025 gestart aangevuld met Bravoflex. Vanaf 2026 komt Bravoflex ook in de rest van Brabant beschikbaar. Voor de nieuwe concessie Oost-Brabant wordt samen Arriva als de geselecteerde vervoerder uit de aanbesteding de implementatie per ultimo 2026 verder voorbereid. Tevens zal de aanbesteding voor de nieuwe concessie Zuidoost worden opgestart met het voorbereiden van de aanbestedingsdocumenten. Daarbij zal de vraag voorliggen wat de juiste betekenisvolle stappen zijn in lijn met de ambities voor de Brainportregio én of dat bekostigd kan worden. Alleen al de exploitatie van de Brainportlijn vraagt om extra middelen en er is ook de impact van de bouw en realisatie van de nieuwe Multimodale Knoop (MMK) Eindhoven.

Toch moeten we bij het stellen van de ambities voor OV ook rekening blijven houden met een gestage groei van de reizigersaantallen (85% in 1e helft 2025 t.o.v. pré-corona), een krappe arbeidsmarkt (voor vervoerders), netcongestie en late leveringen van materieel.

Adequaat beheer en onderhoud van de provinciale wegen en fietspaden heeft prioriteit. Daarmee voorkomen we kapitaalvernietiging én verkeersonveilige situaties. Om dat te kunnen borgen, is het uitgangspunt van 'werk-met-werk' bij de [herijking van KOPI](#) losgelaten, is de meerjaren onderhoudsplanning weer leidend en zijn wegvakken met potentieel achterstallig onderhoud met voorrang opgepakt.

Toch is er een toenemende (financiële) druk op de onderhoudsbegroting met name als gevolg van de uitbreiding en opwaardering van het areaal en de toegenomen ouderdom. Om dat te verminderen wordt in 2026 een nieuw contractvorm van waardegedreven onderhoud met een beperkt aantal aannemers geïmplementeerd. Hierdoor verwachten we dat het groot onderhoud effectiever en efficiënter zal worden. We starten met geautomatiseerd strooien in het kader van de gladheidsbestrijding. Ook zetten we de eerste richtinggevende stappen in 2026 voor de herijking van KOPI in 2027. Daarbij gaat het specifiek over het kwaliteitsniveau en bijbehorende consequenties. Groot onderhoud zal uitgevoerd worden op o.a. de N285 Klundert – Wagenberg (aanbesteding) en de N389 Etten-Leur – Zevenbergen. Actueel overzicht via deze [link](#).

Ondanks een lichte daling van het aantal verkeersdoden in Brabant in de laatste jaren is dit aantal nog altijd veel te hoog. Samen met partners geven we uitvoering aan het [Brabants Verkeersveiligheidsplan 2024-2027](#) (BVVP), waarbij we ons richten op de pijlers gedrag, infrastructuur en handhaving om de verkeersveiligheid in Brabant te verbeteren. De speerpunten in onze aanpak zijn verkeersgedrag en risicogestuurd en datagedreven werken, met drie focusthema's fietsers, afleiding en de onervaren verkeersdeelnemer. Zo continueren en professionaliseren we de educatie op scholen, is er € 10 mln. beschikbaar voor het verbeteren van de verkeersveilige inrichting van schoolfietsroutes en verbeteren we de infrastructuur via kleinschalige maatregelen, bijvoorbeeld op de N395 – Toekomstweg, de N615 Deense Hoek en N267 Kromme Nol. Ten slotte intensiveren we in overleg met politie en Openbaar Ministerie de verkeershandhaving.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem.

Door zorgvuldig (functioneel) beheer en onderhoud dragen de rijks- en provinciale wegen maximaal bij aan een betrouwbaar mobiliteitssysteem, nu en in de toekomst.

- De ontwikkeling in de Indicator Provinciale Wegen (provinciale wegen): IPW $\geq$ vorig jaar.
- De ontwikkeling in de klantwaardering voor de Brabantse wegen via het WOW-onderzoek* (provinciale wegen): WOW $\geq$ vorig jaar.

Mate van tevredenheid onder Brabanders en Brabantse ondernemers over hun reistijd en de voorspelbaarheid van de reistijd.

- Ontwikkeling in waardering van het OV door reizigers: OV-klantenbarometer $\geq$ vorig jaar.

Wat gaan we daarvoor doen?

Planmatig beheer en onderhoud provinciale infrastructuur

- We voeren planmatig beheer en onderhoud uit op de provinciale infrastructuur zoals afgesproken in de meerjarige kwaliteitsvisie ([KOPI](#), 2022): de score van de kwaliteitsindicator voor de onderdelen bereikbaarheid, fietspaden en verkeersveilige inrichting binnen de vastgestelde bandbreedte.
- Nieuwe vorm van onderhoudscontracten, waarbij we het onderhoud per gebied vermarkten. zijn gegund in 2026.

Uitvoering OV-concessies en transitie gedeelde mobiliteit

Lopende concessies:

- We zorgen voor een betrouwbaar OV-systeem: rituitval in de concessies is (weer terug op) maximaal 0,2%.
- Brabants tarievenhuis is geschikt voor betalen met OV-pay.
- Bravoflex in alle concessies operationeel.

Nieuwe concessies:

- Voorbereidingen implementatie concessie Oost (vanaf medio december 2026) is afgerond.
- Voorbereiding aanbesteding nieuwe concessie Zuidoost (vanaf zomer 2029) is opgestart.
- Duurzame beschikbaarheid van 4 remises en stroomaansluitingen voor nieuwe concessie Oost en Zuidoost (2028).

TRANSITIE GEDEELDE MOBILITEIT:

- **SAMEN MET DE GEMEENTEN ZORGEN WE VOOR VOLDOENDE AANBOD VAN VORMEN VAN GEDEELDE MOBILITEIT DAT AANSLUIT BIJ DE VRAAG VAN REIZIGERS. DIT DOEN WE DOOR EXPERIMENTEN BINNEN EN BUITEN DE BESTAANDE CONCESSIONS: MINIMAAL 3 PILOTS EN EXPERIMENTEN PER JAAR OPGESTART.**

- **PASSEND BIJ DE VERSCHUIVING VAN OV NAAR GEDEELDE MOBILITEIT, STREVEN WE ERNAAR DAT HET AANBOD VAN MOBILITEITSDIENSTEN VOOR DE GEBRUIKER INZICHTELIJK IS DOOR IN TE ZETTEN OP EEN GOED FUNCTIONEREND MAAS-PLATFORM (MOBILITEIT ALS DIENST). ONDERZOEK NAAR DE MOGELIJKHEID VOOR EEN BRABANTBREED MAAS-PLATFORM.**

WE ZIEN HET OV ALS EEN VERBINDENDE SCHAKEL IN HET BRABANTS MOBILITEITSNETWERK DAT BIJDRAAGT AAN DE BEREIKBAARHEID, LEEFBAARHEID EN DUURZAAMHEID VAN ONZE PROVINCIE. SAMEN MET DE VERVOERDERS, GEMEENTEN, REIZIGERSOVERLEG BRABANT EN VERSCHILLENDE ANDERE (MARKT)PARTIJEN WERKEN WE AAN EEN VRAAGGERICHT, VERBINDEND EN VERANTWOORD OPENBAAR VERVOERNETWERK. DE UITGANGSPUNTEN ZIJN VASTGELEGD IN DE OV-VISIE ([Gedeelde mobiliteit is maatwerk](#)). ALS CONCESSIEVERLENER VOERT DE PROVINCIE DE REGIEROL UIT OP DE VIGERENDE CONCESSIES EN ZORGEN WE SAMEN MET DE VERVOERDERS VOOR EEN OPTIMALE DIENSTREGELING VOOR HET STAD- EN STREEKVERVOER, BUURTBUS EN REGIOTAXI.

Data, digitalisering en Smart Mobility

De focus van data en digitalisering ligt op een adequaat beheer én optimaal gebruik van hetgeen de afgelopen jaren is ontwikkeld. Doel is enerzijds om zo efficiënt mogelijk te werken en anderzijds om zo effectief mogelijke bijdrage aan de organisatiedoelstellingen te leveren. Ook verkeersmanagement is hierin een belangrijk onderdeel.

- Doelstellingen uit de Samenwerkingsovereenkomst Slimme en Groene Mobiliteit Brabantstad 2024-2028 zijn gerealiseerd (2028).

Wat willen we bereiken?

We gaan voor veilige mobiliteit.

In Brabant streven we naar NUL verkeersslachtoffers. Elk verkeersslachtoffer is er één te veel.

- De ontwikkeling van het aantal dodelijke verkeersslachtoffers (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal dodelijke verkeersslachtoffers (conform CBS) < vorig jaar.

	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal dodelijke verkeersslachtoffers	99	91	141	120	114
waarvan op provinciale wegen	16	12	15	9	16

In 2030 hebben we de helft minder verkeersongevallen dan in 2019.

- De ontwikkeling van het aantal slachtoffers met lichamelijk letsel (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal slachtoffers met lichamelijk letsel.

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal slachtoffers	2.417	1.985	2.015	2.391	2.263	ntb
waarvan op provinciale wegen	138	164	120	139	157	ntb

De sociale veiligheid is in 2030 toegenomen ten opzichte van 2020.

- De ontwikkeling van de OV-klantbarometer onderdeel veiligheid: OV-klantbarometer onderdeel sociale veiligheid >= vorig jaar.

Wat gaan we daarvoor doen?

Verkeersveiligheid

- Het risico op een verkeersongeval met letsel verkleinen, door het aanbod (infrastructuur) en het gebruik (verkeersgedrag) te verbeteren ten opzichte van de nul-situatie in Brabant. (< voorgaand jaar).
- We hebben € 10 mln. geïnvesteerd in deze bestuursperiode (2027) ter verbetering van de verkeersveiligheid van schoolfietsroutes.
- Kleinschalige maatregelen ter verbetering van de verkeersveiligheid N615 Deense Hoek en N267 Kromme zijn gerealiseerd (2027).

Sociale veiligheid

- We zorgen voor een veilig OV-systeem: aantal incidentmeldingen is lager dan in het voorgaande jaar.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit.

We gaan in Noord-Brabant uit van een ten minste 50% reductie van broeikasgassen (waaronder CO₂) en ten minste 50% gebruik van duurzame energie.

- Ontwikkeling emissie broeikasgassen vanuit mobiliteit uitgedrukt in CO₂-equivalenten (in absolute aantallen in tonnen uitstoot) (Noord-Brabant): emissie < vorig jaar.

De uitstoot van overige emissies (NO_x, fijnstof) is significant afgenomen in 2030. Op grond van het [Schone Lucht Akkoord](#) is het streven om in 2030 tot een reductie te komen van 50% van de negatieve gezondheidseffecten van verkeersemissies ten opzichte van 2016.

- Ontwikkeling concentratie NO_x en fijnstof emissies in de lucht: emissie < vorig jaar .

Wat gaan we daarvoor doen?

Duurzaamheid Provinciale infrastructuur

Energie en CO₂-reductie:

We blijven aansluiten bij het landelijk rotepapad 'schoon en emissieloos bouwen' en nemen dit op in alle onderhouds- en realisatiecontracten:

- Ontwikkeling in de reductie van de CO₂-footprint van het areaal: < vorig jaar.
- Ontwikkeling in het energieverbruik van alle systemen binnen het areaal: < vorig jaar.

Materialen:

We blijven aansluiten aan bij de landelijke transitiepaden voor verduurzaming van asfalt en kunstwerken en implementeren hieruit voorkomende maatregelen en/of voorgestelde methoden voor zover deze passen binnen onze opgave:

- Ontwikkeling in het % van de onder- en tussenlagen waar minimaal 50% hergebruikt materiaal in zit.
- Ontwikkeling in het % van de deklagen waar minimaal 50% hergebruikt materiaal in zit.

ZE-ambities OV-concessies

OV-concessies:

We zorgen voor een schoon OV-systeem: in 2030 100% elektrische bussen in de concessies in Brabant:

	2025	2026	2027	2028	2029	2030
%	54%	80%	80%	89%	89%	100%

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

- [Kwaliteitsnota Onderhoud Provinciale Infrastructuur 2023-2027](#)
- ['Gedeelde mobiliteit is maatwerk'](#)
- [Brabants Verkeersveiligheidsplan 2024-2027](#)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Eindhoven Airport

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- De krapte op de arbeidsmarkt voor de vervoerders (zowel chauffeurs als technisch personeel) is bepalend voor het tempo waarin opschaling van het OV-aanbod daadwerkelijk kan plaatsvinden. Ook bij de uitvoering van Bravoflex kan personeelskrapte een beperkende factor zijn.
- Netschaarste en leveringsproblemen zorgen ervoor dat de ZE-ambities in het OV niet in het gewenste tempo realiseerbaar zijn en/of tot meerkosten leiden.
- Ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving omtrent stikstof hebben invloed op infrastructurele projecten. Kleine aanpassingen aan infrastructuur als onderdeel van onderhoudsprojecten kunnen niet mogelijk zijn.
- Prijsstijgingen en problemen met levering van materialen vormen een risico voor infrastructurele onderhoudsprojecten.
- Toenemende complexiteit van provinciale projecten als gevolg van tegenstrijdige verwachtingen en belangen van de omgeving in relatie tot de schaarse ruimte.
- Klimaatverandering leidt tot extra (dagelijks) onderhoud.
- Krapte op de arbeidsmarkt voor technische personeel raakt de taak van beheer en onderhoud provinciale wegen.

Wat mag het kosten?

8. Basisinfrastructuur

mobiliteit

Bedragen x € 1.000		Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
			2025				
		2024	na wijz.	2026	2027	2028	2029
<u>Lasten</u>							
	Programmalasten	182.757 N	212.824 N	227.808 N	238.559 N	228.136 N	232.058 N
	Toerekening organisatiekosten	19.784 N	19.815 N	18.015 N	18.015 N	14.534 N	14.534 N
Totaal Lasten		202.541 N	232.639 N	245.823 N	256.574 N	242.670 N	246.593 N
<u>Baten</u>							
	Programmabaten	6.324 V	11.385 V	10.035 V	8.816 V	7.224 V	6.161 V
	Bijdrage in toerekening org. kosten	596 V	0	0	0	0	0
Totaal Baten		6.920 V	11.385 V	10.035 V	8.816 V	7.224 V	6.161 V
Saldo van baten en lasten		195.621 N	221.254 N	235.788 N	247.758 N	235.446 N	240.432 N
<u>Reservemutaties</u>							
	Storting in reserves	84.551 N	88.652 N	81.000 N	73.224 N	72.024 N	69.575 N
	Onttrekking aan reserves	33.691 V	37.434 V	34.918 V	33.360 V	38.772 V	43.497 V
Resultaat incl. reservemutaties		246.480 N	272.472 N	281.870 N	287.622 N	268.698 N	266.510 N

Het begrotingsprogramma Basisinfrastructuur Mobiliteit is opgebouwd uit een aantal (wettelijke) basistaken. Voor een goede borging van deze basistaken zijn de middelen op basis van vastgesteld beleid structureel en autonoom op de meerjarige begroting geraamd. Ook worden de budgetten jaarlijks geïndexeerd conform het provinciaal indexatiebeleid. De onderdelen zijn:

- Algemeen: € 0,5 mln.
- Verkeersmanagement: € 1,4 mln.
- Data: € 6,6 mln., waarvan € 2,4 mln. structureel
- Verkeersveiligheid: € 8,8 mln., waarvan € 1,2 mln. structureel
- Beheer en onderhoud: € 50,8 mln. structureel*
- OV: € 149,2 mln., in de komende jaren oplopend vanwege nieuwe concessies.

* Inclusief € 35,8 mln. structureel investeringskrediet per jaar voor groot onderhoud en vervanging.

Vanwege indexatie is het oorspronkelijke investeringskrediet van € 26 mln. in de afgelopen bestuursperiode structureel verhoogd. De jaarlijkse investeringsuitgaven worden op basis van wet- en regelgeving geactiveerd en vervolgens afgeschreven. De berekende afschrijvingslasten komen op basis van de investeringsplanning ten laste van de exploitatiebegroting. De afschrijvingslasten zijn met ingang van 2022 ondergebracht in een hiervoor bestemde egalisatiereserve. De toevoeging aan de egalisatiereserve loopt mee in het provinciaal indexatiebeleid en daarmee is de indexatie van het structurele investeringskrediet geborgd.

Om flexibel in te kunnen springen op het OV-aanbod en groei de komende jaren mogelijk te kunnen maken is in 2024 een reserve OV ingesteld. De structurele rijksmiddelen i.h.k.v. motie Bikker en de extra bestuursakkoordmiddelen zijn toegevoegd aan de reserve.

Lasten

Het totaal van de programmakosten 08 in de begroting 2026 komt uit op € 227,8 mln. en is daarmee € 15,0 mln. hoger dan in de bijgestelde begroting 2025.

De lasten zijn hoger doordat:

- In het kader van het vastgestelde BVVP is er in deze bestuursperiode totaal € 10 mln. beschikbaar gesteld voor de verbetering van de verkeersveilige inrichting van schoolfietsroutes. Op basis van de verwachte verdeling over de jaren is er voor 2026 € 2 mln. meer geraamd dan in 2025.
- Als uitwerking van het bestuursakkoord zijn middelen uit de reserve Verkeer & Vervoer ter beschikking gesteld voor het verbeteren van de data rondom verkeersveiligheid en provinciale wegen. Op basis van het verwachte verloop van deze opdrachten is in 2026 totaal € 1,2 mln. meer geraamd dan in 2025.
- De budgetten voor de OV-concessies nemen totaal met € 11,8 mln. toe. Dat is het gevolg van de toename van het OV-aanbod via de nieuwe concessie en de verplichte indexatie van de meerjarige contracten.
- In 2026 is er totaal € 1,2 mln. extra geraamd voor de instroom van zero emissie materieel. Als gevolg van problemen bij de leveranciers is de levering in 2025 vertraagd. Tegenover deze extra uitgaven staan ook extra inkomsten in de vorm van een rijksbijdrage.
- Er is € 1,1 mln. extra beschikbaar voor kosten (eenmalig) om een busremise bij de Efteling beschikbaar te krijgen voor de OV-concessie en het waarborgen van de zero emissie ambities.
- Ten slotte is er sprake van € 1,8 mln. afschrijvingslasten wegeninvesteringen. Op basis van wet- en regelgeving dienen uitgaven voor infrastructuur te worden geactiveerd en afgeschreven. De afschrijvingslasten worden gedekt door de egalisatiereserve (groot onderhoud) en reserve Verkeer & Vervoer en Spaar- & Investeringsfonds (reconstructie).

Daartegenover staan lagere lasten als gevolg van:

- Bovenop het reguliere budget voor verkeersmanagement was er in 2025 € 0,5 mln. extra beschikbaar voor projecten in het kader van verkeersmanagement.
- Het budget voor incidenten en calamiteiten voor de onderhoudsbegroting is nog niet geraamd (in 2025 € 3,7 mln.). Dit betreft geen structureel budget en wordt gedekt door het ramen (op basis van de realisatie) van inkomsten of het omzetten van investeringskrediet.

De financiële toelichting op de investeringskredieten wegen is opgenomen in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.

Baten

Het totaal van de programmabaten 08 in de begroting 2026 komt uit op € 10,0 mln. en is daarmee € 1,4 mln. lager dan in de bijgestelde begroting 2025:

- De inkomsten op de onderhoudsbegroting zijn € 3,0 mln. lager, doordat met name de inkomsten uit schadevergoedingen door derden nog niet zijn geraamd. Deze dienen als dekking van de bijbehorende uitgaven en worden geraamd op basis van de realisatie.
- De inkomsten zijn € 1,2 mln. hoger door de inkomsten uit de rijksregeling voor de instroom van Zero Emissie materieel in OV-concessies. De bijbehorende uitgaven zijn ook extra op de begroting geraamd.

Een uitgebreid overzicht wordt gegeven in de [Programmering Mobiliteit 2026-2045](#).

Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling

Inleiding

We werken aan de (door-)ontwikkeling van het Brabantse mobiliteitssysteem vanuit een viertal robuuste en betrouwbare netwerken (OV-netwerk, wegennet, fietsnetwerk en goederencorridor) die we goed met elkaar verbinden tot een samenhangend systeem. De ambities voor de verschillende netwerken zijn vastgelegd in het [Beleidskader Mobiliteit Koers 2030](#).

En die doorontwikkeling van het Brabantse mobiliteitssysteem is hard nodig met de grote mobiliteitsopgave die voor ons ligt. De vraag naar én verdichting van de mobiliteit zal flink toenemen met de woningbouwopgave (o.a. propositie [Brabant Bouwt](#)) en de verstedelijking. Om dat mogelijk te maken zijn enorme investeringen nodig en dat doen we via Meerjarige Multimodale Mobiliteitsprogramma's (MMMP's) met de regio's en de Meerjarige Mobiliteitsagenda (MMA) met het Rijk. Duidelijk is dat niet alles kan zowel qua financiële middelen als in de uitvoering. Daarom moeten we scherpe keuzes maken met een focus op wat wel kan.

De realisatie van wegenprojecten is en blijft de komende jaren lastig. Een groot aantal rijksinfraprojecten (A2, A50, A58 Tilburg – Breda en Galder – St.-Annabosch en A67) is gepauzeerd o.a. vanwege de herprioritering van het mobiliteitsfonds. Van de projecten die wel doorgaan (A58 Tilburg – Eindhoven, N65 Vught – Helvoirt – Haaren en A2/N2 Eindhoven) is het de vraag of én op welke termijn ze gerealiseerd kunnen worden. Er zijn belemmeringen op stikstof, capaciteit en financiën.

We blijven bij het Rijk hameren op hun verantwoordelijkheid en het belang voor het Brabantse mobiliteitssysteem om een aantal rijksprojecten zo snel als mogelijk weer op te starten.

Wel is bij sommige projecten besloten om restbudgetten aangevuld met regionale cofinanciering in te zetten voor mobiliteitspakketten om de impact van het pauzeren te verminderen.

Veel van de provinciale projecten kunnen, soms met aanpassingen, wel door. Zo loopt de realisatie van de N285 Noordelijke randweg Zevenbergen en wordt een definitief besluit genomen over de aanpak van de N605 bij Volkel. Voor een aantal andere projecten streven we ernaar om vervolgstappen te zetten in het proces naar besluitvorming zoals bij de [N279 Veghel - Asten](#) en de [N284 Reusel - Hapert](#). We maken ons wel zorgen over de (termijn van de) realisatie. Een project waarvan duidelijk is dat dit op korte termijn niet tot uitvoering kan komen is de [N629 Dongen - Oosterhout](#). Er wordt gekeken welke onderdelen in 2026 wel gerealiseerd kunnen worden.

Vanwege de impasse bij een aantal belangrijke wegenprojecten in Brabant maar ook om de woningbouw- en verstedelijkingsopgave mogelijk te maken, zetten we stevig in op de mobiliteitstransitie naar actieve en gedeelde vormen van mobiliteit en mobiliteitshubs. De ambities liggen vast in het Toekomstbeeld OV 2040 ([TBOV 2040](#)) en het Brabants Toekomstbeeld Fiets ([BTF](#)). Deze ambities zijn ook een belangrijke basis voor de Meerjarige Multimodale Mobiliteitspakketten (MMMP) per stedelijke regio. Op basis hiervan zijn in 2026 maatregelenpakketten uitwerkt die vertaald zijn in het Regionale Mobiliteitsprogramma (RMP) voor 2026 en 2027. De afgesproken maatregelen kunnen dus uitgevoerd worden in 2026. Dit gaat onder andere om maatregelen op het gebied van fiets, doorstromingsmaatregelen OV en ontwikkeling van mobiliteitshubs.

Met het rijk werken we samen aan een schaa sprong OV via knooppuntontwikkeling en een aantal spoorse opgaven. Ook vragen we een bijdrage van het Rijk in de schaa sprong via het OV, bijvoorbeeld via de ontwikkeling van Bus Rapid Transit op een aantal corridors. Er wordt gestart met de uitvoering van de Spoorzone Gilze en Rijen. Maar ook verwachten we in 2026 belangrijke vervolgstappen te zetten in de uitwerking en realisatie van de afspraken omtrent de knooppuntontwikkeling Bosch Centraal en van de Brainportdeal en convenant Beethoven. Er is besluitvorming over het definitieve ontwerp HOV4 in Eindhoven en start het ontwerp van de OV-Knoop Eindhoven o.b.v. een voorkeursbesluit. De investeringen in de (H)OV-infrastructuur gaan ook effect hebben op de OV-exploitatie (begrotingsprogramma 08). Zo moeten er o.a. afspraken gemaakt worden over de exploitatie van de Brainportlijn; wat ons betreft een gedeelde verantwoordelijkheid met Rijk en regio. En waar ook het bedrijfsleven een belangrijke rol heeft waar het gaat om vervoer naar werklocaties. Dit maakt onderdeel uit van de MIRT-verkenning bestaande uit A2/N2, Brainportlijn en Noordwestelijke ontsluiting van de Brainport. Deze gehele MIRT-verkenning wordt in 2027 opgeleverd. Omdat de nieuwe ASML-locatie op Eindhoven BIC Noord begin 2028 wil openen, dienen de vereiste mobiliteitsmaatregelen al op korte termijn bekend zijn en wordt in 2026 gestart met de uitvoering.

We breiden het hoofd fietsnetwerk verder uit. Een aantal routes uit het Korte Termijn Pakket van de Brainportdeal wordt gerealiseerd en er kan eindelijk een start gemaakt worden met de realisatie van de snelfietsroute 's-Hertogenbosch – Waalwijk in het kader van de Gebiedsopgave Oostelijke Langstraat (GOL). Daarnaast blijven we inzetten op fietsstimulering en fietsparkeren.

Op de goederencorridor richten we ons op de uitvoering van de projecten uit de realisatiepacten voor Tilburg en Moerdijk als bovenregionaal goederenknooppunt op de corridor.

Een meerjarig en gedetailleerd inzicht in de mobiliteitsprojecten en –opgaven wordt gegeven via de [Programmering Mobiliteit 2026-2045](#). Daarmee zijn de lopende afspraken gedekt. Voor betekenisvolle stappen in de doorontwikkeling van het mobiliteitssysteem na deze bestuursperiode zijn aanvullende middelen nodig. Hiervoor kan - indien gewenst - net als eerdere malen worden besloten de voeding van de reserve Spaar- & Investeringsfonds (SIF) te verlengen.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem.

De (multimodale) reistijd is in 2030 in 95% van de gevallen conform de voorspelling + of – 5 minuten.

- De ontwikkeling van de werkelijke gerealiseerde reistijd per auto ten opzichte van de freeflow reistijd (Noord-Brabant & provinciale wegen, naar typen wegen): < vorig jaar.

**Freeflow = reistijd buiten de spits zonder vertraging.*

Wat gaan we daarvoor doen?

OV-netwerk

We werken aan de doorontwikkeling van het OV-netwerk:

- Oplevering regionale verkenning Brainportlijn (onderdeel MIRT-verkenning A2/N2, Brainportlijn en Noordwestelijke ontsluiting Brainport) inclusief afspraken over exploitatie Brainportlijn (2026).
- Planstudie Spoor knoop Eindhoven gereed n.a.v. voorkeursalternatief MIRT-verkenning (2027).

- Definitief ontwerp voor HOV4 Eindhoven is vastgesteld in 2026 (oplevering: 2030).
- Gunning spoorzone Gilze en Rijen in 2026 (oplevering: 2029).
- Deelprojecten Bus op de Vluchtstrook zijn gerealiseerd: A50 en A2 (2026).
- Bus Rapid Transit (BRT) Breda – Gorinchem - Utrecht: Bestuursovereenkomst over realisatie Hub Sleeuwijk De Tol (oplevering: ntb)

Uitvoering van rijksprojecten (derden):

- Realisatie Programma Hoogfrequent Spoor (PHS) Vught: start bouw verdiepte ligging, station en spoor in 2026 (oplevering: 2030).
- Realisatie Maaslijn door derden (provincie niet risicodragend): oplevering in 2027.

Wegennet

Provinciaal wegennet:

- Er is een besluit genomen over het voorkeursalternatief voor de N279 Veghel – Asten n.a.v. de Notitie Detail en Reikwijdte (NDR) (2027).
- Er is een besluit genomen over vervolmaatregelen voor de N629 Dongen – Oosterhout n.a.v. het pauzeren voor onbepaalde tijd.
- Project N285 Noordelijke randweg Zevenbergen is opgeleverd (2027).
- Er is een besluit genomen over de N605 Volkel.

Rijkswegennet:

- Oplevering MIRT-verkenning A2/N2, Brainportlijn en Noordwestelijke ontsluiting Brainport (2027).
- Start realisatie van korte termijn maatregelenpakket N65 op basis van besluit stuurgroep (saneren aansluitingen, bermbeveiliging, geluidsschermen, herinrichting kruispunt, snelheidscontrole en fietstunnels) in 2026 (oplevering: 2030).
- Oplevering van de versnelde aanpak van knooppunt Hooipolder (onderdeel van verbreding A27) in 2026.

(Snel-)fietsroutenwerk

- Om het fietsgebruik te stimuleren realiseren we een netwerk van snelfietsroutes: snelfietsroutes van het programma Fiets in de Versnelling 2016-2020 zijn gerealiseerd (6 in 2025, 7 in 2026 en 9 in 2027).
- Alle afspraken over hoofdfietsnetwerk MMMP's n.a.v. BO-MIRT 2024 zijn uiterlijk 2026 vertaald naar bestuursovereenkomsten (RMP 2026 en 2027).

Goederencorridor

Goederenvervoer richt zich met name op de verduurzaming en ketenoptimalisatie op de corridors Rotterdam – Venlo en Amsterdam – Antwerpen:

- Bestuursovereenkomst over verbetering en optimalisatie haven Loven Tilburg in 2026.
- Gunning uitvoering Herbouw Sluis II Wilhelminakanaal in 2026 (oplevering: 2029).
- Realisatiepacten Tilburg en Moerdijk (BO-MIRT afspraken uit 2023 respectievelijk 2024) zijn gerealiseerd (2027).

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een samenhangend mobiliteitssysteem.

Het aantal multimodale ketenverplaatsingen* in personen- en goederenvervoer in Brabant is in 2030 verdubbeld ten opzichte van 2019.

- Ontwikkeling modal split in het personenvervoer van weg naar openbaar vervoer en fiets (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar

- Ontwikkeling modal split in het goederenvervoer van weg naar spoor en water (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar

**Bij multimodale ketenverplaatsing is er sprake van een combinatie van meerdere (duurzame) vervoerwijzen voor één verplaatsing. Modal split houdt de verdeling in tussen modaliteiten.*

Wat gaan we daarvoor doen?

Ontwikkeling knooppunten / mobiliteitshubs

- Er zijn minimaal 2 mobiliteitshubs gerealiseerd in de Brainportregio (2027).
- Planstudie Multimodale Knoop Eindhoven (MMK) gereed n.a.v. voorkeursalternatief MIRT-verkenning (2027).
- Planstudie OV-knoop Bosch Centraal gereed n.a.v. voorkeursalternatief MIRT-verkenning (2027).

Mobiliteitspakketten

- Er is een besluit genomen over een mobiliteitspakket voor de A67.
- Afspraken mobiliteitspakketten voor stedelijke regio's Tilburg - Breda, 's-Hertogenbosch, Bergen-op-Zoom – Roosendaal en Metropool Regio Eindhoven (MRE) bij BO-MIRT 2024 zijn uiterlijk in 2026 vertaald in de Regionale Mobiliteitspakketten 2026 en 2027 (RMP's).

Multimodaal goederenvervoer

- Er zijn minimaal 3 geschikte locaties voor Clean Energy Hub's (CEH's) voor weg of binnenvaart gerealiseerd (1 in 2025, 2 in 2026 en 3 in 2027).

Smart Mobility

- Het werkprogramma SmartwayZ.NL 2024-2027 is uitgevoerd (2027).
- Er zijn vervolgafspraken gemaakt over de vastgestelde Multimodale Mobiliteitsagenda (MMA) bij BO-MIRT 2026.
- Regionale doorvertaling van [Bereikbaarheid op Peil](#) (2026).
- In het kader van de gedragsaanpak opzetten en financieren van de nieuwe uitvoeringsorganisatie Brabant Bereikbaar (2027).
- Implementeren van maatregelen in het kader van Spreiden & Mijden in samenspraak met Ministerie van IenW (2027).

Wat willen we bereiken?

We gaan voor mobiliteit voor iedereen.

Onderwijs-, zorg-, werk-, recreatie-, natuur- en dagelijkse voorzieningen en sociale contacten zijn in 2030 goed bereikbaar voor iedereen.

- Ontwikkeling van de nabijheid van voorzieningen in verschillende type regio's en voor verschillende type modaliteiten.

Wat gaan we daarvoor doen?

Toegang tot mobiliteit

We stimuleren dat elke Brabander in de gelegenheid is om te fietsen en dat ook zo lang mogelijk kan blijven doen. Daartoe faciliteren we voor de fietsende ouderen het programma Doortrappen van het ministerie van IenW: in 2027 minimaal 45 gemeenten (=80% van de Brabantse gemeenten) die meedoen met Doortrappen.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit

We zorgen in Noord-Brabant dat de overlast van verkeer geminimaliseerd wordt door in te zetten op stille voertuigen en infrastructuur.

- Ontwikkeling aantal objectief geluidgehinderden waar de wettelijke geluidnormen worden overschreden (provinciale wegen): aantal < vorig jaar.

Wat gaan we daarvoor doen?

Omgevingskwaliteit en leefbaarheid

- Realiseren Schaalsprong Fiets: 20% meer fietsers (op de snelfietsroutes in 2027 tov 2017) in samenwerking met de Brabantse gemeenten. Hiermee dragen we bij aan de doelstelling van drie extra gezonde levensjaren voor de Brabantse burger.

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

- [Beleidskader Mobiliteit: Koers 2030](#)
- [Kwaliteitsnota Onderhoud Provinciale Infrastructuur 2023-2027](#)
- ['Gedeelde mobiliteit is maatwerk'](#)
- [Brabants Verkeersveiligheidsplan 2024-2027](#)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden binnen het programma geen verbonden partijen ingezet.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Het pauzeren van een aantal rijkswegenprojecten en de herprioritering van het Mobiliteitsfonds heeft invloed op de bereikbaarheid van Brabant.
- Ontwikkelingen in wet- en regelgeving rondom stikstof en vergunningverlening kunnen de realisatie én de kosten van (infrastructurele) projecten beïnvloeden.
- Onzekerheid en vertraging in de doorlooptijden bij behandeling door de Raad van State heeft invloed op de haalbaarheid en zekerheid van de plannings van projecten.
- De mate van cofinanciering door Rijk en regio kan de haalbaarheid van opgaven en projecten beïnvloeden. Ook staan steeds vaker gemaakte afspraken met het Rijk ter discussie. De val van het kabinet kan het lastiger maken om op korte termijn hier terug afspraken over te maken.
- Vanwege de regelgeving rondom de lastneming van het financieren van de afspraken met de regio (o.a. in het kader van de Regionale Mobiliteitsprogramma's en bij projecten) kan het ritme van de bestedingen op de provinciale begroting beïnvloed worden. Hierdoor kan onder- of overbesteding ontstaan in een specifiek jaar. We zijn hierin in belangrijke mate afhankelijk van (de uitvoering door) gemeenten.

Wat mag het kosten?

9. Mobiliteitsontwikkeling

Bedragen x € 1.000		Realisatie	Begroting 2025	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2024	na wijz.	2026	2027	2028	2029
<u>Lasten</u>							
	Programmalasten	59.267 N	99.072 N	120.105 N	72.714 N	44.448 N	456.319 N
	Toerekening organisatiekosten	4.125 N	13.133 N	9.726 N	9.517 N	6.270 N	6.270 N
Totaal Lasten		63.392 N	112.205 N	129.831 N	82.230 N	50.718 N	462.589 N
<u>Baten</u>							
	Programmabaten	9.766 V	1.465 V	1.888 V	1.334 V	70 V	0
	Bijdrage in toerekening org. kosten	1.625 V	0	0	0	0	0
Totaal Baten		11.391 V	1.465 V	1.888 V	1.334 V	70 V	0
Saldo van baten en lasten		52.001 N	110.740 N	127.943 N	80.896 N	50.648 N	462.589 N
<u>Reservemutaties</u>							
	Storting in reserves	85.868 N	99.668 N	101.346 N	107.125 N	113.332 N	113.886 N
	Onttrekking aan reserves	61.717 V	120.417 V	149.000 V	107.564 V	72.642 V	482.789 V
Resultaat incl. reservemutaties		76.151 N	89.990 N	80.290 N	80.457 N	91.338 N	93.685 N

De meerjarige begroting voor het begrotingsprogramma 09 Ontwikkelagenda Mobiliteit is opgebouwd op basis van gemaakte afspraken met partners en is sterk afhankelijk van de (meerjarige) plannings van de opgaven en projecten. De middelen zijn beschikbaar in de reserves Verkeer & Vervoer en reserve Spaar- & Investeringsfonds (SIF) en worden op basis van het verwachte uitgavenpatroon op de meerjarige begroting geraamd. Via een structurele toevoeging aan reserve Verkeer en Vervoer van circa € 35 mln. en van circa € 68 mln. t/m 2034 aan de reserve Spaar- en Investeringsfonds (SIF) worden de uitgaven gedekt. De toevoegingen aan de reserves worden verantwoord onder programma 31 Algemeen financieel beleid. Voor een uitgebreide specificatie van de projecten wordt verwezen naar de [Programmering Mobiliteit 2026-2045](#).

Lasten

In 2026 is totaal € 120,1 mln. aan programmalasten op de begroting geraamd (€ 21,0 mln. meer dan in de bijgestelde begroting 2025). De geraamde bedragen zijn bestemd voor o.a. meerjarige uitgaven voor verschillende projecten als € 60,5 mln. voor Programma Hoogfrequent Spoor (PHS) Vught (€ 16,2 mln. meer dan in 2025), € 7,7 mln. bijdrage aan Maaslijn (€ 3,6 mln. meer dan in 2025), € 23,0 mln. voor de financiering van verschillende afspraken van de Regionale Mobiliteitsprogramma's (€ 4,4 mln. meer dan in 2025) en € 3,4 mln. voor de realisatie van het werkprogramma SmartwayZ.NL 2025-2027 (€ 3,3 mln. minder dan in 2025).

Tenslotte worden er uitgaven gedaan voor een aantal reconstructieprojecten op de provinciale wegen. In 2026 is totaal ongeveer € 106,7 mln. aan provinciale (onderhouds-)projecten geraamd. Hiervan is € 83,0 mln. geraamd voor verschillende (kleinschalige) reconstructies van provinciale wegen ter verbetering van de verkeersveilige inrichting, de leefbaarheid en de doorstroming zoals N285 Randweg Zevenbergen en N279 Veghel - Asten. Na het pauzeren vanwege het tijdelijk stopzetten van de vergunningverlening in Brabant is een aantal projecten weer terug opgestart. Alleen bij de N629 Oosterhout – Dongen is duidelijk dat realisatie op korte termijn niet mogelijk is.

De uitgaven moeten op basis van wet- en regelgeving worden geactiveerd en afgeschreven (investeringen) en zijn via kapitaallasten op de meerjarige begroting geraamd. De dekking van de kapitaallasten is afkomstig uit de egaliseringsreserve onderhoud (groot onderhoud en vervanging) en de reserve Verkeer & Vervoer en Spaar- & Investeringsfonds (reconstructie). De financiële toelichting op de investeringskredieten wegen is opgenomen in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.

Baten

De totale baten 2026 zijn geraamd op € 1,9 mln., € 0,4 mln. hoger dan in de bijgestelde begroting 2025. Het verschil is te verklaren door verschillen in de bijdragen uit verschillende rijksregelingen. De bijbehorende lasten worden tegelijk verantwoord.

Programma 10 Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd

Inleiding

We willen een Levendig Brabant zijn waar voor iedereen iets te doen en beleven is. Een vitale en aantrekkelijke provincie waar het goed wonen, leven en werken is. In Brabant plussen we het leven en, dat doen we altijd samen. Een levendig Brabant voor iedereen! Dat is onze ambitie. Cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd zijn hierbij onmisbaar. Ons [Beleidskader Levendig Brabant 2030](#) en de uitwerking daarvan in de [Uitvoeringsagenda 2024-2027](#) zijn hierin leidend. We richten ons daarbij ook nadrukkelijk op doelgroepen die nu nog niet of onvoldoende worden bereikt, zoals jongeren. En we verbinden cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd aan onze andere maatschappelijke opgaven om zo nog meer impact te creëren.

Zo ondersteunen we ook in 2026 via de regeling '[Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd in de Mix](#)' vernieuwende samenwerkingsprojecten die bijdragen aan een levendig en gezond Brabant. Ook ondersteunen we projecten die bijdragen aan en [breed en divers kunst- en cultuuraanbod](#). Maar ook op het gebied van sport stimuleren we de toegankelijkheid via de programmalijs [Uniek Sporten](#), waarbij mensen met een beperking of chronische aandoening worden gestimuleerd en ondersteund om (meer) te gaan bewegen. We hebben tevens aandacht voor het betrekken van jongeren zoals stimuleren van museumbezoek via de projecten [Museumschatjes](#) en Juniorconservatoren, het organiseren van een prijsvraag voor de 'Basisschool in beweging award' en ondersteuning van talentontwikkeling voor cultuur en sport.

Op het gebied van Cultuur bieden we meerjarige ondersteuning (2025-2028) aan de professionele en amateurkunsten. Ook werken we aan het inzetten van creativiteit voor maatschappelijke opgaves via 2 pilots met vraagstukken rondom Energie en Drinkwater. Daarbij zetten we ook jonge makers in (zie [E-magazine](#)).

De (verbeeldings-)kracht van erfgoed is uitgewerkt in [vier verhalen](#): Bestuurlijk Brabant, Bevochten Brabant, Innovatief Brabant en Religieus Brabant. We dragen bij aan projecten die de verhaallijnen versterken. En we maken erfgoed beleefbaar en zichtbaar, ook in samenspel met andere ruimtelijke opgaven zoals klimaatadaptatie, en natuurontwikkeling.

In 2026 wordt de tweede challenge Beweging Stimuleren gehouden. Tevens wordt voor het project met de beste aanpak uit de eerste challenge een structurele aanpak ontwikkeld. Daarnaast wordt de aanpak Streets/Urban en Sport verder uitgerold en ondersteunen we topsportevenementen zoals het EK Shorttrack (schaatsen) in Tilburg.

Tot slot brengen we het vrijetijdsaanbod onder de aandacht via onder andere de 3-jarige campagne Goed Leven in Brabant en maken we de [Van Gogh Homeland Biënnale](#) in Tilburg mogelijk.

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van een passend aanbod

Het aanbod van de producten en diensten van de vier sectoren sluit in 2030 aan op de behoeften van Brabanders, buitenlandse werknemers en (inter)nationale bezoekers. Het aanbod draagt ertoe bij dat Brabant een aantrekkelijke en fijne plek is om te wonen en te werken.

Indicatoren:

- Bezoekersaantallen cultuur, erfgoed en sport.
- Aandeel van de inwoners in Brabant dat jaarlijks cultuur en sport bezoekt of actief beoefent.
Streefwaarde: toename t.o.v. huidige score (er is groei)
- Tevredenheid inwoners met het culturele aanbod.
Aandeel van de inwoners in Brabant dat een positief oordeel heeft over het aanbod in onze provincie van tentoonstellingen, podiumkunsten en bioscopen. Streefwaarde: we streven naar een groeiende tevredenheid (huidige score 7,4 (2023)).
- Tevredenheid inwoners met het sport- en bewegingsaanbod

- Aandeel van de inwoners dat een positief oordeel heeft over het sport- en bewegingsaanbod. Streefwaarde: we streven naar een groeiende tevredenheid (huidige score 84% (2022)).
- Internationale bezoekers aan Noord-Brabant
Het aantal bezoekers van buiten de provincie die minimaal één nacht in Brabant doorbrengt. Streefwaarde: we streven naar de 5e plaats in 2027 (huidige score 7e plaats (2022))
- Staat van onderhoud rijksmonumenten
- Percentage rijksmonumenten waarvan de staat van onderhoud matig tot slecht is. Streefwaarde: 15,5% in 2027 (huidige score 17% (2024)).

Wat gaan we daarvoor doen?

Versterking professionele- en amateurkunst

Via de regeling professionele kunsten wordt een breed spectrum aan kwalitatief goed cultuuraanbod mede mogelijk gemaakt. We ondersteunen via de meerjarensubsidies 2025-2028 instellingen voor professionele kunsten om cultuuraanbod te ontwikkelen, namelijk topaanbod en aanbod aansluitend op de behoeften van onze inwoners en (intern)nationale bezoekers. Daarnaast maken we met de regeling amateurkunsten 2025-2028 kwalitatief goed amateurkunstenaanbod mogelijk (zie [website](#)).

Ondersteunen bibliotheken

We stimuleren innovatie, geletterdheid en leesvaardigheid, participatie in de informatiesamenleving en een leven-lang-ontwikkelen door bibliotheken. We ondersteunen bibliotheken vanuit deze opgaven en zorgen daarnaast voor het leenverkeer tussen bibliotheken. De ondersteuning van de Brabantse bibliotheken wordt uitgevoerd door [Cubiss](#). Jaarlijks onderzoeken we de tevredenheid van de bibliotheken over onze inzet. Vanaf 2026 krijgt de Provincie naar aanleiding van de Wet Stelsel Openbare Bibliotheken (WSOB) een nieuwe rol. Naast de huidige inzet en de nieuwe rol van toezichthouder verkennen we ook waar we als provincie voor bibliotheekorganisaties en gemeenten nog meer van toegevoegde waarde kunnen zijn.

Vertellen van verhalen van Brabant

Onze [vier verhaallijnen](#) (Bestuurlijk, Bevochten, Innovatief en Religieus Brabant) vormen de basis voor het Brabants verhaal en het behoud van ons erfgoed. Het uitdragen van deze verhalen en het behoud van erfgoed doen we onder andere via samenwerkingsverbanden rondom de Kloosters, [Zuiderwaterlinie](#) en [Brabant Herinnert](#). Daarnaast ondersteunen we het behoud van de verhalen waarbij we initiatieven vanuit de samenleving ondersteunen, versterken of met elkaar verbinden. We vertellen de verhalen ook aan de hand van onze provinciale erfgoed collecties (Noordbrabants Museum, Brabant Collectie, Brabant Cloud en Provinciaal archeologisch depot).

Bijdragen aan de instandhouding van cultureel erfgoed

We ondersteunen restauraties van voor Brabant beeldbepalende rijksmonumenten. Het betreft zo'n 10-12 rijksmonumenten per jaar. We verkennen of we de regeling op onderdelen kunnen herzien gezien het grote aantal aanvragen dat ieder jaar niet gehonoreerd kan worden en de nadelige effecten van loting. Tevens ondersteunen wij eigenaren van molens financieel in het onderhoud in aansluiting op een Rijksregeling. Tot slot dragen we zorg voor behoud, beheer en ontsluiting van archeologisch erfgoed. We investeren in de verduurzaming van monumenten, wat gezien de aard van de gebouwen niet altijd een makkelijke opgave is. Hiertoe is in 2025 het [Brabants Erfgoedfonds](#) opgericht, leenfaciliteit met een totale omvang van € 50 mln. voor herbestemming, verduurzaming en restauratie van monumenten.

Stimuleren van topsportevenementen met maatschappelijke impact

We ondersteunen jaarlijks 8-10 evenementen en zijn mede-aanjager van (het verankeren van) de maatschappelijke activatie rond topsportevenementen via het [BrabantSport Fonds](#). We verkennen /scouten hiervoor samen met gemeenten en uitvoeringsorganisatie BrabantSport welke topevenementen kansrijk en passend zijn. Zo ondersteunen we in 2026 het EK Shorttrack (schaatsen) in Tilburg en de Sollheim Cup (golf) in Vught. Daarnaast streven we ernaar eenmaal per vier jaar een uitzonderlijk evenement dat bijzonder is voor Nederland en internationale uitstraling heeft, naar Brabant te halen.

Vergroten van de bekendheid van het aanbod

We brengen het vrijetijdsaanbod, passend bij het Brabantse profiel, onder de aandacht bij inwoners en bezoekers via onder andere www.visitbrabant.com, marketingcampagnes, maar ook door versterking van wandel en fietsroutes van Brabant in samenwerking met onze gemeenten. In 2026 wordt de in 2025 gelanceerde campagne '[Goed Leven in Brabant](#)' voortgezet.

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van breed en divers aanbod met focus op jongeren (inclusief aanbod)

Voor doelgroepen die nu nog niet of onvoldoende worden bereikt is er een passend aanbod van de vier sectoren. Aanbod voor jongeren en het stimuleren van jongeren om kennis te maken met de vier sectoren is daarbij een bijzonder aandachtspunt.

- **Indicatoren:**

De mate van cultuur-, erfgoed- en bibliotheekbezoek door verschillende groepen die nu minder goed bereikt worden namelijk jongeren, niet-stedelingen en praktisch opgeleiden. Streefwaarde: toename van het percentage inwoners uit verschillende groepen dat cultuur/ erfgoed/ sport beoefent of bezoekt (huidige score: nulmeting)

- Participatiegraad sport onder jongeren 16-29 jaar. Streefwaarden in 2027: jeugd 80% (huidige score 78,8%) en jongvolwassenen 75% (huidige score 59,8%)
- Rapportage publieksbereik: een tweejaarlijkse kwalitatieve rapportage over de mate waarin organisaties in de vier sectoren actief werken aan vergroting en verbreding van het bereikte publiek, 1ste rapportage in 2025

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren van inclusief cultuuraanbod

We ontwikkelen een meerjarig programma gericht op [inclusief kunst- en cultuuraanbod](#) waarin we makers en organisaties uitdagen nieuwe publieksgroepen te betrekken en bereiken. Daarbij vragen we aandacht voor het verlagen van drempels voor cultuurdeelname. Onze focus verschuift daarmee van het ondersteunen van sec de makers naar de makers en hun publiek. We monitoren het bereikte publiek van het culturele aanbod dat wij subsidiëren. We dragen goede voorbeelden uit zodat ook anderen van de ervaringen gebruik kunnen maken. Ook zetten we de buurtcultuurregeling voort. Via buurtcultuurprojecten helpen we om ideeën te realiseren waarin culturele impulsen bijdragen aan de levendigheid in de eigen leefomgeving.

Verankeren van cultuureducatie in het onderwijs

In 2025 is de laatste [Cultuureducatie met Kwaliteit](#) periode 2025-2028 van start gegaan, waarbij Brabantse leerlingen binnen het primair en voortgezet onderwijs in de gelegenheid worden gesteld om kennis te maken met erfgoed, kunst en cultuur. We streven ernaar dat in 2028 cultuureducatie een structureel onderdeel wordt van het onderwijscurriculum van scholen. Daarom werken we ook in 2026 samen met het Rijk en gemeenten toe naar aan deze verankering van cultuureducatie in de Brabantse scholen.

Versterken participatie Erfgoed

We dragen bij aan de doelstellingen van het in 2024 door Nederland ondertekende Europees Verdrag van Faro, waarin erfgoedparticipatie centraal staat en de maatschappelijke meerwaarde van erfgoed wordt benadrukt. Dit doen we bijvoorbeeld door de ondersteuning van projecten, zoals het project 'junior-conservatoren' gericht op bezoek door VMBO-studenten van Brabantse musea. Ook continueren via Erfgoed Brabant het project '[Museumschatjes](#)' gericht op basisschoolleerlingen en hebben we een regeling voor het stimuleren van het bezoek van voortgezet onderwijs leerlingen aan musea.

Vergroten mogelijkheden voor uniek sporten/- sporters

We stimuleren de samenwerking rondom de regionale loketten voor [Uniek sporten](#). De aandacht voor Uniek sporten gaan we daarnaast verbreden naar andere doelgroepen. Daarbij worden de kansrijke initiatieven om bewegingsarmoede tegen te gaan opgespoord en opgewerkt.

Vergroten en verbeteren van het aanbod

Via [VisitBrabant](#) ondersteunen we ondernemers in de sector op het gebied van productinnovatie, marketing en ondernemerschap, waarbij tevens bestaand vrijetijdsaanbod via gekoppelde arrangementen wordt aangeboden. Ook realiseren we (fiets/wandel) routestructuren, verbinden we aan de hand van routes vrijetijdsaanbod en zetten in op de promotie hiervan. Hiervoor werken we samen met Routebureau Brabant en de landelijke platforms voor wandelen en fietsen. We ondersteunen initiatieven die het aanbod op het gebied van recreatieve wandel- en fietsroutes versterken zoals bijvoorbeeld [Ons Kloosterpad](#), routes langs de [Zuiderwaterlinie](#) of iconische landmarks langs routes.

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van innovatie en vernieuwing, inclusief talentontwikkeling

De vier sectoren (Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijtijd) zijn vitaal en hebben voldoende ruimte en mogelijkheden om te vernieuwen. Daarmee sluiten we aan op het innovatieve profiel van Brabant. Toptalenten krijgen in Brabant kansen zich te ontwikkelen.

Indicatoren:

- Tweejaarlijkse kwalitatieve rapportage over de mate waarin organisaties in de vier sectoren beschikken over innovatievermogen waarbij onder meer gekeken wordt naar nieuwe markten, managementinnovatie, digitale transformatie, sociale innovatie en verduurzaming. 1ste rapportage in 2025.
- Aantal talenten sport en cultuur dat jaarlijks wordt ondersteund via talentontwikkelingsprogramma's van de provincie in cultuur en sport. Streefwaarde: gelijk of meer (huidige score 120 talenten Cultuur en 450 talenten Sport (2023)).

Wat gaan we daarvoor doen?

Versterking van design, ontwerp en AV/film

Landelijk is de creatieve industrie in Nederland één van de topsectoren. Daarom gaan we met vertegenwoordigers uit design, ontwerp en AV/film nog meer de kansen stimuleren voor kennis en netwerkopbouw (nationaal en internationaal). We verbinden bestaande netwerken en betrekken daarbij ook ons lidmaatschap van het internationale Districts of Creativity Network. Ook in de meerjarige financiering van culturele instellingen door de provincie maken wij ruimte voor innovatie met focus voor design, ontwerp en media.

Bijdragen aan toptalentontwikkeling Cultuur

We ondersteunen voor de periode 2025-2028 via 7 [talenthubs](#) de ontwikkeling van circa 90 culturele toptalenten. In deze talenthubs krijgen talenten, die door de sector zelf zijn uitgekozen, ondersteuning op maat via een netwerk in de discipline waarin ze zich bewegen. We ontwikkelen deze bestuursperiode samen met de Brabantse kunstvakopleidingen, bedrijven en culturele producenten van met name Design/Ontwerp/Gaming/AV/Film een voorstel voor (inter)nationale profilering, kennisdeling en netwerkontwikkeling via ons internationale lidmaatschap Districts of Creativity.

Vergroten van private betrokkenheid in de cultuursector

Via [Brabant C](#) ondersteunen we impactvolle cultuurprojecten. In deze bestuursperiode ondersteunen we het fonds in de doorontwikkeling naar een privaat-publiek-fonds voor projectfinanciering. We stimuleren daarbij, via Brabant C, dat het Brabantse bedrijfsleven en het maatschappelijk middenveld een grotere rol in de cultuursector gaan nemen (zie ook [nieuwsbericht](#)).

Beheren, vernieuwend presenteren en ontsluiten van collecties

We dragen bij aan behoud, beheer en ontsluiting van voor Brabant belangrijke collecties zoals Noordbrabants Museum, Brabant-Collectie, Brabant Cloud en Provinciaal Depot Bodemvondsten. Hierbij streven we naar verdere digitalisering van collecties door een toename van het aantal collectiestukken in de Brabantcloud.

Bijdragen aan de ondersteuning van toptalenten Sport

We ondersteunen Brabantse topsporttalenten in het nastreven van hun ambities als topsporter. Dat doen we samen met partners zoals BrabantSport, NOC*NSF en sportbonden in [TeamNL Centrum Zuid](#). Daarnaast verbinden wij gearriveerde topsporters aan Brabant en zetten we ze in als ambassadeur voor (sport & bewegen) in onze provincie.

Versterken innovatie in de sport

Jaarlijks wordt via BrabantSport een innovatieagenda opgesteld, waarbij we vier à vijf [innovatieprojecten](#) op het gebied van topsport, talentontwikkeling en topsportevenementen ondersteunen. Daarnaast stimuleren we 15 gemeenten om de leefomgeving beweegvriendelijk(er) in te richten met behulp van innovatieve producten. Dit zodat inwoners op een laagdrempelige wijze gestimuleerd worden om te bewegen. We sluiten daarbij aan bij de opgave Gezondheid en Brede Welvaart.

Wat willen we bereiken?

Bijdrage aan maatschappelijke opgaven

Levendig Brabant draagt met cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd bij aan een gezonde en aantrekkelijke omgeving om te wonen, werken en verblijven, waar voldoende te doen en te beleven is en waar cultuurhistorie behouden blijft en de sectoren worden verbonden met de maatschappelijke opgaven.

Indicatoren:

- Het aandeel van de Brabantse jongeren en volwassenen dat voldoet aan de beweegrichtlijnen. Streefwaarde 75% in 2030 (huidige score 55% jongeren en 49,3% volwassenen).
- Een kwalitatieve rapportage over de projecten waarin vanuit Levendig Brabant een bijdrage wordt geleverd aan de maatschappelijke opgaven. 1ste rapportage in 2025.

Wat gaan we daarvoor doen?

Inzetten van verbeeldingskracht, creativiteit en ontwerpkracht

Onze maatschappelijke opgaven zijn groot en complex. Eenvoudige oplossingen zijn er niet. Wij zijn ervan overtuigd dat de inzet van creativiteit en ontwerpkracht bij kan dragen aan deze maatschappelijke opgaven en zo bij kan dragen aan nieuwe oplossingen. In 2026 geven we uitvoering aan de in 2025 opgestelde aanpak. De aanpak is erop gericht de creatieve sector als economische sector te versterken, als sector die bij kan dragen aan het oplossen van maatschappelijke opgaven en vraagstukken. Wat betreft de opgaven denken we onder meer aan Leefomgeving, Water, Energie, Natuur, Landbouw en Gezondheid.

Erfgoed verbinden met ruimtelijke opgaven

De omgevingsvisie biedt kansen om vanuit het cultureel erfgoed opgaven uit andere sectoren met elkaar te verbinden. Erfgoed kan een brede drijvende kracht zijn. Het verhaal van het verleden en de fysieke overblijfselen hiervan, vormen de identiteit van een gebied. De digitale Cultuurhistorische Waardenkaart ([CHW](#)) is daarbij een waardevol instrument. Deze kaart biedt een overzicht van cultuurhistorisch waardevolle gebieden en objecten in de provincie. De kaart is in 2025 geactualiseerd en opgenomen in de Omgevingsverordening. Ook adviseren en beoordelen we gemeentelijke ruimtelijke en omgevingsplannen in relatie tot erfgoed en participeren we in integrale ruimtelijke projecten/ontwikkelingen waar behoud van cultuurhistorisch waardevol landschap van belang is.

Stimuleren dat Brabanders meer gaan bewegen

We willen zoveel mogelijk Brabanders stimuleren om meer te gaan bewegen, juist ook degene die nog niet voldoen aan de beweegnorm. We stemmen af met gemeenten en andere partners in het sportveld welke stappen gezet kunnen worden om bij te dragen aan deze ambitie. Als vervolg op Stimulans voor Bewegen zetten we deze bestuursperiode in op de zogenoemde Themachallenges. Daarbij richten we ons minder op incidentele losstaande projecten, maar meer op achterliggende oorzaken en problemen (wicked problems). In de periode 2025-2027 wordt hiertoe jaarlijks een challenge uitgezet rond een specifiek thema/specifieke doelgroep gerelateerd. Vanuit van de winnende projecten uit de challenge wordt daarnaast het project met de beste aanpak ondersteund in de doorontwikkeling van het initiatief. Ook rollen we de aanpak Streets (Urban) Sports verder uit en geven we verder uitvoering aan het in 2025 gestarte project 'Basisschool in beweging Award' (zie [statenmededeling](#)). Met de bovengenoemde prestaties geven we mede uitvoering aan het realiseren van de provinciale doelstellingen uit het beleidskader Gezondheid (zie [PS 40/21](#)).

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

- [Beleidskader Levendig Brabant 2030](#)
- [Uitvoeringsagenda 2024-2027](#)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- [Stichting Brabant C Fonds](#)
- [Stichting Leisure Ontwikkelfonds Noord-Brabant](#)
- [NV Monumenten Beheer Brabant](#)

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

In zijn algemeenheid worden vele prestaties geleverd in samenwerking met externe partners. Daarmee zijn er ook onzekerheden voor wat betreft het conform planning behalen van prestaties en de uitnutting van budgetten.

Wat mag het kosten?

10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije

tijd

Bedragen x € 1.000		Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2024	na wijz.	2025	2026	2027	2028
<u>Lasten</u>							
	Programmalasten	51.705 N	62.649 N	50.293 N	49.594 N	46.718 N	47.746 N
	Toerekening organisatiekosten	3.354 N	3.918 N	4.208 N	4.208 N	3.690 N	3.690 N
Totaal Lasten		55.059 N	66.567 N	54.501 N	53.802 N	50.408 N	51.436 N
<u>Baten</u>							
	Programmabaten	1.337 V	1.616 V	1.504 V	1.532 V	1.561 V	1.591 V
	Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten		1.337 V	1.616 V	1.504 V	1.532 V	1.561 V	1.591 V
Saldo van baten en lasten		53.722 N	64.951 N	52.997 N	52.270 N	48.847 N	49.844 N
<u>Reservemutaties</u>							
	Storting in reserves	26.967 N	3.092 N	3.044 N	3.044 N	4.612 N	4.612 N
	Onttrekking aan reserves	15.644 V	12.588 V	7.931 V	7.232 V	4.620 V	4.620 V
Resultaat incl. reservemutaties		65.046 N	55.455 N	48.111 N	48.083 N	48.840 N	49.837 N

Financiële toelichting

Lasten

Het verschil van € 12,3 mln. t.o.v. 2025 betreft minderuitgaven voor Cultuur ad € 7,1 mln. (€ 1,5 mln. Brabant C en € 5,5 mln. talentontwikkeling), Erfgoed (diversen) ad € 1,7 mln., Sport (inclusief sporten) ad € 1,4 mln. en Vrijetijd ad € 2,1 mln. In alle gevallen wordt het verschil verklaart doordat in 2025 meerjarige projectsubsidies zijn beschikt waarvan de gehele last in 2025 genomen is.

Baten

Het minieme verschil van € 112K betreft saldo van diverse kleinere verschillen.

Algemeen financieel beleid

Elk programma heeft in de begroting naast de lasten van dat programma, ook baten - zoals specifieke uitkeringen van het Rijk - die direct tot dat programma behoren. Deze baten zijn meestal niet toereikend om de lasten te kunnen dekken. Tegenover de nadelige saldi op de programma's staan de algemene dekkingsmiddelen die binnen het onderdeel algemeen financieel beleid zijn geraamd en bijdragen aan een sluitende begroting.

De in omvang belangrijkste algemene dekkingsmiddelen van de provincie bestaan uit de inkomsten van de provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting, de uitkering provinciefonds en de beleggingsopbrengsten uit de immunisatieportefeuille.

Daarnaast staan diverse overige algemene inkomsten zoals de dividendopbrengsten.

De begroting kent naast de 10 programma's en de algemene dekkingsmiddelen nog een aantal centrale posten zoals de overhead, de post onvoorzien en een aantal nog niet aan de programma's toegedeelde stelposten.

Algemene dekkingsmiddelen

Wat willen we bereiken

De geraamde algemene dekkingsmiddelen voor 2026 ad ruim € 887 mln. dragen bij aan:

- Het waarborgen van de zelfstandige financiële positie van de provincie;
- Het handhaven van een reëel sluitende begroting op korte en middellange termijn;
- Het verzekeren van een evenwichtige inkomstenontwikkeling

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsonderdeel worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Bank Nederlandse Gemeenten NV (BNG)
- Nederlandsche Waterschapsbank

Nadere informatie over de verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

In de bijlagenbundel –bijlage 9b van de begroting is aangegeven op welke wijze deze verbonden partijen bijdragen aan de doelstellingen van het algemeen financieel beleid.

Wat mag het kosten?

**Algemeen financieel
beleid**

Bedragen x € 1.000

	Jaarrek. 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
	realisatie	na wijziging				
Algemene dekkingsmiddelen						
<u>Lasten</u>						
Dividenden	2 N	0	0	0	0	0
Financieringsfunctie	713 N	736 N	527 N	458 N	458 N	458 N
Ontwikkelbedrijf	1.463 N	576 N	5.870 N	1.141 N	69 N	42 N
Overige algemene dekkingsmiddelen	4.524 N	2.725 N	336 N	276 N	276 N	276 N
Totaal Lasten	6.702 N	4.037 N	6.733 N	1.875 N	803 N	776 N
<u>Baten</u>						
Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting	300.365 V	310.000 V	360.710 V	369.728 V	378.971 V	388.445 V
Decentralisatie-uitkeringen via provinciefonds	48.087 V	21.094 V	20.181 V	3.144 V	2.616 V	2.616 V
Dividenden	18.384 V	43.801 V	30.909 V	31.525 V	32.154 V	32.796 V
Financieringsfunctie	85.849 V	90.538 V	79.776 V	72.257 V	71.428 V	74.101 V
Ontwikkelbedrijf	2.417 V	1.053 V	473 V	427 V	351 V	321 V
Overige algemene dekkingsmiddelen	9.608 V	3.232 V	0	0	0	0
Uitkering provinciefonds	432.943 V	430.527 V	394.712 V	429.217 V	446.170 V	463.252 V
Totaal Baten	897.653 V	900.246 V	886.760 V	906.298 V	931.689 V	961.530 V
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	890.951 V	896.208 V	880.027 V	904.424 V	930.886 V	960.754 V

Financiële toelichting - Algemene dekkingsmiddelen

Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting

De opbrengst wordt voor 2026 geraamd op € 360,7 mln. op basis van de huidige inzichten van omvang en samenstelling van het wagenpark en de uit het [Bestuursakkoord 2023-2027](#) vastgestelde verhoging van 2,5%. Gelijktijdig met de begroting vindt de vaststelling van het opcententarief 2026 plaats door de vaststelling van de heffingsverordening door Provinciale Staten. Het voorgenomen tarief in de opcentenverordening is gebaseerd op het [Bestuursakkoord 2023-2027](#), waarbij een jaarlijkse stijging is afgesproken van het tarief van 2,5%. Het voorgenomen opcententarief 2025 komt daarmee uit op 87,0 voor 2026. De stijging 2026 van de opbrengsten 2026 ten opzichte van 2025 wordt voor het grootste deel veroorzaakt door dat plug-in hybride auto's en elektrische bestelbussen volledig in de heffing worden betrokken vanaf 2026 en volledige EV-auto's voor een korting krijgen van 30% op het tarief (was 75% in 2025).

Uitkering provinciefonds: Algemene uitkering

De raming van de algemene uitkering is conform bestendige gedragslijn gebaseerd op de meicirculaire 2025. De raming is bij de bestuursrapportage-II 2025 bijgesteld en toegelicht. In het begrotingsbedrag 2026 wordt conform financiële beleid uitgangspunten een marge aangehouden voor het geraamde accres vanaf 2026. Er is nog geen rekening gehouden met de effecten van een nieuw verdeelmodel.

Uitkering provinciefonds: Decentralisatie-uitkeringen

Decentralisatie-uitkeringen maken deel uit van het provinciefonds, maar hebben een eigen verdeling. De begrotingsbedragen 2026 zijn conform bestendige gedragslijn gebaseerd op de meicirculaire 2025.

Dividenden

Het verschil ten opzichte van 2025 wordt met name veroorzaakt door een lagere raming van het dividend van Enexis over 2025 dat in 2026 wordt uitgekeerd aan de aandeelhouders.

Financieringsfunctie

In 2026 is € 10 mln. minder geraamd aan rente op de lopende rekening courant. Voorzichtigheidshalve zijn vanaf 2027 geen rendementen geraamd. Ook de rente van leningen aan deelnemingen en van schatkistdeposito's is ongeveer € 1,7 mln. Lager dan in 2025. Dit wordt met name veroorzaakt door aflossingen.

Overhead, Vpb en stelposten

In de begroting is een aantal centrale (stel)posten opgenomen.

Wat mag het kosten?

Overhead, Vpb en stelposten

Bedragen x € 1.000		Jaarrek. 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
		realisatie	na wijziging				
<u>Lasten</u>							
	Onvoorzien	0	1.308 N	1.308 N	1.308 N	1.308 N	1.308 N
	In te zetten begrotingsruimte	0	0	26.750 N	26.750 N	388.159 N	133.520 N
	Overige stelposten	0	849 N	13.905 N	35.042 N	60.158 N	82.633 N
	Overhead	97.095 N	89.207 N	114.919 N	114.451 N	106.221 N	105.498 N
	Voorz.dubieuze debiteuren	175 N	0	0	0	0	0
Totaal Lasten		97.270 N	91.365 N	156.883 N	177.552 N	555.846 N	322.960 N
<u>Baten</u>							
	Overhead	1.140 V	466 V	644 V	623 V	590 V	590 V
Totaal Baten		1.140 V	466 V	644 V	623 V	590 V	590 V
Totaal Overhead, Vpb en stelposten		96.130 N	90.898 N	156.238 N	176.928 N	555.256 N	322.370 N

Financiële toelichting - Overhead,Vpb en stelposten
Onvoorzien

De stelpost onvoorziene uitgaven betreft de jaarlijks in de begroting opgenomen stelpost onvoorzien ad € 1,3 mln.

In te zetten begrotingsruimte

De vrije begrotingsruimte kan ingezet worden in de bestuursperiode 2023/2027. Conform afspraken wordt in de Perspectiefnota 2026 wordt voor 2026 een knelpuntenbuffer aangehouden van € 26,8 mln. De resterende begrotingsruimte is doorgeschoven naar 2028.

Overige stelposten

De overige stelposten bevat de stelpost loon en prijscompensatie van €12,3 mln., welke nog beschikbaar moet blijven voor de doorwerking van CAO effecten.

Daarnaast zijn er vanuit het [BA 2020-2023](#) en de begroting 2023 nog middelen gereserveerd, waarvan de begrotingswijziging nog later volgt.

Dit betreft de bij de begroting 2023 gereserveerde middelen van € 1 mln. voor circulaire economie (GCC) De resterende € 0,6 mln. betreffen middelen uit BA 2023-2027 waarvan de begrotingswijziging nog later volgt.

Overhead

Om Provinciale Staten op eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van overhead voor de gehele organisatie en ook meer zeggenschap over die kosten te geven, is voorgeschreven dat in de begroting op een centrale plek de kosten van overhead worden opgenomen. De overhead wordt niet meer aan de afzonderlijke programma's in de begroting toegerekend. Een verdere toelichting op de overhead is opgenomen in de bijlagenbundel-bijlage 4 van de begroting.

Paragrafen

Bedrijfsvoering

Inleiding

De paragraaf bedrijfsvoering biedt inzicht in het beleid inzake bedrijfsvoering. Bedrijfsvoering bestaat uit de onderdelen personeel, informatisering, automatisering, communicatie, organisatie, financieel beheer en beleid en facilitaire dienstverlening. Een goede bedrijfsvoering draagt direct bij aan het realiseren van onze ambities uit de perspectiefnota. In deze paragraaf leest u hoe bedrijfsvoering in 2026 uitvoering geeft aan deze ambities. We hebben ons hierbij beperkt tot de belangrijkste thema's.

Om onze doelen als provincie te kunnen bereiken hebben we goede mensen nodig. De huidige arbeidsmarkt is gespannen, de uitdaging ligt in het binnen halen van de juiste talenten en expertise op het juiste moment. We zetten ons in om een moderne en aantrekkelijk werkgever te zijn en een goede balans te hebben tussen interne medewerkers en externe inhuur. Vanuit een visie op vitaliteit en duurzame inzetbaarheid zorgen we ervoor dat het verzuim onder medewerkers zo laag mogelijk blijft.

In 2026 blijven we de manier waarop we samenwerken en de samenhang tussen programma's versterken. We werken aan heldere sturingslijnen, een uniforme rol van teamleider, duidelijke aanspreekpunten op de inhoud en dagelijkse werkzaamheden. Daarnaast werken we aan de versterking van het ambtelijk vakmanschap van onze medewerkers. We blijven daarbij sturen op een integrale aanpak van de opgaven met behulp van methodieken als Opgave gestuurd Programmeren en Gebiedsgericht Werken.

De Informatiesamenleving heeft steeds meer invloed op de manier waarop we samenwerken. Dat zien we terug in hoe manier we omgaan met datagedreven werken, de Wet Open Overheid (WOO) en ook in onze ICT-huishouding en data veiligheid. Om betere informatie uit onze (financiële) systemen te halen werken we aan de verdere verbetering van de processen, systemen en vaardigheden. We verkennen wat moderne technologieën als AI kunnen betekenen voor onze bedrijfsvoering.

Wat betreft duurzaamheid sluiten we aan bij de klimaatakkoord doelstellingen uit het bestuursakkoord. Verder zien we dat we door de veranderende samenleving geconfronteerd worden met geweld en agressie. Om te zorgen dat we onze publieke taken veilig kunnen blijven uitvoeren zullen we passende maatregelen nemen. Dreiging van (hybride) oorlogsvoering en een verhoogd risico op bijvoorbeeld stroomstoringen vragen om crisis- en continuïteitsplannen.

Wat willen we bereiken?

Klimaat en verduurzaming

De organisatie sluit aan bij de klimaatakkoord doelstellingen uit het bestuursakkoord. Hieruit vloeit de wettelijke verplichting voort op de administratie van onze carbon footprint. Het is nodig om onze eigen 'huishouden' inclusief ons eigen vastgoed te verduurzamen. In 2026 worden daarvoor stappen gezet in navolging van de verkenning op energieopwek en –opslag van 2025.

Wat willen we bereiken?

Organisatieontwikkeling

In 2026 blijven we de manier waarop we samenwerken en de samenhang tussen programma's versterken. Om onze opgaven te realiseren en onze visie te verwezenlijken, werken we aan heldere sturingslijnen. Een meer uniforme invulling van de rol van teamleider zorgt ervoor dat alle programma's een vergelijkbare structuur en aansturing kennen. Voor medewerkers is daarmee duidelijker wie hun aanspreekpunt is rondom de inhoud en hun dagelijkse werkzaamheden.

Daarnaast werken we aan de versterking van het ambtelijk vakmanschap van onze medewerkers: het werken in een dynamische politiek bestuurlijke omgeving doet een stevig beroep op vaardigheden, houding en gedrag van onze ambtenaren. Daarom bieden we een gevarieerd opleidingsaanbod op maat, dat ons gaat helpen om onze doelstellingen te realiseren en de bestuurlijk-ambtelijk samenspel goed te laten verlopen. We blijven daarbij sturen op een integrale aanpak van de opgaven met behulp van methodieken als Opgavegestuurd Programmeren en Gebiedsgericht Werken.

Wat willen we bereiken?

Aantrekkelijk werkgeverschap, goed werknemerschap en realisatiekracht

De huidige arbeidsmarkt blijft gespannen, we werken er hard aan om op het juiste moment de juiste talenten en de beste expertise in huis te hebben. Door het inzetten van een wervingsstrategie die aansluit op de huidige arbeidsmarktontwikkelingen en een passend inhuurbeleid, zorgen we ervoor een aantrekkelijke werkgever en samenwerkingspartner te zijn. Daarbij hebben we ook aandacht voor kostenbeheersing en juridische kaders.

Daarnaast geven we onze medewerkers voldoende mogelijkheden om hun talent, expertise en competenties te ontwikkelen en regie te nemen op hun eigen loopbaan. Zo sturen we op het behouden van talenten, behouden we kennis en anticiperen we op de competenties die we in de toekomst nodig hebben om onze opgaven in te vullen.

De vitaliteit op de werkvloer blijft aandacht vragen. De in 2024 ontwikkelde verzuimaanpak wordt bestendigd: door te sturen op werkvermogen houden we het verzuim laag en werken we aan de duurzame inzetbaarheid van onze medewerkers. Daarbij zorgen we ook voor een veilig en inclusief werkklimaat.

Wat willen we bereiken?

Datagedreven werken, informatiebeheer en Digitale transformatie

De nieuwe Uitvoeringsagenda Digitale transformatie 2026-2028 (per januari 2026) vormt de aanpak waarmee we als provincie de regie pakken op de digitale transformatie. We werken blijvend aan dataficering binnen onze bestaande beleidsterreinen. Dat doen we door te kijken naar nieuwe technologieën zoals AI. Dat doen we ook door het blijven versterken van de randvoorwaarden die nodig zijn om succesvol datagedreven te kunnen werken. Belangrijk aandachtspunt daarbij is datagovernance inclusief tooling die nodig is om onze data (sets) steeds verder te integreren.

Technologische ontwikkelingen bieden kansen voor onze provinciale beleidsontwikkeling, bedrijfsprocessen en bedrijfsvoering. Tegelijkertijd houden we oog voor de menselijke maat, de ethische waarden, privacy, gegevensbescherming en cyberveiligheid. Specifieke aandacht gaat uit naar digitale autonomie, oftewel de mogelijkheid om zelf keuzes te blijven maken op het vlak van digitalisering. Door de toegenomen afhankelijkheid van de 'Big Tech' en de geopolitieke ontwikkelingen in de wereld is dit een thema waar we ons (samen met andere provincies en publieke organisaties) expliciet op gaan richten.

Wat willen we bereiken?

Veiligheid en weerbaarheid

We hebben te maken met een veranderende samenleving. Helaas gebeurt het regelmatig dat onze bestuurders of medewerkers geconfronteerd worden met geweld en agressie. Om te zorgen dat onze medewerkers veilig hun publieke taken kunnen uitvoeren, wordt in 2026 een betere structuur ingericht rondom het melden en afhandelen van incidenten, en wordt passend opleidingsaanbod opgezet om medewerkers weerbaar te maken. Er is een meldpunt integriteit en weerbaarheid van start gegaan, ter ondersteuning van de medewerkers en het bestuur.

Ook de geopolitieke ontwikkelingen hebben effect op ons werk als provinciale overheid. Dreiging van (hybride) oorlogsvoering en een verhoogd risico op bijvoorbeeld stroomstoringen vragen om crisis- en continuïteitsplannen. We geven in 2026 verder vorm aan de inrichting van Business Continuity Management (BCM) en veiligheid en beveiliging.

Wat willen we bereiken?

Informatiehuishouding

De informatiesamenleving heeft een blijvende impact op de manier waarop wij als provincie werken en onze publieke taken uitvoeren. Dat zien we terug in het toenemende belang van datagedreven werken, de Wet open overheid (Woo), en de eisen die worden gesteld aan ons informatiebeheer (Archiefwet e.d.). Vooruitkijkend naar 2026 zetten we in op het verder versterken van de randvoorwaarden die nodig zijn om data en informatie optimaal beschikbaar te hebben.

We werken aan toekomstbestendige systemen, processen en beleid waarmee informatie beter herleidbaar, deelbaar en bruikbaar wordt. Dit doen we onder meer door onze personele en financiële informatiesystemen te verbeteren. In het kader van de Woo zorgen we voor een tijdige en correcte afhandeling van Woo-verzoeken. Tegelijkertijd werken we aan een gefaseerde openbaarmaking van informatiecategorieën via een eigen publicatieplatform. We versterken ons informatiebeheer door o.a. de inrichting van MS Teams en SharePoint te verbeteren en ons bestuurlijk besluitvormingsproces te optimaliseren, waarbij we aansluiten bij bestaande beleidskaders en richtlijnen.

Wat willen we bereiken?

Indicatoren

Wat gaan we daarvoor doen?

Afhandeling bezwaarschriften en administratieve beroepen

Indicator: 90% binnen de termijn afgehandelde bezwaarschriften en administratieve beroepen

Digitale Transformatie: Aantoonbaar in control zijn op het vlak van informatieveiligheid (d.m.v. jaarlijkse audit) en voldoen aan de eisen vanuit de NEN-ISO 27001, BIO en NIS2

Indicator	2026	2027	2028	2029
Certificering BIO	ja			
Certificering NEN-ISO 27001	ja			

Digitale Transformatie: Bruikbare ideeën die zijn opgedaan in actieve participatie in de 'Datawerkplaats'

Indicator	2026	2027	2028
Data-idee / Datawerkplaats	*)		

*) Voor Digitale Transformatie zijn voor 2026 e.v. nog geen streefwaarden opgenomen, omdat huidige Uitvoeringsagenda digitale transformatie 2024-2025 eindigt in 2025. Na vaststelling van de nieuwe uitvoeringsagenda Digitale Transformatie zullen de indicatoren (bij daartoe geëigende S&V-moment) in de begroting verwerkt worden.

Digitale Transformatie: Jaarlijks realiseren van concrete voorbeelden waarin data publieke waarde genereert

Indicator	2026	2027	2028
Realiseren voorbeelden waarin we publieke waarde genereren met data	*)		

*) Voor Digitale Transformatie zijn voor 2026 e.v. nog geen streefwaarden opgenomen, omdat huidige Uitvoeringsagenda digitale transformatie 2024-2025 eindigt in 2025. Na vaststelling van de nieuwe uitvoeringsagenda Digitale Transformatie zullen de indicatoren (bij daartoe geëigende S&V-moment) in de begroting verwerkt worden.

Digitale Transformatie: Periodieke bijeenkomsten met Brabantse gemeenten om samen na te denken over fundamentele aspecten van de digitale transformatie

Indicator	2026	2027	2028
Bijeenkomsten	*)		

*) Voor Digitale Transformatie zijn voor 2026 e.v. nog geen streefwaarden opgenomen, omdat huidige Uitvoeringsagenda digitale transformatie 2024-2025 eindigt in 2025. Na vaststelling van de nieuwe uitvoeringsagenda Digitale Transformatie zullen de indicatoren (bij daartoe geëigende S&V-moment) in de begroting verwerkt worden.

Digitale Transformatie: Vaststellen van sets van data principes om de sturing op onze data te verbeteren (en inzet van tooling op dit vlak)

Indicator	2026	2027	2028
Sets dataprincipes	*)		

*) Voor Digitale Transformatie zijn voor 2026 e.v. nog geen streefwaarden opgenomen, omdat huidige Uitvoeringsagenda digitale transformatie 2024-2025 eindigt in 2025. Na vaststelling van de nieuwe uitvoeringsagenda Digitale Transformatie zullen de indicatoren (bij daartoe geëigende S&V-moment) in de begroting verwerkt worden.

Digitale Transformatie: We halen ethische vragen/dilemma's ten aanzien van aspecten van de digitale transformatie op uit de organisatie waarover we in gesprek gaan om te leren hoe hiermee om te gaan

Indicator	2026	2027	2028
Aantal ethische vragen/dilemma's	*)		

*) Voor Digitale Transformatie zijn voor 2026 e.v. nog geen streefwaarden opgenomen, omdat huidige Uitvoeringsagenda digitale transformatie 2024-2025 eindigt in 2025. Na vaststelling van de nieuwe uitvoeringsagenda Digitale Transformatie zullen de indicatoren (bij daartoe geëigende S&V-moment) in de begroting verwerkt worden.

Telefonische bereikbaarheid

Indicator: Het aantal geslaagde telefonische contactpogingen is 85% (januari-mei 2021: 85%) en de gemiddelde wachttijd bedraagt minder dan 30 seconden.

Tijdige afhandeling van facturen

Indicator: 90% van de facturen worden binnen de termijn van 20 dagen betaald.

Tijdige afhandeling van subsidies

Indicator: 95% van de subsidies worden binnen de termijnen afgehandeld.

We streven naar inclusiviteit en geven mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een kans binnen onze organisatie

Indicator	2026	2027	2028
Norm Quotumwet* (aantal fte)	49,4	49,4	49,4

* De norm Quotumwet wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van het door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid gepubliceerde quotumpercentage.

Ziekteverzuim

Indicator: Verzuimpercentage, uitgedrukt in het aantal verzuimdagen als % van het aantal beschikbare dagen per jaar. Streefwaarde: 5,50%

Indicator: Verzuimfrequentie, uitgedrukt in het aantal verzuimgevallen per werknemer per jaar. Streefwaarde: 1 keer per medewerker per jaar (gerapporteerd als gemiddelde verzuimfrequentie organisatie breed).

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Arbeidsmarkt: In de huidige arbeidsmarkt blijft het uitdagend om telkens op het juiste moment de juiste talenten binnen te halen, binnen de geldende financiële en juridische kaders. Dit geldt ook voor het inhuren van specifieke kennis of tijdelijke expertise.
- Effect van de energiemarkt en klimaatakkoord wetgeving op bedrijfsvoeringskosten: De energiemarkt blijft in beweging. Dit kan ook in de toekomst leiden tot kostenstijgingen die o.a. bij ons als afnemer in rekening worden gebracht.
- Kostenstijgingen bij leveranciers blijven op een aantal vlakken hoger dan de indexering: De huidige economische situatie en ontwikkelingen in de wereld hebben tot gevolg dat we te maken hebben met prijsstijgingen, zowel voor diensten als voor materialen. De in de begroting opgenomen bedragen voor indexering lopen niet altijd gelijk op met de werkelijke indexeringen en prijsstijgingen die leveranciers hanteren.
- (Geo)politieke ontwikkelingen. Deze zijn bijvoorbeeld van invloed op de positionering van de 'Big Tech' leveranciers en daarmee op de relatie die wij met ze (willen) hebben. Denk aan de vraag waar we onze data in de cloud wel en niet willen hebben staan. Deze ontwikkelingen kunnen leiden tot politieke keuzes ten aanzien van de randvoorwaarden voor onze digitale transformatie. Dit kan op termijn tot potentieel hogere kosten voor digitalisering leiden.

Investeringschema 2025-2029

Excel-tabel

	2025	2026	2027	Bedragen x € 1.000	
				2028	2029
1. Provinciale investeringen					
<u>Bedrijfsvoering en Financiën</u>					
Doorontwikkeling HvB	3.775	0	0	0	0
Verduurzaming Nieuwbouw	0	1.140	0	0	0
ICT en Automatisering	750	750	2.250	850	2.350
Subtotaal Middelen	4.525	1.890	2.250	850	2.350

Omschrijving (toelichting)

Bij het structurele investeringsbudget voor ICT en Automatisering is voor 2027 sprake van een hogere raming in verband met het vervangingsmoment voor de laptops van de medewerkers in 2027. Voor de verduurzaming van het provinciehuis is voor 2025 d.m.v. Statenvoorstel 14/25A (Burap-II 2025) € 3,775 ml. Investeringskrediet beschikbaar gesteld t.b.v. Accupakket/energie-managementsysteem en voor watermistinstallatie. Verder is in 2026 € 1,1 mln. investeringsbudget opgenomen voor solar carports. Realisatie van deze solar carports is afhankelijk van de beschikbaarheid van capaciteit op het elektriciteitsnetwerk.

Wat mag het kosten?

Bedrijfsvoering	Realisatie	Begroting 2025	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Bedragen x € 1.000	2024	oorspronkelijk	na wijz.	2026	2027	2028	2029
Capaciteitsbudget	153.263	162.075 N	164.568 N	172.780	171.636	148.540	145.783
	N			N	N	N	N
Budget 'overige personeelskosten'	4.952 N	6.370 N	7.129 N	6.857 N	6.711 N	5.835 N	5.739 N
Budget 'overige bedrijfsvoeringskosten'	29.991 N	30.710 N	29.122 N	33.000 N	32.836 N	29.732 N	29.405 N
Saldo van baten en lasten	188.206	199.155 N	200.818 N	212.637	211.183	184.107	180.927
	N			N	N	N	N
Bijdragen personeelskosten 'Werken voor derden' onder programma's gepresenteerd	5.882 V	0	0	0	0	0	0
Saldo Organisatiekostenbudget met inkomsten 'Werken voor derden'	182.325	199.155 N	200.818 N	212.637	211.183	184.107	180.927
	N			N	N	N	N

Omschrijving (toelichting)**Toelichting op de verschillen tussen de begroting 2026 en 2025**

Het organisatiekostenbudget neemt in 2026 met € 4,8 mln. toe ten opzichte van 2025.

Voor het capaciteitsbudget is sprake van een toename van € 1,2 mln. Deze toename komt met name door toename van de loonkosten als gevolg van de (volledige) doorwerking van de cao 2025-2026 en loonstijgingen die per 1 juli 2025 en 1 januari 2026 ingaan. Door de koppeling met de loonkosten van overige personeelskosten bewegen deze kosten ook mee met de toename van het totale capaciteitsbudget.

De overige bedrijfsvoeringskosten nemen in 2026 toe met ca € 3,8 mln. ten opzichte van 2025. De toename is als volgt te verklaren:

- Vanuit de stelpost overheadmiddelen is er in 2025 vanuit bestaande programmamiddelen budget omgezet naar organisatiekostenbudget om de organisatie te ondersteunen en de uitvoering van taken te versterken. In 2026 heeft nog niet een volledige her allocatie van alle middelen plaatsgevonden, waardoor hier nog een saldo ad € 1,3 mln. resteert en begroting 2026 hoger is dan 2025.
- De herverdeling in 2025 heeft wel voor de posten ICT algemeen en ICT digitale werkplek geleid tot een toename van € 0,43 mln. in 2026 ten opzichte van 2025.
- Afschrijvings- en onderhoudskosten worden opgenomen op basis van onderhoudsplanning en afschrijvingsschema's en kunnen dus per jaar fluctueren. De afschrijvingskosten meubilair en onderhoudskosten gebouw en klein onderhoud zijn in 2026 € 0,93 mln. hoger dan in 2025.
- Het werkbudget van de afdeling subsidies is in 2026 met € 0,6 mln. gestegen, doordat de middelen voor het realiseren van een online klantenomgeving (het klantenportaal) zijn doorgeschoven naar 2026, omdat de aanbesteding vertraagd is.
- Er wordt in 2026 invulling gegeven aan het onderdeel 'Data integratie tooling'. Inclusief indexatie gaat het hier om een toename van € 0,6 mln. op het CIO budget ten opzichte van 2025.

Toelichting reserves**Excel-tabel**

(bedragen x € 1.000)	Realisatie jaarrekening 2024	Begr. 2025, na wijziging	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Storting in reserve	3.685 N	6.693 N	3.994 N	3.989 N	3.530 N	3.509 N
Reserve Ontwikkeling Bedrijfsvoering	1.091 N	4.064 N	1.337 N	1.337 N	1.084 N	1.084 N
Reserve Organisatieontwikkeling	1.150 N	1.150 N	1.150 N	1.150 N	1.150 N	1.150 N
Reserve POB (Opleidingen)	1.444 N	1.479 N	1.507 N	1.501 N	1.295 N	1.275 N
Onttrekking aan reserve	2.682 V	2.074 V	2.026 V	2.026 V	2.026 V	2.026 V
Reserve Ontwikkeling Bedrijfsvoering	510 V	534 V	486 V	486 V	486 V	486 V
Reserve Organisatieontwikkeling	1.533 V	900 V	900 V	900 V	900 V	900 V
Reserve POB (Opleidingen)	400 V	400 V	400 V	400 V	400 V	400 V
Res. Essent Investeringsagenda	240 V	240 V	240 V	240 V	240 V	240 V

Omschrijving (toelichting)

De reserve Ontwikkeling Bedrijfsvoering is ingesteld voor dekking van de ontwikkelingstrajecten voor bedrijfsvoering in het kader van Toekomstbestendige organisatie. Onderdeel hiervan is ook het compartiment voor dekking van de kapitaallasten voor investeringen in (de verduurzaming van) het provinciehuis.

De reserve Organisatieontwikkeling wordt ingezet ter dekking van de regelingen die zich richten op onze medewerkers voor onder andere waarden, ontwikkeling en vitaliteit.

De reserve POB (Opleidingen) is ingesteld ter dekking van de fluctuerende kosten voor opleidingen die medewerkers kunnen volgen op basis van het Persoonlijk Ontwikkelbudget (POB) / Persoonlijk Budget Duurzame Inzetbaarheid (PBDI). Deze faciliteit is bij de cao 2017 ingesteld, waar voor de medewerkers een budget voor de periode van 5 jaar beschikbaar is. In de cao afspraken 2025-2026 zijn de afspraken gecontinueerd en is het beschikbare budget per 5 jaar van € 5.000 naar € 6.000 verhoogd.

Vanuit de Investeringsagenda zijn middelen gereserveerd ter dekking van een deel van de personele capaciteit voor het Groen Ontwikkelfonds Brabant.

Provinciale heffingen

Inleiding

Eén van de inkomstenbronnen van de provincie betreft de provinciale heffingen. Deze bestaan uit:

- de heffing opcenten op de motorrijtuigenbelasting;
- de Grondwaterheffing;
- de Nazorgheffing in het kader van de Leemtewet;
- diverse leges.
- De provincie kent geen kwijtscheldingsbeleid voor provinciale heffingen.

Beleidskaders

- Grondwaterheffingsverordening
- Verordening Nazorgheffing Noord-Brabant
- Legesverordening Provincie Noord-Brabant

Heffing opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. Door het Rijk wordt elk jaar het maximumniveau van de opcentenheffing vastgesteld. De datum waarop provincies hun opcenten kunnen wijzigen is met ingang van 1 januari van enig jaar. Op basis van de belastingcapaciteit per 1-1-2025 (omvang wagenpark in aantallen en gewicht) wordt in 2026 rekening gehouden met een opbrengst van € 360,7 mln.

Provinciale lastendruk m.b.t. opcenten motorrijtuigenbelasting

Het door het Rijk vastgestelde maximale opcententarief is per 1 januari 2026 wettelijk bepaald op 143,9 opcenten. In de heffingsverordening opcenten MRB is voor 2026 het tarief vastgesteld op 87,0 opcenten (PS 15/25) opcenten. In onderstaande tabel is een vergelijking opgenomen van de vastgestelde en voorgenomen opcententarieven van alle provincies.

	Voorgenomen tarief per 1 jan 2026	Vastgesteld tarief per 1 jan 2025	Stijging t.o.v. 2025	Percentage onbenutte belastingcapaciteit
Zuid-Holland	104,4	101,5	2,9%	27,4%
Gelderland	98,3	101,2	-2,9%	31,7%
Groningen	95,7	95,7	0,0%	33,5%
Fryslân	94,6	92,1	2,7%	34,3%

Drenthe	92,0	92,0	0,0%	36,1%
Limburg	88,5	85,8	3,1%	38,5%
Noord-Brabant	87,0	84,9	2,5%	39,5%
Utrecht	86,4	84,2	2,6%	40,0%
Flevoland	84,7	83,9	1,0%	41,1%
Zeeland	84,4	84,4	0,0%	41,3%
Overijssel	82,2	82,2	0,0%	42,9%
Noord-Holland	82,1	77,4	6,1%	42,9%
<i>Gemiddeld tarief</i>	90,0	88,8	1,4%	
<i>Maximaal tarief</i>	143,9	139,9	2,9%	

Onbenutte belastingcapaciteit

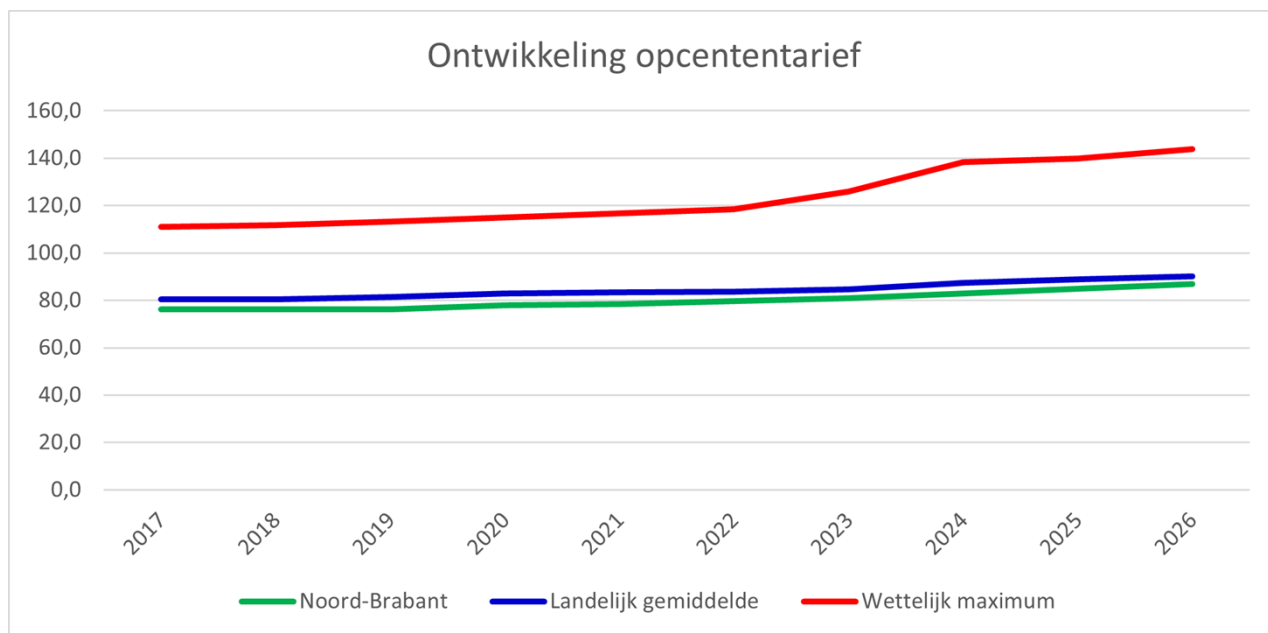
In de rangorde van opcentenheffing van hoog naar laag komt de provincie Noord-Brabant uit op een zevende plaats. In 2025 blijft de lastendruk m.b.t. de opcenten op de motorrijtuigenbelasting in relatieve zin onder het landelijk gemiddelde. Naar verwachting geldt dit ook voor 2026. De onbenutte belastingcapaciteit voor Noord-Brabant is gebaseerd op de ruimte onder het wettelijk maximum voor het jaar 2026, zijnde 56,9 punten (143,9 -/- 87,0). Eén punt verhoging komt in 2026 overeen met € 4,146 mln. extra opbrengsten. De onbenutte belastingcapaciteit 2026 komt daarmee uit op ca. € 235,9 mln. (56,9 x € 4,146 mln.). N.B. De berekening van de onbenutte capaciteit is gebaseerd op het voorgenomen tarief voor 2026.

Grafiek nog toevoegen als plaatje

Er is een relatie tussen de opcentenheffing (omvang wagenpark in aantallen en gewicht) en de algemene uitkering uit het Provinciefonds. In het verdeelmodel van het fonds telt de belastingcapaciteit (tegen een algemeen rekentarief) mee als een (negatieve) inkomstenmaatstaf. Anders gezegd: een relatief grotere belastingcapaciteit (zoals in Noord-Brabant) leidt tot een naar verhouding lagere provinciefondsuitkering.

Onbenutte belastingcapaciteit

In de rangorde van opcentenheffing van hoog naar laag komt de provincie Noord-Brabant uit op een zevende plaats. In 2025 blijft de lastendruk m.b.t. de opcenten op de motorrijtuigenbelasting in relatieve zin onder het landelijk gemiddelde. Naar verwachting geldt dit ook voor 2026. De onbenutte belastingcapaciteit voor Noord-Brabant is gebaseerd op de ruimte onder het wettelijk maximum voor het jaar 2026, zijnde 56,9 punten (143,9 -/- 87,0). Eén punt verhoging komt in 2026 overeen met € 4,146 mln. extra opbrengsten. De onbenutte belastingcapaciteit 2026 komt daarmee uit op ca. € 235,9 mln. (56,9 x € 4,146 mln.). N.B. De berekening van de onbenutte capaciteit is gebaseerd op het voorgenomen tarief voor 2026.

Er is een relatie tussen de opcentenheffing (omvang wagenpark in aantallen en gewicht) en de algemene uitkering uit het Provinciefonds. In het verdeelmodel van het fonds telt de belastingcapaciteit (tegen een algemeen rezentarief) mee als een (negatieve) inkomstenmaatstaf. Anders gezegd: een relatief grotere belastingcapaciteit (zoals in Noord-Brabant) leidt tot een naar verhouding lagere provinciefondsuitkering.

Grondwaterheffing

De grondwaterheffing wordt geheven over de hoeveelheid onttrokken grondwater. De bestedingsmogelijkheden van de heffing zijn limitatief in de Grondwaterwet opgenomen, namelijk kosten van onderzoek, metingen en schadevergoedingen in verband met de onttrekking van grondwater. De financiële verantwoording verloopt via de voorziening grondwaterheffing. Voor 2026 zijn de inkomsten grondwaterheffing geraamd op € 8,6 mln. De heffing vindt plaats op grond van de [Verordening grondwaterheffing Noord-Brabant 2023](#) die voor het laatst is gewijzigd op 16 december 2022 (PS 75/22). De baten uit de grondwaterheffing zijn in de begroting 2026 opgenomen bij programma Water en bodem. Zoals in de verordening is aangegeven wordt de grondwaterheffing jaarlijks geïndexeerd op basis van de CBS consumentenprijsindex (jaarmutatie maand mei). Voor 2026 wordt daarmee het tarief grondwaterheffing € 0,0390 verhoogd met 3,3% naar € 0,0403. Op 12 december 2025 wordt aan Provinciale Staten een Grondwaterverordening voorgelegd die op 1 januari 2026 in werking treedt. Met deze verordening wordt op 1 januari 2027 op het gebruik van grondwater boven de 50.000 m3 vanaf het jaar 2026 een heffing opgelegd.

Nazorgheffing

Nazorgheffing in het kader van de Nazorgregeling Wet Milieubeheer.

Op grond van de Wet milieubeheer (Wm) is de provincie verantwoordelijk voor de nazorg van stortplaatsen waar na 1 september 1996 nog afval is/wordt gestort, uitgezonderd (mede) door het Rijk gedreven stortplaatsen, in Brabant baggerdepot Hollandsch Diep. Om het eeuwigdurend milieu hygiënisch beheer door de Provincie te verzekeren is, conform de wettelijke regeling, een Nazorgfonds (een aparte rechtspersoon) ingesteld.

De exploitant van een stortplaats die onder deze wettelijke regeling valt, moet een nazorgplan voorleggen aan de provincie. Op basis hiervan wordt met het Rekenmodel IPO-Nazorg Stortplaatsen en baggerdepots (RINAS) een doelvermogen bepaald. Om het doelvermogen op te bouwen wordt aan de stortplaatsbeheerder een heffing opgelegd die in het fonds wordt gestort. De heffing vindt plaats op grond van de vastgestelde [verordening Nazorgheffing Noord-Brabant](#) die door Provinciale Staten voor het laatst is gewijzigd op 5 april 2024.

De nazorgheffing is uitsluitend bestemd voor de uitvoering van de nazorg van gesloten stortplaatsen. De provincie fungeert als ontvanger voor het Nazorgfonds. De gelden worden belegd conform het door het Algemeen bestuur van het Nazorgfonds vastgestelde beleggingsstatuut. De beleggingsresultaten worden bij sluiting van de stortplaats verrekend met de door de exploitanten te betalen heffing. Het Nazorgfonds heeft een eigen begroting en jaarrekening die door het Algemeen bestuur worden vastgesteld.

Er zijn in Brabant negen stortplaatsen waarop de wettelijke regeling van toepassing is:

1. Kragge II, Bergen op Zoom;
2. Gulbergen, Nuenen;
3. Spinder, Tilburg;
4. Meerendonk, 's-Hertogenbosch;
5. Zevenbergen;
6. Haps;
7. Vlagheide, Schijndel;
8. Nyrstar, Budel-Dorplein; In 2013 gesloten, 2014 definitieve afrekening, provincie voert nazorg uit en draagt het financieel risico.
9. Baggerdepot Dintelsas; In 2013 gesloten, 2014 definitieve afrekening, provincie voert nazorg uit en draagt het financieel risico.

De provincie heeft de aangekondigde periodieke 5 jaarlijkse ALM-studie in 2023 uitgevoerd. Als uitwerking van de ALM studie 2023 en het aflopen van de overeenkomst op 12 juni 2024 is er afgesproken om de aspecten techniek, juridisch, financieel en lobby weer op te pakken. Verder zijn er in het Bestuurlijk Overleg Stortplaatsen (BOS) van 27 november 2024 afspraken gemaakt over het aanleveren van geactualiseerde (concept) tussentijdse nazorgplannen en het vervolgens opleggen van de zogenaamde voorlopige aanslagen, uiterlijk in december 2025.

Door (landelijke) ontwikkelingen kan deze termijn niet worden gehaald. Met de exploitanten zijn we in gesprek over deze nazorgplannen, mogelijkheden m.b.t. de sluiting met overdracht, de voortgang en de locatie specifieke situaties.

In het BOS van 11 juni 2025 is overeengekomen dat de nazorgplannen uiterlijk 1 oktober 2025 worden ingediend. De voorlopige aanslagen zullen dan rond 31 maart 2026 worden opgelegd.

Omgevingswet

De Omgevingswet is per 1 januari 2024 in werking getreden. Vanaf dat moment is ook de nieuwe legesverordening in werking getreden. De grootste wijziging is de invoering van legesheffing op milieubelastende activiteiten (milieuleges). Bij de (voorheen) Wabo komen er enkele categorieën van vergunningverlening bij.

Kostendekkende tarieven

Het beleid van Provinciale Staten zijn kostendekkende tarieven; de aanvrager betaalt dus de directe kosten van de vergunning via leges.

De legestarieven worden jaarlijks geïndexeerd op basis van de indexering die de omgevingsdiensten doorvoeren in hun uurtarieven. Zij voeren de vergunning taken voor de provincie uit. De indexering (loon- en prijsstijging) verschilt per omgevingsdienst enigszins, waardoor de indexatie ook enigszins kan verschillen. Waar sprake is van opvallende, grotere afwijkingen ten opzichte van 2024 worden deze beknopt toegelicht.

Omgevingswet, water

De indexatie van deze tarieven zijn gebaseerd op de indexatie van de uurtarieven die de Omgevingsdienst Zuidoost Brabant (ODZOB) doorrekent. De ODZOB voert deze taken namens de provincie uit.

Onderdeel	Aantal begroot 2026	Tarief 2025	Tarief 2026	Mutatie %	Opbrengst begroot 2026
<i>Open bodemenergiesystemen</i>					
2.4.2.1 t/m 200.000 m3	10		€ 7.063	4,00%	€ 70.631
		€ 6.790			
2.4.2.1a 200.001 t/m 500.000 m3	10	€ 8.889	€ 9.246	4,00%	€ 92.462
2.4.2.1b meer dan 500.000 m3	5	€ 11.111	€ 11.558	4,00%	€ 57.789
2.4.2.2 wijzigingen	10		€ 3.532		€ 35.316
	35				
<i>Drinkwater & industriële toepassingen</i>					
2.4.1a t/m 500.000 m3	0	€ 5.185	€ 5.394	4,00%	€ -
2.4.1b1 500.001 t/m 1.000.000 m3	0	€ 10.371	€ 10.787	4,00%	€ -
2.4.1b2 meer dan 1.000.000 m3	1	€ 34.569	€ 35.958	4,00%	€ 35.958
	1				
Totaal leges Omgevingswet, onderdeel Water	36				€ 292.156

	begroting 2026
a. Netto kosten taakveld	€ 292.156
b. Overhead & BTW	n.v.t.
<i>Overhead is onderdeel van het ingekochte uurtarief</i>	
Opbrengst heffingen	€ 292.156
Dekking (opbrengst heffing / kosten)	100%

Omgevingswet, ontgroningen

De indexatie van deze tarieven zijn gebaseerd op de indexatie van de uurtarieven die de Omgevingsdienst Zuidoost Brabant (ODZOB) doorrekent op basis van hun begroting 2026. De ODZOB voert deze taken namens de provincie uit.

Onderdeel	Aantal begroot 2026	Tarief 2025	Tarief 2026	Mutatie %	Opbrengst begroot 2026
2.5.1.1a t/m 10.000 m3	5	€ 3.331	€ 3.472	4,20%	€ 17.360
2.5.1.1b 10.001 m3 t/m 25.000 m3	7	€ 5.246	€ 5.468	4,20%	€ 38.279
2.5.1.1c 25.001 m3 t/m 50.000 m3	6	€ 10.491	€ 10.937	4,20%	€ 65.621
2.5.1.1d 50.001 m3 t/m 100.000 m3	3	€ 20.982	€ 21.874	4,20%	€ 65.621
2.5.1.1e 100.001 m3 t/m 500.000 m3	2	€ 31.557	€ 32.897	4,20%	€ 65.795
2.5.1.1f meer dan 500.000 m3	2	€ 50.791	€ 52.948	4,20%	€ 105.897
2.5.1.2 Wijzigen of verlengen vergunning	0	€ 3.331	€ 3.472	4,20%	€ -
2.5.1.3 Wijzigen vergunning met extra hoeveelheid specie	0	€ -	€ -		€ -
2.5.1.4 Intrekken vergunning	2	€ 3.247	€ 3.385	4,20%	€ 6.770
2.5.1.5 Cultuurtechnische verbetering zonder specieafvoer	2	€ 3.247	€ 3.385	4,20%	€ 6.770
2.5.1.6 Natuurprojecten zonder specieafvoer	1	€ 3.247	€ 3.385	4,20%	€ 3.385
Totaal leges Omgevingswet, onderdeel ontgrondingen	30				€ 375.500

	begroting 2026
a. Netto kosten taakveld	€ 375.500
b. Overhead & BTW	n.v.t.
Opbrengst heffingen	€ 375.500
Dekking (opbrengst heffing / kosten)	100%

Omgevingswet, voorheen Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)

De tarieven zijn geïndexeerd met een gewogen gemiddelde indexcijfer gebaseerd op de tariefstijging die doorberekend wordt door de Brabantse omgevingsdiensten op basis van hun begrotingen 2026.

Onderdeel	Aantal begroot 2026	Tarief 2025	Tarief 2026	Mutatie %	Opbrengst begroot 2026
2.2.1 Een verzoek om beoordeling van een omgevingsplanactiviteit die alleen betrekking heeft op een bouwactiviteit:	0	€ 810	€ 826	1,90%	€ -
2.2.2.1a Bouwkosten lager dan € 20.000	30	€ 2.600	€ 2.651	1,90%	€ 79.532
2.2.2.1b Bouwkosten tussen €20.000 en € 50.000	25	€ 3.310	€ 3.374	1,90%	€ 88.871
2.2.2.1c Bouwkosten tussen €50.000 en € 100.000	24	€ 4.019	€ 4.097	1,90%	€ 114.236
2.2.2.1d Bouwkosten tussen €100.000 en € 400.000	13	€ 6.619	€ 6.748	1,90%	€ 107.699
2.2.2.1e Bouwkosten tussen €400.000 en € 1.000.000	9	€ 12.648	€ 12.894	1,90%	€ 145.326
2.2.2.1f Bouwkosten tussen € 1 mln. en € 5 mln.	7	€ 25.413	€ 25.908	1,90%	€ 220.369
2.2.2.1g Bouwkosten tussen € 5 mln. en € 25 mln.	6	€ 47.281	€ 48.201	1,90%	€ 339.817
2.2.2.1h Bouwkosten meer dan € 25 mln.	1	€ 80.378	€ 81.942	1,90%	€ 81.942
2.2.2.2 Beoordelen bodemrapport	7	€ 236	€ 241	1,90%	€ 1.687
2.2.2.3 Beoordelen advies agrarische adviescommissie	0	€ 733	€ 747	1,90%	€ -
2.2.2.4 Toetsing ontheffing i.h.k.v. exploitatieplan	0	€ 473	€ 482	1,90%	€ -
2.2.3 en 2.2.4 a t/m d Binnenplanse ontheffing grond & bouw	9	€ 709	€ 723	1,90%	€ 6.507
2.2.5 a/c Slopen / wijzigen beschermd monument	0	€ 3.697	€ 3.769	1,90%	€ -
2.2.5 b/d Slopen beschermd stads & dorpsgezicht	0	€ 1.891	€ 1.928	1,90%	€ -
2.2.6 Slopen	0	€ 1.891	€ 1.928	1,90%	€ -
2.2.7 Kappen	6	€ 591	€ 603	1,90%	€ 3.615
2.2.8 a/b Handelsreclame	0	€ 709	€ 723	1,90%	€ -
2.8.1 Andere activiteiten	0	€ 827	€ 843	1,90%	€ -
2.8.2 Overige omgevingsvergunningen	0	€ 827	€ 843	1,90%	€ -
2.2.12 <i>Gelijkwaardige maatregel bouwactiviteiten</i>	0	€ 2.160	€ 2.202	1,90%	€ -
2.2.13 <i>Verlengen tijdelijke vergunning bouwactiviteit</i>	0	€ 1.080	€ 1.101	1,90%	€ -
Subtotaal leges Omgevingswet (voorheen Wabo)	137				€ 1.189.601
2.2.9 Vergunningverlening aanhaken Omgevingsvergunning aanhaken Wnb, N2000 (PNB bevoegd gezag)	9	€ 3.048	€ 3.136	2,90%	€ 28.221
2.2.10 Omgevingsvergunning aanhaken OW (Wnb), FF-activiteiten (PNB bevoegd gezag)	5	€ 6.023	€ 6.197	2,90%	€ 30.985
Subtotaal Adviezen met Instemming	14				€ 59.206
Totaal leges Omgevingswet (voorheen Wabo, incl. Ami)	151				€ 1.248.807

	begroting 2026
a. Netto kosten taakveld	€ 1.248.807
b. Overhead & BTW	N.v.t.
<i>Overhead is onderdeel van ingekochte uurtarief</i>	
Opbrengst heffingen	€ 1.248.807

Onderdeel	Aantal begroot 2026	Tarief 2025	Tarief 2026	Mutatie %	Opbrengst begroot 2026
Dekking (opbrengst heffing / kosten)					100%

Omgevingswet, Natuur

De ramingen en tarieven liggen in lijn met het voorafgaande begrotingsjaar. Daarbij is rekening gehouden met de indexatie van de uurtarieven die de Omgevingsdienst Brabant-Noord (ODBN) aan ons doorrekenen. Deze indexatie is gebaseerd op de begroting 2026 van de ODBN. Zij voeren deze taken voor de provincie uit. Op enkele onderdelen zijn de onderliggende uren per vergunning iets bijgesteld op basis van ervaringsgegevens.

Door de stikstofproblematiek ligt de vergunningverlening bij gebiedsbescherming (2.6.1.1 t/m 2.6.1.3 en de Adviezen met Instemming) goeddeels stil en dus ook de (leges)opbrengsten. Dit leidt tot taakverschuivingen. Het financiële effect is dat er nauwelijks tot geen legesinkomsten staan tegenover deze taken.

Daarom zijn de inkomsten voor deze categorieën voorzichtigheidshalve afgeraamd met 80%.

Verder zijn de tarieven van 'Adviezen met Instemming' gelijk gesteld aan de legestarieven.

Adviezen met instemming zijn onderlinge verrekeningen tussen bevoegde gezagen. Dit betreft in feite vergunningtaken, alleen is de levering dan bijv. aan een gemeente in plaats van een vergunningaanvrager. Volgens de Omgevingswet mogen deze tarieven niet meer afwijken van de legestarieven.

Onderdeel	Aantal begroot 2026	Tarief 2025	Tarief 2026	Mutatie %	Opbrengst begroot 2026
2.6.1.1 Vergunningverlening gebiedsbescherming uitgebreide procedure	175	€ 6.326	€ 6.508	2,90%	€ 1.138.926
2.6.1.2 Vergunningverlening gebiedsbescherming (gedeeltelijke) intrekking	80	€ 2.562	€ 2.636	2,90%	€ 210.855
2.6.1.3 Omzetten PAS-melding naar vergunning	300	€ 1.600	€ 1.600	0%	€ 480.000
2.6.2.1 Ontheffingverlening schadebestrijding, overlastbestrijding en populatiebeheer art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	15	€ 2.717	€ 2.795	2,90%	€ 41.932
2.6.2.2 Ontheffingverlening soortenbescherming t.b.v. onderzoek en onderwijs, opvang beschermde dieren art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	11	€ 173	€ 178	2,90%	€ 1.959
2.6.2.3 Ontheffingverlening soortenbescherming t.b.v. infrastructurele werken, windmolenparken, GAN, ruimtelijke ontw. > 50 woningen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	78	€ 9.031	€ 9.292	2,90%	€ 724.791
2.6.2.4 Ontheffingverlening soortenbescherming overige aanvragen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	180	€ 6.285	€ 6.467	2,90%	€ 1.163.979
2.6.2.5 Ontheffingverlening soortenbescherming betrekking hebbend op belang één particuliere aanvrager art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	7	€ 2.416	€ 2.486	2,90%	€ 17.401
2.6.3.1 Ontheffingverlening compensatie herplantplicht art 4.5:	16	€ 1.611	€ 1.657	2,90%	€ 26.512
2.6.3.2 Ontheffingverlening herplantplicht art 4.5:	5	€ 1.666	€ 1.714	2,90%	€ 8.571
2.6.3.3 Ontheffing herplanttermijn art 4.5:	4	€ 1.191	€ 1.226	2,90%	€ 4.903
2.6.3.4 Ontheffing bedoeld in art. 6.12, derde lid, Interim Omgevingsverordening Noord-Brabant (ontheffing wachttermijn)	5	€ 862	€ 887	2,90%	€ 4.433
2.6.5 Goedkeuringsbesluit restartikel	12	€ 421	€ 433	2,90%	€ 5.198
	876				€ 3.829.459

Aframing Vergunningverlening gebiedsbescherming ivm onzekerheden (80%)

€ -1.463.825

Leges Omgevingswet, onderdeel Natuur (provincie bevoegd)

€ 2.365.635

2.6.1.1 Advies met instemming (Ami)	25	€ 5.691	€ 6.508	14,40%	€ 162.704
2.6.2.3 Ontheffingverlening soortenbescherming t.b.v. infrastructurele werken, windmolenparken, GAN, ruimtelijke ontw. > 50 woningen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	1	€ 8.086	€ 9.292	14,90%	€ 9.292
2.6.2.4 Ontheffingverlening soortenbescherming overige aanvragen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	1	€ 6.285	€ 6.467	2,90%	€ 6.467
2.6.2.5 Ontheffingverlening soortenbescherming betrekking hebbend op belang één particuliere aanvrager art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	1	€ 2.416	€ 2.486	2,90%	€ 2.486
Subtotaal Adviezen met Instemming, onderdeel natuur (gemeenten bevoegd)	28				€ 180.948

Aframing Vergunningverlening gebiedsbescherming ivm onzekerheden (80%)

€ -130.163

Totaal Omgevingswet, onderdeel natuur (gemeenten bevoegd)

€ 50.785

Totaal Wet Natuurbescherming Leges & Ami

€ 2.416.420

Onderdeel	Aantal begroot 2026	Tarief 2025	Tarief 2026	Mutatie %	Opbrengst begroot 2026
-----------	---------------------------	----------------	----------------	--------------	---------------------------

					begroting 2026
a. Netto kosten taakveld					€ 2.416.420
b. Overhead & BTW					N.v.t.
<i>Overhead is onderdeel van het ingekochte uurtarief</i>					
Opbrengst heffingen					€ 2.416.420
Dekking (opbrengst heffing / kosten)					100%

Leges milieuvergunningen

Met de komst van de Omgevingswet stelt het Rijk de bevoegde gezagen in staat om leges te heffen op Milieuvergunningen. Dit is aan de orde als initiatiefnemers milieubelastende activiteiten gaan ondernemen. Initiatiefnemers zijn hoofdzakelijk grote industriële bedrijven, grootschalige mestverwerkers, energie opwekkers, verbranders van afvalstoffen, etcetera. Met het heffen van milieuleges wordt aangehaakt op een landelijke lijn om hiertoe over te gaan. De VNG-modelverordening heeft hiervoor als basis gediend. Meer informatie staat in de [Statenmededeling 'Heffen milieuleges'](#).

Uitgangspunt voor de leges zijn kostendeekkende tarieven. De tarieven zijn gebaseerd op een conservatieve inschatting van het aantal uren vermenigvuldigd met het gemiddelde functionele uurtarief die omgevingsdiensten ons doorrekenen. De stijging van de tarieven vloeit voort uit de indexering van de uurtarieven door de Omgevingsdiensten.

Over de feitelijke urenbesteding van deze vergunningen moeten ervaringsgegevens verzameld worden. De tarieven zullen, net zoals bij de andere tarieven gebeurt, jaarlijks worden geactualiseerd en herijkt wanneer nodig.

De omvang van de opbrengsten in deze leges in 2026 is onduidelijk, maar op basis van de ervaringen in 2025 en de ontwikkeling daarin is de aanname dat dit € 0,6 miljoen is.

In de legestabel van 2025 waren bij art. 2.3.16, 2.3.17, 2.3.18 en 2.3.20 de kosten van de eerdere staffels niet opgeteld bij de meerkosten van de opvolgende staffel. Dit is in het tarief voor 2026 gecorrigeerd. Hierdoor wijkt het stijgingspercentage af van de andere tarieven van milieuleges.

	Tarief 2025	Tarief 2026	Mutatie %
<u>Complexe milieubelastende activiteiten</u>			
2.3.1a Bedrijfstakoverstijgend 1 mba	€ 4.050	€ 4.129	1,90%
2.3.1b Bedrijfstakoverstijgend 2-5 mba's	€ 7.425	€ 7.570	1,90%
2.3.1c Bedrijfstakoverstijgend > 5 mba's	€ 10.125	€ 10.322	1,90%
2.3.2 Seveso basistarief	€ 27.001	€ 27.527	1,90%
2.3.2a Seveso hoge drempel	€ 6.750	€ 6.882	1,90%
2.3.2b Seveso lage drempel	€ 6.750	€ 6.882	1,90%
2.3.3a Grootschalige energie opwekking <300MW	€ 20.251	€ 20.645	1,90%
2.3.3b Grootschalige energie opwekking >300MW	€ 47.252	€ 48.171	1,90%
2.3.4a Raffinaderij capaciteit < 2 mln ton/jr	€ 33.751	€ 34.408	1,90%
2.3.4b Raffinaderij capaciteit > 2 mln ton/jr	€ 40.502	€ 41.290	1,90%
2.3.5 Cokes	€ 33.751	€ 34.408	1,90%
2.3.6a Vergassen/vloeibaar maken steenkool	€ 40.502	€ 41.290	1,90%
2.3.6b Vergassen/vloeibaar maken niet-steenkool	€ 33.751	€ 34.408	1,90%
2.3.6c Briketteren/walsen steenkool/bruinkool	€ 27.001	€ 27.527	1,90%
2.3.6d Maken steenkoolproducten / rookvrije brandstoffen steenkool	€ 27.001	€ 27.527	1,90%
2.3.7a Basismetaal; roosteren/sinteren erts cat 2.1	€ 47.252	€ 48.171	1,90%
2.3.7b Basismetaal; maken ijzer/staal cat 2.2	€ 47.252	€ 48.171	1,90%
2.3.7c Basismetaal; exploitatie IPPC anders dan ijzer/staal	€ 33.751	€ 34.408	1,90%
2.3.7d Basismetaal; verwerken ferrometalen cat 2.3	€ 33.751	€ 34.408	1,90%
2.3.7e Basismetaal; verwerken ferrometalen cat. 2.4	€ 33.751	€ 34.408	1,90%
2.3.7f Basismetaal; exploiteren anders dan ferrometalen	€ 27.001	€ 27.527	1,90%
2.3.7g Basismetalen; winnen non-ferrometalen cat. 2.5	€ 33.751	€ 34.408	1,90%
2.3.8a Complexe minerale industrie cement, kalk cat. 3.1	€ 40.502	€ 41.290	1,90%
2.3.8b Complexe minerale industrie anders dan cat 3.1	€ 33.751	€ 34.408	1,90%
2.3.8c Complexe minerale industrie asbest, cat 3.2	€ 40.502	€ 41.290	1,90%
2.3.8d Complexe minerale industrie glas, cat 3.3, IPPC	€ 40.502	€ 41.290	1,90%
2.3.8e Complexe minerale industrie glas, andere mba	€ 33.751	€ 34.408	1,90%
2.3.8f Complexe minerale industrie smelten, cat 3.4, IPPC	€ 40.502	€ 41.290	1,90%
2.3.8g Complexe minerale industrie smelten, andere mba	€ 33.751	€ 34.408	1,90%
2.3.8h Complexe minerale industrie; koolstof/elektrografiet cat. 6.8	€ 40.502	€ 41.290	1,90%
2.3.9a Basischemie cat. 4.1	€ 40.502	€ 41.290	1,90%
2.3.9b Basischemie cat. 4.2	€ 40.502	€ 41.290	1,90%
2.3.9c Basischemie cat. 4.3	€ 40.502	€ 41.290	1,90%
2.3.9d Basischemie cat. 4.4	€ 40.502	€ 41.290	1,90%
2.3.9e Basischemie cat. 4.5	€ 40.502	€ 41.290	1,90%
2.3.9f Basischemie cat. 4.6	€ 40.502	€ 41.290	1,90%
2.3.10a Complexe papier/hout/textielindustrie cat 6.1	€ 33.751	€ 34.408	1,90%
2.3.10b Complexe papier/hout/textielindustrie cat 6.2	€ 47.252	€ 48.171	1,90%

	Tarief 2025	Tarief 2026	Mutatie %
2.3.11a Afvalbeheer cat 5.1	€ 40.502	€ 41.290	1,90%
2.3.11b Afvalbeheer cat 5.3	€ 33.751	€ 34.408	1,90%
2.3.11c1 Afvalbeheer cat 5.5	€ 33.751	€ 34.408	1,90%
2.3.11c2 Afvalbeheer paragraaf 3.5.6	€ 20.251	€ 20.645	1,90%
2.3.11d Afvalbeheer ondergronds afval cat. 5.6	€ 33.751	€ 34.408	1,90%
2.3.12 Kadavers/dierlijk afval art 6.5	€ 33.751	€ 34.408	1,90%
2.3.13a Stortplaats art 5.4 IPPC	€ 27.001	€ 27.527	1,90%
2.3.13b Stortplaats andere milieubelastende installatie/stortplaats	€ 20.251	€ 20.645	1,90%
2.3.13c Stortplaats andere milieubelastende installatie/winningsafvalvoorz.	€ 20.251	€ 20.645	1,90%
2.3.14 Verbranden afvalstoffen IPPC	€ 47.252	€ 48.171	1,90%
2.3.15 Grootschalige mestverwerking	€ 27.001	€ 27.527	1,90%
<u>Nutssector en industrie</u>			
2.3.16a Omg.verg. mba 1 stuks	€ 4.050	€ 4.129	1,90%
2.3.16b Omg.verg. mba 2-5 stuks	€ 3.191	€ 7.570	137,20%
2.3.16c Omg.verg. mba > 5 stuks	€ 2.700	€ 10.322	282,30%
<u>Afvalbeheer</u>			
2.3.17a Omg.verg. mba 1 stuks	€ 4.050	€ 4.129	1,90%
2.3.17b Omg.verg. mba 2-5 stuks	€ 3.191	€ 7.570	137,20%
2.3.17c Omg.verg. mba > 5 stuks	€ 2.700	€ 10.322	282,30%
<u>Agrarische sector</u>			
2.3.18a Omg.verg. mba 1 stuks	€ 4.050	€ 4.129	1,90%
2.3.18b Omg.verg. mba 2-5 stuks	€ 3.191	€ 7.570	137,20%
2.3.18c Omg.verg. mba > 5 stuks	€ 2.700	€ 10.322	282,30%
<u>Dienstverlening, onderwijs en zorg</u>			
2.3.19 Omg.verg. mba	€ 4.050	€ 4.129	1,90%
<u>Transport & logistiek</u>			
2.3.20a Omg.verg. mba 1 stuks	€ 4.050	€ 4.129	1,90%
2.3.20b Omg.verg. mba 2-5 stuks	€ 3.191	€ 7.570	137,20%
2.3.20c Omg.verg. mba > 5 stuks	€ 2.700	€ 10.322	282,30%
<u>Omgevingsplanactiviteit; milieubelastende activiteiten</u>			
2.3.21 Omg.verg. mba 1 of meerdere	€ 2.700	€ 2.753	1,90%
<u>Maatwerkvoorschriften mba</u>			
2.3.22.1a Milieuaspect 1 stuks	€ 2.700	€ 2.753	1,90%
2.3.22.1b Milieuaspect 2 of meer, extra	€ 1.350	€ 1.376	1,90%
2.3.23 Wijzigen maatwerkvoorschriften	€ 2.700	€ 2.753	1,90%
<u>Gelijkwaardige maatregel bij milieubelastende activiteiten</u>			
2.3.24.1 Toestemming maatregel art. 4.7 OW , 1 of meer	€ 2.700	€ 2.753	1,90%
<u>Meerdere complexe milieubelastende activiteiten</u>			

	Tarief 2025	Tarief 2026	Mutatie %
2.3.25 Meerdere mba's			
<u>Uitgebreide voorbereidingsprocedure</u>			
2.3.26 Mba afd. 3.2 en 3.4-3.8 BAL	€ 3.375	€ 3.441	1,90%
<u>Wijzigingen omgevingsvergunningen</u>			
2.3.27-29 div. soorten mba's			
2.3.30 Wijziging voorschriften omgevingsvergunning	€ 2.700	€ 2.753	1,90%
<u>Milieu Effectenrapportage</u>			
2.3.31 Beoordeling onderzoeksrapporten	€ 10.800	€ 11.011	1,90%

Leges Vergunningen/ontheffingen Legesverordening 2022, paragraaf 3.1 t/m 3.3

De legestarieven in paragraaf 3.1 t/m 3.3 van de Legesverordening Noord-Brabant 2022 hebben betrekking op het behandelen van aanvragen om beschikkingen die we op grond van de Wegenverkeerswet 1994 en Omgevingsverordening Noord-Brabant ontvangen. De [Legesverordening](#) is aangepast vanwege de inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2024.

De tarieven voor 2026 zijn gelijk aan 2025.

De verwachte aantallen aanvragen voor het komende jaar zijn vrijwel gelijk aan de geraamde aantallen in de begroting 2025, namelijk 3.238 versus 3.230 (in 2024 3.046 gerealiseerd vooral door minder ontheffingen voor exceptioneel vervoer via RDW). Een precies aantal per jaar is moeilijk te voorspellen, omdat we niet op voorhand weten hoeveel activiteiten burgers en bedrijven zullen aanvragen. De tarieven baseren we op de uren die het ambtelijk personeel gemiddeld besteedt aan de behandeling van een aanvraag.

Aanvragen voor exceptionele transporten beoordeelt de Dienst Wegverkeer (RDW) en zij vraagt zo nodig de betrokken wegbeheerder om advies. Een deel van de leges die de RDW voor de behandeling om een ontheffing in rekening brengt bij de aanvrager, draagt zij jaarlijks voor een deel af aan wegbeheerders. Hiervoor geldt een wettelijk tarief van € 16,- per beschikking. De RDW draagt een jaar na realisatie af. De totaal geraamde opbrengst aan leges Verkeer & Vervoer voor 2026 is € 229.060 (in 2025 € 224.400,-). Vanwege de gelijkblijvende tarieven en vergelijkbare aantallen zijn de geraamde opbrengsten uit leges in lijn met de begroting 2025.

Onderdeel (in aantallen)	Geraamd
Ontheffing wedstrijd voertuigen meer gemeenten art. 148/10 WVV 1994	15
Verklaring geen bezwaar wedstrijd in één gemeente art. 148/10 WVV 1994	15
Ontheffing voertuig of –combinatie art. 9.1 RV, m.u.v. H5, afd. 7, 8, 10 en 11 RV (exceptionele transporten)	2.800
Ontheffing voertuig of -combinatie art. 9.1, H5, afd. 7, 8, 10 en 11	0
Ontheffing art. 87 RVV 1990	20
Vergunning art. 3.110 e.v. Omgevingsverordening Noord-Brabant:	
- Werk andere wegbeheerders i.v.m. wettelijke taak	20
- Zijweg	1
- Uitweg	5
- Verkeersmaatregel op de weg voor werken of activiteiten buiten de weg	100
- Kabel of leiding	225
- Aanduiding (bewegwijzering, reclame, objecten, terreinen)	5
- Kunstobject of beschilderen kunstwerk	1
- Evenement, optocht, wedstrijd zonder voertuigen, overige activiteiten	30
- Voorwerp i.v.m. een activiteit buiten de weg	1
Totaal vergunningen / ontheffingen	3.238

Leges voor projectbesluiten ten behoeve van energieprojecten

De Legesverordening voor 2026 biedt ook de grondslag voor het heffen van leges voor de behandeling en de beoordeling van een aanvraag voor het verkrijgen van een projectbesluit ten behoeve van een energieproject (artikel 3, tweede lid). Dat is voor het eerst en dus nieuw ten opzichte van de voorgaande jaren. Vanwege hun rol bij de energietransitie worden GS in toenemende mate verzocht een projectbesluit vast te stellen dat groen licht geeft voor de realisatie van energieprojecten. In deze context is besloten leges te heffen voor de voorbereiding, het opstellen en het vaststellen van een dergelijk projectbesluit. Energieprojecten verschillen onderling van elkaar onder meer qua aard, omvang, de belangen die moeten worden afgewogen en de (locatie)specifieke omstandigheden. Denk aan hoogspanningstracés, - stations, zonne- en windparken. Daarom worden de leges per project afzonderlijk op basis van maatwerk vastgesteld. Daartoe wordt na de indiening de aanvraag tot vaststelling van een projectbesluit wordt ingediend een begroting opgesteld van de kosten van de werkzaamheden en van de activiteiten die GS dient te verrichten om het projectbesluit voor te bereiden, op- en vast te stellen en de projectprocedure te doorlopen. Deze begroting is voorlopig en wordt definitief gemaakt nadat het projectbesluit is vastgesteld. Dan is duidelijk wat daadwerkelijk de kosten zijn die door GS zijn gemaakt. Als hulpmiddel voor het opstellen van de begroting zullen GS na de vaststelling van de Legesverordening een modelbegroting opstellen met daarin de posten voor de verschillende werkzaamheden die moeten worden uitgevoerd. Deze modelbegroting kan bij GS worden opgevraagd. Aangezien het hier om een nieuwe legesheffing gaat, is de raming op PM gezet vanwege gebrek aan historische realisatiecijfers.

Weerstandsvormogen en risicobeheersing

Inleiding

Brabant is een ondernemende provincie. Om kansen te benutten is een bepaalde mate van risicobereidheid nodig. Overheden dienen echter ook op een verantwoorde manier met publieke middelen om te gaan. De juiste afweging tussen maatschappelijk rendement en risico en de daarbij behorende beheersmaatregelen moet worden gemaakt. Risicomanagement is daarbij een belangrijk instrument.

Wat willen we bereiken?

Risicomanagement helpt bestuur, management en medewerkers bij het realiseren van provinciale doelen, door kansen (of mogelijkheden) te benutten en risico's te beheersen. Risicomanagement biedt geen 100% garantie dat gebeurtenissen met een negatief gevolg niet meer zullen optreden, of dat alle kansen worden benut. Het geeft wel de zekerheid dat de provincie vooraf de benutting van kansen en de beheersing van risico's zorgvuldig heeft afgewogen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Risicomanagement is een doorlopend proces. In de paragraaf weerstandsvermogen wordt bij de jaarstukken en de begroting gerapporteerd over de belangrijkste uitkomsten van het risicomanagementproces en ontwikkelingen. We brengen in beeld wat de belangrijkste restrisico's zijn, wat de beschikbare weerstandscapaciteit is en welke conclusie we kunnen trekken op basis van de ratio weerstandsvermogen. We richten ons in deze paragraaf hoofdzakelijk op de uitgavenkant van de begroting. Ontwikkelingen m.b.t. de inkomsten van het Rijk en het verloop van de belastinginkomsten komen aan bod in de sturing en verantwoordingsdocumenten.

Beleidskaders

Deze paragraaf heeft zijn basis in artikel 11 van het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten) en de daarop van toepassing zijnde toelichting.

Conform dit artikel bevat deze paragraaf ten minste:

- het beleid betreffende weerstandscapaciteit en risico's;
- een inventarisatie van de risico's;
- een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- financiële kengetallen;
- een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen deze kengetallen in relatie tot de financiële positie.

De provincie is zelf verantwoordelijk voor het formuleren van de beleidslijn en normering. GS hebben op 10 september 2019 een geactualiseerde beleidsnota risicomanagement en weerstandsvermogen vastgesteld. De nota is via een statenmededeling aan uw Staten voorgelegd. Overige beleidsuitgangspunten ten aanzien van risicomanagement staan in deze paragraaf bij de diverse onderdelen weergegeven.

Inventarisatie risico's

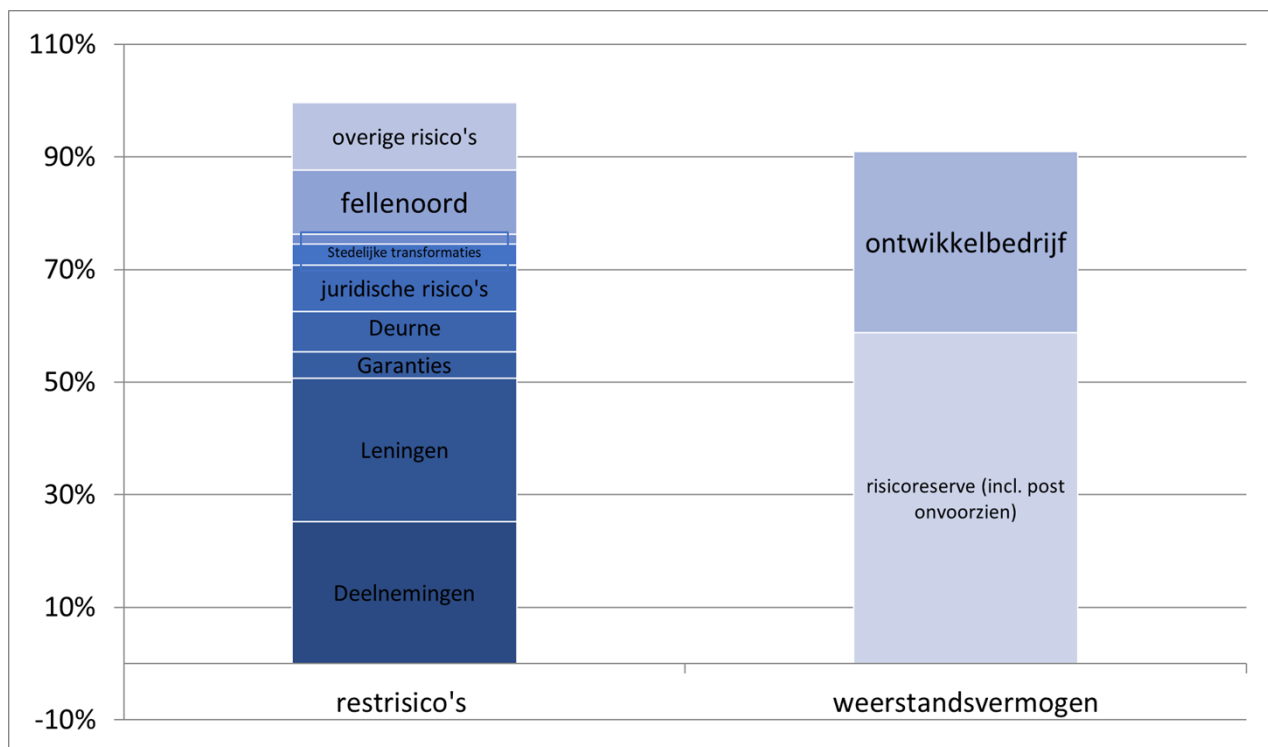
In deze paragraaf worden de belangrijkste restrisico's genoemd. Deze zijn afgedekt in de risicoreserve en reserve ontwikkelbedrijf (inclusief de hieruit getroffen voorzieningen). We benoemen de individuele risico's die ca. 80% van de totale risico-inschatting beslaan. In de bijlagenbundel-16a bij deze begroting is een totaaloverzicht opgenomen.

Onderwerp	Restrisico begroting 2026	Restrisico jaarrekening 2024	Toelichting
(x € 1 mln.)			
Deelnemingen	62,1	62,1	Het restrisico is gebaseerd op individuele risico-inschatting. Het restrisico is bepaald op 100% van de balanswaarde (incl. voorziening grondbedrijf), met uitzondering van de ORR.

Leningen	62,6	62,6	Elke lening is apart beoordeeld op risico. Het restrisico is de som van de afzonderlijke risicobeoordelingen van de leningen.
Juridische en bedrijfsvoeringsrisico's	20,9	19,10	Juridische en procesrisico's zijn inherent aan beleidsuitvoering en bedrijfsvoering. De inschatting van het restrisico is voornamelijk een becijferd risico van 3% van de netto structurele exploitatieomvang
Gebiedsontwikkeling Fellenoord	28,1	28,1	Risico grondexploitatie op de gebiedsontwikkeling Fellenoord
Project glastuinbouw Deurne	17,6	17,6	Risicoafdekking voor het in 2019 in ontwikkeling genomen glastuinbouwgebied Deurne. Meer toelichting in de paragraaf ontwikkelbedrijf.
Garanties	11,5	9,9	Het restrisico is de uitkomst van individuele inschatting van risico en afdekking
Stedelijke transformatie	9,1	9,1	Risicoafdekking voor Stedelijke transformaties
Claims rond beleidswijzigingen Ruimtelijke ordening	4,4	4,4	Het restrisico op schadeclaims door beleidswijzigingen ruimtelijke ordening.
Subtotaal	216,3	212,9	88,1 % (jaarrekening 2024 86,9%)
Overige risico's	29,3	32	11,9 % (jaarrekening 2024 13,1%)
Totaal risico's	245,6	244,9	100%

De belangrijkste verschillen in de restrisico's stand begroting 2026 ten opzichte van de jaarrekening 2024 zijn:

- de bedrijfsvoeringsrisico's zijn naar boven bijgesteld door de stijging van de netto structurele begrotingsomvang;
- Een extra garantstelling aan gemeente Moerdijk voor de moerdijkregeling voor een bedrag van €1,6 mln. (zie bijlage 7b)

Inventarisatie weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten (restrisico's) te dekken. De mogelijkheden om tegenvallers op te kunnen vangen, kunnen worden gekwalificeerd als:

- incidenteel (middelen die slechts éénmalig ingezet kunnen worden) en;
- structureel (elk jaar kan deze capaciteit opnieuw worden ingezet).

Uit de risico-inventarisatie volgt de benodigde weerstandscapaciteit voor 2026: € 245,6 mln.

De beschikbare weerstandscapaciteit is € 223,5 mln. Binnen deze middelen kunnen restrisico's worden opgevangen, zonder dat hiervoor beleidswijzigingen noodzakelijk zijn.

Bedragen x € mln.	Incidentele weerstandscapaciteit	Structurele weerstandscapaciteit	Totaal op jaarbasis
Risicoreserve	143,2*		
Reserve ontwikkelbedrijf	79,0**		
Totaal reserves			222,2
Post onvoorzien		1,3	1,3
Totale weerstandscapaciteit			223,5
Theoretische ruimte van onbenutte belastingcapaciteit			235,9***

* De stand van de risicoreserve (volgens bijlage 10 is € 7,6 mln. hoger). Deze storting is bedoeld voor toekomstige risico's. Om een goed beeld te geven van de ratio laten we deze middelen buiten beschouwing

** Inclusief de gevormde voorzieningen

*** De onbenutte belastingcapaciteit geeft een theoretische ruimte van € 235,9. Dit levert een theoretische ruimte op vanaf jaar 2026.

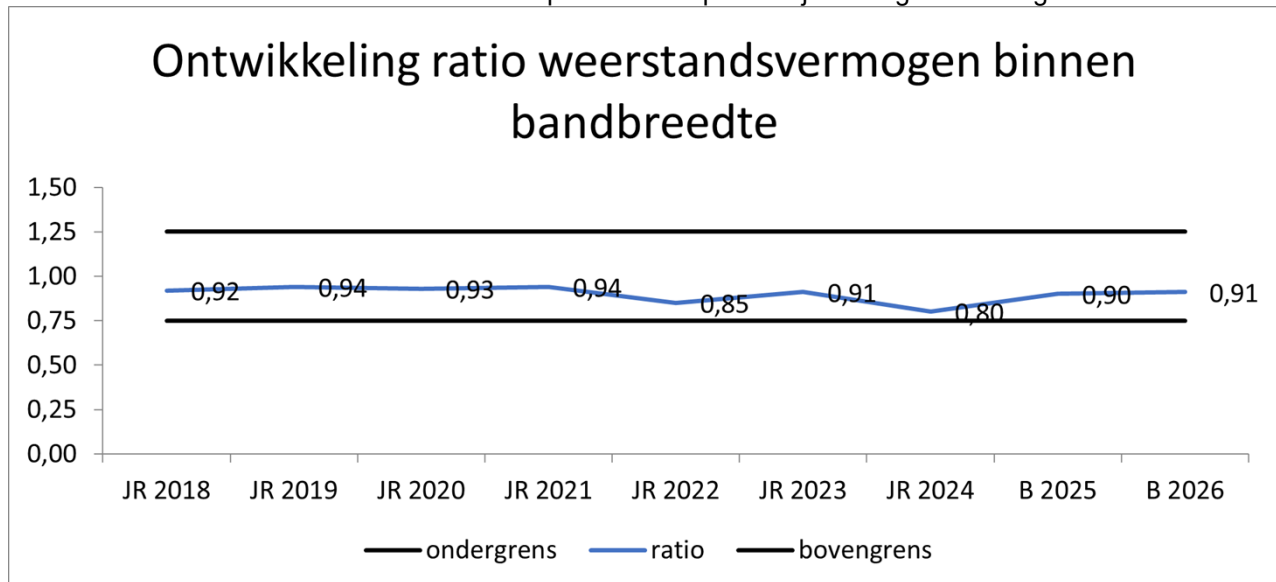
Ratio weerstandsvermogen

Weerstandsvermogen is een maatstaf om te beoordelen of de provincie in staat is om nadelige gevolgen van risico's op te vangen zonder dat daarbij de continuïteit in de uitvoering van taken in gevaar komt. In het BBV (Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten) wordt het weerstandsvermogen gedefinieerd als de verhouding tussen:

- de beschikbare weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en voorzieningen waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken;
- alle risico's waarvoor geen (dekkings-)maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie (benodigde weerstandscapaciteit).

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{223,5}{245,6} = 0,91$$

Een stabiel meerjarig beeld van de indicator geeft aan dat risicomanagement zorgvuldig plaatsvindt en tot stand komt volgens een gestructureerd risicomanagementsysteem. Er wordt geen absolute norm gesteld voor de bepaling van de ratio. De bandbreedte voor de ratio weerstandsvermogen als indicator is 0,75 tot 1,25. Het hanteren van een bandbreedte voorkomt dat elk nieuw risico of wijziging in bestaand risico leidt tot het treffen van financiële maatregelen. Onder de 0,75 zijn maatregelen nodig de beschikbare weerstandscapaciteit aan te vullen. Boven de 1,25 kan worden besloten de niet benodigde weerstandscapaciteit terug te laten vloeien naar de algemene middelen. Besluitvorming over het aanvullen of afnemen van de beschikbare weerstandscapaciteit vindt plaats bij de integrale afweegmomenten.

Onderhoud kapitaalgoederen

Om kapitaalvernietiging en/of onveilige situaties te voorkomen, moeten kapitaalgoederen worden onderhouden.

De Staten stellen voor de kapitaalgoederen die de provincie in eigendom heeft, het te handhaven kwaliteitsniveau en de bijbehorende budgetten, vast. In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen beschrijven we de uitwerking van het vastgesteld beleid.

Onderhoud wegen

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem én veilige mobiliteit. Om dat te bereiken voert de provincie beheer en onderhoud uit op haar wegenareaal en dragen zo bij aan een goed functionerend provinciaal wegennet als onderdeel van het totale Brabantse wegennet vanuit de kernwaarden veiligheid, bereikbaarheid, leefbaarheid en duurzaamheid.

De provincie houdt de provinciale wegen en fietspaden, bruggen en viaducten, bermen, groen, verkeers- en faunavoorzieningen in stand door:

- het onderhouden en beheren van de objecten;
- het waar mogelijk verbeteren van de verkeersveilige inrichting;
- het oplossen van kleine verkeersknelpunten;
- het op orde hebben en houden van mobiliteits- en verkeersdata.

De technische- en functionele kwaliteit van de provinciale infrastructuur wordt gewaarborgd door alle onderdelen en objecten van die infrastructuur op goede wijze in stand te houden via het dagelijks onderhoud (exploitatie), groot onderhoud en vervanging (investering).

Het dagelijks onderhoud wordt uitgevoerd door middel van meerjarige partnercontracten met aannemers.

Deze contracten noemen we het onderhoudspartnercontract (OPC) en het elektronisch partnercontract (EPC), die beiden in 2024 gegund zijn voor een periode van vier jaar met een optie voor het verlengen met nog eens vier jaar.

Voor de gladheidsbestrijding beschikken we over materieel dat jaarlijks wordt onderhouden en/of vervangen. Voor een efficiënte uitvoering van de beheer- en onderhoudstaak beschikken we over vijf steunpunten verdeeld over Brabant. Hiervan zijn de Oud Gastel en Helmond gerenoveerd, steunpunt Uden wordt in 2026 gerenoveerd en voor de steunpunten Eethen en Westershoven loopt een studie of deze op termijn van functie kunnen veranderen (bijvoorbeeld busremise) of kunnen sluiten.

We werken daarnaast samen met bijvoorbeeld Rijkswaterstaat op het gebied van calamiteiten- en gladheidsbestrijding.

Het provinciale (fiets-)wegennet bestaat uit:

hoofddrijbaan	550 km, waarvan 40 km 2x2
fietspaden	510 km
berm	1.100 hectare
bomen	55.000 stuks
kunstwerken	865 stuks
verkeersregelininstallatie	93 stuks, waarvan 52 I-VRI
lichtmasten en bewegwijzeringsmasten	9.895 stuks
dynamische verkeersmanagement systemen	29 stuks

De Kwaliteitsnota Onderhoud Provinciale Infrastructuur is herijkt (KOPI, 2022) en vastgesteld voor 2023-2027. In KOPI zijn de kaders voor aanleg en onderhoud van de provinciale wegenstructuur opgenomen. Tevens zijn hierin de kwaliteitseisen vastgelegd en zijn koppelkansen voor diverse thema's beschreven. Door in de meerjaren onderhouds- en vervangingsplanning ook de feitelijke toestand buiten te betrekken wordt de kwaliteit van het wegennet in stand gehouden en achterstallig onderhoud voorkomen. Het uitgangspunt van 'werk-met-werk' is bij de herijking losgelaten en de meerjarige onderhoudsplanning is terug leidend. Door voortdurende uitstel en soms stopzetten van reconstructieprojecten vanwege de stikstofproblematiek liepen namelijk ook de gecombineerde onderhoudsprojecten steeds vaker vertraging op. Dat er geen sprake was van achterstallig onderhoud kon zo niet langer worden gegarandeerd. Deze projecten zijn met prioriteit opgenomen in de meerjarige onderhoudsplanning. In de tussentijd kan op sommige wegvakken hierdoor extra incidenteel (vaak ook duurder) onderhoud nodig zijn.

De financiële druk op de onderhoudsbegroting is de afgelopen jaren dusdanig toegenomen; een trend die zich ook de komende jaren zal doorzetten. Door de uitbreiding en de opwaardering van het provinciale netwerk in de afgelopen jaren en de toegenomen ouderdom van het areaal wordt de (toekomstige) onderhoudsopgave groter. Daarnaast leiden ook de recente prijsstijgingen en de extra inzet van elektrisch materieel tot toenemende druk op de meerjarige onderhoudsbegroting.

Door steeds innovatieve manieren van onderhoud toe te passen proberen we het onderhoud in de nabije toekomst effectiever en efficiënter uit te voeren. Vergaande digitalisering en datagedreven werken binnen het beheer en onderhoud van provinciale wegen is daarvoor cruciaal. Daarnaast werken we toe naar gebiedsgerichte contractvormen. Door het groot onderhoud en vervanging van provinciale wegen onder te brengen in grotere gebiedscontracten in plaats van separate aanbestedingen per onderhoudsproject verwachten we een efficiencywinst in zowel de voorbereidende werkzaamheden als de uitvoering.

Wat mag het kosten?

Onderhoud wegen Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2025 na wijz.	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Budget onderhoud wegen	18.590	18.217	13.874	13.577	13.577	13.577

De onderhoudsbegroting voor het beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur is onderdeel van het begrotingsprogramma 8 Basisinfrastructuur Mobiliteit.

Voor een goede borging van deze basistaak zijn exploitatiemiddelen op basis van het vastgestelde beleid KOPI structureel en autonoom op de meerjarige begroting geraamd (€ 13,9 mln.) en bestaan uit de volgende onderdelen:

- Dagelijks beheer en onderhoud via contracten OPC en EPC
- Gladheidsbestrijding
- Calamiteitenbestrijding
- Steunpunten

De afname van de onderhoudsbegroting ten opzichte van de (bijgestelde) begroting 2025 (€ 4,3 mln.) is vooral het gevolg van het feit dat incidenten en calamiteiten nog niet zijn geraamd. Dit wordt op basis van de realisatie bijgeraamd en worden gedekt uit opbrengsten door schadevergoedingen door derden en omzetting van investeringskrediet.

Tegenover het uitgavenbudget van € 13,9 mln. staan geraamde inkomsten (€ 1,4 mln.) o.a. uit opbrengsten uit leges voor vergunningen en ontheffingen en bijdragen voor uitgevoerde werken voor derden zoals gladheidsbestrijding.

Investeringschema 2024-2028

	Bedragen in €1.000				
	2025	2026	2027	2028	2029
<u>Strategie en beleid</u>					
N-261	0	3.100	0	0	0
Wegeninvesteringen	1.930	7.951	89.225	109.480	33.925
Steunpunten en districtskantoren	188	400	400	400	2.900
Materieel provinciale wegen	1	0	0	0	200
LED verlichting Wegeninvestering	540	0	0	0	2.500
Wegeninvesteringen	48.073	63.110	28.595	0	34.300
Wegeninvesteringen	453	9.000	0	0	0
Wegeninvesteringen	296	0	0	0	0
Wegeninvesteringen	4.371	23.000	16.343	0	190.000
Wegeninvesteringen Busremise Breda (perceel)	414	0	0	0	0
Wegeninvesteringen Busremise Breda (Ontwikkeling)	7.249	0	0	0	0
Hub-Locaties	1.470	0	0	0	0
Verduurzaming Museumkwartier	112	138	187	641	489
Subtotaal E&M	65.097	106.699	134.750	110.521	264.323

Daarnaast wordt door de Staten ieder jaar bij de begroting een nieuwe jaarschijf voor het structureel investeringskrediet voor groot onderhoud en vervanging op de meerjarige begroting gevoteerd (€ 32,3 mln. voor 2030 exclusief indexatie). Op basis van wet- en regelgeving dienen de uitgaven voor groot onderhoud en vervanging op basis van het levensduurverlengende karakter te worden geactiveerd en afgeschreven (in 15 jaar). Voor het vergroten van de flexibiliteit exploitatie en investeringen en de borging van de dekking van de toekomstige afschrijvingslasten is een egaliseringsreserve ingesteld. De toevoeging aan de egaliseringsreserve loopt mee in het provinciale indexatiebeleid en daarmee wordt het structurele investeringskrediet geïndexeerd voor reguliere prijsstijgingen (€ 1,1 mln. voor 2030).

De investeringen worden vastgesteld via het meerjarige investeringsschema. Voor 2026 is € 106,7 mln. voor groot onderhoud en vervanging geraamd.

Voor het realiseren van extra ambities investeren we soms aanvullend in het provinciale wegennet of andere infrastructuur als onderdeel van programma 09 Mobiliteitsontwikkeling. In 2026 totaal ongeveer € 60 mln. Zo is er de realisatie van de N285 Noordelijke randweg Zevenbergen geraamd. Tenslotte is er de grootschalige reconstructie van de N279 Veghel – Asten (€ 23 mln. Het nieuwe investeringsschema wordt door de Staten bij de begroting vastgesteld. De afschrijvingslasten worden gedekt door de reserve Verkeer & Vervoer en reserve Spaar- & Investeringsfonds (SIF).

Inzicht in de extra investeringen in het provinciale wegennet wordt gegeven via de [Programmering Mobiliteit 2026-2045](#).

Onderhoud provinciale gebouwen en installaties

De provincie streeft naar een schone, open en veilige werkplek met een flexibele invulling. Het onderhoud van de provinciale gebouwen en installaties is erop gericht de bestaande voorzieningen op een doelmatige en veilige manier in stand te houden. Deze activiteiten gelden ook voor de ruimten die aan derden verhuurd worden.

Wat willen we bereiken?

In 2021 zijn de onderhoudsboeken geactualiseerd. Voor het opstellen van het onderhoudsplan is zoals vastgesteld uitgegaan van minimaal conditiescore 3 op basis van NEN2767.

In het onderhoudsplan zijn zowel het jaarlijkse als meerjarig onderhoud opgenomen. Het jaarlijks onderhoud is nodig om de bedrijfszekerheid van de gebouwen en de installaties te waarborgen, de veiligheid te garanderen en de uitstraling van de gebouwen in stand te houden. De kosten voor dit onderhoud wordt in de jaarlijkse exploitatie opgenomen. Het meerjarig onderhoud heeft betrekking op het niet-reguliere en groot onderhoud aan gebouwen, installaties, apparatuur en inrichting. Voor de uitvoering van het meerjarig onderhoud vindt een jaarlijkse dotatie van ruim € 1,6 mln. aan de voorziening onderhoud provinciehuis plaats. Bij het meerjarig onderhoud wordt waar mogelijk gezocht naar duurzame oplossingen. In 2024 is gestart met de maatregelen voor verduurzaming van het provinciehuis. Deze projecten zijn uitgewerkt naar aanleiding van de [Statenmededeling van november 2022](#). Een belangrijk deel van de uitvoering van deze maatregelen is gestart in 2025 en loopt door in 2026. Een deel van de realisatie hiervan is daarbij afhankelijk van de beschikbare netcapaciteit.

Onderhoud museum

Het Museumkwartier aan de Verwerstraat te 's-Hertogenbosch is provinciaal eigendom. Waar het onderhoud en beheer van dit complex voorheen werd georganiseerd door de Stichting Beheer Museumkwartier, wordt dit sinds januari 2025 uitgevoerd door het programma Facilitaire Dienstverlening. Het betreft zowel het verhuren van de diverse ruimten (met name aan het Noordbrabants Museum) als het organiseren van de onderhouds-gerelateerde zaken en vervangingsinvesteringen. Ook het provinciaal Depot Bodemvondsten is gevestigd op deze locatie.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2025 na wijz.	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Provinciehuus	1.312	1.352	1.678	1.678	1.678	1.678
Noordbrabants museum	863	954	824	852	656	686
	2.175	2.306	2.502	2.530	2.334	2.364

Onderhoud vaarwegen

Wat willen we bereiken?

De provincie Noord-Brabant is vaarwegbeheerder van de Dintel, de Mark, de Roode Vaart, het Mark-Vlietkanaal, de Steenbergsche en Roosendaalse Vliet en de Steenbergsche en Heense haven. Deze wateren zijn in eigendom van het waterschap Brabantse Delta. Het toekennen van de vaarwegfunctie door de provincie vraagt om een verdergaand beheer en onderhoud dan het kwantiteitsbeheer waarvoor het waterschap verantwoordelijk is. Daarom heeft de provincie het waterschap Brabantse Delta in medebewind opgeroepen voor de uitvoering van het vaarwegbeheer. Gedeputeerde Staten stellen de scheepvaartklassen vast welke bepalend zijn voor het onderhoudsniveau van de provinciale vaarwegen. Provinciale Staten leggen deze vast in de Verordening water Noord-Brabant. De bepaling van de feitelijke diepte en het profiel van de vaarwegen wordt overgelaten aan het waterschap als integraal waterbeheerder. Middels een financiële verdeelsleutel dragen de provincie en het waterschap de kosten voor het kwantiteitsbeheer en het vaarwegbeheer naar evenredigheid.

De provincie voert zelf geen beleidsprestaties i.c. werkzaamheden uit aan de vaarwegen. De juridische basis van de medebewindstaak is geformaliseerd met een financiële overeenkomst tussen provincie Noord-Brabant en waterschap Brabantse Delta over het vaarwegbeheer, waarin de kosten van investeringen via een verdeelsleutel worden toebedeeld. Via onderhoudsprogramma's voor baggeren, kunstwerken en bermbeheer worden de vaarwegen bevaarbaar gehouden.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2025 na wijz.	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Onderhoudsbijdrage aan waterschap	3.807	3.881	3.458	2.520	2.158	2.158
	3.807	3.881	3.458	2.520	2.158	2.158

Bij de behandeling van de begroting 2019 hebben PS incidenteel € 6,6 mln. beschikbaar gesteld om de onderhoudsstaat van de provinciale vaarwegen in overeenstemming te brengen met de daarvoor geldende uitgangspunten. De uitvoerder van dit onderhoud, waterschap Brabantse Delta, heeft de onderhoudskosten gepland in 2023 t/m 2026.

Financiering, treasury

Inleiding

De treasuryfunctie omvat alle activiteiten die zich richten op het sturen en beheersen van, het verantwoorden over en het toezicht houden op de financiële vermogenswaarden, de financiële stromen, de financiële posities en de daaraan verbonden risico's. Met de vaststelling van de Verordening treasury Noord-Brabant 2021 is er expliciet gekozen om het vermogen van onze provincie actief en risicoarm in te zetten voor de doelen die onze provincie heeft gesteld. Afgeleid van deze inzet is er tevens een rendementsverwachting gekoppeld, die kan worden toegevoegd aan de jaarlijkse middelen en zodoende ook bijdraagt aan verwezenlijking van de gestelde doelen.

Beleidskaders

De uitvoering van het treasurybeleid wordt bepaald middels door de rijksoverheid vastgestelde wet- en regelgeving, zoals:

- Provinciewet;
- [Wet Financiering decentrale overheden \(Wet Fido\)](#);
- [Ministeriële regelingen, zoals Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden \(Ruddo\)](#);
- [Regeling Schatkistbankieren](#) en het [Besluit Begroting en Verantwoording \(BBV\)](#).

Maar ook door provinciale regelgeving:

- [de Financiële beleids- en beheersverordening provincie Noord-Brabant](#);
- [de Verordening treasury Noord-Brabant 2021](#);
- de hierop gebaseerde uitvoeringsregels voor GS in

het <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR683002/1> Treasurystatuut Noord-Brabant 2022.

De financiële resultaten van treasury komen in de begroting tot uitdrukking bij het algemeen financieel beleid in het onderdeel algemene dekkingsmiddelen.

Het Treasury Committee (TC) is een kwaliteitsinstrument binnen de complexe wereld van treasury en overheid. In de TC wordt bestuurlijke- en inhoudelijke kracht gebundeld om o.a. zo objectief mogelijk naar treasury-dossiers te kijken. Om de objectiviteit en specifieke deskundigheid te verbeteren is in 2023 een adviescommissie ingesteld door GS die GS en PS moet adviseren in het traject van voorstellen in het kader van de publieke taak vanuit de immunisatieportefeuille. De adviescommissie (vergelijkbaar met een investeringscommissie bij private fondsen) bestaat uit drie onafhankelijke leden, bestaande uit een voorzitter en twee leden die in 2023 zijn geworven. Een voorstel in het kader van de publieke taak vanuit de immunisatieportefeuille zal in het proces altijd ter advies aan de adviescommissie worden voorgelegd, voordat – via de TC – GS een voorlopig besluit neemt om het voorstel aan PS voor wensen en bedenkingen voor te leggen.

Wat willen we bereiken?

De doelstellingen van treasury richten zich op:

- Optimaliseren van rendementen;
- Beheersing van risico's;
- Minimaliseren van kosten;
- Toegang tot vermogensmarkten;
- Inzicht bieden in de ontwikkeling van het EMU-saldo.

Wat gaan we daarvoor doen?

Optimaliseren van de rendementen

Het vermogen van de provincie is ondergebracht in twee portefeuilles: de Immunisatieportefeuille en de Investeringsagenda portefeuille. De Immunisatieportefeuille is gericht op het op lange termijn behalen van een rendement ten behoeve van de exploitatiebegroting van de provincie. De Investeringsagenda portefeuille is gericht op het realiseren van de specifiek hiervoor opgestelde investeringsagenda.

In 2021 is, via de 'Koers 2030', de beleggingsdoelstelling aangepast aan de toen actuele rentestanden. De doelstelling bedroeg initieel € 106,3 mln. Vanaf 2023 is een stapsgewijze ombuiging gerealiseerd van € 30 mln. Dat leidt tot een doelstelling in 2025 van € 76,3 mln. Vanaf 2031 wordt dit nog eens verlaagd met € 30 mln. naar € 46,3 mln. Dit doelrendement bestaat uit dividend van Enexis en rendement op het vermogen. Via investeringen in de publieke taak willen wij allereerst een maatschappelijk rendement realiseren en tegelijkertijd een financieel rendement. Daarmee kunnen we of meer doelen realiseren dan nu in de begroting zijn opgenomen, of dezelfde doelen met minder budget uit de reguliere begroting. De middelen in de investeringsagenda zijn oorspronkelijk belegd op basis van het uitgangspunt dat deze in een periode van 15 jaar worden ingezet. Inmiddels is een kapitaal van € 1 miljard gerealiseerd en ingezet voor de Brabantse burgers en bedrijven. Het rendement van de investeringsagenda dat het investeringsvolume van € 1 mld. overstijgt, is met ingang van 2020 toegerekend aan de rendementen van immunisatieportefeuille en komt zo ten goede aan de dekking van de lopende begroting. 2026 is het laatste jaar dat er nog een verwacht rendement wordt gehaald.

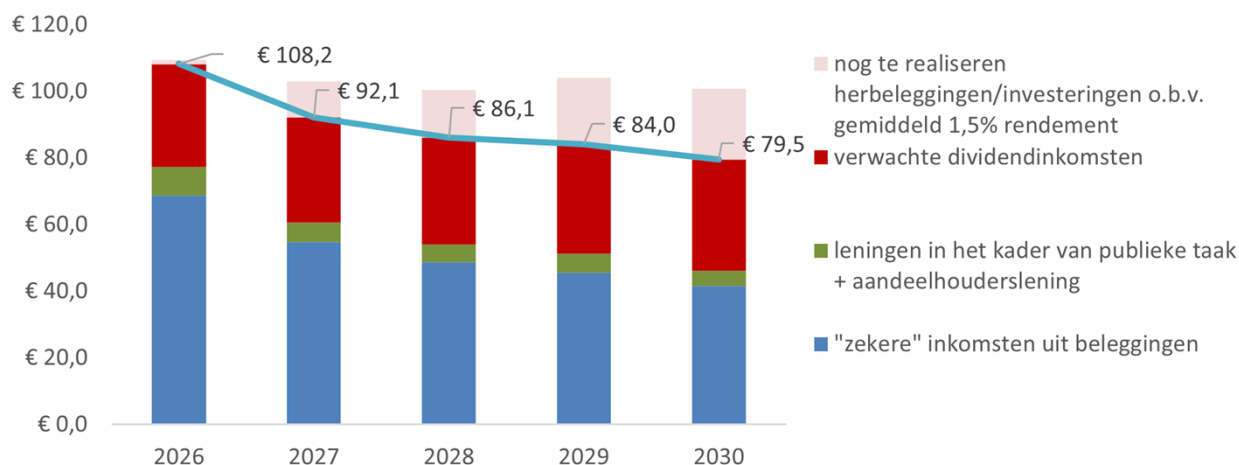
Op basis van de lange termijn liquiditeitsprognose wordt een beleggingsmix (beleggingscategorieën in hoofdlijnen) opgesteld. Uitgangspunt is minimalisatie van de risico's door voldoende kwaliteit en spreiding van partijen, financieringsinstrumenten, beleidsterreinen en door looptijden af te stemmen op de liquiditeitsbehoefte. Dit alles binnen de bovengenoemde kaders. Conform de wet Fido is de provincie verplicht haar nog niet ingezette liquide middelen onder te brengen bij de "Schatkist" (Verplicht Schatkistbankieren). Zo wordt de EMU-schuld (maximale overheidsschuld is 60% van het Bruto Binnenlands Product) verlaagd. Verplicht Schatkistbankieren wil zeggen dat het agentschap van het ministerie van Financiën de gelden bewaard, maar dat de provincie de volledige zeggenschap behoudt. Sinds medio september 2022 ontvangen wij rente bij de schatkist. Op dit moment (augustus 2025) bedraagt de rente 1,92%. Voor 2026 gaan we uit van € 7,5 mln. aan rente-inkomsten op deze rekening. Vanaf 2027 zijn er voorzichtigheidshalve geen rendementen geraamd, deze worden mogelijk wel behaald. In 2025 zijn tot dusverre in totaal 12 leningen verstrekt aan 11 gemeenten en een waterschap voor in totaal € 235 mln. Het gemiddeld rendement op de langlopende leningen bedraagt 3,0%. Voor 2026 levert dit ongeveer € 7 mln. aan rente op. De rente is sinds het derde kwartaal van 2024 gedaald als gevolg van meerdere renteverlagingen door de ECB.

De [Verordening treasury Noord-Brabant 2021](#) is door PS op 16 juli 2021 vastgesteld. Op 24 juni 2022 heeft PS de [Eerste wijziging Verordening treasury Noord-Brabant 2021](#) vastgesteld. Deze wijziging is op 6 juli 2022 gepubliceerd en op 7 juli 2022 met terugwerkende kracht vanaf 27 juli 2021 geldend. De Verordening geeft meer ruimte om te investeren in de publieke taak. Naast de nieuwe en aangepaste Verordening treasury is er ook een risicoreserve ingesteld van € 90 mln. voor het opvangen van mogelijke vermogensverliezen. Belangrijk uitgangspunt hierbij is en blijft dat het immunisatievermogen eeuwigdurend in stand dient te blijven (€ 2,252 mld.).

De huidige inkomstenstroom is voor 2026 – 2030 als volgt geprognosticeerd:

Grafiek 1

Rendementen immunisatieportefeuille 2026 - 2030

Deze grafiek maakt inzichtelijk dat de rendementen fluctueren, maar qua trend aflopend zijn. Dat is logisch, omdat in de grafiek rekening wordt gehouden met de huidige beleggingen. De nieuwe (nog niet bekende investeringen en beleggingen) komen later in beeld. Vanaf 2027 wordt er rekening gehouden met "nog te realiseren rendement op herbeleggingen".

Overschotten en tekorten op de begrote inkomsten worden geëgaliseerd via een storting respectievelijk onttrekking uit de "buffer" binnen de dividend- en rentereserve. Het saldo van de "buffer" bedroeg eind 2024 € 185,5 mln. In 2024 is € 106 mln. onttrokken voor de dekking van de uitgaven van het lopende Bestuursakkoord. De verwachte stand van de 'buffer' per 31-12-2025 bedraagt € 238,8 mln. Op basis van de huidige rentestand en een nieuwe prognose van het dividend van Enexis vanaf 2026, ontstaan er geen tekorten op het doelrendement van € 76,3 mln. per jaar. De buffer zal naar verwachting groeien naar € 366,9 mln. in 2030. Daarna is de verwachting dat er een lichte daling van de buffer zal plaatsvinden op basis van de huidige inzichten.

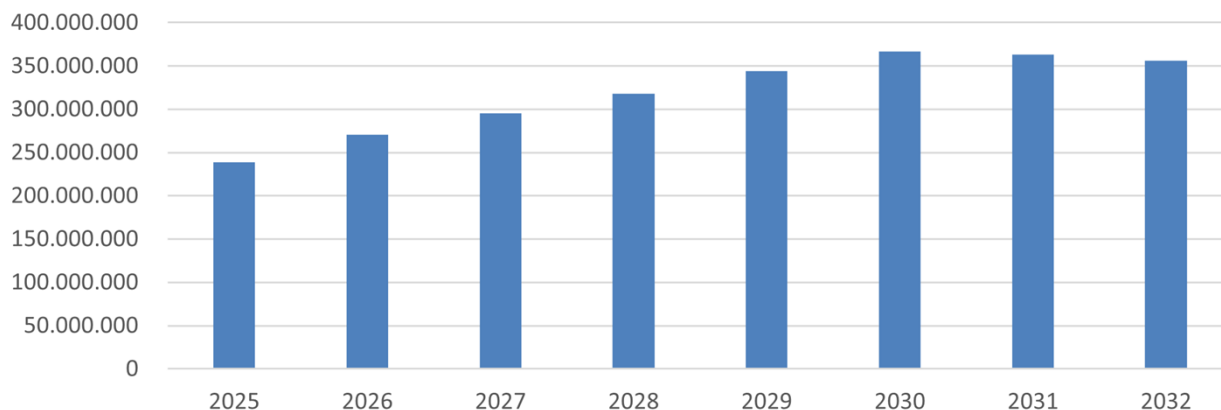
Bij het bestuursakkoord 2020 – 2023 zijn stapsgewijs (2023-2025) ombuigingen gerealiseerd tot € 30 mln. structureel vanaf 2025. De dividend- en rentereserve wordt ingezet om zorgvuldig het evenwicht te bewaren.

In 2026 bedraagt de rendementsdoelstelling € 76,3 mln. en het verwachte rendement (incl. herbeleggingsrendement) € 109,4 mln., waardoor er een overschot wordt geraamd van € 33,1 mln. De prognose in de begroting 2026 is en blijft een inschatting en een momentopname.

De prognose van de beschikbare buffer tot en met 2032 kan als volgt worden weergegeven:

Grafiek II

Verloop dividend- en rentereserve 2025 - 2032

Naast de “buffer” is er binnen de dividend – en rentereserve ook een “egalisatiedeel”. Ieder jaar vinden er “vaste” onttrekkingen plaats. In de periode 2026 tot en met 2028 loopt het egalisatiedeel naar nihil. Het egalisatiedeel bedraagt per ultimo 2025 € 5,8 mln., zodat het totaal van de dividend – en rentereserve ultimo 2025 € 244,6 mln. bedraagt.

In 2026 wordt er € 2,9 mln. onttrokken uit het “egalisatiedeel” en per saldo € 31,6 mln. toegevoegd aan de “buffer”, zodat er per saldo € 28,7 mln. wordt toegevoegd aan de dividend – en rentereserve in 2026 en het saldo per ultimo 2025 naar verwachting € 273,3 mln. bedraagt.

Conform het [Bestuursakkoord](#), zetten we ons vermogen in op een verbrede inzet van de immunisatieportefeuille voor maatschappelijke doeleinden. In 2021 zijn onze randvoorwaarden aangepast in de Verordening treasury Noord-Brabant 2021, welke door PS op 16 juli 2021 is vastgesteld. Daarbij zijn de uitgangspunten duidelijk:

1. Eeuwigdurend in standhouden van het immunisatieportefeuille vermogen en dus een zeer laag risico;
2. Een maatschappelijk rendement; en
3. Een financieel rendement van gemiddeld 1%.

Beheersing van de risico's

Het Treasury Statuut geeft de risico's aan die intern beheerst moeten worden: markt- (waaronder rente- en valutarisico), krediet- en liquiditeitsrisico's. Voor elk risico geven we aan hoe de provincie hiermee omgaat.

Tabel I

Wettelijke verplichtingen (wet Fido)	Wat is het?	Consequentie 2026
Kasgeldlimiet – kortlopende schulden	De kasgeldlimiet bepaalt het bedrag dat de provincie maximaal als gemiddelde netto-vlottende schuld per kwartaal mag hebben. Voor de provincies is dat vastgesteld op 7,0% van de jaarlijkse begroting. Dat is ongeveer € 106,3 mln.	De afgelopen jaren hebben wij ruimschoots voldaan aan deze limiet en dat zal in 2026 ook het geval zijn.
Renterisiconorm – langlopende schulden	Het renterisico op langlopende schulden mag de wettelijke renterisiconorm niet overschrijden. De grondslag van de renterisiconorm is het	Deze norm is in 2026 niet relevant voor de provincie aangezien er geen opgenomen geldleningen zijn.

	begrotingstotaal en vastgesteld op 20%. Dat is ongeveer € 303,7 mln.	
Overige risico's	Wat is het?	Consequentie 2025
Valutarisico	Ontstaat door schommelingen in wisselkoersen.	Geen, omdat er alleen middelen worden uitgezet en belegd in euro's.
Kredietrisico's	Risico op terugbetaling (=wanbetaling) van beleggingen en/of rentebetalingen. Ook in 2026 zullen naar verwachting investeringen worden gedaan en leningen worden verstrekt gedaan met een maatschappelijk doel. Zie hieronder hoe de risico's daarop worden bepaald en gemitigeerd.	In juni 2021 is door PS de Verordening treasury Noord – Brabant 2021 vastgesteld en gepubliceerd. In deze Verordening staan geen ratingeisen meer vermeld. Daarmee volgt de provincie de wet Fido en Ruddo. Hierin is bepaald dat de ratingeis minimaal A moet zijn. • Ook in 2026 zullen de beleggingen continu worden gemonitord en indien nodig wordt actie ondernomen om de risico's te mitigeren.
Liquiditeitsrisico's	Het tijdig kunnen voldoen van de facturen en andere betalingsverplichtingen.	De aanwezige liquide middelen worden afgestemd op de verwachte ontvangsten en uitgaven met diverse liquiditeitsplanningen. In verband met de huidige en verwachte hogere rendementen via <i>Verplicht Schatkistbankieren</i> geldt dat wij in 2026 de buffer liquide middelen niet persé heel laag willen houden.
Renterisico	Het risico op wijziging (verhoging) van de variabele rente die betaald moet worden.	Er zijn geen rentederivaten meer in bezit.

Gevolgen van de stijgende inflatie en rente voor onze provinciale begroting

Op dit moment (juli 2025) bedraagt de inflatie 2,9% (juli 2024: 3,7%). Dat wil zeggen dat de consumentengoederen en –diensten (CPI) 2,9% duurder zijn geworden ten opzichte van juli 2024. De inflatie in Europa lag in juni 2025 op 2%. Conform de doelstelling van de Europese Centrale Bank (ECB). In het afgelopen jaar, vanaf juni 2024 heeft de ECB de rente dan ook verlaagd van 3,75% naar 2%. De begroting (zowel de inkomsten als uitgaven) van de provincie is voor een deel gevoelig voor inflatie. Voor wat betreft de inkomsten, onderscheiden we – onder andere – de volgende stromen: Provinciefonds (PF), Algemene uitkering (geraamd in 2026 € 395 mln.); Motorrijtuigenbelasting (MRB) (geraamd in 2026 ongeveer € 360 mln.) wordt o.b.v. het lopende bestuursakkoord jaarlijks verhoogd met 2,5%; Dividend en rente uit vermogen immunisatieportefeuille (doelstelling 2026: € 76,3 mln.).

De uitgavenkant bestaat uit structurele - en incidentele uitgaven.

Per saldo wordt de hoge inflatie aan de kostenkant gecompenseerd door een hogere Algemene uitkering van het PF (€395 mln.) en door de vaste verhoging van 2,5% van MRB (over € 360 mln.)

Kredietrisico's in het kader van investeringen en leningen in het kader van de publieke taak

Bij de begroting 2022 is er een extra Risicobuffer voor “vermogensverlies” ingesteld van € 90 mln., welke is verdeeld in 3 compartimenten. Dit is noodzakelijk omdat ook risicoarm investeren altijd (beperkte) risico's met zich meebrengt. Deze buffer moet ervoor zorgen dat projecten tot stand kunnen komen en ons vermogen op niveau blijft.

Het risico van de huidige financieringen bedraagt € 2.283.823 en voor investeringen € 45.991. Dit is berekend op basis van de in de financiële markt gebruikelijke “Value at Risk–methode” (VaR), daarnaast wordt bij ieder project een initiële risicoberekening gemaakt. Het bedrag van € 2,3 mln. wordt gedekt uit compartiment I van de Risicobuffer, het bedrag van € 45.991 wordt gedekt uit compartiment II. Het restant van de gehele risicobuffer bedraagt derhalve € 86,7 mln. voor het afdekken van nieuwe risico's.

In bijgaande tabel II geven we overzicht van de berekende individuele risico's van de leningen in het kader van de publieke taak

tabel II

Project	Jaar van verstrekking	Resterende som	rente (minimaal)	Probability of default 1)	Los Given Default (LGD) maximaal 2)	Expected Loss (EL) 3)	Expected Loss (%)
BNG hybride lening	2016	49.800.000	4,74%	0,03%	90%	13.887	0,03%
NWB hybride lening	2015	50.000.000	3,10%	0,03%	90%	13.770	0,03%
Enexis lening 1	2022	154.140.895	2,15%	0,04%	90%	56.684	0,04%
Enexis lening 2	2022	5.349.485	1,40%	0,04%	90%	1.953	0,04%
Gem. Zuid- Oost Brabant (Zonnepanelen)	2018	9.522.138	div.	0,03%	11,25%	391	0,00%
Ministerie van Defensie	2018	11.948.873	1,41%	0,03%	15%	1.032	0,00%
Efteling	2016	1.500.000	1,75%	0,66%	15%	4.533	0,10%
Safari Resort Beekse Bergen 1	2017	28.012.500	2,79%	5,21%	15%	258.363	0,78%
Safari Resort Beekse Bergen 2	2022	18.000.000	1,71%	5,21%	15%	159.035	0,78%
Woningbouwcorporaties Bergeijk	2022	45.000.000	div.	0,03%	11,25%	1.523	0,00%
Eindhoven Airport	2022	55.000.000	3,05%	0,29%	45%	73.964	0,13%
NRF	2025	50.000.000	n.t.b.	0,44%	38%	1.360.000	0,17%
Pukkemuk	2025	12.500.000	2,56%	5,21%	30%	193.916	1,55%

De kans op wanbetaling of verzuim wordt uitgedrukt in de 1) “Probability of Default”. Als de kans zich daadwerkelijk voordoet dan wordt het verlies uitgedrukt in de 2) “Loss Given Default”. Het totale verwachte verlies is dan de 3) “Expected Loss”. Dit zijn individuele berekeningen, zonder rekening te houden met scenario's en kruisverbanden die zich kunnen voordoen. Via de “Value at Risk”–methode worden deze scenario's en kruisverbanden wel berekend via 5.000 simulaties. Uiteindelijk wordt dan een integraal risicobedrag bepaald.

Het risico van de leningen aan Pivot Prak wordt, samen met de overige financiële risico's van de financiering van Pivot Park, afgedekt via de Algemene Risicoreserve en de Reserve Ontwikkelbedrijf.

Minimaliseren van de kosten

Voor het beheer van de beleggingsportefeuilles is sinds 2016 ASR-vermogensbeheer verantwoordelijk. In 2024 is het beheer van de portefeuille voor een periode van vier jaar aan ASR-vermogensbeheer gegund. BNP Paribas is al geruime tijd geleden als bewaarbank aangesteld. De beleggingen zijn gesplitst in een immunisatieportefeuille en een investeringsagendaportefeuille. De boekwaarden van beide portefeuilles bedragen begin 2026 naar schatting respectievelijk € 2,3 mld. en € 300 mln. Aan het beheer en bewaren van dit vermogen zijn kosten verbonden. Voor 2026 ramen wij de kosten op ongeveer € 244.000 per jaar. Het gaat dan om het beheer en bewaarloon van obligaties alsmede het beheer en afsluiten van leningen aan decentrale overheden.

Het is wettelijk niet toegestaan om te beleggen in obligaties of om de bestaande obligaties te switchen naar een langere looptijd. Wel om te switchen naar dezelfde of kortere looptijd, zoals in het verleden wel eens is gebeurd. De obligatieportefeuilles lopen dus langzaam af. In 2027 valt de laatste obligatie vrij in de immunisatieportefeuille en in 2026 in de investeringsagendaportefeuille. In de plaats van de obligaties zijn leningen aan decentrale overheden de afgelopen jaren toegenomen (saldo per ultimo 2025 bedraagt ongeveer € 2,2 mld.).

Toegang tot Vermogensmarkten

Door Verplicht Schatkistbankieren voor de provincie is het belang van de toegang tot vermogensmarkten weliswaar veranderd, maar nog steeds essentieel voor het uitzetten van middelen aan decentrale overheden en voor het beheer van de obligatieportefeuilles.

EMU-saldo

Het EMU-saldo voor **2026** bedraagt op basis van de begrotingscijfers **2026** -/- € 79,56 mln. (zie bijlage 14). Bij de begroting 2025 was de inschatting (o.b.v. de meerjarenraming) dat het EMU-saldo in **2026** -/-€ 304,4 mln. zou bedragen.

Renteschema

Renteschema		
a.	De externe rentelasten over de korte en lange financiering	€ 0
b.	De externe rentebaten	-/- € 79.275.522
Totaal door te rekenen externe rente		-/- € 79.275.522
c.	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/- € 0
c.	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/- € 0
		-/- € 5
Saldo door te rekenen externe rente		-/- € 79.275.522

d1.	Rente over eigen vermogen	€ 0
d2.	rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	€ 0
		-/- € 79.275.522
	De aan taakvelden (programma's, inclusief overzicht overhead) toe te rekenen rente	
e.	De werkelijke taakvelden (programma's inclusief overzicht Overhead) toegerekende rente (Rentomslag)	-/- € 0
f.	Renteresultaat op het taakveld treasury	-/- € 79.275.522

Verbonden partijen

Inleiding

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de bestuurlijke, beleidsmatige en financiële belangen en risico's van de provincie als gevolg van banden met externe rechtspersonen, waarin de provincie zowel financieel deelneemt als zeggenschap heeft. De provincie neemt zowel deel in rechtspersonen, tot stand gekomen op grond van de publiekrechtelijke Wet Gemeenschappelijke Regelingen als in rechtspersonen, gestoeld op privaatrechtelijke samenwerkingsvormen.

Deze paragraaf heeft zijn basis in artikel 15 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies (BBV) en de daarop van toepassing zijnde toelichting. Conform dit artikel bevat deze paragraaf ten minste:

- De visie op en de beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen;
- De lijst van verbonden partijen, die wordt onderverdeeld in:
 1. Gemeenschappelijke regelingen en Benelux Groepering Territoriale Samenwerkingen;
 2. Vennootschappen en coöperaties;
 3. Stichtingen en verenigingen, en,
 4. Overige verbonden partijen.

In de lijst van verbonden partijen wordt ten minste de volgende informatie opgenomen:

- de wijze waarop de provincie een belang heeft in de verbonden partij en het openbaar belang dat ermee gediend wordt;
- het belang dat de provincie in de verbonden partij heeft aan het begin en het einde van het boekjaar;
- de omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen van de verbonden partij aan het begin en aan het einde van het boekjaar;
- de omvang van het financiële resultaat van de verbonden partij in het boekjaar 2024;
- de eventuele risico's, als bedoeld in artikel 11, eerste lid, onderdeel b BBV, van de verbonden partij voor de financiële positie van de provincie (alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie).

Verbonden partijen

Verbonden partijen zijn privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties waarin de provincie een bestuurlijk (zeggenschap) en een financieel belang heeft.

Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat de provincie middelen risicodragend ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij en/of als financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.

De provincie kan besluiten om een bestuurlijk en financieel belang te houden in organisaties als die een bijdrage leveren aan het publiek belang. Het publieke belang dat verbonden partijen vertegenwoordigen wordt door Provinciale Staten gewogen bij de toetreding van de provincie tot een organisatie.

Bestuurlijk belang verbonden partijen

Het bestuurlijk belang bij een verbonden partij uit zich in de invloed die kan worden uitgevoerd bij de verbonden partij. Bij privaatrechtelijke organisaties is dat onder andere stemrecht op besluiten die tijdens de Algemene vergadering van Aandeelhouders (AvA) of ledenvergadering zijn geagendeerd, vaak in combinatie met een voordrachts- of benoemingsrecht van bestuurders en leden van het toezichtsorgaan; de Raad van Commissarissen (RvC) of Raad van Toezicht (RvT). Bij gemeenschappelijke regelingen zijn we als provincie vertegenwoordigd in het Algemeen en/of Dagelijks Bestuur. De mate van invloed per verbonden partij is opgenomen in de navolgende tabellen.

Financieel belang verbonden partijen

Het financiële risico van de verbonden partijen is gelijk aan de omvang van het provinciaal aandeel in de deelneming (zie ook de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing), dan wel gelijk aan de (jaarlijkse) bijdrage die de verbonden partij van de provincie ontvangt.

De provincie ontvangt ook inkomsten uit verbonden partijen in de vorm van dividend. Met de volgende verbonden partijen zijn dividendafspraken gemaakt: Eindhoven Airport NV, Brabant Water NV, ZEH NV, Nederlandse Waterschapsbank NV en de BNG Bank NV. Het ontvangen dividend wordt als algemeen dekkingsmiddel in de begroting opgenomen. Ook zijn er dividendafspraken met Enexis Holding NV. Deze deelneming is onderdeel van de immunisatieportefeuille en het dividend loopt via het rendement van de immunisatieportefeuille.

Nota

Het beleid ten aanzien van verbonden partijen is uitgewerkt in de [Nota Verbonden Partijen](#) die op 2 februari 2024 door Provinciale Staten is vastgesteld. In de Nota Verbonden Partijen zijn de kaders en uitgangspunten vastgelegd voor de wijze waarop we als provincie omgaan met verbonden partijen. De nota beschrijft wat de belangrijkste onderwerpen zijn waarop we willen sturen, welke instrumenten tot onze beschikking staan en hoe we die als provincie inzetten. De kaders en uitgangspunten hebben betrekking op het aangaan, beheer, wijzigen en beëindigen van verbonden partijen. Ook zijn in de nota andere zaken die relevant zijn beschreven, zoals wet- en regelgeving en de wijze waarop op de monitoring, evaluatie en verantwoording rondom verbonden partijen plaatsvindt.

Conform de toezegging in het [Memo aan Provinciale Staten over de Nota Verbonden Partijen 2024 d.d. 29 januari 2024](#) is op de Brabant-website een overzicht van alle verbonden partijen geplaatst, waar de jaarrekeningen 2024 van de verbonden partijen beschikbaar worden gesteld zodra ze gereed en vastgesteld zijn. Het overzicht is te vinden op: www.brabant.nl/jaarrekeningenverbondenpartijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Daar waar we voor een betreffende verbonden partij specifieke risico's zien, is dit in subparagraaf Risico's en aandachtspunten (zie hierna) nader toegelicht. Vanzelfsprekend worden de verbonden partijen geraakt door economische ontwikkelingen, maar mogelijk ook door (de gevolgen van) grote maatschappelijke thema's en beleidsontwikkelingen, zoals de energietransitie en wijzigingen in regelgeving. In deze paragraaf geven we een overzicht van de algemene ontwikkelingen en onzekerheden die gevolgen hebben voor onze verbonden partijen. In de programma-hoofdstukken is dit waar aan de orde nader toegelicht.

Aanpak Stikstof

De Brabantse natuur mag niet verder verslechteren door stikstof die erop neerslaat. Maatregelen om verslechtering te voorkomen hebben impact op de uitvoeringskracht van verbonden partijen bij het uitvoeren de beleidsambities van de provincie.

De provincie werkt, samen met partners en bedrijven waaronder de verbonden partijen, aan het verminderen van stikstofuitstoot en het blijvend verbeteren van onze natuur. Het kader hiervoor is de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS) 2.0. De maatregelen in de BOS moeten ervoor zorgen dat vergunningen voor economische en maatschappelijke ontwikkelingen weer mogelijk worden.

PS worden periodiek geïnformeerd over de ontwikkelingen rond stikstof. Zie bijvoorbeeld de [Statenmededeling Actualiteiten Stikstof Q2-2025](#)

Energietransitie

Ondanks maatregelen die door Enexis, provincie en gemeenten worden getroffen, neemt de netcongestieproblematiek toe. Naast congestie op het middenspanningsnet (MS-net), lijkt in bepaalde delen van Brabant ook congestie op het laagspanningsnet (LS-net) te ontstaan. Oplossingen zijn in beeld, maar het aantal projecten is zo omvangrijk dat oplossingen in sommige gebieden pas op langere termijn (over een aantal jaren) kunnen worden gerealiseerd. Dit gaat steeds verstrekender gevolgen hebben voor allerlei opgaven binnen Brabant zoals woningbouw, verduurzaming bedrijven en woningen, aansluiten nieuwe bedrijven, laadinfrastructuur, enz.

Verbonden partijen, zoals Pivot Park Holding BV, Havenbedrijf Moerdijk NV en Ontwikkelmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord BV, worden hierdoor mogelijk in de ontwikkeling beperkt. Daarnaast vervullen zij een rol bij oplossingen en maatregelen om de negatieve gevolgen te beperken. Enerzijds gaat het om een (versnelde) uitbreiding en versterking van het energienetwerk, anderzijds om de inzet van technische, juridische en financiële innovaties en maatregelen om het bestaande energienetwerk efficiënter te gebruiken en om op de kortere termijn lokale oplossingen mogelijk te maken.

De samenwerking met Enexis is daarin een belangrijk onderdeel. Zowel de inhoudelijk/beleidsmatige rol als de eigenaarsrol/het aandeelhouderschap wordt dan ook zeer actief ingevuld, onder andere via het voorzitterschap van de aandeelhouderscommissie.

Ruimte voor Defensie

Door de toenemende dreiging in de wereld wil Defensie flink gaan uitbreiden. Uitbreiding van de activiteiten van Defensie zal impact hebben op de provincie Noord-Brabant. Het brengt zowel uitdagingen als kansen met zich mee voor zowel onze provincie als voor onze verbonden partijen, zoals bijvoorbeeld Eindhoven Airport en Business Park Aviolanda.

Deelneming BOM Holding BV heeft – in opdracht van het Ministerie van Defensie – een nieuwe vennootschap ten behoeve van een nieuw fonds (SecFund) opgericht. Met dit fonds wordt geïnvesteerd in innovaties met een belangrijke veiligheidscomponent. Zie ook de [Statenmededeling van 10 juni 2025](#).

Strategische autonomie

Het risico van toenemende afhankelijkheid van externe (niet-Europese) partijen in sectoren als energie, technologie, grondstoffen, mobiliteit en infrastructuur raakt ook de provincie. Verbonden partijen kunnen een rol spelen in het vergroten van strategische autonomie, bijvoorbeeld via versterking van digitale infrastructuur of het behoud van kennis. De provincie ziet hierin een kans om via verbonden partijen, zoals BrabantRing en de Campussen, bij te dragen aan de maatschappelijke weerbaarheid en zelfstandigheid van Nederland en de EU.

Herijking Gemeentefonds per 2026

Het zogenoemde ravijnjaar 2026, waarin de inkomsten van gemeenten dalen als gevolg van een structurele verlaging van het gemeentefonds, heeft mogelijk ook gevolgen voor de verbonden partijen waarin de provincie Noord-Brabant samen met gemeenten participeert. Een aantal van onze verbonden partijen, zoals gemeenschappelijke regelingen, is mede afhankelijk van gemeentelijke bijdragen. De financiële druk bij gemeenten kan leiden tot lagere financiële bijdragen van gemeente of heroverweging van gemeentelijke deelname. Dit heeft impact op de uitvoeringskracht van deze samenwerkingsverbanden. De provincie houdt rekening met deze risico's, onder andere bij het beoordelen van begrotingen van verbonden partijen.

Mutaties Verbonden partijen

We geven een overzicht van de (verwachte) mutaties binnen de verbonden partijen van de provincie:

Automotive Campus Helmond

De provincie steunt de campusorganisatie Stichting Automotive Campus Helmond al langere periode middels subsidie, is eigenaar van gronden op de campus en is al geruime tijd samen met Bouwbedrijf Van de Ven en Gemeente Helmond betrokken bij de doorontwikkeling van de campus. Sinds de zomer van 2024 is door partijen gezamenlijk gestaag verder gewerkt aan de uitwerking van een nieuwe publiek-private samenwerking (PPS). Met de [Statenmededeling van 20 mei 2025](#) zijn PS hierover geïnformeerd. Wanneer partijen tot inhoudelijke overeenstemming zijn gekomen op de meest wezenlijke onderdelen, wordt gestart met de voorbereiding van de (juridisch) noodzakelijke stappen om tot oprichting van het PPS-construct te kunnen komen. Provinciale Staten zullen vervolgens in de gelegenheid worden gesteld om eventuele wensen en bedenkingen kenbaar te maken (naar verwachting eind 2025 of begin 2026).

Regionaal warmtebedrijf

De [Wet collectieve warmte \(Wcw\)](#) heeft onder andere als doel om een nieuwe marktordening gestalte te geven, waardoor de rol van de overheid toeneemt. De wet zal naar alle waarschijnlijkheid in 2026 in werking treden. Daarmee worden belangrijke kaders definitief. Enexis, Energie Beheer Nederland (EBN) en de provincie Noord-Brabant sloten op 30 januari 2025 een [intentieovereenkomst](#) om de oprichting van een publiek warmtebedrijf te verkennen, in afwachting van inwerkingtreding van de nieuwe wet.

CSV Amsterdam BV

Bij de verkoop van Essent aan RWE zijn vijf special purpose vehicles (SPV's) opgericht. Dit zijn besloten vennootschappen met een specifiek doel. In 2020 en in 2024 zijn vier vennootschappen opgeheven. Sinds september 2024 was alleen Claim Staat Vennootschap Amsterdam BV (CSV) nog actief met het doel om namens Deponie Zuid BV (vennootschap onder Attero Holding BV) een bezwaar/gerechtelijke procedure te voeren tegen de Belastingdienst ten aanzien van een naheffingsaanslag afvalstoffenbelasting in 2014. Met de afwikkeling van de gerechtelijke procedure resteren er geen rechten en plichten meer die zijn voortgekomen uit de verkoop van Attero. De ontbinding van de vennootschap is inmiddels geëffectueerd. Zie ook [Statenmededeling d.d. 15 april 2025](#).

Exitproces

De volgende verbonden partijen doorlopen momenteel het beëindigings-/verkoopproces;

- Green Chemistry Campus BV (GCC);
- Stichting Beheer Museumkwartier;
- NV Monumenten Beheer Brabant;

In de volgende subparagraaf wordt de status en argumentatie per verbonden partij nader toegelicht.

Risico's en aandachtspunten

Een verbonden partij wordt getoetst op aandachtspunten en risico's op het gebied van beleid, governance en financiën. Per onderdeel wordt een kleurcode toegekend:

Groen Geen noemenswaardige aandachtspunten of risico's.

Oranje Aandachtspunten of risico's die binnen het uitvoeringsmandaat vallen van GS. Dit heeft geen hoge urgentie en de risico's zijn beperkt. Bijvoorbeeld bestuurswisselingen, statuten die herzien moeten worden of licht tegenvallende resultaten.

Rood Grote aandachtspunten die soms directe actie vereisen en onder de aandacht van PS dienen te worden gebracht. Bijvoorbeeld niet afgedekte financiële risico's, slecht functionerend bestuur of toezichthouder, als er geen publiek belang (meer) is of tegenvallende resultaten.

Indien oranje of rood wordt toegekend, of indien er overige relevante ontwikkelingen zijn wordt dit onderaan de tabel toegelicht.

Complexiteit op inhoud of samenwerking met de andere betrokken partijen kan vragen om maatwerk en afwijking van de algemene uitgangspunten, zoals opgenomen in de Nota Verbonden Partijen. Bovendien is de provincie ook niet altijd in de formele positie om besluiten af te dwingen. Als Gedeputeerde Staten bij de uitoefening van hun bevoegdheden zijn afgeweken van de kaders en uitgangspunten (bijvoorbeeld wanneer de bezoldiging van de bestuurders niet binnen de WNT-norm valt), wordt daarover per verbonden partij gerapporteerd. Dit is ook specifiek opgenomen in de tabel.

In de bijlagenbundel wordt nader ingegaan op het Innovatiefonds, Energiefonds, Brabant C fonds, Groen Ontwikkelfonds, Leisure Ontwikkelfonds en Brabant Startup Fonds.

Lijst van verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen en Benelux Groepering Territoriale Samenwerkingen

Naam	Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	Binnen kaders
1.1 Havenschap Moerdijk (i.c.m. Havenbedrijf)	Economie, Kennis en Talentontwikkeling Milieu, Energie & Circulaire Economie			actief	
1.2 Zuidelijke Rekenkamer	Kwaliteit Openbaar Bestuur			monitorend	
1.3 Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant	Natuur Milieu, Energie & Circulaire Economie Wonen, Werken & Leefomgeving			actief	
1.4 Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant	Natuur Milieu, Energie & Circulaire Economie Wonen, Werken & Leefomgeving			actief	
1.5 Omgevingsdienst Brabant Noord	Natuur Milieu, Energie & Circulaire Economie Wonen, Werken & Leefomgeving			actief	
1.6 De Hollandse Waterlinies	Cultuur, Sport en Erfgoed			actief	
1.7 BGTS Geopark Schelde Delta	Water en Bodem Cultuur, Sport & Erfgoed			actief	

1.1 GR Havenschap Moerdijk (i.c.m. Havenbedrijf Moerdijk NV)

Havenbedrijf Moerdijk NV is eind 2023 gestart met de voorbereiding van een nieuwe bedrijfsstrategie die in 2025 ter vaststelling aan de AvA zal worden voorgelegd. In het tweede halfjaar van 2025 zal de governance van de Gemeenschappelijke Regeling (GR) worden geëvalueerd.

De provincie heeft in het geval van Havenbedrijf Moerdijk NV geen statutaire bevoegdheid om één of meer commissarissen voor te dragen. Dit wijkt af van de richtlijn uit de Nota verbonden partijen van de provincie. We worden voldoende betrokken bij de vaststelling van profielen en voorgenomen benoemingen, maar bij een volgende statutenwijziging zal dit worden meegenomen.

In het eerste halfjaar van 2025 zijn bij Havenbedrijf Moerdijk NV twee nieuwe commissarissen benoemd: mevrouw E. (Ehssane) Gounou en de heer R. (Roderick) de la Houssaye. Daarnaast is mevrouw M. (Marika) Menschaar - Den Hartog herbenoemd als Directeur interne bedrijfsvoering (CFO).

2. Vennootschappen en coöperaties

Naam		Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	Binnen Kaders Nota VP
2.1	Enexis NV	Milieu, Energie & Circulaire Economie			Actief	
2.2	Brabant Water NV	Water en Bodem			Actief	
2.3	Eindhoven Airport NV	Slimme & Groene Mobiliteit			Actief	
2.4	BOM Holding BV	Economie, Kennis en Talentontwikkeling Milieu, Energie & Circulaire Economie			Actief	
2.5	Ruimte voor Ruimte Beheer BV / CV	Wonen, Werken en Leefomgeving			Actief	
2.6	Business Park Aviolanda BV	Economie, Kennis en Talentontwikkeling Wonen, Werken en Leefomgeving			Actief	

2.7	Nederlandse Waterschapsbank NV	Algemeen financieel beleid Water en Bodem	Monitorend	
2.8	BNG Bank NV	Kwaliteit Openbaar Bestuur Algemeen financieel beleid	Monitorend	
2.9	ZEH NV	Milieu, Energie & Circulaire Economie	Monitorend	
2.10	Pivotpark Holding BV	Economie, Kennis en Talentontwikkeling Wonen, Werken en Leefomgeving	Actief	
2.11	Green Chemistry Campus BV	Economie, Kennis en Talentontwikkeling Milieu, Energie & Circulaire Economie	Actief	
2.12	Groen Ontwikkelfonds Brabant BV	Natuur Water en Bodem	Actief	
2.13	NV Monumenten Beheer Brabant	Cultuur, Sport en Erfgoed	Actief	
2.14	Brabant Startup Fonds BV	Economie, Kennis en Talentontwikkeling	Actief	
2.15	BrabantRing BV	Economie, Kennis en Talentontwikkeling	Actief	
2.16	Ontwikkelmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord BV	Wonen, Werken en Leefomgeving Slimme & Groene Mobiliteit	Actief	

2.1 Enexis NV

De rol van Enexis is niet alleen bepalend voor tijdige realisatie van de Brabantse energietransitie. Ook andere economische en maatschappelijke opgaven binnen Brabant zijn afhankelijk van het feit of Enexis op tijd de capaciteit van het elektriciteitsnet op orde heeft en/of meewerkt aan alternatieve oplossingen. Ondanks maatregelen die door Enexis, provincie en gemeenten worden getroffen, neemt de netcongestieproblematiek toe. Enexis is dan ook een strategische partner, waarbij de alliantie tussen Enexis en provincie door zowel concrete als strategische samenwerking een belangrijk fundament biedt voor het kunnen behalen van de doelstellingen ten aanzien van broeikasgasreductie en duurzame opwek. In de [Brabantse Energieagenda](#) is dit uitgewerkt.

Door afspraken met het Rijk én door het overgrote deel van de winst uit de verkoop van Fudura niet uit te keren, hebben de aandeelhouders in 2023 de financiering van investeringen in het elektriciteitsnet ook op lange termijn veiliggesteld. De druk op het elektriciteitsnet en behoefte aan investeringen neemt echter dermate toe, dat de Algemene vergadering van aandeelhouders heeft besloten om het dividendbeleid aan te passen om de financiering op lange termijn veilig te stellen. Zie de [Statenmededeling](#) 11 maart 2025.

In verband met de nieuwe Wet collectieve warmtevoorziening treffen Enexis, de provincie en Energiebeheer Nederland (EBN) voorbereidingen voor een actieve rol bij de ontwikkeling van initiatieven in het Brabantse verzorgingsgebied. Het grootste initiatief betreft de verkenning van een mogelijke oprichting van een Regionaal Warmtebedrijf. Zie de [Statenmededeling](#) 13 mei 2025 over deze verkenning.

De RvB voldoet met een man-vrouw verhouding van 3/1 anno 2025 niet aan de gewenste diversiteit, zoals vermeld in de Nota verbonden partijen (ten minste een derde van het aantal leden bestaat uit mannen en ten minste een derde van het aantal leden bestaat uit vrouwen).

2.2 Brabant Water NV

De provincie heeft als aandeelhouder van Brabant Water NV geen statutaire bevoegdheid met betrekking tot de strategie van Brabant Water. Dit wijkt af van de richtlijn uit de Nota verbonden partijen van de provincie, waarin is vermeld dat de provincie als aandeelhouder betrokken wil worden bij de totstandkoming of wijziging van de strategie van verbonden partijen.

De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) houdt toezicht op de openbare drinkwatervoorziening. Dat gaat over de kwaliteit van drinkwater, de leveringszekerheid en over de doelmatigheid van de drinkwatervoorziening. De provincie wordt net als de overige aandeelhouders uitgenodigd om te reflecteren op de ondernemingsstrategie van Brabant Water. Daarnaast werkt de provincie samen met Brabant Water vanuit haar wettelijke zorgplicht uit de Drinkwaterwet om te zorgen voor een duurzame drinkwatervoorziening. Daartoe hebben de provincie en Brabant Water NV de overeenkomst 'Op pad naar een duurzame drinkwatervoorziening Brabant Water, 2023-2030' getekend. De voortgang van de afspraken wordt jaarlijks besproken. In november 2024 zijn PS geïnformeerd over de stand van zaken, zie de [Statenmededeling 19 november 2024](#). In 2027 vindt een uitgebreide tussenevaluatie plaats.

Op 13 januari 2025 presenteerden de provincies, drinkwaterbedrijven en de minister van Infrastructuur en Waterstaat een actieplan om een toekomstig drinkwatertekort te voorkomen. In het actieplan staan landelijke en regionale maatregelen die ervoor moeten zorgen dat in Nederland ook na 2030 voldoende drinkwater beschikbaar blijft. De aanleiding is het dreigende drinkwatertekort waar het RIVM eerder al voor waarschuwde. Zie het rapport [Waterbeschikbaarheid voor de bereiding van drinkwater tot 2030 – knelpunten en oplossingsrichtingen](#).

Brabant Water stelde samen met de provincie een regionaal actieplan op om voldoende drinkwaterbronnen te waarborgen in de toekomst. Daarin werd stilgestaan bij de noodzaak om vooral in West-Brabant snel actie te ondernemen om een drinkwatercrisis te voorkomen. Dit plan is, samen met de actieplannen van andere regio's, gebruikt als basis voor het landelijke actieplan. Zie het [Regionaal actieplan](#). De provincie en Brabant Water zetten zich samen in voor de noodzakelijke acties zoals een nieuwe winning in Kruisland, drinkwater uit brak grondwater en zeewater. Ook wordt er ingezet op drinkwaterbesparing.

2.3 Eindhoven Airport NV

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft in juni 2024 een besluit genomen over de in oktober 2020 ingediende aanvraag van Eindhoven Airport voor een vergunning op basis van de Wet natuurbescherming. Daarbij is aangegeven dat voor Eindhoven Airport geen vergunningplicht geldt, omdat de aanvraag betrekking heeft op de bestaande rechten van de luchthaven. Met het oog op bescherming van de nabijgelegen Natura2000-gebieden heeft het ministerie aangegeven regie te willen houden om te voorkomen dat de stikstofuitstoot in de toekomst toeneemt. Daarom is een maatwerkvoorschrift aan de luchthaven opgelegd en is de uitstoot van de luchtgebonden activiteiten - zoals opgenomen in de stikstofberekeningen bij de vergunningaanvraag - als maximaal toegestane bovengrens vastgelegd. Uiterlijk april 2026 moet Eindhoven Airport daar voor het eerst over rapporteren. Tegen het besluit van het ministerie van LNV van juni 2024 is beroep aangetekend, deze beroepsprocedure loopt nog.

Vanwege onderhoud van de start-landingsbaan sluit Eindhoven Airport N.V. van februari 2027 t/m juli 2027. Voor de werknemers in dienst van ketenpartners is er in deze periode bij Eindhoven Airport N.V. nauwelijks tot geen werk beschikbaar. Dit leidt tot een risico van mogelijke uitstroom van werknemers. Eindhoven Airport NV brengt momenteel in beeld welke mitigerende maatregelen er kunnen worden genomen.

De governance bij Eindhoven Airport voldoet op een aantal punten niet aan de Nota Verbonden Partijen:

- De bezoldiging van de bestuurders ligt hoger dan het bezoldigingsmaximum zoals opgenomen in de Wet normering topinkomens (WNT). Voor Eindhoven Airport NV geldt de WNT niet.
- Binnen de RvC voldoet de man/vrouw met een 4/1 verhouding niet aan de gewenste verhouding, zoals vermeld in de Nota verbonden partijen (3/2).
- De aandeelhouders van Eindhoven Airport NV hebben geen statutaire bevoegdheid met betrekking tot de strategie van Eindhoven Airport NV. Conform de statuten stelt de directie jaarlijkse een businessplan met begroting op over een periode van de komende vijf jaar. De RvC is statutair bevoegd om dit businessplan goed te keuren. Dit wijkt af van de richtlijn uit de Nota verbonden partijen van de provincie, waarin is vermeld dat de provincie als aandeelhouder betrokken wil worden bij de totstandkoming of wijziging van de strategie van verbonden partijen. Halfjaarlijks worden de aandeelhouders van Eindhoven Airport NV met een toelichting geïnformeerd over (de voortgang op) het vastgestelde businessplan.

Met een belang van 24,5% heeft de provincie in de AvA geen doorslaggevende stem. De provincie zal binnen haar invloedssfeer aandacht blijven vragen voor bezoldiging en diversiteit.

2.4 BOM Holding BV

In 2024 is de nieuwe meerjarenstrategie voor de periode 2025-2028 vastgesteld. PS zijn hierover geïnformeerd met het [memo d.d. 4 december 2024](#).

De Raad van Commissarissen van BOM Holding BV wijzigt van samenstelling. Door de AvA zijn mevrouw M. (Mariëlle) Vogt (per 1 juli 2025) en de heer J. (Jeroen) van Glabbeek (per 1 oktober) benoemd. Zij volgen respectievelijk mevrouw N. (Nancy) Mac Gillavry en R. (Ronald) Slaats op. Beide zijn aan het einde van hun zittingstermijn niet meer herbenoembaar.

De heer V. (Victor) van der Chijs is per 1 juni herbenoemd als lid en voorzitter van de Raad van Commissarissen.

2.5 Ruimte voor Ruimte Beheer BV / Ruimte voor Ruimte CV (RvR)

Het moment waarop RvR de terugverdienopgave heeft gerealiseerd komt dichterbij. Inmiddels zijn alle RvR-titels planologisch belegd.

Ruimte voor Ruimte Beheer BV zal ook na de realisatie van de terugverdienopgave in worden blijven gezet voor de bijdrage aan en realisatie van gebiedsontwikkeling. De huidige BV/CV structuur zal worden gewijzigd naar een vereenvoudigde BV-structuur. Daartoe worden ook de statuten en de aandeelhoudersinstructie aangepast. Zie ook de [Statenmededeling](#) m.b.t. de voortzetting van verbonden partij Ruimte voor Ruimte Beheer BV d.d. 5 november 2024 en de [Statenmededeling](#) m.b.t. het beleggen van de laatste RvR-titel d.d. 25 maart 2025.

In de jaarrekening 2023 van Ruimte voor Ruimte Beheer BV is, nadat deze is vastgesteld, door de accountant een fout geconstateerd met betrekking tot de waardering van de deelneming van 1% van het kapitaal in Ruimte voor Ruimte CV. Op 31 december 2023 is deze deelneming €195.000,- te hoog gewaardeerd. Inmiddels is dit hersteld, maar daardoor sluit de informatie in de tabel Vermogensstructuur en resultaat (zie hierna) niet aan op de informatie in de paragraaf verbonden partijen bij de provinciale jaarrekening 2024. Het leidt niet tot een ander risicobeeld en er is geen impact op het resultaat na belastingen over 2023.

2.6 Business Park Aviolanda BV

In 2023 heeft de AvA een nieuw ondernemingsplan met een vastgoedstrategie vastgesteld, waarin ook de organisatorische gevolgen en het beleid m.b.t. maatschappelijk verantwoord ondernemen zijn uitgewerkt. De ontwikkeling van Aviolanda, in samenwerking met Defensie en de ondernemingen en de onderwijsinstellingen op de campus, heeft inmiddels de nodige successen opgeleverd. In 2025 is er de uitdaging om tot uitvoering van het ondernemingsplan te komen, waarbij er aandacht is voor de impact op het ondernemingsplan van de uitspraken van de Raad van State op 18 december 2024 over intern salderen met ongebruikte stikstofruimte. Ook wordt bepaald hoe de financieringsbehoefte, waaronder de herfinanciering van de in 2025 aflopende leningen, kan worden ingevuld. Zie hierover ook [Statenmededeling d.d. 17 december 2024](#).

In de AvA van 19 mei 2025 is het nieuwe directiereglement en bezoldigingsbeleid door de AvA vastgesteld. Hiermee is de governance weer actueel en toekomstbestendig.

2.7 Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB Bank NV)

De governance bij NWB Bank NV voldoet op twee punten niet aan de Nota Verbonden Partijen:

- De bezoldiging van de bestuurders ligt hoger dan het bezoldigingsmaximum zoals opgenomen in de Wet normering topinkomens (WNT). Voor NWB Bank NV geldt de WNT niet.
- De provincie/aandeelhouders van NWB Bank NV hebben geen statutaire bevoegdheid met betrekking tot de strategie van NWB Bank NV.

Met een belang van 0,12% heeft de provincie bij de vaststelling van de bezoldiging geen doorslaggevende stem.

2.8 BNG Bank NV

De governance bij BNG Bank NV voldoet op twee punten niet aan de Nota Verbonden Partijen:

- De bezoldiging van de bestuurders ligt hoger dan het bezoldigingsmaximum zoals opgenomen in de Wet normering topinkomens (WNT). Voor BNG Bank NV geldt de WNT niet.
- De provincie/aandeelhouders van BNG Bank NV hebben geen statutaire bevoegdheid met betrekking tot de strategie van BNG Bank NV. Conform de statuten dient jaarlijks in de AvA een toelichting op de strategie te worden gegeven.

Met een belang van 0,07% heeft de provincie bij de vaststelling van de bezoldiging geen doorslaggevende stem.

2.10 Pivotpark Holding BV

Pivot Park bereidt een campus- en vastgoedstrategie voor die naar verwachting eind 2025 aan de AvA aangeboden wordt ter vaststelling. Hiermee wordt het punt op de horizon bepaald en wordt helder wat in de komende jaren wel en niet nodig is voor een financieel duurzaam Pivot Park. De strategiebepaling is reeds enige tijd onderhanden en op aanwijzing van de aandeelhouders is er nu een adviseur ingeschakeld.

Bij de totstandkoming van de strategie kijkt Pivot Park ook specifiek naar de volwassenheid van de organisatie en wordt in 2025 de governance geactualiseerd.

Tevens worden door Pivot Park voorbereidingen getroffen voor het herfinancieren van de eind 2026 aflopende leningen.

Het verkoopproces van Pivot Park Screening Centre (PPSC) heeft geen resultaat opgeleverd. De marktomstandigheden zijn dermate verslechterd dat tijdens de AvA in december 2024 besloten is om de activiteiten van PPSC te beëindigen. Zie ook het [memo hierover aan Provinciale Staten van 17 december 2024](#).

De vanuit historisch perspectief zwakke financiële performance van Pivot Park Holding B.V. vraagt aandacht en zal naar verwachting vanaf 2025 verbeteren als gevolg van afbouw van de activiteiten van PPSC. De omzet neemt ook toe als gevolg van ingebruikname van nieuwbouw met bijbehorende verhuuropbrengsten.

In de AvA van december 2024 is de heer J. (Jan) Kusters herbenoemd tot voorzitter van de RvC voor een termijn van één jaar. In 2025 zullen de aandeelhouders een opvolger benoemen. Dan is er ook aandacht voor de gewenste diversiteit, zoals vermeld in de Nota verbonden partijen (ten minste een derde van het aantal leden bestaat uit mannen en ten minste een derde van het aantal leden bestaat uit vrouwen). Momenteel voldoet de RvC daar niet aan ($M/V = 3/1$).

2.11 Green Chemistry Campus BV (GCC)

GCC verkeert in financiële moeilijkheden en is niet meer nodig om beleidsdoelstellingen van de provincie te realiseren. De provincie wil, evenals medeaandeelhouders gemeente Bergen op Zoom en B.V. REWIN West-Brabant, haar belang in GCC beëindigen met een zorgvuldige afbouw van activiteiten voor haar stakeholders.

In de provinciale begroting 2025 is voor de doorontwikkeling of afbouw € 2 mln. door Provinciale Staten beschikbaar gesteld; € 1 mln. in begroting 2025 en € 1 mln. in een stelpost. Provinciale Staten zijn ook geïnformeerd over de voortgang van deze afbouw via de Statenmededelingen van [16 april 2024](#) en [10 september 2024](#) en het Memo gedeputeerde van 18 december 2024. Voor de kapitaalinbreng vanuit de provincie is bij de oprichting van Green Chemistry Campus B.V. een voorziening getroffen van € 2,3 mln.. Dit is gelijk aan de waarde van het ingebrachte vermogen.

De RvC van GCC zag in de nieuwe fase geen rol meer voor zichzelf weggelegd en alle leden zijn daarom tijdens de aandeelhoudersvergadering van 10 december 2024 afgetreden. Gezien de afbouwfase van de vennootschap zijn de aandeelhouders niet voornemens om voor een beperkte termijn andere leden voor de RvC te werven. Het niet hebben van een RvC wijkt af van de in de Nota verbonden Partijen opgenomen richtlijn.

In de jaarrekening 2023 is, na het vaststellen van deze jaarrekening, een fout geconstateerd met betrekking op de afgrenzing van een toegekende en jaarlijks ontvangen subsidiebijdrage. Door het fouterstel sluit de informatie in de tabel Vermogensstructuur en resultaat (zie hierna) niet aan op de informatie in de paragraaf verbonden partijen bij de provinciale jaarrekening 2024. Het leidt niet tot een ander risicobeeld. De impact op het eigen vermogen bedraagt € 193.432 (negatief) op 31 december 2023 en € 216.382 (negatief) op 1 januari 2023.

2.12 Groen Ontwikkelfonds Brabant BV

GS hebben de opdracht van de provincie aan Groen Ontwikkelfonds Brabant BV in december 2024 verlengd tot en met 2035. Aanleiding voor deze verlenging is onder andere het in oktober 2022 door Provinciale Staten vastgestelde Beleidskader Natuur (Statenvoorstel 57/22A), waarin onder meer is opgenomen dat de provincie de realisatie van Ecologische Verbindingszones (EVZ's) wil afronden in 2035 en de opgave voor de inrichting van Natuurnetwerk Brabant (NNB) in 2030. Zie ook [Statenmededeling](#) Verlenging Groen Ontwikkel Fonds Brabant d.d. 2 december 2024. In 2025 zal het Groen Ontwikkelfonds worden geëvalueerd.

De directeur van het Groen Ontwikkelfonds Brabant BV, mevrouw M.C.T. (Mary) Fiers, heeft aangegeven per 1 januari 2026 te stoppen. De RvC gaat daarom in 2025 een nieuwe directeur werven en voordragen aan de AvA. De benoeming van de nieuwe directeur is beoogd per 1 december 2025.

2.13 NV Monumenten Beheer Brabant

Op het onderdeel Beleid is de kleurcode rood toegekend, omdat ons erfgoedbeleid niet is gericht op de eigendom van monumentale panden. Dit vraagt om het maken van een keuze over de toekomst van NV Monumenten Beheer Brabant en momenteel loopt er een proces om te komen tot een duurzame toekomst voor de monumentale panden. Hierbij wordt een verbinding gezocht met de erfgoeddoelen uit het Beleidskader Levendig Brabant en die van de immunisatieportefeuille.

De portefeuille van Monumenten Beheer Brabant bestaat uit 10 monumentale panden, die deels worden verhuurd. Bij deze panden is sprake van een investeringsbehoefte i.v.m. achterstallig onderhoud en een verduurzamingsopgave. Voor een goed en duurzaam beheer is het beter om de panden onder te brengen bij een grotere monumentenbeheerorganisatie in plaats van een aanvullende investering te doen door de aandeelhouders. Dit beperkt ook het risico van de aandeelhouders. [Zie Statenmededeling d.d. 14 januari 2025](#) en het [Provinciaal Blad](#) d.d. 20 februari 2025. Een uitspraak van een rechter in de rechtszaak van MBB in 2025 m.b.t. kasteel Maurick heeft consequenties voor de jaarrekening van 2024. De jaarrekening moet daarom opnieuw worden opgesteld, waarna het na een verklaring van de accountant ter vaststelling wordt voorgelegd aan de AvA. Naar verwachting in september vastgesteld.

De kleurcode rood op het onderdeel financiën is toegekend in verband met het onzekere toekomstperspectief en de, reeds eerder, voor deze deelneming getroffen voorziening van €2.058.000 in de provinciale jaarrekening (gelijk aan de waarde van het ingebrachte vermogen). In 2025 trekt NV Monumenten Beheer een financiering aan om een liquiditeitstekort op korte termijn te voorkomen.

2.14 Brabant Startupfonds BV

Het bestuur van de vennootschap bestaat uit een CEO en CFRO. Beide worden ingevuld door een man en daarmee wordt niet voldaan aan de gewenste verhouding, zoals vermeld in de Nota verbonden partijen. Bij een mutatie in het bestuur zal er aandacht zijn voor diversiteit.

De jaarrekening wordt dit jaar voor het eerst opgemaakt door Govers Accountants. Zij hebben aangegeven meer tijd nodig te hebben om een controleverklaring af te kunnen geven. Het oordeel van de accountant is relevant om de jaarrekening van Brabant Startupfonds BV vast te kunnen stellen. Daarom is uitstel voor de opmaak van de jaarrekening 2024 verleend.

2.15 BrabantRing BV

BrabantRing BV bevindt zich in de oprichtingsfase. In 2024 zijn de governance afspraken gemaakt en is door de provincie een financiering verstrekt aan BrabantRing BV. In het eerste halfjaar van 2025 zal de vennootschap haar eerste operationele activiteiten opstarten en de technische ontvlechting van medeaandeelhouder en dienstverlener BRE-EFX is naar verwachting 1 oktober 2025 gerealiseerd. Na deze ontvlechting is BrabantRing volledig operationeel en is er de uitdaging om tot een winstgevende bedrijfsvoering te komen.

In 2025 zal een nieuwe RvC worden geworven. Naar verwachting start deze RvC na de technische ontvlechting.

2.16 Ontwikkelmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord BV

Ontwikkelmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord BV (hierna Fellenoord BV) is op 1 maart 2024 opgericht. De governance wordt nog nader uitgewerkt door het updaten van de profielschetsen, in verband met de gewijzigde omvang van de RvC van 3 naar 5 leden.

Fellenoord B.V. heeft inmiddels o.a. de huisvesting, ICT en personele bezetting ingericht. De periode van Q3 2025 tot en met Q3 2026 zal in het teken staan van het opstellen van het ruimtelijk raamwerk, het overnemen van de zogenaamde frontrunners van de gemeente Eindhoven en de actualisatie en herijking van de Business Case (grondexploitatie). Zie ook [Statenmededeling Stand van zaken Stedelijke Gebiedsontwikkeling juni 2025](#). De keuze voor een voorkeursalternatief Multimodale Knoop zal ook gevolgen hebben op de fasering en het programma van Fellenoord B.V. Er wordt nog gesproken met het Rijk over mogelijke ondersteuning en versnelling van de woningbouwopgaven als uitvoering van het 'Convenant Rijk en regio investeringen in ondernemingsklimaat microchipsector', waarbij een mogelijke participatie door het Rijk in Fellenoord B.V. op dit moment geen onderdeel meer uitmaakt van de mogelijkheden.

3. Stichtingen en verenigingen

	Naam	Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	Binnen kaders
3.1	Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)	Kwaliteit Openbaar Bestuur			Monitorend	
3.2	Huis van de Nederlandse Provincies (vereniging)	Kwaliteit Openbaar Bestuur			Monitorend	
3.3	Stichting Brabant C Fonds	Cultuur, Sport & Erfgoed			Actief	
3.4	Stichting Beheer Museumkwartier	Cultuur, Sport & Erfgoed			Actief	
3.5	Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant	Cultuur, Sport & Erfgoed			Actief	

3.6 Stichting COO BIC

Economie, Kennis en
Talentontwikkeling

Actief

3.3 Stichting Brabant C Fonds

Op het onderdeel Beleid is de kleurcode oranje toegekend omdat 2025 voor Brabant C een transitiejaar is, waarin Brabant C naast het afronden van de uitvoering van de provinciale subsidieregeling in mandaat ook een publiek- private samenwerking aangaat met ASML en verdere publiek-private samenwerking verkent conform het Bestuursakkoord. GS werken de publiek-private samenwerking verder uit conform de (financiële) kaders die de perspectiefnota meegeeft.

De huidige inzet, waarbij Brabant C op basis van mandaat namens de provincie paragraaf 11 t/m 13 van de Subsidieregeling hedendaagse cultuur Noord-Brabant uitvoert, loopt af omdat er na 1-1-2025 geen subsidie meer kan worden aangevraagd. Brabant C is in 2025 nog wel belast met de afhandeling van lopende subsidiedossiers (waaronder voortgangsrapportages en vaststellingen).

De Raad van Toezicht heeft het voornemen uitgesproken om gefaseerd, tot in 2025, het totale aantal leden conform de statuten van Stichting Brabant C Fonds op vijf te brengen. Per 1 juli is de heer J.K. (Jan Karel) van der Staay als vierde lid toegevoegd aan de Raad van Toezicht.

3.4 Stichting Beheer Museumkwartier

Op het onderdeel Beleid is de kleurcode rood toegekend, omdat de provincie per 29 september 2023 het gebouw van het Design Museum heeft gekocht van de gemeente Den Bosch, en daarmee nu al het vastgoed in het Museumkwartier in eigendom van de provincie is gekomen. Uit intern onderzoek is gebleken dat er geen zwaarwegende redenen meer zijn om de Stichting in stand te houden. Zie Statenmededeling 26 maart 2024. De Stichting voert vanaf 1 januari 2025 geen activiteiten meer uit en is per 1 juli 2025 ontbonden. Op dit moment is de stichting in vereffening. Het liquidatieplan voorziet in afronding van de liquidatie per eind februari 2026. Het vastgoed wordt inmiddels beheerd door de provinciale organisatie.

3.5 Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant

In 2024 is de koerswijziging van 2021 van het Leisure Ontwikkelfonds (LOF) geëvalueerd. Zie het [Statenvoorstel](#) van 10 december 2024 en het [Memo](#) van Gedeputeerde Maes.

Op basis van de verbeterpunten die uit de evaluatie naar voren zijn gekomen, is de oranje kleurcode op het onderdeel Governance toegekend.

Na de vaststelling is de evaluatie besproken met het bestuur van het LOF en de andere deelnemers. Aan het bestuur is gevraagd om toekomstscenario's voor te leggen. Deze toekomstscenario's en de verbeterpunten zijn besproken tijdens een extra vergadering van de Raad van Deelnemers op 3 juli 2025. Over de uitkomsten worden PS geïnformeerd met een Statenmededeling.

4. Overige verbonden partijen

Naam	Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	Binnen kaders
4.1 Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen	Natuur en milieu			Actief	

4.1 Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen

De provincie staat garant voor een eventueel negatieve egalisereserve bij de gesloten stortplaatsen. De voorziening van de provincie wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van de meest recente informatie.

De waarde van de egalisereserve per 31 december 2024 bedraagt negatief € 5.064.861,-. De reden hiervan is dat in 2022 het nettoresultaat van de belegde voorziening gesloten stortplaatsen in het Nazorgfonds samen met een gedeeltelijke onttrekking uit de egalisereserve onvoldoende is om de verplichte jaarlijkse oprenting (3,45%) van de voorziening mogelijk te maken. Op 31 december 2022 was de waarde € 6.830.328 negatief. In 2023 en 2024 is dus een deel van het verlies van 2022 ingelopen.

Vanwege het relatief hoge tekort per eind 2024 staat het stoplicht voor Financiën net als in 2023 op rood.

1. Gemeenschappelijke regelingen en Benelux Groepering Territoriale Samenwerking

Belang

Naam	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk Belang	Aandeel
1.1 Havenschap Moerdijk (i.c.m. Havenbedrijf)	Moerdijk	Smeulders/Van Gruijthuijsen	Lid bestuur bedrijfsvoering organisatie	50,0%
1.2 Zuidelijke Rekenkamer	Eindhoven	Programmaraad	Lid programmaraad	50,0%
1.3 Omgevingsdienst Midden- en West Brabant	Tilburg	Oudenhoven / Boelema	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	36,0%
1.4 Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant	Eindhoven	Oudenhoven / Boelema	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	25,0%

1.5	Omgevingsdienst Brabant Noord	's-Hertogenbosch	Oudenhoven / Boelema	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	35,0%
1.6	De Hollandse Waterlinies	Utrecht	Maes*	Lid van Gemeenschappelijk Orgaan	10%
1.7	BGTS Geopark Schelde Delta	Middelburg	Boelema*	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	19,2%

* Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend.

Vermogensstructuur en resultaat

x €1000

Naam	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 01-01-2024*	Eigen vermogen per 31-12-2024*	Vreemd vermogen per 01-01-2024*	Vreemd vermogen per 31-12-2024*
1.1 Havenschap Moerdijk (i.c.m. Havenbedrijf)		€280.000.000**	€ 97.265	€ 97.265	€ 212.476	€ 215.594
1.2 Zuidelijke Rekenkamer			€ (4)	€ 98	€ 244	€ 373
1.3 Omgevingsdienst Midden- en West Brabant			€ 4.756	€ 6.086	€ 8.961	€ 7.641
1.4 Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant			€ 2.481	€ 4.183	€ 7.806	€ 5.295
1.5 Omgevingsdienst Brabant Noord			€ 9.262	€ 8.903	€ 12.329	€ 13.553
1.6 De Hollandse Waterlinies			€ 849	€ 625	€ 0	€ 0
1.7 BGTS Geopark Schelde Delta			-	-	-	-

* De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recente gepubliceerde (half)jaarcijfers.

** De provincie en gemeente Moerdijk staan voor ieder 50-50 van het genoemde bedrag garant (gelijk aan de deelname in de Gemeenschappelijke Regeling).

2. Vennootschappen en coöperaties

Belang

x € 1.000

	Naam	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk belang	Aandeel	Nominale waarde	Agio	Gestort	Boek- waarde
2.1	Enexis NV	Smeulders / Maes	stemrecht / voordrachtsrecht RvC / lid AHC	30,8%	46.144	-	46.144	-
2.2	Brabant Water NV	Smeulders / Boelema	Stemrecht / voordrachtsrecht RvC / lid AHC	31,6%	88	-	88	-
2.3	Eindhoven Airport NV	Van Gruijthuijsen / Smeulders	Stemrecht / voordrachtsrecht RvC	24,5%	1.112	-	556	-
2.4	BOM Holding BV	Smeulders / Van Gruijthuijsen	stemrecht / voordrachtsrecht RvC	100%	1	50.827	50.828	50.828
2.5 a	Ruimte voor Ruimte Beheer BV	Smeulders / Dirken	Stemrecht / voordrachtsrecht RvC	100%	30	89	119	111
2.5 b	Ruimte voor Ruimte CV	Smeulders / Dirken	Stemrecht / Commanditair vennoot	99%	1.485	24.457	25.943	24.998
2.6	Business Park Aviolanda BV	Smeulders / Van Gruijthuijsen	Stemrecht / voordrachtsrecht RvC	80%	14	8.993	9.008	9.008

2.7	Nederlandse Waterschapsbank NV	Van Gruijthuijsen*	Stemrecht	0,12%	22	-	8	-
2.8	NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	Van Gruijthuijsen*	Stemrecht	0,07%	100	-	100	-
2.9	ZEH NV	Smeulders*	Stemrecht	0,05%	4	-	4	-
2.10	Pivotpark Holding BV	Smeulders / Van Gruijthuijsen	Stemrecht/voordrachtsrecht RvC	70,7%	20	6.282	6.302	6.302
2.11	Green Chemistry Campus BV	Smeulders / Van Gruijthuijsen	Stemrecht / voordrachtsrecht RvC	60%	11	-	2.311	2.300
2.12	Groen Ontwikkelfonds Brabant BV	Smeulders / Roijackers	Stemrecht	100%	-	-	-	-
2.13	NV Monumenten Beheer Brabant	Smeulders / Maes	Stemrecht	72,6%	2.058	-	2.058	2.058
2.14	Brabant Startup Fonds BV	Smeulders / Van Gruijthuijsen	Stemrecht	100%	-	-	-	-
2.15	BrabantRing BV	Smeulders / Van Gruijthuijsen	Stemrecht	30,20%	1	696	697	697
2.16	Ontwikkelmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord BV	Van Gruijthuijsen / Smeulders	Stemrecht	50,0 %				

* Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend.

Vermogensstructuur en
resultaat

x€1000

	Naam	Lening per 30-06-2025	Garantstelling	Eigen vermogen per 1-1 2024*	Eigen vermogen per 31-12 2024*	Vreemd vermogen per 1-1 2024*	Vreemd vermogen per 31-12 2024*	Resultaat 2024 na belasting*	Netto Dividend, ontvangen in 2025 over 2024
2.1	Enexis NV	159.490		5.320.000	5.538.000	5.140.000	5.949.000	254.000	39.223
2.2	Brabant Water NV			699.235	716.350	618.615	694.860	17.115	0
2.3	Eindhoven Airport NV	2.000		131.400	148.866	32.006	36.713	23.307	1.724
2.4	BOM Holding BV	118.667		91.008	93.977	253.866	250.448	1.519	0
2.5 a	Ruimte voor Ruimte Beheer BV			539	610	261	347	71	0
2.5 b	Ruimte voor Ruimte CV			26.337	28.705	5.968	3.350	2.368	0
2.6	Business Park Aviolanda BV	12.990		13.435	13.543	20.785	21.309	107	0
2.7	Nederlandse Waterschapsbank NV	50.000		2.060.000	2.094.000	73.849.000	76.674.000	94.000	63

2.8	NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	49.800	4.721.000	4.777.000	110.819.000	123.164.000	294.000	100
2.9	ZEH NV		1.721.885	1.306.330	580.461	621.586	68.182	71
2.10	Pivotpark Holding BV	67.618**	14.477	16.599	73.263	76.594	2.121	0
2.11	Green Chemistry Campus BV		560	550	319	300	-10	0
2.12	Groen Ontwikkelfonds Brabant BV		0	0	7.328	6.635	0	0
2.13	NV Monumenten Beheer Brabant	7.648	-/- 2.178	-/- 1.702	8.686	9.604	476	0
2.14	Brabant Startup Fonds BV	16.393	0	0	22.188	22.188	0	0
2.15	BrabantRing BV	1.109	752	4	454	535	-747	0
2.16	Ontwikkelmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord BV			0	0	2.411	0	0

*De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recente gepubliceerde (half)jaarcijfers.

** In de paragraaf verbonden partijen bij de jaarrekening 2024 is per abuis een verkeerd bedrag aan uitstaande leningen opgenomen.

3. Stichtingen en verenigingen

Belang

Naam	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk Belang	Aandeel
3.1 Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)	's-Gravenhage	Boelema*	Lid van het bestuur	10,89%
3.2 Huis van de Nederlandse Provincies (vereniging)	Brussel	Van Gruijthuijsen*	Lid van het bestuur	8,33%
3.3 Stichting Brabant C Fonds	Tilburg	Smeulders / Maes	Benoeming schorsing en ontslag leden RvT	100%
3.4 Stichting Beheer Museumkwartier	's-Hertogenbosch	Smeulders / Maes	Benoeming schorsing en ontslag leden RvT	100%
3.5 Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant	Oisterwijk	Smeulders / Maes	lid van de raad van deelnemers.	50%
3.6 Stichting COO BIC	Eindhoven	Smeulders/ Van Gruijthuijsen	Lid van de raad van advies en lid raad van deelnemers	33,3%

* Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend.

Vermogensstructuur en resultaat

x € 1.000

Naam	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 01-01-2024*	Eigen vermogen per 31-12-2024*	Vreemd vermogen per 01-01-2024*	Vreemd vermogen per 31-12-2024*
3.1 Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)		120	9.393	2.808	38.269	53.222

3.2	Huis van de Nederlandse Provincies (vereniging)	620	661	197	716
3.3	Stichting Brabant C Fonds	419	471	9.405	7.658
3.4	Stichting Beheer Museumkwartier	100	100	639	804
3.5	Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant	6.170	6.651	4	15
3.6	Stichting COO BIC		0		200

*De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recente gepubliceerde (half)jaarcijfers.

4. Overige verbonden partijen

Belang

Naam	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk Belang	Aandeel
4.1 Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen	's-Hertogenbosch	Van Gruijthuijsen / Roijackers	GS vormen Algemeen Bestuur, twee gedeputeerde vormen Dagelijks Bestuur	100%

Vermogensstructuur en resultaat

x€1000

Naam	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 01-01-2024*	Eigen vermogen per 31-12-2024*	Vreemd vermogen per 01-01-2024*	Vreemd vermogen per 31-12-2024*
------	--------	----------------	--------------------------------	--------------------------------	---------------------------------	---------------------------------

4.1	Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen	90.189	90.189	32.131	32.131
-----	-------------------------------------	--------	--------	--------	--------

*De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recente gepubliceerde (half)jaarcijfers

5. Investeringsfondsen voor Brabant

Fonds*	Fondsomvang ingebracht door provincie x €1 mln	Looptijd t/m	Revolverendheid	Multiplier	Portefeuille
5.1 Innovatiefonds Brabant**	135	2037	Nominaal	≥ 3	Van Gruijthuijsen
5.2 Energiefonds Brabant**	60	2037	Nominaal	≥ 4	Maes
5.3 Brabant C fonds	36	2024	Beperkt	≥ 3	Maes
5.4 Groen Ontwikkelfonds voor Brabantse natuur	209,1	2027	Niet of nauwelijks	≥ 2	Roijackers
5.5 Leisure Ontwikkel fonds Brabant	5	2027	Beperkt (33-66%)	≥ 2	Maes
5.6 Brabant Startup Fonds	20	2033	50%	≥ 3	Van Gruijthuijsen

* Zie bijlagenbundel jaarrekening 2024 voor aanvullende fondsinformatie

** Het beheer van het Innovatiefonds en het Energiefonds vindt plaats door verbonden partij BOM Holding BV

Ontwikkelbedrijf en grondbeleid

Provinciaal grondbeleid

Het Provinciaal grondbeleid is vastgelegd in de Nota grondbeleid 2022. De Provincie voert grondbeleid uit door regulerend op te treden, door middel van participaties zoals deelnemingen in verbonden partijen en externe Ontwikkelmaatschappij, zoals de Onderneming Ruimte voor Ruimte (ORR) en door het zelf verwerven, ontwikkelen en verkopen van gronden. Waar wenselijk geacht gebeurt dit ook anticiperend. De verschillende vormen kennen verschillende voor- en nadelen en risicoprofielen. Per situatie wordt de afweging gemaakt over de toe te passen vorm en uitvoeringswijze.

Ontwikkelbedrijf

Het Ontwikkelbedrijf draagt bij aan de realisatie van verschillende beleidsdoelstellingen van ontwikkelprogramma's. Bij de projecten van het Ontwikkelbedrijf gaat het om het daadwerkelijk mogelijk maken van de beoogde (her)ontwikkeling. Om dit mogelijk te maken heeft het Ontwikkelbedrijf verschillende instrumenten tot haar beschikking, waaronder: de aankoop van grond of gebouwen, de participatie in een project of deelneming en het verstrekken van een lening of garantstelling. Daarnaast zetten we onze ervaring op gebied van proces en projectmanagement en onze vastgoedkennis en financiën in.

Het Ontwikkelbedrijf heeft de laatste jaren meer kennis en ervaring opgedaan in de samenwerking met overige overheden en marktpartijen wanneer het gaat om projecten in het ruimtelijke fysieke domein. Zij weet waar de kennis en toegevoegde waarde van de (markt)partijen zit. Wat de provinciale beleidsinzet is en op welke wijze deze kan worden verbonden met de doelen van andere partijen. Maar ook hoe een samenwerking daadwerkelijk tot stand kan worden gebracht om tot succesvolle invulling te komen van het project en bijbehorende ambitie. Met andere woorden van procesmanagement tot dealmaking en realisatie.

De verkenningen waar het Ontwikkelbedrijf in betrokken is worden per definitie integraal aangevlogen. Belangrijke thema's waarin het Ontwikkelbedrijf actief is, zijn: campussen en werklocaties, erfgoed, energie, ondermijning, wonen en binnenstedelijke transformatie. Het Ontwikkelbedrijf is ook inzetbaar voor nieuwe thema's, welke voortkomen uit de perspectiefnota 2024-2027 en de uitwerking daarvan in de provinciale ontwikkelprogramma's.

Investeringskrediet

Het meerjarenperspectief van het Ontwikkelbedrijf vormt de basis voor de opgenomen financiële middelen en berekeningen in de (meerjaren-) begroting en deze paragraaf. Deze prognoses zijn per 1 juli 2025 geactualiseerd en vormen de basis voor het boekwaarde verloop in 2026.

Op grond hiervan is in onderstaande tabel de verwachte boekwaarde per 31-12-2026 over ingezette instrumenten van het Ontwikkelbedrijf als volgt weergegeven.

Boekwaardeverloop Ontwikkelbedrijf		
Instrument	Boekwaarde per	
	1-1-2026	31-12-2026
Deelnemingen	9.008.160	9.008.160
Grond	70.685.808	58.058.745

Leningen/garantstellingen	119.732.492	107.063.395
Totaal	199.426.460	174.130.300

Binnen de categorie gronden en opstallen zijn in onderstaande tabel aangegeven welke projecten er in exploitatie (BIE) zijn.

Project	Boekwaarde 1-1-2026	Vermeerdering	Verminderings	Boekwaarde 31-12-2026	Nog te maken kosten	Nog te realiseren opbrengsten	Resultaat nominiaal	Resultaat contante waarde
Ruimte voor ruimte								
Aarle Rixtel, opstal 6	22.887			22.887		22.887		
Cultuurhistorisch erfgoed								
Geertruidenberg	2.294.851	150.000	110.000	2.334.851	300.000	2.634.851		
Bedrijventerreinen								
Moerdijk, logistiek Park Moerdijk	774.804		774.804	0		0		
Totaal	3.092.542	150.000	884.804	2.357.738	300.000	2.657.738	0	0

De geraamde resterende ruimte in het revolverend Investeringskrediet groot € 235 mln., waarvan €174,1 mln. is ingezet, bedraagt 31-12-2026 € 60,8 mln.

Instrument	Boekwaarde 31-12-2026	Restant krediet 31-12-2026
Investeringskrediet		235.000.000
Deelnemingen	9.008.160	
Grond	58.058.745	
leningen / garantstellingen	107.063.395	
		174.130.300

Totaal	60.869.700
--------	------------

Bij de inschatting van de resterende ruimte is rekening gehouden met de geraamde toekomstige uitgaven en inkomsten van alle projecten en zijn de afgegeven garantstellingen volledig meegenomen tot en met 31-12-2026.

Risicoreserveringen en risico's

In onderstaande tabel zijn een specificatie opgenomen van de risicoreserveringen en voorzieningen voor de projecten van het Ontwikkelbedrijf.

Risicoreserve Ontwikkelbedrijf

Programmabegroting	Thema		Saldo 1-1-2026	Mutatie 2026	Saldo 31-12-2026
02 Ruimte	Bedrijventerreinen	deelneming: kapitaalbreng	9.008.160		9.008.160
		geldlening	704.000		704.000
	Glastuinbouw	projecten	6.455.732	-5.157.200	1.298.532
		projecten	962.000		962.000
	Grote Erfgoedcomplexen	geldleningen	5.961.949		5.961.949
		projecten	67.606	-6.000	61.606
	Werklocaties	geldlening	2.500.000		2.500.000
		projecten	434.786	82.400	517.186
	Stedelijke transformatie	projecten	840.000		840.000
	Ondermijning	projecten	1.250.000	-250.000	1.000.000
		geldleningen	1.090.307		1.090.307
	Wonen	geldlening	200.420		200.420
	Grondbank de Peelvenen	projecten	800.000		800.000
Subtotaal afgedekt			30.274.960	-5.330.800	24.944.160
Subtotaal resterende ruimte voor risicoafdekking			17.496.309	1.954.029	19.450.338
Totaal			47.771.269	-3.376.771	44.394.498

Voorzieningen Ontwikkelbedrijf

Programmabegroting	Thema		Saldo 1-1-2026	Mutatie 2026	Saldo 31-12-2026
02 Ruimte	Glastuinbouw	projecten	17.636.766		17.636.766
	Ondermijning	geldlening	1.350.000		1.350.000
	Grote Erfgoedcomplexen	geldlening	2.740.841		2.740.841
	Stedelijke transformatie	projecten	9.067.500		9.067.500
Totaal			30.795.107		30.795.107

Egalisatiereserve Ontwikkelbedrijf

Programmabegroting	Thema		Saldo 1-1-2026	Mutatie 2026	Saldo 31-12-2026
02 Ruimte	Diverse	projecten	648.014	-283.192	364.822
Totaal			648.014	-283.192	364.822

Reserve werkbudget Ontwikkelbedrijf

Programmabegroting	Thema		Saldo 1-1-2026	Mutatie 2026	Saldo 31-12-2026
02 Ruimte	Verkenningen	projecten	3.484.521		3.484.521
Totaal			3.484.521		3.484.521

De geraamde risicoreserveringen en voorzieningen voor de projecten worden afgedekt door de Risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf. Per 31-12-2026 bedraagt het totale geraamde saldo hiervan € 75,2 mln. Dit is onderverdeeld in een geraamde risicoreservering van € 24,9 mln. en een geraamde voorziening van € 30,8 mln. Beide voor de bestaande lopende projecten. Daarnaast resteert er een geraamde vrije ruimte van € 19,5 mln., ten behoeve van toekomstige risico's op bestaande en nieuwe projecten van het Ontwikkelbedrijf. Naast bovengenoemde reserveringen en voorzieningen heeft het Ontwikkelbedrijf een reserve werkbudget. Doel van deze reserve is om deze middelen af te scheiden van het risicocompartiment, zodat er een eenduidig inzicht is in de beschikbare middelen voor risicoafdekking en voor niet-revolverende inzet. Hierdoor kan ook de berekening van het weerstandvermogen op het risicodeel van de reserve op een eenduidige wijze plaatsvinden. Het geraamde saldo van deze reserve ten behoeve van voorbereidende plan- en ontwikkelkosten, bedraagt ultimo 2026 € 3,5 mln. Hierbij is rekening gehouden met een geraamde onttrekking in 2025 en 2026 voor lopende verkenningen ten behoeve van onder andere toekomstige projecten. Alle kosten en baten van projecten, die conform de BBV niet mogen worden geactiveerd, worden verantwoord via de egaliseringsreserve van het Ontwikkelbedrijf, waardoor in de begroting dit geen budgettaire effecten heeft. Deze reserve heeft ultimo 2026 een verwacht saldo van € 0,4 mln.

Weerstandvermogen

Het benodigde weerstandvermogen is bepaald op basis van alle voorzienbare informatie en verwachtingen naar de toekomst toe per 31 december 2025. Bij de berekening van de ratio van het weerstandvermogen wordt uitgegaan van de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandcapaciteit. Op basis van deze nieuwe berekeningssystematiek komt de ratio uit op 1,10 % (per 31-12-2026) en is voldoende om risico's binnen het Ontwikkelbedrijf op te vangen. De ratio valt binnen de vastgestelde bandbreedte van 0,75% - 1,25% van de weerstandsratio.

BBV en risicomanagement grondportefeuille Ontwikkelbedrijf

Als gevolg van Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) dient er een methodiek te worden vastgesteld voor de te hanteren rente- en disconteringsvoet in exploitatieplannen. De vast te stellen methodiek is als volgt: de te hanteren rente- en disconteringsvoet wordt gebaseerd op marktconforme rente voor de financiering van het betreffende plan (projectfinanciering), de marktconformiteit wordt vervolgens bepaald op basis van (fictieve) offertestelling bij een voor de overheid gangbare externe financier. Jaarlijks worden alle grondexploitaties geactualiseerd. Hierbij wordt conform richtlijnen prudent te werk gegaan, wat betekent dat verliezen worden genomen zodra ze worden voorzien en winst pas wordt genomen als deze daadwerkelijk wordt gerealiseerd. Daarnaast wordt op basis van risicoanalyse een risicoreservering/voorziening getroffen of bijgesteld.

Grondbanken overige thema's

Grondbank Natuurnetwerk Brabant

Om het Natuurnetwerk Brabant volledig te realiseren dient nog ongeveer 3600* ha, via verwerving of functieverandering, beschikbaar te komen voor natuur en nog ongeveer 7700* ha ingericht te worden. Door nog ruim 1100* ha te realiseren Ecologische Verbindingszones worden de natuurgebieden met elkaar verbonden. In N2000 gebieden loopt de uitvoering grotendeels via de provincie, daarbuiten via het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB), in samenspraak met terreinbeherende organisaties, waterschappen, gemeenten, de ZLTO, bedrijfsleven en particulieren.

*Peildatum 1 januari 2024.

Grondbank Infrastructurele projecten

In o.a. het Meerjaren investeringsprogramma Kwaliteit (Onderhoud) Provinciale Infrastructuur wordt aangegeven welke infrastructurele projecten er zullen worden uitgevoerd. Ten behoeve van deze doelstelling worden gronden gekocht. Deze aankopen zullen worden gefinancierd uit hiervoor gevoteerde investeringskredieten in het kader van mobiliteitsbeleid.

Grondbank Natuurinclusieve Landbouw

De provincie biedt mogelijkheden aan veehouders die willen omschakelen van reguliere naar een natuur inclusieve bedrijfsvoering. Daarnaast biedt de provincie mogelijkheden voor een aanvullend areaal aan landbouwgrond onder voorwaarde dat deze natuur inclusief wordt beheerd en in erfpacht uitgegeven (sale- en lease back constructie). Per 31-12-2026 is de verwachte boekwaarde € 32 mln.

Grondbank De Peelvenen

Met het grondruilfonds Peelvenen zet de provincie Noord-Brabant een concrete stap naar een vitaal en toekomstbestendig landelijk gebied. Het is een instrument om in het gebied de opgaven voor klimaat, water en natuur gepaard te laten gaan met de transitie van de landbouw. Gedeputeerde Staten hebben besloten om het grondruilfonds als pilot in gebruik te nemen in het gebied Peelvenen

Per 31-12-2026 is de geraamde boekwaarde van de Grondbank 8,3 mln. en van de reserve 0,8 mln.

Grondbank Graasdierhouderijen

De provincie Noord-Brabant ondersteunt middels de regeling "Grond voor graasdierhouderij" landbouwbedrijven rond de Natura 2000-gebieden, Natte Natuurparels en in de beekdalen die willen extensiveren. Grondeigenaren kunnen hun grond aan de provincie verkopen en tegen een aantrekkelijke prijs terug pachten. Voorwaarde is dat ze de grond alleen als grasland gebruiken. De (erf)pachtperiode is 26 jaar.. Per 31-12-2026 is de geraamde boekwaarde van de Grondbank 2,7 mln.

Grondbank de Kempen

De doelstelling van Grondbank de Kempen was het opzetten en uitvoeren van projecten, die private investeringen koppelen aan het verbeteren van de kwaliteit van de Kempen (ecologische- en ruimtelijke kwaliteit, leefbaarheid en culturele identiteit). Ondernemers en gemeenten stonden hiervoor via de Stichting Kempenland aan de lat. De provincie ondersteunde dit door via een revolverende grondbankportefeuille (maximaal 13,9 mln.) met gronden en opstallen te kopen en te verkopen. De samenwerking is in 2024 volgens planning officieel beëindigd, de grondbank zal als administratieve eenheid behouden blijven. Per 31-12-2026 zullen naar verwachting alle grondposities zijn verkocht en zal naar verwachting het saldo van de risicoreserve van 1,15 mln. zijn.

Grondbank De Pielis

De Agrarische Natuurvereniging de Pielis beheert een natuurzone van circa 25 ha langs de Goorloop in de Pielis. De provincie en het Waterschap zijn eigenaar van de grond. Het beheer is vastgelegd via een erfpachtovereenkomst voor de periode van 28 jaar. De kosten van beheer en de ontginning worden gedekt uit de reserve Grondbank de Pielis. Per 31-12-2026 is de geraamde boekwaarde van de Grondbank 1 mln. en van de reserve 0,334 mln.

Strategische Grondbank

Uit de immunisatieportefeuille een is een investeringsbudget van € 42,5 miljoen voor de strategische provinciale grondbank. In deze grondbank wordt de komende jaren een grondvoorraad opgebouwd die ten dienste staat van alle provinciale opgaven en zowel maatschappelijk als financieel rendement zal genereren. Per 31-12-2026 is de verwachte boekwaarde € 1,1 mln.

Rijksopkoopregeling piekbelasters

We hebben in 2022 8 overeenkomsten met agrarische bedrijven gesloten, zodat zij hun veehouderij activiteiten gaan stoppen en agrarische opstallen gaan slopen, waardoor de stikstofdruk op de natura 2000 gebieden wordt verlaagd. Ultimo 2026 zullen alle aangegane overeenkomsten zijn afgehandeld en zijn daarmee de maatregelen gerealiseerd.

Woningbouwstimuleringsmaatregelen

Een specifieke taak voor het Ontwikkelbedrijf is het uitvoering geven aan de Stimuleringsmaatregelen Woningbouw, die 2009 zijn vastgesteld. Op de Starterslening bij de SVN na, zijn alle maatregelen afgerond. Op de stimuleringsmaatregel voor Startersleningen zal naar verwachting in 2026 € 0,5 mln. worden afgelost. Per 31-12-2026 is het saldo van de uitstaande leningen bij SVN € 2,3 mln.

Tijdelijk beheer gronden en opstallen

In 2026 zal circa 1.900 ha verpacht c.q. in gebruik gegeven. Dit betreffen gronden die in beheer zijn in het kader van met name Mobiliteit, Grondbanken de Kempen, Pielis en Peelvenen, NNB/Natura 2000 (inclusief versnellingsprojecten) en het Ontwikkelbedrijf.

Meer uitgebreide toelichting over bovenstaande onderwerpen is o.a. verder te vinden in:- Bijlage deelnemingen (o.a. Pivotpark, ORR, BPA, GOB)

- Betreffende programma's in de begrotingsprogramma's:

- Programma Ruimte en Wonen: Ruimtelijke ontwikkeling (RvR, transformatieopgaven)
- Programma Natuur en Milieu: GOB (Groen Ontwikkelfonds Brabant)
- Programma Economie, Kennis en Talentontwikkeling: Economisch programma (bedrijventerreinen/campussen)
- Programma Basisinfrastructuur Mobiliteit: Infrastructuur/Provinciale wegen
- Programma Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed: Erfgoed

Openbaarheidsparagraaf Woo

Inleiding

De Wet open overheid (hierna Woo) regelt het recht van burgers op publieke informatie en bevordert de vindbaarheid, toegankelijkheid en archivering van overheidsinformatie. De Woo hanteert als uitgangspunt: zoveel mogelijk openbaar, tenzij. De Woo verplicht overheden om actief informatie openbaar te maken en verzoeken om informatie snel en in overleg met de verzoeker af te handelen. Het op orde brengen en houden van de informatiehuishouding is hierbij cruciaal.

Actieve openbaarmaking

We spannen ons in om informatie openbaar te maken die relevant kan zijn voor de samenleving en maken het zoeken naar informatie makkelijker. We richten ons niet alleen op de verplichte informatiecategorieën, maar ook op informatie die het publiek interesseert. We maken meer openbaar dan het wettelijk minimum. In 2026 gaan we verder met het gefaseerd informatiecategorieën openbaar maken met behulp van een eigen publicatieplatform. Hoewel landelijk nog niet is vastgesteld wanneer welke informatiecategorieën verplicht worden, gaan we door met het openbaar maken van de informatie voor de burger, waarbij we op termijn de informatie gaan ontsluiten via de landelijke voorzieningen als deze beschikbaar zijn. Ook gaan we ons publicatieplatform beschikbaar stellen aan een tweetal omgevingsdiensten voor het publiceren in het kader van de Woo.

Passieve openbaarmaking

Het aantal Woo-verzoeken is moeilijk te voorspellen en kan beïnvloed worden door onze inspanningen om informatie proactief openbaar te maken en door actuele maatschappelijke ontwikkelingen binnen onze provincie. We verwachten dat we in 2026, net als in voorgaande jaren, ongeveer 80 tot 100 Woo-verzoeken zullen afhandelen, waarvan sommige complex en tijdrovend zullen zijn. We blijven ons bewust van het belang van tijdige afhandeling van deze verzoeken en gaan in overleg met de indieners als dat niet lukt, bijvoorbeeld als veel Woo-verzoeken door dezelfde verzoeker worden ingediend en prioritering in de afhandeling noodzakelijk is. De doorlooptijden van de afhandeling van Woo-verzoeken maken we per kwartaal zichtbaar via een dashboard. We verbeteren continue het afhandelingsproces van Woo-verzoeken en optimaliseren het gebruik van beschikbare (lak)tooling.

Verbetering van de informatiehuishouding

We stellen ons tot doel om de informatiehuishouding beter in beeld te krijgen, conform de eisen van de Woo. We zijn begonnen om hiervoor een InformatieStructuurplan (ISP) in te richten en ronden deze activiteit in 2026 af. Dit houdt in dat we alle processen waarin informatie wordt verwerkt, inventariseren en beschrijven. In deze beschrijvingen leggen we de relatie vast met de applicaties waarin de informatie binnen het proces wordt verwerkt. Met dit inzicht willen wij informatie ook geautomatiseerd anonimiseren, actief publiceren en conform alle kwaliteitscriteria beheren en archiveren. De aanbevelingen zijn opgenomen in een in 2025 opgeleverd adviesrapport. Uitvoering van dit project zal tot gevolg hebben dat relevante informatie in deze bijzondere media beter geordend en daardoor beter toegankelijk zal zijn. Vervolgens kan worden opgemerkt dat in 2026 wordt begonnen met het geven van uitvoering aan besluitvorming rond een voorstel voor keuze van een samenhangend systeem voor informatiebeheer. Het zal hier gaan om een meerjarig project dat niet alleen zal raken aan het aanschaffen en implementeren van ondersteunende software, maar ook aan adoptie en procesoptimalisatie.

Tenslotte wordt nog vermeld dat wordt gewerkt aan een voorstel voor optimalisering van het informatiebeheer in Sharepoint, Teams en One Drive en voor een governance model ten behoeve van dat beheer. In 2026 zullen in dit kader voorstellen voor technische ondersteuning van dat model worden gedaan. Zowel de activiteiten rond de keuze voor een samenhangend systeem voor informatiebeheer als het project dat gaat over optimaal informatiebeheer in Sharepoint, Teams en One Drive zullen bijdrage aan beter beheer en dus betere toegankelijkheid van informatie in het kader van de Woo.

Europese programma's

Inleiding

Mede door inzet van de Europese middelen gaan we onze provinciale doelstellingen realiseren. De Europese subsidies zijn, met haar multipliereffect, zeer belangrijke impuls gelden voor de provincie Noord-Brabant en een katalysator bij het stimuleren van vooral het bedrijfsleven en Triple Helix partners om te innoveren en innovatiekracht te verbinden met de huidige actuele maatschappelijke opgaven waar we voor staan.

In 2021 is het [huidige Meerjarig Financiële Kader \(2021-2027\)](#) gestart van de Europese Unie, met de volgende verdeling voor Europese fondsen zoals het:

- EFRO-programma 2021-2027 voor Zuid-Nederland – OPZuid
- Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid met de Nederlandse invulling het Nationaal Strategisch Plan - GLB/NSP
- Europese subsidieregeling voor grensoverschrijdende ruimtelijke en regionale ontwikkeling Interreg
- Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe - REACT-EU
- Just Transition Fund - JTF
- Recovery and Resilience Facility- RRF

Als provincie hebben wij in de programmaperiode 2021-2027 de verantwoordelijkheid van beheerautoriteit (voorheen: managementautoriteit) gekregen na afspraken met het ministerie van Economische Zaken in het kader van de partnerschapsovereenkomst.

Naast de bovengenoemde programma's waar we deelnemen in de governance (regionale programma's) kijken we ook kritisch naar andere Europese programma's die aansluiten bij de provinciale doelstellingen. Denk hierbij o.a. aan HORIZON, Digital Europe Programme, LIFE (natuur-, milieu- en klimaatprojecten), European Defence Fund (EDF). Om nóg meer EU middelen in te kunnen zetten op het behalen van Brabantse beleidsdoelstellingen worden een aantal aanbevelingen vanuit het "Actieplan Europese Financiering Noord-Brabant" (Bureau Buiten, 10-7-2025) nader onderzocht en uitgewerkt. (Zie Bijlage 4 "Actieplan Europese Financiering Noord-Brabant" Eindrapport.) We verwachten deze aanbevelingen binnen de begroting te kunnen implementeren.

Om maximaal te profiteren van deze subsidiefondsen is het noodzakelijk de benodigde cofinancieringsmiddelen tijdig beschikbaar te hebben en de uitvoeringskosten op ons te nemen voor deze programmaperiode. In 2020 is door GS besloten dat de benodigde cofinancieringsmiddelen gevonden moet worden binnen de bestaande programmabudgetten.

De motivatie is dat deze EU middelen bijdragen aan het behalen van onze eigen doelstellingen en door inzet van onze cofinancieringsmiddelen er extra middelen voor de doelstellingen beschikbaar komen (multipliereffect). De totaal benodigde cofinanciering tot het einde van de programmaperiode zal naar verwachting een bedrag van € 57,6 mln. zijn.

Aan het einde van deze paragraaf staat een factsheet vermeld met daarin een geconcentreerd overzicht van de cofinanciering uit de programma's welke zijn ingezet op Europese projecten. Hiermee wordt de toezegging van 3 november 2023 nagekomen over het bevorderen van de inzichtelijkheid rondom de inzet van provinciale cofinanciering.

Het jaar 2026 zal verder ook in het teken staan van voorbereiding en lobby op het nieuwe Meerjarig Financiële Kader 2028-2034, waarvan medio juli 2025 de eerste hoofdverordeningen zijn gepubliceerd.

Wat willen we bereiken?

- Met de vorige programmaperiode 2014-2020 ligt de focus op het adequaat afronden van de EU-subsidieprogramma's.
 - Met de huidige programmaperiode (2021-2027) zetten we wederom in op de nieuwe kansen die Europa ons biedt en vervullen we een proactieve rol bij de voorbereidingen, vormgeving en uitvoering hiervan.
 - Inmiddels zijn de voorbereidingen voor de nieuwe programmaperiode 2028-2034 reeds opgestart op nationaal niveau en neemt Brabant hier actief deel aan om te zorgen dat ook dan weer provinciale beleidsdoelen en Europese subsidiefondsen zoveel mogelijk met elkaar matchen. Deze voorbereidingen zullen verder gaan in 2026.
1. Inzet op extra middelen uit de Europese Unie inzake:
 - Corona herstel - React EU (in afrondingsfase, géén nieuwe openstellingen meer vanaf 2024)
 - Green Deal - Just Transition Fonds (JTF)
 2. Europese programma's 2021-2027:
 - Majeure Europese programma's: OPZuid, GLB, Interreg VI A
 - Provinciale cofinanciering Europese programma's 2021-2027
 3. Afronden Europese programma's 2014-2020:
 - Majeure programma's: OPZuid, POP3, Interreg V
 - Bancaire instrumenten
 - Beleidsinstrumenten
 4. Opvolging acties vanuit "Actieplan Europese Financiering Noord-Brabant":
 - Onderzoek mogelijkheid tot voucher-systeem voor opwerken van EU aanvragen
 - Aanwijzen en inwerken van EU ambassadeurs in de beleidsprogramma's (linking pin naar team Europese programma's en EU Public Affairs),
 - Verkennen van mogelijkheid tot admin./projectondersteuning op EU aanvragen (EU project support).

Wat gaan we daarvoor doen?

1. Europese Programma's 2021-2027

OPZuid, Interreg VI, GLB-NSP en JTF:

• OPZuid

Het OPZuid bestaat uit twee doelstellingen: een “groener Europa” en een “slimmer Europa”. Bedrijven en organisaties kunnen subsidie aanvragen voor innovatieve projecten (TRL1 6-9) die bijdragen aan één van de twee voornoemde doelstellingen. Daarvoor moeten de projecten gericht zijn op een versnelling van één of meer van de vijf vastgestelde transities (zoals opgesteld vanuit de [RIS3](#)) en ten goede komen aan het programmagebied van Zuid-NL, te weten de provincies Brabant, Limburg en Zeeland.

De transities zijn:

- Gezondheid
- Landbouw en voeding
- Grondstoffen
- Energie
- Klimaat

De EU stelt middelen beschikbaar op voorwaarde dat ook Rijk, provincies en bedrijfsleven meebetalen (cofinanciering).

Voor 2026 wordt naar verwachting nog 1 restcall voor het OPZuid programma verwacht. Dit betreft het benutten van middelen die nog uit voorgaande calls zijn ‘overgebleven’ of van projecten die lager zijn vastgesteld en daarmee opnieuw ingezet kunnen worden.

• INTERREG VI-A

De Interreg A-programma's zetten in op grenservaging en bevordering van samenwerking tussen regionale gebieden in verschillende landen. Binnen de nieuwe Interreg A - programma's 2021-2027 waarin Brabant deelneemt kunnen grensoverschrijdende projecten met onze Duitse en Vlaamse partners worden ingediend op het gebied van gezondheid, landbouw en voeding, grondstoffen, energie, klimaat, duurzaam toerisme en arbeidsmarkt en onderwijs. Onze projectadviseurs in Duitsland en Vlaanderen zullen net als in de vorige programmaperiode samen met de beleidsinhoudelijke medewerkers het veld in beweging brengen zodat er goede grensoverschrijdende projectaanvragen worden ingediend die een wezenlijke bijdragen leveren aan de realisatie van onze beleidsdoelstellingen. Voor het Interreg Vlaanderen – Nederland programma zijn de beschikbare Europese middelen voor de periode 2021-2027 reeds ingezet. Verwacht wordt dat er € 4,7 mln. nog vrij gaat vallen uit deze projecten. Om tot 100% benutting van de Europese middelen te komen zal er dan eind 2026 nog een restcall worden opengesteld. Voor de Interreg programma's Deutschland-Nederland en Maas-Rijn zijn er nog voldoende Europese middelen beschikbaar. Beide programma's werken met doorlopende openstellingen. In 2026 is er nog volop de gelegenheid om projecten in te dienen.

- **Gemeenschappelijk Landbouwbeleid – Nationaal Strategisch Plan (GLB-NSP)**

In 2023 is het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB23-27) van start gegaan. EU-lidstaten hebben elk een nationaal strategisch plan opgesteld om de uit het Europees Landbouwgarantiefonds (ELGF) en het Europese Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO) gefinancierde steun van de Unie te implementeren en de specifieke beleidsdoelstellingen te verwezenlijken. Het GLB-NSP beslaat de periode van 1 januari 2023 tot en met 31 december 2027.?

De drie hoofddoelen van het GLB:?

- Slimme, veerkrachtige landbouw??
- Milieu, biodiversiteit en klimaat?
- Brede plattelandsontwikkeling??

In het NSP ligt de nadruk op toekomstbestendig boeren en het belonen van duurzaamheid. Het subsidiebudget voor Noord-Brabant aan provinciale regelingen beslaat rond de € 90 mln., waarvan ongeveer € 60 mln. Europese middelen en ongeveer € 30 mln. aan provinciale middelen voor de gehele programmaperiode. Jaarlijks dekken provincie en Brabantse waterschappen rond de € 6 mln. aan cofinancieringsmiddelen die nodig zijn om de € 12 mln. Europese middelen te kunnen inzetten. Dit is van toepassing op elk begrotingsjaar.

Er is een goede match tussen enerzijds de doelen uit het Brabantse bestuursakkoord, de daarmee samenhangende doelen van de Brabantse begrotingsprogramma's Landbouw & Voedsel, Natuur en Milieu en Water en Bodem en de doelen van Europa, zodat het Europese GLB programma een goede bijdrage kan leveren aan het realiseren van deze provinciale doelen.

• **Just Transition Fund - JTF**

Doel van het Europese Just Transition Fund is om de sociale en economische gevolgen van de klimaattransitie in kwetsbare regio's op te vangen. Het COROP-gebied West-Noord-Brabant is als één van de zes JTF-gebieden in Nederland aangewezen. Er is een bedrag van € 58,5 mln. aan Europese subsidie toegewezen aan dit gebied. Additioneel is er € 3,7 mln. aan Europese subsidie toegevoegd aan het JTF-budget per medio 2025.

Het Rijk (ministerie van SZW) treedt op als beheerautoriteit voor het JTF. De uitvoering voor Noord-Brabant, Zeeland en Limburg is belegd bij Stimulus programmamanagement. ?

Het JTF kent drie thematische sporen waarbinnen subsidie aangevraagd kan worden:

- Spoor 1 Innovatie: vernieuwing en versterking van de regionale economie met focus op biobased waardeketens en circulaire chemie en materialen.
- Spoor 2 Infrastructuur: investeringen in technologie, energiesystemen en infrastructuur voor een groene industrie en chemie.
- Spoor 3 Arbeidsmarkt: bijscholing, omscholing en aantrekken van talent in het licht van de energie- en grondstoffentransitie.

Projecten binnen spoor 1 en 2 moeten directe impact hebben op het kerngebied, dat bestaat uit het aaneengesloten gebied van de gemeenten Geertruidenberg, Drimmelen, Moerdijk, Steenbergen en Bergen op Zoom. Spoor 3 heeft de gehele COROP-gebied West-Noord-Brabant als werkingsgebied.

Het JTF West-Noord-Brabant is in 2025 twee openstellingen gekend. De laatste openstelling is per 16 juni 2025 opengesteld en staat open tot 12 december 2025. Per medio 2025 was er al ruim € 51 mln. beschikbaar aan projecten en hebben projecten € 7,5 mln. aan JTF-subsidie aangevraagd. Voor 2026 verwachten we, op basis van de nog beschikbare middelen, slechts een kleine kans op een nieuwe openstelling voor JTF.

MKB-plusfaciliteit

De provincie heeft in augustus 2018 de (aandelenkant van de) mkb-plusfaciliteit opgezet om snelgroeiende en innovatieve mkb ondernemingen in Brabant te kunnen voorzien van durfkapitaal via het Europees Investeringsfonds. Sinds januari 2020 stellen de provincie en Invest-NL voor de leningenkant van de mkb-plusfaciliteit teder € 30 mln. beschikbaar. De aandelen- en leningenkant van de mkb-plusfaciliteit hebben in principe een looptijd van respectievelijk 20 en 17 jaar. Tot op heden heeft de provincie drie co-investeringen gerealiseerd (twee in 2020 en één in 2022). Een vierde co-investering verwachten we te realiseren in de tweede helft van 2025.

Vanguard Initiative

In 2023 en 2024 neemt Brabant, als partner in Vanguard, actief deel aan 4 pilots (3D Printen, Slim produceren, AI en Smart Health); en de aanvraag van een Partnership for Regional Innovation(PRI); Interregional Funding Mechanism, een onderzoek naar de mogelijkheden van een innovatie fonds opgezet door en voor regio's in Europa. De PRI zou het budget van dit fonds met Europees geld kunnen verdubbelen.

Monitoring Europese programma's

Twee keer per jaar monitort Stimulus Programmamanagement van de provincie Noord-Brabant - in samenwerking met European Regional Affairs Consultants (ERAC) - de verlening van [Europese subsidies](#) aan projecten met begunstigden die zijn gevestigd in Zuid-Nederland. Deze gegevens worden ieder half jaar geactualiseerd en laten zien aan hoeveel Brabantse projecten vanaf het begin van de huidige programmaperiode 2021-2027 tot heden Europese subsidie is toegekend. Voor de meest actuele rapportage zie de rapportage met peildatum 1 juli 2025 ([EU-subsidiemonitor 2021-2027](#)).

Uitvoeringskosten

De uitvoeringskosten van de EU-programma's zullen de komende 7 jaar door de provincie gedragen worden. Onze bijdrage voor de uitvoering van de programma's door o.a. Stimulus, Interreg-secretariaten en RVO, is in het begin van de programmaperiode op jaarlijks rond € 3 mln. ingeschat. Hiervoor is vanaf 2024 een structurele dekking voorzien van € 2,9 mln. per jaar. Door stijging van de kosten van onze uitvoeringsorganisaties is de jaarlijkse bijdrage bijgesteld naar € 3,18 mln. per jaar.

2. Afronden Europese Programma's 2014-2020

• OPZUID en Interreg V

In 2021 hebben de laatste openstellingen binnen het OPZuid en Interreg programma plaatsgevonden. Het beschikbare EFRO-budget voor het OPZuid en het Interreg V programma is inmiddels volledig beschikt. De definitieve einddatum van de projecten uit deze programmaperiode liep tot eind 2023. In 2024 zijn de laatste betaalaanvragen en eindafrekeningen voor het OPZuid en Interreg opgesteld. Alle projecten zijn afgerond en de eindrapportages zijn gereed. De EC en de ADR voeren de nodige audits uit.

• POP3+

In 2022 hebben de laatste openstellingen vanuit de transitieperiode (POP3+) van het POP3 naar het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid plaatsgevonden. Voor de periode 2021 en 2022 is hiervoor een ELFPO-bijdrage van +/- € 17 mln. naar voren gehaald. Voor de transitieperiode zijn de volgende focus doelen genoemd: klimaatdoelen, kringlooplandbouw en biodiversiteitsherstel. Zowel de landbouw transitie als de opgaven voor natuur, bodem en water zijn aan de orde. In 2023 zijn hiervoor de laatste subsidies verleend. Het POP3 programma zal naar verwachting eind 2025 worden afgerond.

Wat mag het kosten?

Reserve 2014-2020

Door de stelselwijziging van de cofinanciering 2021-2027 is het mogelijk dat de benodigde cofinancieringsmiddelen voor projecten niet tijdig beschikbaar zijn. Om dit te voorkomen is er gezorgd worden voor een risicobuffer zodat potentiële EU-middelen niet verloren gaan. Hiermee kan dit worden ondervangen zodat er, indien noodzakelijk, bijsturing kan plaatsvinden.

Deze buffer komt uit het restant van de reserve van de programmaperiode 2014-2020.

Het saldo van de reserve uit de Programmaperiode 2014-2020 zal daarnaast (waarnodig) worden ingezet voor: 1) De uitvoeringskosten voor dit programma. Deze kosten zullen nog zeker tot en met 2025 doorlopen en 2) Voor eventuele dekking voor potentiële financiële risico's voor de afwikkeling van de programmaperiode en welke doorlopen tot na 2025 maar nu nog niet redelijkerwijs zijn te kwantificeren. Na de afrekening met Europa (naar verwachting in 2025) en afwikkeling van het programma kunnen we pas zeker zijn van de omvang van het restant van deze reserve.

Reserve Europese programma's 2014 - 2020 inclusief transitieperiode

	Toevoeging t/m 2024	Onttrekkingen t/m 2024	Saldo reserve 31-12-2024	Verplichtingen 2025 e.v.	Verwachte stand reserve na afwikkeling programmaperiode
Programma's en uitvoering	127.606.860	125.183.620	2.423.240	1.102.690	1.320.550
Risicobuffer (2022)	10.000.000	92.540	9.907.460	4.158.020	5.749.440
Totaal	137.506.860	125.276.160	12.330.700	5.260.710	6.969.990

Reserve 2022-2027

Betreft provinciale cofinanciering Europese Programma's voor Europese programma-periode 2021-2027: In het nieuwe programma is er gekozen om de cofinanciering te dekken uit de beschikbaar gestelde middelen per programma. De motivatie is dat de Europese middelen bijdragen aan onze eigen doelstellingen en door inzet van onze cofinancieringsmiddelen er extra middelen voor de doelstellingen beschikbaar komen (multipliereffect).

Vanuit alle betrokken beleidsprogramma's is de benodigde provinciale cofinanciering voor de Europese programma's (OPZuid, Interreg VI-A, JTF en GLB 23-27) reeds toegevoegd aan de reserve Europese Programma's 2022-2027.

Er is in totaal € 57.6 mln. toegevoegd aan de reserve Europese Programma's 2022-2027 voor de cofinanciering van de Europese fondsen.

Reserve Europese Programma's 2022-2027

Europese Programma's	Saldo reserve 31-12-20 24	Toevoegi ng 2025*	Onttrekki ngen 2025*	Saldo reserve 31-12-20 25	Toevoegi ng 2026*	Onttrekki ngen 2026*	Saldo reserve 31-12-20 26
OP Zuid	11.320.854	2.100.000	9.077.854	4.343.000	-	4.343.000	-
Interreg	3.463.827	1.127.600	1.723.975	2.867.452	750.000	3.200.000	-417.452
GLB	12.919.913	3.398.526	5.096.197	11.222.242	500.000	11.510.230	212.012
JTF	1.594.676	-	1.594.676	-	-	-	-
Overig	209.800	-	-	209.800	-	-	209.800
<i>Uitvoeringskosten</i>	2.534.237	5.568.000	4.934.197	3.168.040	2.930.000	3.752.556	2.345.484

Totaal	32.043.307	12.194.126	22.426.899	21.810.534	4.180.000	22.805.786	3.187.484
--------	------------	------------	------------	------------	-----------	------------	-----------

N.b. toevoeging 2025 + 2026 zijn exclusief indexering.